Sahlgrenska Sjukhus-
Biblioteket.

S. 580.

Basil Harrington Soulsby.
e C. C. C. Oxon.

Soulsby no. 2628b, p. 255-258

LÅKAREN
OCH
NATURFORSKAREN,

XI:te BANDET.

ALLM. OCH SAHLGRENSKA
SJUKHUSETS BIBLIOTHEK

STOCKHOLM,
Tryckt uti Kongl. Ordens-Tryckeriet,
År 1794.

BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY

LÅKAREN
OCH
NATURFORSKAREN,

Elfte Bandet.

Framledne Provincial-Medici Doctor PETER LUNDMANS *Biographie, utdragen ur dess egen förde Journal* *).

Han var född i Wexiö år 1689 d. 12 Auguſti. Fadren PET. LUNDMAN var Rådman dårſtädes; Modren het BRITA SVENSDOTTER. Började 1700 at ſtudera i Wexiö Trivial-Schola, flyttades 1706 på Gymnaſium, och blef Student i Upſala 1712. Sedermera conditionerade han i Stockholm til år 1717, då han under et kort viſtande i Upſala i Jan. månad blef bekant med Profeſſor ROBERG, på hvilkens inrådande han beſlöt applicera ſig til Medicin. Han lämnade dårföre ſin conditon i Stockholm i Martii

*) Den år lämnad af hans Son, för detta Poſt-Inſpectorn LUNDMAN i Örebro, åt Medicinæ Doctorn SEGERSTEDT, hvilken inſändt detta utdrag.

månad samma år och begaf sig til Upsala, hvareſt han hos Stads-Fältſkären Bentzein blef antagen ſom éleve i Chirurgien, hvarjämte han tillika afhörde Prof. Robergs allmänna och enſkildta förelåsningar. Härmed fortfor han til 1719, då han om ſommaren återreſte til Stockholm och blef Informator hos Apothek. Joh. Jul. Sahlberg. Under viſtandet där förde han jämt Bretväxling med Pr. Roberg, och lärer äfven biviſtat Anatomiſke förelåsningar, hvilka han säger börjades d. 28 Sept. utan at nämna hvem eller hvareſt de höllos. 1720 i ſlutet af Junii reſte han ifrån Stockholm ſjövägen til Wexiö, då Öland med det ſamma genomreſtes, och vägen ſedan togs genom Calmar och uphöll han ſig hemma hos ſin Far öfver ſommaren; men mottog i Sept. månad condition i Carlshamn hos en Rådman Mesterthon. Därifrån gjorde han 1721 i Maij månad en reſa til Lund, Malmö och Köpenhamn, där han några dagar uppehöll ſig och beſåg hvad ſom var märkvärdigt. Efter hemkomſten til Carlshamn fattade han det beſlut, at göra en reſa åt Holland, hvilken han ock begynte i Octob. månad, då han begaf ſig från Carlshamn til Helſingör. Men vid ankomſten til ſiſtnämde ſtälle, ändrade han ganſka haſtigt ſitt beſlut, och ehuru han redan transporterat ſina ſaker på et Skepp, ſom var deſtineradt til Amſterdam, ſamt hade alt til afreſan i ordning, tog han

dock

dock vågen åt Sverige tilbaka och följde med et annat Skepp til Stockholm. Orſaken härtil var utan tvifvel farhoga för en ſjö-reſa ſå ſent inpå höſten, hvilken fördeles intagit honom, ſedan han träffat en Svenſk Båtsman i Helſingör, ſom lidit Skeppsbrott, och berättade LUNDMAN denna olycka med många ömkeliga flera omſtåndigheter. Vågen togs dåréfore åt Stockholm i ſtället för Amſterdam, och framkom lyckligen til förſtnämnde ſtälle d. 13 Novemb., hvarefter han ſtrax reſte til Upſala. Hans utlåndſka reſa ſlogs dårföre icke ur hågen, och förmodeligen var det til hans förmån, ſom den blef upſkjuten; ty nu blef han i Upſala beſtåndigt, til år 1726, och Practiſerade Medicin under Pr. ROBERGS inſeende, ſamt nyttjade deſs undervisningar. Vid döda kroppars beſigtigande, når någon caſus Medico legalis föreföll, var han tillika med de öfrige Medicinæ Studioſi altid Prof. ROBERG följacktig, och tyckes det, ſom deſſe tilfällen då för tiden nåſtan varit de ende at inhåmta Anatomien.

Mellan terminerne gjorde han åtſkillige reſor åt Landsorterne, ſåſom til Salberget, Såtra-brunn, Fahlun, med flere ſtållen. 1725 d. 16 Decemb. Diſputerade han under Pr. ROBERG, De Machinis Experimentali Phyſicæ, adeoque et Medicinæ inſervientibus. Nu erhöll han ock *Stipendium Kåhreanum* til underſtöd på ſin utlåndſka reſa, hvilken åndte-

ligen med alfvare förretogs d. 21 Maji 1726. Vågen togs från Stockholm sjöledes til Travemunde och Lybeck. Hamburg besöktes därpå och uppehöll LUNDMAN sig där en månad, under hvilken tid han gjorde en nära bekantskap med en Doctor LÜDERS, hvilken han beråttar lånt sig Archiat. HJERNES Acta Chymica Holmiensia samt en liten Tractat om Mineralier. Rector HÜBNER, FABRICIUS och flere lärde blefvo ock besökte.

D. 4 Julii reste han ifrån Hamburg til Holland, och framkom d. 21 til Amsterdam hvarifrån han gjorde åtskilliga små resor til flere Holländska Städer.

Den 29 besökte han DEPRÉS i Harlem och d. 30 för första gången BOËRHAAVEN i Leiden. Prof. RYISCH och dess Præparata Anatomica glömdes ej heller. Han hade nu i sinnet at i Franecker taga Doctors graden, hvarföre han ock d. 13 Aug. lät inskrifva sig in album Studiosorum därstädes; men detta sit beslöt ändrade han snart, hvartill han anför som orsak, at Anatomiæ Prof. LATANE nyligen blifvit död. Han begaf sig därföre til Leiden och fortsatte Studia Medica vid denna Låkares då för tiden förnämsta Högskola, ifrån d. 1 Sept. 1726 til d. 31 Maji 1727. Medicin lärdes nu här af HERMAN BOËRHAAVE *), OSTERDYK SCHACHT och ALBINUS.

LUND.

*) BOËRHAAVES intimation visar i huru många saker denne arbetsamme Låkare-konstens Reformator do-

LUNDMAN begagnade ſig egenteligen af BOÉRHAAVENS och ALBINI undervisningar, en frosfeber, ſom ifrån ſlutet af Martii månad ända til afreſan från Leiden plågade honom, gjorde honom dock hårvid nog hinder. Den 31 Maji 1727 lämnades Leiden och begaf han ſig öfver Haag, Delft, Rotterdam, Dordrecht, Antverpen, Mecheln, Brysſel, Mons, Valenciennes. och Cambray til Paris, hvarifrån han efter kort viſtande dårſtådes, reſte d. 2 Aug. til England. Han framkom til London d. 16 Aug. och blef ej heller dår länge, utan for han d. 10 Sept. til Holland tilbaka. Efter flere ſmårre reſor dår i landet beſlöt han at i Harderwyk ſtadna för at erhålla Doctors graden.

Han ankom dit d. 3 Octob. och undergick ſamma dag efter middagen Medicinæ examen, hvarpå han d. 7 anſkrefs ſom Medicinæ Candidat. Den. 10 dårpå följande Diſputerade han pro Gradu De Junipero *), A 3 och

cerade, och må dårföre ur LUNDMANS Journal anföras: Medecinæ Studioſis H. B. Die Martis, qui incidit in 17 Sept. hora p. mer. I. incipiam explicare Inſtitutiones Medicas; 2:da vero hiſtoriam & curationem morborum. Jovis autem die ſequenti Matutina VII:ma repetam ſtirpium in horto demonſtrationem, Chemica poſtea quoque traditurus. Valete!

*) Diſputation år på 2:ne ark, och innehåller Botaniſk och Chemiſk afhandling om detta trådet, jämte utförlig beſkrifning om deſs bruk i Medicin; år ſkrifven på god Latin, redig och ordningsfull.

och Promoverades samma dag til Medicinæ Doctor. Den 11 reste Han ifrån Harderwik och begaf sig på hemresan, då vägen togs genom Tyskland, hvarvid Rostoch och Gripswald samt flere ställen besöktes, och reste han sluteligen från Stralsund til Carlshamn, dit han d. 19 Mart. 1728 ankom. Hemkommen til Fäderneslandet vistades han först en tid hos sin Far, men reste i Julii månad til Stockholm, och med den tiden sluta hans egne annotationer. Hans Son har dock så vida fullföljt de samma, at antecknadt år, det han nu förblef i Stockholm som Practicus ända til år 1730, och skal han äfven varit Brunns-Intendent vid Djurgårds-Brunn. Sistnämnde år d. 4 Junii blef han nämnd til Provincial-Medicus i Christianstads Lån, hvilken syssla han innehade til sin död, som inföll d. 25 Novemb. 1738.

Han var gift ifrån d. 28 Maji 1731 med Brita Christ. Behm, Dotter af en Rådman Behm i Linköping. Med henne hade han 2:ne Barn, en Son Nils, som varit Post-Inspector i Örebro, men nu har afsked; och en Dotter Brita Charlotta, Änka efter afledne Öfver-Auditeurn och Bruks-Patron Molitor.

Några Medicinſka och Chirurgiſka händelſer, inſända af AND. HESSELIUS *M. D. Stads-Phyſic. och Fält-Medicus.*

I ſtället för Arſenicum kan man förgöra flugor med Infuſum Qvaſſiæ ſom de icke ogärna förtåra.

Herr Tullförvaltarens N. Dotter föddes med tre tummar på en hand — Jag borttog de öfverflödiga, efter Chirurgiens reglor, och nu ſyns ej hvaråſt de varit placerade.

Jag kallades til Fru N. hon var gravida, underlifvet var ſå upſvullit ſom hon ſkulle få tvillingar. Två månader voro förlidna då hon ſkulle föda — men i ſtället för at föda, dödde hon. Hon öpnades ſtrax, foſtret var ganſka ſtort och af röta mycket angripit, hufvudbenen ſkilgde ſig från hvarandra vid foſtrets minſta vidrörande. Det ena ögat var upruttnat och foſtret hade vattenbräck. I Uteri innerſta hinna voro tumeurer af olika lynnen, en af dem hindrade paſſagen för foſtret — Utom detta var Modren ovanligt fet.

Borſten är en Barnſjukdom, ſom beſvårar alla Barn i Nyland; är beſkrifven af Pr. SPÖRING i Kgl. Vet. Acad. Handl. och af PORTAL i deſs Chirurg. Practique under namn af Poſition vicieuſe des Cheveux.

Kalt vatten nyttjades vid mitt Fält-Laza-

rett, applicerat med en Trågårds-vattenkanna, hvars ſtrut var aftagen, Vattnet nedſläptes från någon högd — De ſom voro ſvagare ſtrök man förut med våta ſervietter och fingo mindre kalt vattenbad i början — Detta hjelpte i långſam hufvudvårk altid: utom en gång, då en hederlig man länge plågad af hufvudverk nyttjade, utan förbättring, detta medel. — året därpå dödde han, vid hufvudets anatomiſka underſökning fans hufvudvården varit orſakad af en Scirrhus innom hufvudſkålen, efter en föregången Phrenitis.

Svullnader i knået hjelptes och på ſamma ſätt, tillika med Snör-machine.

Buk-vattenſot curerades på ſju Patienter med tappning, då de lindades med 12 alnars eſcarpe, tillika med Incidentia et Tonica.

Corporal N. fick et ſlag i hufvudet och en lamhet påföljde uti den ſidan, ſom var oppoſé emot ſlaget.

En Epileptica curerades med piller af Pulv. rad. Arnicæ Montanæ, Syrup. Aurant. & Gum. Tragacant.

En Byggmåſtare curerades från Qvartan med Pulv. rad. Arnicæ Mont. och Pulv. Trifol. Aqvat. ſom giordes til Mos med Rob. Junip. — likaledes en ſom hade Tertiana — Bägge nyttjade förut Pulv. Cortic. Peruv. (Præmiſſis præmittendis) utan at ſlippa froſſan —

Herr

Herr Bergmåſtaren N. klagade ſig öfver en pinſam ſveda i ſåtet. Ordſaken var et nedſvålgt ben ſom tagit denna afvåg — curerades med deſs uttagning. Herr Öfverſte-Lieut. och Ridd. N. hade en ſårnad kring glans penis brukade länge kallt-vatten externe förgåfves, blef fullkomligen curerad med Oleum. Amygdal. utvärtes brukad.

Flere gångor har jag ſett ſvår öronvårk hjelpas med Setaceum i nacken, då alt annat intet hjelpt.

Mademoiſelle N. var nåſtan döf, tre år, curerades på en gång, då en myckenhet fordes aurium uttogs, tillika med en ſtor ſtopp af ull, ſom den ſjuke ovetande, blifvit låmnad i örat.

I Nyland år Binnicke-maſken ſå allmån, at det råknas för undervårk, at vara utan den —

Herr N. N. hade hufvudvårk i flere dagar, han ſåg icke mer ån et öga på alla månniſkor och förgde öfver at hans Fru blott hade et öga likſom de andra — han blef ſedan friſk. Då Iglar nyttjas mot röda och vårkande ögon, år det båſt at applicera dem på inre brådden af ögonlocket.

Af våda intog på Apotheket i Helſingfors en man 2 Uns Tinct. Cantharid. i Sp. Vini i ſtållet för Tinct. Cort. Peruv. och 2:ne andra något mindre, utan olågenhet, faſtån ſamma Tinct. utvärtes applicerad drog blåſor.

Herr Öfverſte-Lieut. N. kunde ej på et och et halft dygn urinera, föll däraf i yra — då jag med Catheter aftappat urin, förſvan ſtrax yran — Af Urin ſom då aftappades blef något mer ån en tredjedel et ſvart och ſlemmigt ſediment — Den ſjuka blef ſmåningom friſk, ehuru 73 år gammal.

Uti Kgl. Seraph. Lazarettet åro år 1790, 502 perſoner vårdade uti följande ſjukdomar:

Veneriſka åkommor af ſärſkildta ſlag	196
Febrar, Intermittente, Catharrale, Remitterande och Maligne	81
Inflammatoriſke Bröſt-febrar	18
Blodſpottning, Lungſot, Hectiſk Feber	8
Vattuſot af alla ſlag	43
Skörbjugg, med och utan ſår	11
Chroniſke ſjukdomar, Maſkar, Inälfvors fel, Krampe, Svagſinte, Lamhet	20
Diarrhe, Rödſot, ſvag Mage	11
Utvärtes Inflammationer och Bulningar	19
Förkylda- och Brända-ſkador.	3
Gangræn	10
Åkommor, ſom fordrat Chirurgiſk operation, ſåſom Vattubråk, Ledſvamp, Kråfknölar, Hölſefvulſter, och obotelige lemmars aftagande	22
Transp.	442

Transp.	442
Benbrott och Ledförrånkning - -	17
Ögonsjukdomar, hvaribland 7 st. opererade för hvita ftarren - -	12
Illa artade får och utflag - -	28
Hufvudfkålens brott, med och utan blodfår.	2
Af knif dödeligen ftucken - -	1
Summa	502

Hvaraf åro *Friſke* utgångne	382	
Döde af Mankön - -	28	
— — Qvinkön - -	43	
Behållne til 1791 - -	49	502

Således år emellan hvar 7 och 8 detta år med Döden afgången; ofelbart i fammanhang med den från hemkomne Soldater i Staden kringfpridde fmitta.

Sammandrag af Berättelſerne från Province-Lazaretterne för år 1790.

Lazarettet i Södertelge har vårdat fjuke	104
— — Nyköping - - -	41
— — Linköping - - -	75
— — Jönköping - - -	95
— — Wexiö - - -	92
— — Calmar - - -	86
— — Chriſtianſtad - - -	27
Transp.	520

Transp.	520
Salgrenska Lazarettet i Götheborg - -	140
Lazarettet i Vennersborg - - -	13
— — Borås - - - -	56
— — Örebro - - - -	53
— — Vesterås - - - -	91
— — Upsala - - - -	57
— — Gefle - - - -	78
— — Fahlun - - - -	66
— — Hernösand - - -	21
— — Umeå - - - -	65
— — Vasa - - - -	39
— — Uleåborg - - - -	22
— — Tavastehus - - -	21
— — Åbo - - - -	89
— — Visby - - - -	50
Summa	1381

Af desse åro *Friske* blefne -	987	
— — *Förbåtirade* -	105	
— — *Obotelige* fundne	55	
— — *Döde* - -	97	
— — Qvarligg. til 1791	137	1381
Veneriske hafva varit - - -		608

Läkare-Nyheter.

Historiæ Naturalis & Pharmaciæ Professoren i Stockholm, Doctor Pet. Jonas Bergius

GIUS dog af en malign. Gall-feber d. 10 Jul. 1790. Han var född i Småland 1730 i Julii månad och således jämt 60 år. Studerade först vid K. Academien i Lund och sedan i Upsala, där han blef en af LINNÉS nitiske Lärjungar, skickades af honom på en Botaniskt resa til Gottland, Promoverades til Medicinæ Doctor 1754, och lefde sedan som Practicus i Stockholm, där han 1763 blef Historiæ Nat. & Pharm. Professor; 1766 Assessor i Kgl. Collegium Medicum, 1756 Ledamot af K. Vetenskaps Academien, samt flere Utländske Academier.

Han saknas för sin vidsträckta Läkare-Practique, sit snille at försöka nya Läkemedel, sin mycknа insigt i Botanik och Chemia Pharmaceutica, sin arbetsamhet och sin outtröttelighet hos sjuka. Sin vackra Malmgård i Carlbergs Alléen Testamenterade han til en Trägårds-skola under Kongl. Vetensk. Academiens, inseende, jämte et Capital til dess underhåll, et ansenligt Herbarium och et In Re Naturali utvaldt Bibliothek, som blifver orubbadt til hjelp vid Förelåsningar, hvilka där af en Professor kommer at hållas. Denne Skole år ock nu under Kgl. Vetenskaps Academiens dispositition vederbörligen lämnad och lärer med tiden hedra hans åminnelse.

Til första Professor därvid har K. Academien utsedt Herr Doctor OLOF SWARTZ, som med April 1791 därvid börjat sin befattning.

Om-

Omſtändeligare kunſkap om denna ſaknade Medborgaren förekommer i det Åminnelſe-Tal, ſom Herr SWARTZ inför Kongl. Vetenſk. Academien ſnart kommer at hålla. Profeſſ. BERGII minne förvaras i en Jetton, ſom Kongl. Acad. öfver honom låtit prägla, hvilken har hans och deſs några år förut afledne Broders, Banco-Commiſſarien BENGT BERGII Bilder på ena ſidan, med öfverſkrift: *B. Bergius Fiſci O. R. Commiſſ. P. J. Bergius M. D. Prof. Hiſtor. Natur.* och på andra ſidan: *Erudito Fratrum Pari Sociis ſuis Munificis Acad. R. Scient. Stockholm.*

Regem. Fältſk. vid K. Stackelbergſke Regem. M. D. JAC. EDGRÉNS Embets-Berättelſe. Dat. Loviſa d. 26 Julii 1791.

Den ſällſamma och ömkeliga händelſe, ſom genom en låttare åtkomſt, och et oförſigtigare nyttjande, af Opium ſig i Loviſa Stad tilldragit, har jag icke kunnat underlåta at til K. Collegium Medicum inberätta.

En Studerande ifrån Upſala Academie, ſom conditionerade hos Capit. Baron STACKELBERG, 6 mil ifrån Loviſa, vid namn BERLIN, af et melancholiſkt och oroligt ſinnelag, hade för flera månader ſedan rådfrågat mig om

om läkemedel emot flere häraf härrörande olägenheter, såsom Sömnlöshet, matleda, tyngd i hufvudet samt tiltagande mätthet. Tid efter annan hade jag ock häremot förordnadt hvarjehanda lindrigt afförande, slemlösande och magstärkande medel, alt utan at han häraf märkte någon förbättring. Då nu oacktad en tilräckelig motion och hvarjehanda nöjsamma occupationer, som Baron STACKELBERG på min inrådan budit til at förskaffa honom, hans tilstånd dageligen blef värre, krafterne begynte at märkeligen aftaga och hans sinne som oftast var svårmodigt, rådde jag BERLIN at inkomma til Lovisa, för at under varande Sommar nyttja vår vid Staden befintelige Mineral-Källa.

Vid ankomsten til Lovisa den 14 Julii om aftonen träffade jag Herr BERLIN; och som det redan var sent på aftonen och jag ännu hade någon ting at syssla, hann jag icke vidare än hälsa på honom och bad honom få tidigt följande morgon besöka mig, at vi tilsamman kunde gå til den utom Staden varande Hälso-brunn. Jag märkte väl då at han var något tankfull och distrait, men kunde visserligen icke häraf förmoda någon sådan händelse som sedan skedde.

Om natten kl. emellan 11 och 12 kommer et bud ifrån BERLIN som bar mig strax komma til honom, emedan han nu vore illa sjuk; jag skyndade mig til hans qvarter och vid fram-

framkomſten beråttar han ſig hafva intagit en ſå ſtor qvantité Opium at han nu trodde ſig håraf för ſiſta gången inſomna. Herr Berlin var väl redan mycket tung och ville e-ſom oftaſt inſomna, men på flere gjorde för-frågningar ſvarade han likväl tämmeligen re-digt och framviſte et ſtycke Opium Crud. ſom vid ſedan ſkedd vågning befans vara 2 och et halft qvintin, och ſade ſig hafva förtärt viſst ſå mycket om icke mer ån hvad ſom nu återſtod. Vidare beråttade Herr Berlin at han efter ſin ankomſt til Staden på Stads-Apotheket tilhandlat ſig för en plåt Opium, och då han kl. 10 om aftonen efter vanlig-heten begynt at hoprulla och nedſvälja nå-gra piller, nu i diſtraction under promenera-nde af och an på golfvet, håraf nyttjat ſå många at han kl. 11 begynt märka en ova-nlig vårkan och en beſynnerlig tyngd i hufvu-det, då jag genaſt blef efterſkickad.

Genom et ömnigt drickande och fingrets införande i halſen, hade Berlin ſtraxt budit til at komma i kråkning, hvilket likväl icke lyckats. Pulv. k. Ipecacuanhæ en Scrupel, med en gr. Tart. Antim. ſamt en Mixt. af 3 gr. Tart. Antim. med et halft qvart. vatten blef-vo genaſt ifrån Apotheket efterſände. Ehuru jag under väntan hårpå, böd til at på alt ſått hindra honom at inſomna, ſamt medelſt drickande af ljumt vatten och kittlingar i halſen af en penn-ſjäder, ville åſtadkomma

kråk-

kråkning, inföll han dock i en djup ſömn med ſnarkningar, ſå at jag med möda kunde få det ankomna kråk-pulvret nedſvälgdt. Sedan de ankomna Medicamenterne efter en half timme ej ville göra vårkan, ordinerades 4 gr. Tart. Antim. uplöſt i et halft qvarter vatten med et uns Oxym. Scilliticum, hvaraf med ytterſta möda något mer än hälften kunde nedfås. Efter en timmas tid tycktes väl deſſa medel göra någon retning, dock utan at mer än en mun full upkom, då kråkningen ſtraxt afſtadnade.

Som pulſen var under alt detta ganſka hög och haſtig, gjordes en ſtund efter min ankomſt en ſtark åderlåtning. Blodens force var ſå häftig at innom mindre än en minut, inemot et halft qvarter blod utſtrömmade genom en med Lancett gjord ſtor öpning, hvarefter pulſen något ſänkte ſig.

Baddningar af kallt vatten ömſades flitigt på hufvudet. Fötterne tvättades och omſlogos flitigt med dukar doppade i ättika och varmt vatten. Flere Lavementer applicerades, i början af ättika och vatten ſom afförde några excrementer, ſamt ſedan med ättika enſamt, hvilka ſtraxt afgingo.

Alt detta oaktadt märktes inga tecken til ſansning eller bättring, utan tvärtom begynte han at blifva fläcktals blå om armar och ben; anſigtet blef upblåſt och läpparna

blå och svullna, hvarefter hela kroppen blef alt mer och mer kånslolös och stel.

Uti denna brydsamma belägenhet hade jag om natten, mig til råd och bitråde, kallat Assessor Schjerfback och Stads-Chirurgus Roth, men oaktadt alt vårt bemödande at rådda denna usla månniska, afled han dock helt stilla och utan några ryckningar eller convulsiviska rörelser den 15 Julii om morgonen.

Pastorn i Församlingen, som icke ville tillåta några ceremonier vid den skeende begrafningen, hade anmält saken i Kåmnärs-Rätten, hvilken begärde besigtning på Liket, som följande dagen vårkstäldes af Stads-Chirurgus Roth, i Prov. Med. Doct. Åkerbergs och min närvaro.

Vid Obdution fågs blodkårilen, innom hufvudet, ej vara af sårdeles mycken blod fyllda.

Hjert-kamrarne däremot, så väl den främre som bakre, voro af en stelnad och lefrad blod, väl fulla.

Magen innehöllt en osmält mat samt stjelkar och skal af Åkerbär (Rub. arct), som Berlin med stor appetit och til myckenhet hade åtit om aftonen under resan åt Staden. Ingen inflammation syntes på magens hinnor, ehuru dess blodkåril voro något blodfulla.

Tarmarne voro utspände af luft, som härrörde af den i det varma vädret påbegynta röfan.

Inga

Inga ſpår til Opii pillerne kunde i magen igenfinnas, utan låra de blifvit uplöſte och inblandade, i den njutna föda ſom magen innehöllt.

Embets Raport.

Enligt Kongl. Collegii Medici befallning företog underteknad ſig en reſa til Wallentuna Socken i Stockholms Lån, för at underſöka en uti Socknen ibland Allmogens Kreatur upkommen dödande ſjukdom, hvarigenom et antal af omkring 30 kreatur, ſå Håſtar ſom ſtörre Hornboſkap, innom en tid af 3:ne veckor, ſtörtat. Sjukdomen har förſt yppat ſig på Lindö ägor, hvarifrån den ſig blott til grannarne, ſom nyttjat ſamma bete, utbredt: Tyckes ſåledes icke varit af mycken ſmittoſam natur.

Vid ankomſten til ſtället d. 28 Auguſti 1791, var ſjukdomen redan til ſtörre delen afſtadnad, ehuru en del Kreatur ännu tycktes vara hångſjuke med en ſkarp flytande våtſka utur ögonen, munnen het och torr, tungan betäckt med några blå och röda inflammerade fläckar; hjertats ſlag voro hos en del intermitterande, hos en annan del ganſka tröga och hårda; efter åderlåtningar ſattade blodet en cruſta inflammatoria. Håſtar och

Oxar hade måſt lika ſymptomer; Håſtarne hade dock ej fläckarne på tungan.

De Kreatur ſom ſtörtat, hafva ej uthårdat längre än 2:ne dygn, ſedan de hos dem märkt ſjukdomen. Efter berättelſe har hos dem ſom efter döden blifvit öpnade viſat ſig en ſvullnad i ljumſkan, eller ock på främre delen af halſen, ſom tiltagit ſiſta dagen, och blifvit mycket hård; däruti innehölts en tjock och blodblandad vätſka. Gallblåſan förmycket utſpänd, och mjälten förtorkad eller likſom murken.

Betet var et torrt Trädes-gärde, med dels leraktiga, dels uttorkade Källor. Inga otjenliga och giftiga örter, til exempel: Ranunclar, Cicuta, Solanum &c. växte däromkring, hvaraf Kreaturen ofta lida. Ehuru vid Lindö ſaltpetter-graf, 2:ne ſtenkaſt vid paſs ifrån ſtället belägen, flere illa ſtinkande och öfver jord liggande as, kunnat gifva någon Diſpoſition til röta hos Kreaturen; tyckes dock af anförde Symptomer ſjukdomens förſta natur varit inflamatoriſk, hvarföre åfven de få vid min ankomſt ännu ſjuke Kreaturen, igenom åderlåtning, och ſaltpetter både uti tilräckelig drick och med deg ingifvit, varit fullkommeligt til hälſans återſtällande.

Briſt på tilräckeligt och godt vatten har utan all tvifvel varit förſta hufvud-ordſaken til denna Boſkaps-ſjukdom, hvilken ſå godt ſom af ſig ſjelf ſtannat ſedan något rägn börjat falla.

En

En mera eftertänkſam Allmoge hade genaſt bordt falla på den tankan, och at ſöka förekomma det onda, genom friſkt vattens anſkaffande, i ſynnerhet ſom några år ſedan, under dylik väderlek och på ſamma ſtälle, en ſådan ſjukdom varit gängſe.

At bibehålla renlighet och förekomma ſmitta, rådde jag Folket at röka Fåhuſen med ſvafvel, hålla dem renliga ſamt vådrade; och i fall ſjukdomen å nyo ſkulle viſa ſig, utom åderlåtning och ſaltpetters bruk, befordra de omtalta ſvulnaderne til haſtig mognad, och Critiſka materiens kaſtning til det marqverade ſtället, med hankar öfver ſvullnaden, eller ſvart Pruſtrot inſatt under ſkinnet, ſamt baddningar af Såpa och Linolja utanpå.

E. Arvidson.

Profeſſoren Herr Doct. Frans Pazolas berättelſe om et Stenhårdnat Foſter, funnit uti Donna Dandalo Gaudio, et förnämt Venetianſkt Fruntimmers döda kropp, inſändt 1791 til K. Coll. Med. af Gen. m. m. Baron Wrangel.

I September månad år 1780 blef Herr Profeſſoren anmodad, at beſöka förenämda Fru, ſom förmentes vara hafvande, ehuru

hon plågades med hvarjehanda ſvårigheter, ſom ingalunda borde åtföllja detta tilſtånd, för at förviſſa henne om deſs vårkeliga belägenhet. Efter noga ſkedd underſökning, trodde Herr Profeſſorn, at hon vårkeligen var rådd, och blef 2:ne månader därefter, eller uti November, fulleligen därom förviſſad. Under hela tiden til Groſſeſſen hörande, beſvårades hon ofta med periodica plågor, ſom föranlåto, at låta öpna ådren 26 gånger. Herr PAJOLA påſtod enſtändigt groſſeſſens vårklighet, når nu alle började därpå tvifla. Omſider inföll tiden til Förloſsning; men all naturens åtgärd därvid uträttade alsintet och ingen förloſsning följde, den åfven Herr PAJOLA anſåg nu ſom omöjelig; emedan han höll groſſeſſen före at vara Ventral. Frun lefde derefter 11 år, afled i Auguſti månad innevarande år och blef den 27 i ſamma månad öpnad, i närvaro af flere tillkallade Doctorer och Chirurger, vid hvilket tilfälle Herr Profeſſor PAJOLAS utſago vardt fullkommeligen beſtyrkt.

Lifmodren med alla deſs tilhörande delar var föga olik deſs naturliga tilſtånd, undantagandes den vånſtra *Ägg-ſtocken*, hvareſt fans den förutſagde conception inneſlutande et väl organiſeradt Foſter af 9 månader, ſom med deſs *hinnor* var vidhängande den convexa delen af Uterus vid hvilken åter håftade meſenterium och celluloſa, ſom delar det

lilla

lilla eller nedre Bäckenet ifrån det öfre, Corions substance var blefven benagtig och det inneslutne Fostret gipsaktig och likasom stenhård.

Detta är hvad obduction vittnar och som bestyrker Herr Professor PAJOLAS förutfattade omdömme om denna grosseste.

Verzeichnifs der bisher hinlänglich bekanten Eingeveidevurmer, nebst einer Abhandlung iiber ihre anverwandschaften, von FRANZ *von* PAULA SCHRANK, *Prof. &c. — Munchen 1788. 116 pag. 8:vo.*

Denna lilla bok är en classification öfver alla hittils med säkerhet kände Maskar. Innehåller 14 hufvud-slägter. Maskarnes hemvist i inälfvorne upräknas efter de djur där de innästla sig, til ex. *Människan*, har *Härmask*, *Springmask*, (Ascarides), 5 slags *Binnickemask*, *m. m. Apan* har en *Blåsemask*. Author rättar sig efter MÜLLER, PALLAS, BLOCH, GÖTZE, och ger et kort utdrag af deras rön, som tjänar til uplysning i Maskarnes kännedom.

(Allg. Lit. Z. 1791. N:o 182.)

Apotheker Charlatanerien und Charlatanismen &c. Ein wort zu ſeiner zeit. von SIGFR. VILH. PAALZOW, K. Preuſſ. priv. und appr. Apotheker hieſiger Reſidenzien. Berlin 1789. 120 pag. 8:vo.

En K. Preuſiſk priviligerad Apothekare brinner af nit at uptäcka ſina kammerraters egennyttiga knep, och målar på et nog plumpt ſått deras ſvagheter. — Talar om den inrotade vanan at *ſupa*, — om ovårdighet vid Medicamenters afvägning — om Extracters vårdslöſa inkokning och vanliga *förbränning* — om den fyndiga förfalſkning af Viner — om öfverdrifne priſer på Läkemedlen m. m.

(Allg. Lit. Zeit. 1791. N:o 294.)

Denna uppenbara klagan i et nårgrånt-ſande Rikes Hufvudſtad, talar i det ſamma med hög röſt til Svenſka Apothekares förſvar, ibland hvilka lyckligt vis ganſka ſällan ſå grofva felſteg märkas; hvilket ofelbart är en följd af det Svenſka väl inrättade och vårdade Medicinal-väſket; hvars rätta värde ej förr kännes än når Läkemedel ſkulle, utan upſigt, fritt få beredas och ſäljas. En olycka ſom innom Sverige ännu på lång tid ej år at befara. RED.

Medi-

Medical Inqviries and obſervations by J. Rush. Tryckte i Philadelphia 1790. Innehålla många märkvärdiga ämnen.

De vilda Amerikanerne veta icke af *Lungſot;* den kommer aldrig hos folk ſom hafva god motion, och botas aldrig hos dem ſom ſitta mycket ſtilla — Bland Maſkmedel anſer han *Roten af Spigelia Marylandica* vara den kraftigaſte, ſom dock ſkal vara farlig at bruka — uplöſt Arſenic har i några händelſer gjort god verkan emot Kråftan, men år ſyſtema Lymphaticum angripit, blir Kråftan obotelig. — På nervſjukdomar har Americanſka revolutionen haft ſtor vårkan; några hafva igenom oförmodelige händelſer blifvit ſkadade, men flere förbåttrade.

(Gött. Anz. 1791. N:o 162.)

A comparative view of the phlogiſtic and antiphlogiſtic theories, with inductions. To which is annexed an Analyſis of the human Calculus, with obſervations on its origin. By W. Higgins 1789. 8:vo pag. 315.

Den tviſt ſom nu delar Chemici i 2 ſärſkildte meningar, år en af de betydeligaſte

vetenſkaps tviſter, ſom någonſin varit i fråga. Man vil kullſtörta det nu antagne chemiſka ſyſtemet helt och hållit, underſöka deſs delar med philoſophiſkt-critiſkt öga, bortkaſta det odugeliga och af det urvalda upreſa en ny philoſophiſk byggnad.

At några vår tids berömdaſte Chemici åro fiender til den Antiphlogiſtiſke Chemien, beviſer ingen ting däremot: ty den räknar bland ſina förſvarare en BLAK, BERTHOLLET, MORVEAU, LAVOISIER, JACQVIN och nu mera åfven KIRVAN, deſs fordom håftigaſte motſtåndare. Bägge meningarnes förfäcktare låra tröſta ſig med at tiden afgör frågan. Emot den nya *Nomenclaturen* har man gjordt många invändningar, nya tankar kräfva nya ord, och deſſe hafva lika rått med Sjöfarare ſom upptäcka nya länder, at nyttja hvad namn ſom paſſar ſig.

Förſta afdelningen handlar om *Vattens ſönderdelande* och *ſammanſåttande*. Det beſtår af *Inflamabel* och *dephlogiſticerad luft*, ſom beviſes både genom deſs ſönderdelande och ſammanſåttande. När man låter en electriſk gniſta gå genom en blandning af bägge deſſe luftarter, *ſå får man vatten.*

Andra afdelningen om *Syrors ſammanſåttning*; de innehålla dephlogiſticerad luft, ſom man kan ſkilja dårifrån.

Tredje Afdelningen: *om Vitriol-ſyra;* det är en förbindning af ſvafvel med dephlogiſti-

cerad

terad luft. Brånner man ſvafvel i dephl. luft ſå förvandlar den ſig i Victriolſyra, och ökas i vigten lika ſå mycket, ſom den dephl. luften aftager i vigt. Svafvel har altſå under förbrånningen ingen ting förloradt, utan något har förenadt ſig därmed; därifrån härleder ſig tilökningen i vigten. Lika ſå åro *Phosphorus* och *Kol* enkla kroppar, ſom under förbrånningen förbinda ſig med dephl. luft, och blifva därigenom tyngre. Alla ſyror åro tyngre ån de enkla kroppar, hvarutur de härſtamma. Genom förening af kol med dephl. luft upkommer *Aër fixus*. Lågger man järn i en med vatten upſpädd Victriolſyra, ſå utvecklar inflammable luften ſig, ſom är beſtånds-delen af vattnet, och deſs andra beſtånds-del, dephl. luften, förenar ſig med järnet, hvarigenom denne Metall blir calcinerad. Järnkalken är tyngre ån Metallen hvarutaf han härſtammar: följakteligen har Metallen under Calcination icke förlorat någon ſin beſtåndsdel, något phlogiſton, utan tvärtom emottagit en ny beſtåndsdel, nemligen: dephl. luft. Lågger man järn i concentrerad Victriol-ſyra, ſå utveklar ſig ingen inflammabel luft, och Järnet blir icke Calcinerat: ty i den händelſen är intet vatten för handen, ſom kunde ſönderdelas i ſine beſtåndsdelar. Låter man vattendunſterne gå öfver ſmält ſvafvel, ſå ſönderdelas vattnet, och man får inflammabel luft och flyktig Victriol-ſyra.

För-

Förfarenheten beviſer genom ganſka ſinrika förſök, at *Lefver-luft* är inflamabel luft, ſom innehåller uplöſt ſvafvel. —

I *fjerde afdelningen* handlas om *Saltpetter-ſyra.* Denna ſyra beſtår af phlogiſticerad luft och dephlog. luft. Låter man electriſka gniſtror gå genom en blandning af bägge deſſe luft-arter, ſå får man Saltpetter-ſyra. Bränner man Saltpetter i eld ſå får man deplog. luft, och den phlog. luften förenar ſig med det qvarblifvande Alkali. Blandar man Svafvel med Saltpetter och itänder blandningen, ſå upkommer Victriol-ſyra, ſom förenar ſig med Alkali Nitri, och den phlog. luften går bort. Saltpeter förpuffar med Kohl. Fix-luft upkommer af dephlog. luftens förening med kohl, och den phlog. luften förſvinner. Uplöſer man Metaller i Saltpeter-ſyra, ſå förenar ſig den dephlog. luften med Metallen, förvandlar honom i en Metalliſk Kalk, och den phlog. luften förloras. Man kan genom blotta vårmen åter ſkilja den dephlog. luften från några Metall-kalker, til ex. från rödt præcipitat, och ſtraxt blir Metallen återſtåld. Förfarenheten viſar huru man genom Saltpetterſyra kan *förvandla blod til galle.* —

Femte afdelningen om Kokſalts-ſyra. Den dephlog. Kokſalts-ſyran beſtår af Kokſalts-ſyra och dephlog. luft. Flycktigt Luftſalt beſtår af inflammabel och phlog. luft. —

Sjet-

Sjette afdelningen om Metallers calcination. Metallerne åro enkla kroppar. När de åro förenade med dephlog. luft, få vifa de ſig i Kalk-form. Kol har ſtörre ſlägtſkap med dephlog. luft än metallerne; derföre röfva de til ſig ur metallerne den dephl. luften, ſom de innehålla; Fix-luft upkommer och Metallen blir återſtäld. —

Sjunde afdelningen om Metallers calcination genom vattu-ångor och genom Vattnets ſönderdelande. Låter man vattuångor gå genom glödgat järn, få ſönderdelas vattnet: dephlog. luften förenar ſig med Metallen och förkalkar honom, och inflamable luften utvecklar ſig. Detta ſker ock når man lägger järn i vatten och digererar det. Man kan fånga den inflammable luften ſom utvecklar ſig. —

Åttonde afdelningen: Om Metalliſke Kalkers återſtällande genom Kol, och om Fixa luftens uprinnelſe. Fix luft upkommer utaf den, med metalliſke Kalker förbundne, dephlog. luften med Kolen. —

Nionde afdelningen: om Metallers uplöſning. Metaller åro i ſig ſjelfve ouplöſlige för ſyror; då förſt blifva de uplöſlige når de åro förbundne med dephlog. luft. —

Tionde afdelningen, om Metallers præcipitation genom hvarandra. Utur ſomliga Metall-kalker kan man genom blotta vårmen ſkilja den dephlog. luften, ſom til ex. utur Guld,

Guld, Silfver, och Qvickſilfver. Til andra Metalliſke Kalker måſte man ſåtta en kropp, til hvilken den dephlog. luften har ſtörre ſlågtſkap, ån med metallen. Dårigenom förklaras metallernes præcipitation genom hvarandra. De röfva från hvarannan den dephlog. luften, alt efter mera ſlågtſkap dårmed. Guld præcipiteras af Silfver, Silfver af qvickſilfver, det åter af Koppar. Den Metallen ſom har en ſtörre ſlågtſkap til den dephlog. luften, fåller en annan metall, ſom har en ringare ſlågtſkap dårmed. Deſtillerar man Svafvel med Qvickſilfver-kalk, ſå får man Victriolſyra, och Metallen blir återſtåld.

Deſſe åro de ſatſer ſom Författaren ſöker beviſa. Man bör innehålla med ſit ömdöme til deſs vidare rön beſtyrkt eller förkaſtadt dem.

(Gött. Anz. 1791. N. 168.)

Låkare - Nyheter.

Förſte Expeditions Chirurgus under Finſka Kriget och Regem. Chir. vid Uplands Regemente Doctor Pehr Gustaf Lindroth, har den 23 Aug. 1790 i nåder blifvit hugnad med Aſſeſſors namn och heder, lika med Aſſeſſorer i Kongl. Collegierne.

Kongl.

Kongl. Engelska Hof-Rådet, Medicinæ och Historiæ Naturalis Professorn, Ridd. af K. Vasa-Orden, Ledamot af K. Vet. Academien med flere Lärda Samfund, Doct. Joh. And. Murray, dog i Göttingen den 22 Maji 1791 i dess 52 år, af en tårande Feber. Han var född i Stockholm där hans Far var Pr. Pastor vid Tyska Församlingen; hade Studerat i Upsala under Rosenstein och Linnee; gift i Stockholm; flere gångor besökt Fädderneslandet, sedan han blifvit befordrad til Professor i Göttingen. Saknas som en mångkunnig och flitig Lärare.

Framledne Bergs-Rådet Ferbers *Mineral-Cabinet*, år af K. Preussiske Bergvärks m. m. Departementet inköpt och förenat med det Kongl. Preussiske Mineral-Cabinettet, under upsigt af Assessor Karsten.

Kejserl. Hof-Rådet Ign. v. Born, så väl känd för sine Mineralogiske insigter, afled i Wien d. 24 Julii, 49 år gammal.

Provinc. Medicus i Skaraborgs Län och Mariæstad, Assessoren Doctor Joh. Victor Siefvert år med döden afgången den 22 Julii 1791, 53 år gammal. Född i Södermanland, där Fadren var Reg. Fältskär vid Infanteriet, Studerat i Upsala, var Fält-Lazarets-Medicus under Pommerska Kriget, och sedan 1765 Provincial-Medicus.

Til Provincial-Medicus i Ekshö district år Medic. Licent. W. Brandenburg den 13 Sept. i nåder utnämd.

Lika-

Likaledes f. d. til Prov. Medicus i Coupio, Med. Licent. ANDERS JOHAN STÅHL.

Til Provincial-Medicus i Mariæstad af Skaraborgs Lån år Medicinæ Doctorn JOH. JEFFCOTT den 27 Nov. i nåder förordnad, hvarjåmte honom blifvit tillagd Professors namn och heder. Han år född i Skottland och har under sista Kriget varit en af Fält-Medici vid Svenska Armeén i Finland.

Embets-Berättelse.

Uti det allmänna Barnbörds-huset åro under sistledne året 1791 emottagne och förlöste 363 Barnaföderskor, af hvilka 359 friske utgådt, men 4 af medförde sjukdomar efter Förlossningen aflidit. Sårdeles svåra händelser hafva ej förefallit innom Huset, men i allmånhet fyntes Förlossningarna i senare hålften af året vara beledsagade med flera ledsamma omständigheter ån vanligt.

På Inråttningens bekostnad hafva 356 åtnjutit fri förplägning, men 7 åro i särskilda Rum, emot betalning intagne. Af dessa har en födt Trillingar och 6 ifrån Tvillingar blifvit förlöste. Tillsammans åro 376 Barn födde innom året, 201 Gåsar och 175 Flickor; af hvilka åter 29 varit dödfödde, men 347 blifvit til Dopet befordrade. Stora Barnsångs-huset d. 15 Januarii 1792.

J. ALM.

Uti Kongl. Seraphimer-Lazarettet i Stockholm, åro år 1791, för följande Sjukdomar vårdade:

Veneriſke af alla grader - - -	248.
Febrar af hvarjehanda ſlag, Remitterande, Maligne och Intermitterande. - - - - - - -	60.
Bröſtfebrar - - - - -	10.
Lungſot och tårande Febrar - -	23.
Vattuſigtige af alla ſlag - - -	49.
Skörbjugg med och utan får - -	8.
Chroniſke Sjukdomar, ſåſom Gickt, Maſkar, Svag Mage, Lamhet, ſlyfva Leder, Moderpaſſion, Convulſioner - - - - - -	51.
Sinnes-ſvage - - - - - - -	2.
Bulnader med inflamation, af flere ſlag	12.
Kylda och brånda får, med och utan kalbrand - - - - -	8.
Åkommor ſom fordrat operation, ſåſom: inſnårda Bråck, en trepanerad med lycklig utgång, Blåſeſten, hvaribland en miſtat 26 ſt. ſom vägde tilſammans 7 lod och gått operation lyckligen igenom, Harmynte och oduglige lemmars borttagande. - - -	40.
Benbrott och förrånkningar - - -	10.
Transp.	521.

Transp.	521.
Ögonsjukdomar, hvaribland 10 opererade för Cataract - - -	13.
Ondartade sår, Vattenkråfta och Utslag	26.
Lepra - - - - - - - - -	1.
Koppor - - - - - - - - -	1.
Blodsår af olyckshändelser, och däribland en öpnad armpuls åder -	4.
Summa	566.

Däraf hafva: Friske utgått - - -	433.
Döde - - - - -	78.
Qvarblefne til 1792 -	55.
Summa	566.

Kgl Vet. Academiens Nya Handlingar, Andra Qvartalet 1791.

P. 81. *Slägtet Sjö-Kalf* (Medusa) af ADOLPH MODEER.

Detta Slägte, som nästan intet kan bevaras i Cabinetter, förtjänar den omständeliga beskrifning här förekommer. Dess namn på alla Språk, dess egenskaper och dess hemvister anmärkas. Här utredes på det nogaste 15 särskilta Species, som ingendera hafva armar eller stam.

P.

P. 113. *Förfök at af de fläfte Laf-arter (Lichenes) bereda färgfioter, fom fätta höga Färgor på Ylle och Silke, af* Joh. P. Wæstring. M. D.

Et ganfka berömligt tiltag, at använda våre Sten- och Berg-växter til få nyttigt bruk, fom här omftändeligen befkrifves, egenteligen med Lichenes Leprofi, hvaraf 20 färfkilte flag blifvit förfökte, och gifves här för Allmänheten anledning til både vinft och nöje.

P. 149. *Rön*, 1:o, *Om en ftörre Blåfe-ften hos en Qvinna, fom mot yttre delarne af fig fjelf framträngt, och med ringa tilhjelp af Konften blef uttagen.* 2:o, *Om et Fofter med 2 hufvuden och 2 hjärtan, m. m., af* And. J. Hagström.

Blåfe-ftenen är afritad, Tab. III, få ftor at han ännu på 4:de året torkad väger 4 ¾ lod. (2 ½ uns). En 23 års gammal Huftru började under fin förfta grosfefe känna Stenplågor, mifte mycket grus af fmårre ftenar, til Caffebönors ftorlek, efter 3 månader då hon blef förlöft, var Stenen nedfunken til höger om Urin-gången. Hon blef åter hafvande 2 år därefter, och i 6:te månaden hade Stenen gjordt fig fjelf en liten öpning, fom af Hr Essen, Stads-Chirurg i Köping, vidgades få at han kunde uttagas, hvarefter fmåningom flere ftörre och fmårre ftenar

ännu följde, och Hufstrun i sin tid lyckeligen blef förlöst.

Det af samma Hr. Essén lyckligen framfagne dubla Gossebarnet, hade lefvat ända til dess Förlossnings-värkarne blefvo alfvarsamme. Det vägde 9 marker.

P. 153. *Beskrifning öfver en ny Natt-fjäril, Noctua Pruni, af* CONRAD QVENSEL.

Larven fanns på Hägg (Prunus Padus) i början af Sept. 1790 i Skåne, blef puppa den 28 Sept. och utkom som Nattfjäril den 17 Junii 1791.

Hon blir omständeligen beskrifven och afritas T. III.

Kongl. Vet. Academiens Nya Handlingar, Månaderne Julius, Augustus och September 1791, innehålla:

P. 161. *Slägtet Sjö-Kalf, Meduſa.* Fortsättning.

Här beskrifves på lika noga och omständeligt sätt: 16) *Meduſa Lysoscella.* — 17) *M. Capillata.* — 18) *M. Andromeda.* — 19) *M. Lunulata.* — 20) *M. Corona.* — 21) *M. Campanula.* — 22) *M. Aurita.* — 23) *M. Purpurata.* — 24) *M. Marginata.* — 25) *M. Brachiata.* —

P.

P. 188. *Meduſa Pelagica L.*, *beſkrifven af* O. SVARTZ.

Author råttar förre felaktige beſkrifningar på detta kråk och bifogar en noga afritning. Den kommer således at flyttas ifrån MODEERS förſta til deſs andra afdelning af detta ſlägte, de Sjökalfvar nemligen ſom hafva armar utan ſtam.

P. 190. *Tvånne utländſke Fiſkar*, *beſkrefne af* CARL PETTER THUNBERG.

De åro: *Gobius patella* och *Silurus Lineatus*, bägge fångade och hemförde af Author från de Oſtindiſka Hafven.

P. 213. *Förſök med Molybdæna och med reduction af deſs jord*; *ſjette fortſättningen*, *af* PETTER JACOB HJELM.

Här upgifves förſöken med Molybdænum i Metalliſk form, ſammanſmält med andra Metaller och 1) med *Platinum.* 2) med *Guld.* 3) med *Qvickſilfver.* 4) med *Bly.* 5) med *Silfver.* 6) med *Viſmut.* 7) med *Koppar.* 8) med *Nickel.* 9) med *Arſenik.* 10) med *Järn.* 11) med *Cobolt.* 12) med *Tenn.* 13) med *Zink.* 14) med *Manganeſium.* 15) med *Antimonium.*

Kongl. Vet. Academiens Nya Handlingar, 4:de Qvartalet 1791.

P. 241. *Slägtet Sjökalf, Meduſa; andra fortſättningen af* A. Modeér.

Sjökalfvar med ſtam. N:o 26) Meduſa Minima; 27) M. Perſea; 28) M. Undulata; 29) M. Octoſtyla; 30) M. Cephea; 31) M. Ocellata; 32) M. Hœmiſphærica; 32) Ungviculata en varietet; 33) M. Cymbaloidea; 34) M. Cacuminata; 35) M. Pileata; 36) M. Carminolenta; 37) M. Noctiluca; 38) M. Perla; 39) M. Digitalis; 40) M. Probocidalis. — Alla deſſe Sjökalfvar åro, ſom de föregående, omſtändeligen til ſine kännetecken och det mera märkvärdiga beſkrefne.

P. 285. *Beſkrifningar öfver 8 nya Svenſka Dag-fjärilar, af* C. Qvensel.

A. har under en reſa iſtl. Sommar ſamlat deſſe nya Recrüter för Fauna Svecica, under en reſa i de nordligaſte Svenſka Lapmarker, utom N:o 1 och 8, den förre utur Kgl. Secret. Paykuls Muſæum, den ſenare funnen vid Stockholm; de åro ock alla i Kopparſtick bifogade. 1) Papilio Embla; 2) P. Gefion; 3) P. Hilda; 4) P. Norna; 5) P. Frigga; 6) P. Freija; 7) P. Fulla; 8) P. Herta; alla deſſe åro ſcientifice beſkrefne, på Tabell aftecknade, och åfven til en del uptagne uti en i Upſala d. 10 Dec. 1791 un-

under Prof. THUNBERG utgifven Diſputation ſiſtens *Inſecta Svecica P. II.*

P. 281. *Thermometriſke Anmärkningar huru mycket varm Jorden var* 1790, *af* CLAS BIERKANDER.

Thermometren nedſattes på norra ſidan från Byggningen i en Trågård i Mulljord, ſå at kulan ſtod 10 tum ned i jorden. — Härjämte bifogas Meteorologiſke rön för hela året och tiden når Örter blommade och affölło, Sådén ſåddes och mognade, m. m.

P. 293. *Förſök at af de flåſta Laf-arter (Lichenes) bereda Färg-ſlofter, ſom ſätta höga och vackra Färgor på Ylle och Silke*, andra afdelningen, Lich. Imbricati, *af* J. P. WESTRING, M. D.

Här upgifves Rön på 11 Species, ſom gifvit ſtark och vacker färg, hvarpå, ſå väl ſom alla förut upräknade, vårkelige prof åro medlände. — 5 Species hafva ingen ſlags färg gifvit.

P. 308. *Sätt, at fortare än hittils möjeligt varit, bota eller åtminſtone förbättra Staphyloma Corneæ, af* J. L. ODHELIUS.

Detta Rön har för afſigt at upmuntra til Staphylomers operation, jämte det tjänliga Acida Mineralia utvärtes brukas, ſom igenom årfarenhet tilſtyrkes, på det tiden åfven måtte vinnas.

P. 310. *Rön, om en Njurſtens uttagande, efter en förut ſkedd bulning i Njuren och veka ryggen, af* HERMAN SCHÜTZERCRANTZ.

Händelſen timade här i Stockholm år 1777 hos en Ånkefru, 46 år gammal, beſkrifves omſtändeligen och bifogas afritning på den uttagne och til Kongl. Academien inlämnade ſtenen.

P. 315. *Scomber (Atun) och Echeneis (Tropica) beſkrefne af* BENGT AND. EUPHRASÉN.

A. håller före at denne hans Scomber, ſom beſkrifves och afritas, är denſamma, ſom LÖFLING i deſs Spanſka Reſa, p. 102 nämner för Atun.

Echeneis hade ſugit ſig faſt i en utkaſtad Brådlapp. Bägge beſkrifvas och afritas.

Väderlek och gångbara Sjukdomar i Stockholm, från början af April til ſlutet af Sept. månader 1791.

April. Barometren ſkåligen jämn, emellan 25,91 d. 30 och 25,16 d. 10 och 21. *Therm.* om morgonen endaſt 1 gr. under O d. 1, 2, 8; öfver vid 10 och 11 grader d. 20, 21, 23, 24, 25; middagen högſt 17 gr. d. 24. — *Vinden* Våſtan ifrån d. 10 med dragning åt S och N. — *Norrſken* d. 1, 4.

— *Snö*

— *Snö* d. 5, 8. — *Rägn* d. 9, 15, 17, 19, 20, 22, 26.

Maji. Bar. nåstan högre, vid 25,99 d. 1 en dag, d. 18 vid 25,13, eljeſt ingen dag under 25,23. — *Therm.* 2 dagar d. 5 och 6 vid O i morgonſtunden och midd. 2 a 3 gr. öfver O, eljeſt högſt 12 gr. d. 27 morgonen och 17 middagen. — *Vinden* mera i Ö med ömſeſides dragning. — *Snö* d. 4, 5, 6, 9, 11. — *Rägn* d. 2, 9, 11, 17, 18, 29 (21, 23 med Åſka) 29, 30. — *Solſtrimmor* d. 23.

Junius. Barom. jämnhög, lägſt d. 10, 25,18; högſt d. 5, 25,93. — *Therm.* öfver O. 20 gr. morgonen d. 7, midd. 25 gr. — *Vinden* måſt N. med dragning åt Ö. och något V. — *Rägn* d. 10, 11, 15, 20, 23 med Hagel, 25.

Få eller inga hårſkande ſjukdomar, hela detta Qvartal, utom någon Vårfroſſa och Sporadice Koppor hos fattigt Folks Barn.

Julius. Bar. ännu jämn, dock något lägre; högſt 25,76 d. 22, lägſt 25,09 d. 5, — *Therm.* morg. högſt 23 gr. d. 25, midd. 27 gr. d. 22, 25. — *Vinden* mycket N. de varmaſte dagarne, för öfrigt ombytlig åt alla ſidor. — *Rägn* d. 1, 2 med Åſka, 5, 7, 8 Åſka, 9, 11, 26, 28 med Åſka.

Auguſtus. Barom. något högre, högſt 26,08 d. 21, lägſt 25,12 d. 30. — *Therm.* morgonen 20 gr. d. 2, 3, midd. 26 gr. d.

2. — *Vinden* måſt S. med dragning åt Ö. och ibland V. — *Rägn* d. 1, 3, 4, 5, 13, 14, 23, 25, 26, 28, 30.

September. Bar. öfver 26 d. 10, 11, 25, 26, lägſt d. 18, 25,00. — *Therm.* morgonen högſt 17 gr. d. 14; middagen 21 gr. d. 7; 20 gr. d. 8, 12, 13. — *Vinden* måſt N. med mellanſkåf åt alla ſidor. — *Rägn* d. 1, 2, 3, 4, 5, 20, 23 med Hagel. — *Norrſken* d. 11, 24, 28, 30.

Åfven detta fjärndels år litet ſjukligt, Koppor hos Barn blefvo mer dödande, Kikhoſta, Scarlatina, Angina och Magplågor med Diarrhœ hos några, i allmänhet mycket hälſoſamt.

Födde och döde i Stockholm år 1790.

Födde:

Goſſar	1124
Flickor	1100
Tiſammans	2224

Af deſſa voro:

Goſſar åkta	817
oåkta	307
	1124

Flic-

Flickor åkta	- - - - -	791
oåkta	- - - - -	309
		1100
	Tilfammans	2224

Döde:

Mankön	- - - - -	2151
Qvinkön	- - - - -	1880
	Tilfammans	4031

Af dem voro:

Af Mankön	Barn til och med 10 år -	621
	Ogifte öfver 10 år - -	787
	Gifte - - - -	743
		2151
Af Qvinkön	Barn til och med 10 år	564
	Ogifta öfver 10 år - -	622
	Gifta - - - -	694
		1880
	Tilfammans	4031

Vidare anmärkes: at Barn innom förfta året döde voro: Gåffar 363, Flickor 323, tilfammans 686. — Gammalt Folk 80 år och däröfver: Mankön 13, Qvinkön 51. — 90 år och däröfver: Mankön 3, Qvinkön 17.

De fjukdomar fom fått fkuld för måfta antalet döde, åro: Hetfig Feber 639. — Bröft-feber 240. — Slag och Brådöd 811. — Lungfot och tårande fjukdom 548. — Vattufot 228. — Koppor 115. — Barnsbörd 36. — Olycks-händelfer 49 och däribland drunk-

drunknade 29. — Sjelfmördare 8. — Vigde 622 par.

Väderlek och gångbara Sjukdomar i Stockholm, Månaderne October, November och December 1791.

October. *Barometern* jämn, undantagande d. 21, 22 och 23, då han föll til 24,79 och d. 29 då han steg til 26,18. — *Thermometren* hela månaden öfver O., högst den 12 morg. 16 och midd. 17 gr., men d. 26 och 29 föll han til 2 och 3 gr. under i morgonstunden. — *Vinden* hufvudsakeligen Ö., med ömsesides dragning. — *Rägn* d. 7, 14, 15, 18, 20, 23, 31. — *Snöblandat Rägn* d. 17, 24. — *Norrsken* d. 1.

November. *Bar.* något lägre, högst d. 24, 25,88, lägst d. 29, 24,41. — *Therm.* ännu mäst öfver O., högst d. 12, 10 gr., lägst d. 7, 10 gr. under. — *Vinden* nu mera i V. med sidodragningar ömsom. — *Snö* d. 6, 7, 20, 21, 28, 29, 30. — *Rägn* d. 16, 22, 24, 25, 26. — *Norrsken* d. 19. — *Solstrimmor* d. 11.

December. *Bar.* nästan lägre, så at den endast en dag d. 18 var 25,92, men eljest mäst under 25,00, lägst d. 9, 24,57. — *Therm.* geck mera under O., så at Clara-

fjär-

fjården tilfrös den 6 och Riddarefjården den 13, lågſt d. 22, 10 gr. om morg. — *Vinden* mycket lugn och däremellan N. och ombytelig. — Mycken *Snö* föll d. 1, 4, 5, 8, 9, 11, 14, 19, 23 och ända til månadens ſlut dageligen. — *Rägn* d. 3, 15. — *Norrſken* den 17.

Koppor voro mycket allmänna och hos många rått ſvåra. Skarlakans-feber med Angina åfvenledes, ehuru ofta ſvår at igenkänna.

Utdrag af Kongl. Collegii Medici Protocoll, hållit följande dagar år 1792.

Den 6:te Februarii.

S. D. Företrädde efter ſkedd anmälan, den nyligen ifrån Utrikes Orter hit ankomne Oculiſten Joseph Raineri, och ſedan han uppviſt åtſkillige betyg om deſs ägande ſkicklighet, ſärdeles uti Ögon-ſjukdomars botande, anhöll Raineri om Kongl. Collegii tillåtelſe, at uti denna del af Läkare-Vetenſkapen få härſtädes obehindrat utöfva deſs förvärfvade kunſkap, erbjudandes ſig, at i händelſe af bifall, vilja uti ögonſjukdomars curerande, utan något arfvode, de fattige bitråda, hvarom han, efter Collegii härutinnan lämnade bifall,

fall, förmälte ſig vara ſinnad, at ſådant i Tidningarne låta kundgöra.

Som Kongl. Collegium anſåg nödigt, at, innan något utlåtande häruti kunde meddelas, förſt låta inhämta närmare kunſkap af de flere utaf RAINERI på åtſkillige utländſka Språk företedde bevis, i hvilket affeende de til Herr Aſſeſſor ODHELIUS nu aflämnades; få tilfades RAINERI, at näſtkommande Torsdag den 9:de i denne månad upkomma, då Kgl. Collegium ville ytterligare taga deſs anhållan uti öfvervägande. Aftrådde.

Den 9:de Februarii.

S. D. I anledning af Kgl. Colegii anmodan, hvarom Protocollet för den 6:te i denne månad utviſar, aflämnade Aſſeſſor ODHELIUS ſit utlåtande, rörande de af Oculiſten RAINERI ingifne Betyg, och var detta yttrande af följande innehåll:

"Oculiſten Herr JOSEPH RAINERI hår-
"ſtammar, enligt ſine medförde bevis från
"Roveredo på Italienſka gränſen, där hans
"Fader af ſamma namn är Stads-Chirurgus.
"Han har Diplom ſom Hertiglig Meklenbur-
"giſk Oculiſt. — I Berlin är han blefven
"examinerad i Öfver-Collegium Medicum,
"och har ſedan fått tilſtånd, at i deras Ho-
"ſpital, under tvånne utnämde Commiſſariers
"tilſyn, få viſa ſin ſkicklighet. — I Magde-
"burg

" burg har han sedan opererat, och medför
" bevis om lycklig utgång. — I Hamburg
" har han fådt en Guld-Medaille för sin tjänst
" emot fattiga, af en där varande Societet. —
" Från Köpenhamn har han inga bevis, ehu-
" ru i våra Tidningar han därifrån låtit inför-
" ra at *Professor* RAINERI skulle öfver Göthe-
" borg komma til Stockholm. Från Göthe-
" borg medför han Assessor DUBBS intygan-
" de om lycklige operationer."

" Mitt tillstyrkande blir: At följa Öfver-
" Collegii i Berlin Exempel; utnämna tvån-
" ne Deputerade under hvilkas tillsyn han på
" Lazarettet hårstådes må visa sin skicklighet
" och förbjuda honom, såsom i Berlin skedt
" är, sälja Medicamenter, dem han, efter
" Recept, bör från Apothequen föreskrifva."

ODHELIUS.

Efter uplåsandet häraf bifölls Kgl. Collegium i så måtto detta Herr Assessor ODHELII tillstyrkande, det skulle RAINERI uti Herrar Assessorerne ODHELII och SCHULZENHEIMS närvaro å Kongl. Lazarettet i morgon visa sin skicklighet uti Starr-Operation, och sedan desse Deputerade Ledamöter håröfver inkommit med berättelse, förklarade Kongl. Collegium sig ytterligare vilja utlåta öfver RAINERI gjorde anhållan, om hvilket alt RAINERI, som åfven nu upkommit, mundteligen underrättades, åfvensom Medicamenters försäljande af egne Compositioner efter Medicinal-

nal-Ordningarnes föreskrift, icke vore RAINERI tillåtit, utan borde desamma ifrån Apothequen afhåmtas.

Oculisten RAINERI, som utfäste sig, at detta Kgl. Collegii beslut fullgöra, aftrådde.

Den 13:de Februarii.

S. D. Uplåste Herr Assessor ODHELIUS dess skrifteliga berättelse om den Starr-Operation Oculisten RAINERI hade den 12 därpå följande på Kgl. Lazarettet förrättat, och var samma berättelse af följande innehåll:

"Hertiglige Meklenburgiske Oculisten "RAINERI gjorde en Starr Operation på Kgl. "Lazarettet, Söndagen d. 12 Februarii, uti "Herr General-Directuren, m. m. af ACRELS, "min och Assessor SCHULZENHEIMS närvaro, "efter nu varande bruk af Extraction med "Richterske Knifvar, och et på vänstra Pek-"fingret fatt fixerande Instrument; han bruk-"te en elevator palpebræ af Silfver, fästad i "en Silfver-kjed, och tycktes använda myc-"ken försigtighet, at ej skada Iris och få god "incision. — Efteråt applicerade han en Cy-"stitome och hade en Cueillerette til hands "at underhjelpa Lentis utgång, jemkade åf-"ven kanten på incisionen til slut. — Ope-"ration geck något långsamt, och tycktes "fatiguera ögat. — Förbandet efteråt skedde "med en torr Compress, Regimen Antiphlo-

"gi-

” gifticum recommenderades. — Jag kan så-
” ledes för min del ej vid hans Operations-
” fått hafva något at påminna.”

ODHELIUS.

I anledning häraf tog Kongl. Collegium RAINERI den 6 i denne månad gjorde anhållan uti öfvervägande, och beslutade: At som den hit til Staden nyligen ankomne Hertiglige Meklenburgiske Oculisten JOSEPH RAINERI upvist åtskillige hedrande betyg om dess skickelighet uti Ögon-sjukdomars botande, samt därefter äfven härstädes ådagalagt färdighet uti en honom, uti några Kongl. Collegii Herrar Ledamöters närvaro, updragen Starr-Operations förrättande; altså fant Kongl. Collegium godt, at bifalla RAINERI gjorde anhållan, det må han obehindrat uti ögonsjukdomars botande härstädes utöfva dess förvärfvade kunskap och skickelighet, hvarvid RAINERI, efter sit gjorde årbjudande, icke bör undgå, at utan särskilt betalning gå i desse delar de fattiga, som sig dess vård kunna anförtro, tilhanda, äfven som RAINERI skulle underrättas, at Medicamenters försäljande af egne Compositioner, voro efter Medicinal-Författningarnes Föreskrift icke tillåtit, utan böra Läke-medlen enligt Recepter, ifrån Apothequen afhämtas.

Den 12:te Martii.

S. D. Som uti Tidningen Dagligt Allehanda för i dag blifvit infördt, så väl Utdrag af Dagboken hållen å Kgl. Laz. öfver den Starr-Operation Mekl. Oculisten RAINERI därstädes uti tilförordnade Herrar Ledamöters närvaro, nyligen skall hafva förrättadt, som ock en af bemälte RAINERI insatt underrättelse, det han årnade med första härifrån afresa; så anförde Herr Assessor ODHELIUS, hvilken vid förrberörde operation äfven varit närvarande, sig hafva om utgången däraf upsatt följande skrifteliga berättelse:

"Sedan Oculisten RAINERI i Tidningarne anmält, at han nu snart reser härifrån, "bör jag til Protocollet berätta utgången af "den Starr-Operation han på Collegii befallning förrättade på Kongl. Lazarettet. Han "besökte Patienten flere gångor, och den "sköttes methodo Antiphlogistica af mig efter och med hans samråd. Ingen slags inflammation plågade ögat, som tycktes lofva all lycklig utgång, men under RAINERI "närvaro den 28 Februarii, då vi bägge examinerade Patienten, förklarade han sig "icke se på det vänstra ögat, sade sig ej "heller genast efter operation fådt så stark "lysning därpå, som på det högra. Då vi "bägge därpå noga visiterade bägge ögonens "beskaffenhet, fans det högra klart, dock

"sa-

"fade patienten, at synen var nog svag, men "det vänstra grumligt och Adnata ganska li-"tet röd. — Med hans samtycke bruktes et "fördelande ögon-vatten; förändringom aftog "grumlet; den 7 Martii då Patientens Sock-"neboer, som lämnat honom til Lazarettet "återkommo och begärte få honom hem med "sig, var vänstra ögat i så mätto förbättrat, "at Camera Anterior var klar, men pupillen "oklar. Patienten feck med sig tjänligt "ögonvatten och framtiden skall visa, om "och huru vida synen upklarnar på det ö-"gat. — Jag tror at RAINERI, som för öf-"rigt vid operationen upförde sig mycket "försigtigt, dock däruti hade gjordt bättre "om han noga ransakat pupillen, sedan Lens "opaca var uttagen, om han qvarlämnat något "af humor Morgagni; åtminstone gör jag al-"tid så. Denna ögats oklarhet förklarade RAI-"NERI sjelf för et Hypopyon."

J. L. ODHELIUS.

Kongl. Collegium beslutade at detta alt skulle uti Protocollet intagas, och tjäna til rättelse, i händelse RAINERI, innan dess af-resa sker, åstundade i denna omständighet något utlåtande.

Den 15:de Martii.

S. D. Anmälte Secreteraren Doctor REF-TELIUS, det hade Boktryckaren ZETTERBERG

til honom aflämnat et tryckt ark, rörande en berättelse, den Oculisten RAINERI låtit upsätta, om dels förrättning vid en Starr-Operation å Kongl. Lazarettet, hvaröfver ZETTERBERG begärte Collegii särskilte yttrande. Och som denna berättelse fans vid genomläsandet innehålla åtskilligt, som icke var öfverensstämmande med rätta förloppet af hvad som förefallit uti Kongl. Collegio, så tillades Secreteraren Doctor REFTELIUS, at lämna härom Boktryckaren ZETTERBERG underrättelse.

Är och dagar som förr skrifvit står.

Efter Befallning
A. BIRGER KIELLMAN.

Under förledne år 1791, hafva vid det under Hans Kgl. Majts Nådigste Protection varande och af Samhället Pro Patria vårdade Barnsängshuset Pro Patria, belägit å Norrmalm och stora Badstugugatan, 94 Barnaföderskor blifvit emotagne, förlöste och skötte: Af hvilka 69 uti de allmänne Rummen på Inrättningens bekostnad, njutit fri skötsel och förplägning, men de öfrige 25 emot en billig afgift, uti särskilte Rum, okände med alla möjeliga beqvämligheter försedde. Friske äro alla desse personer utgångne, utom 2:ne hvilka af särskilt åkomne sjukdomar, några da-

dagar efter förloſſningen afledo. Af de framfödde 96 Barnen, hafva 47 varit Goſſar, 49 Flickor, 5 dödfödde och ſåledes 91 döpte, hvilka til upfoſtran och underhåll befordrade blifvit, utom några, för hvilka deras Föräldrar ſjelfve förſorg dragit.

Stockholm den 28 April 1792.

A. F. Wedenbekg.

En Piga hos en Garfvare här i Staden, geck förleden höſtas, i början af October månad, en afton utför gården, och ſteg uti mörkret med ena foten miſte uti et af de nedgräfne Karen, hvars kimmar ſom voro ſplitrade och ſtående öfver jordytan, träffade i fallet Vulva. Med ena benet ned uti Karet och det andra tillika med kroppen uppå jorden, fans hon en ſtund därefter, afdånad liggande i blod, ſamt upbars uti detta tilſtånd. Deſs Husbonde-folk ſkickade ſtraxt på flere ſtällen efter Läkare och träffade förſt Herr Aſſeſſor Odhelius, ſom vid min ſednare ankomſt, hade med ſvamp, upſtoppad i vagina uteri, redan hämmat den ſtarka blödningen och aftvåttat de med blod öfverhöljde yttre delarne, ſamt applicerat kalla omſlager af Ättika och vatten öfver regio pubis. Men ſom blödningen recidiverade och i ſynnerhet ſtrömvis flöt, då inre förbandet öp-

nades för Urinens släppande, så slöts at den kom från Urin-Blåsan, hvarför svampen, som i vagina var upstoppad, uttogs och endast ytre öpningen af uretren tiltäptes. Lavements och lindriga Laxantia gåfvos efter behof, Cremor Tartari med vatten upslöst gafs at dricka, och de yttre kalla omslagen förnyades flere gångor på dagen; men det oaktat störtade lefrad blod med urin i tvänne dagars tid. Magen var något spänd, som tilskrefs den starka stöten, blodflödet aftog småningom, på 4:de dygnet var pulsen något tät och den sjuke spottade blod, hvarföre ådren öpnades, som gjorde god vårkan. Efter 14 dagar började hon sitta uppe, samt efter hand hålla sig ifrån Sången, så at hon omkring 3 veckor kunde förrätta låtta syslor innom huset, utan vidare elaka Symptomer. Denna blödning kom säkerligen från venösa kåril innom urinblåsan, som genom skakningen af stöten gåfvo blod, och blir icke oväntad, då så sensible delar lida; men som sällsynt bör anmärkas at denne piga i början af Martii månad i år födde et fullvuxit foster, och hvar hon således, då skadan skedde, uti tredje månaden af sin grossesse.

Stockholm den 25 Martii 1792.

Fredr. Frôberger,
Und. Chir. vid Kgl. Lazarettet.

Em-

Embets-Berättelse af Prov. Medicus i Skara LARS BRANDELIUS.

Det är ej mindre af aktning för Kongl. Coll. än åtlydnad af den Embets-Instruction jag haft til efterföljd under min tjänste-tid, såsom Vicar. Med. Prov. här i Länet, som jag förmenlåtes inberätta hvad under den tiden förefallit at anmärka, rörande sjukdomar och deras förhållande i Orten.

Inga Epidemier, som varit mycket dödande, hafva visat sig, utom Carlscrona-Febern, som Krigs-folket förde hit. Denna sjukdom förhåller sig bland Allmogen i det närmaste som en Synochus putrida, går mangrant öfver det Huset, där den kommer in, de starkaste och frodigaste äfventyra mäst. Åderlåtning är ingen resource, skada at den är så gouterad hos Allmogen och sker utan urskillning. Nu är sjukdomen mindre både allmän och maligne. Emetica ex Tart. Antim. Alk. Am. Acet. Mixt. Diat. och infusion på fläder och Millef. blandad med Honing och Ättika, har varit, jämte flere medel jag vanligast föreskrifvit och funnit bästa vårkan af.

Koppor och Kikhosta, som vanligt åro denna Landsortens Päst, har nu på et ½ år varit sällsynte, Koppympningen bland Allmogen kommer aldrig i bruk, til otrolig skada för folk-ökningen. Bland förnämare och

Ständs-personer år den allmänt vedertagen. Jag inoculerade nio siftledne Höst, alla med god framgång, likaså Regements-Fältskåren Herr Afl. Odhelius et större antal, men hvilken som mäst och hela året igenom, öfvar denna konsten, år en gammal Klockare Thengberg i Lava, som på en tid af några och 20 år inoculerat flere 1000:de. År allmänt accrediterad Kopp-ympare, förtjänar det ock.

Brännevins-supande hos Allmogen här i Orten år i et bedröfveligt tiltagande, mera än på något annat ställe och skall nödvändigt i betydlig måtto förfvaga landet och folket, som år nog dåligt förut, om det fortfar en $\frac{1}{3}$ Mans-ålder i samma mån som det nu börjat. 4 Personer, endast i det distrietet af Lånet som hört til min befattning, hafva förledit år i fylleri omkommit under slagsmål, eljest intet mord eller våldsvårkan afhördt, som ej Bränvin gifvit anledning til. Ungdom, tjänste-folk och den arbetande hopen få snart en oöfvervinnerlig smak för supa och på alla Gästgifvare-ställen och Krogar ser man intet annat än full Allmoge. Huru mycket detta skall förfvaga Generation och hvad mångfaldige Chroniske sjukdomar bland menigheten det grundlägger, behöfver jag så mycket mindre nämna, som Kongl. Coll. uplyst finner det bättre än jag.

Den

Den Veneriſka ſmittan blir det ſom vårkar til eländets fullkomnande och Folkhopens måſta fördårf och olyckligt vis år detta onda mycket allmänt i viſſa Socknar.

Plante-ſkolan för detta fröet år intet ſå mycket at tilſkrifva Krigs-folket och kringſtrykande pack på Landsbygden, ſom man trodt, utan faſt mer Sill-fiſket. Endaſt från denna Province utvandrar til Bohuslåns Skårgården 2 til 3000 Menniſkor, Qvinfolk och Karlar, då fiſket begynner. Detta år intet det ordenteligaſte fållſkap och båſta folket, det beſtår til ſtörre delen af inhyſes, gårningsmån och löſdrifvare; deſſe åro under ſin bortovarelſe utan Styresmån, utan ordning och lefva, ſå til ſågandes, endaſt af Brännevin och Sill och medföra många af dem Veneriſk ſmitta til hemorten, likaſå Sillköpare. 18 til 20,000 Tunnor Sill fraktas årligen af Skaraborgs Låns Invånare från Ståderne Götheborg och Uddevalla til norra Orterne och Bergslagen. Det folket ſom ſyſloſåtter ſig härmed, bli ofta ſmittade på ſina reſor, föra ſmittan med ſig hem, fortplanta den både på Huſtrur och husfolk, hvarpå jag haft många exempel; man finner åfven, at de Socknar ſom måſt ſyſloſåtta ſig med denna handtering, åro måſt angripne af ſjukdomen, de andre mindre.

Jag behöfver intet nämna huru litet de provicionelle inråttningar vårkat emot det-

ta ondas utſpridande i Länet. Intet Lazaret; ingen duglig författning. Prof. HERNQUISTS Curhus för Veneriſk ſjuka, år kan hända en berömlig anſtalt, efter den år välment, men olämpelig til ſin inrättning och otilräckelig til ſit ändamål, låter litet i project, men omöjelig i utöfningen. Nu år vanligaſte praxis med Veneriſk ſjukdom hos Allmogen här: den ſjuke adreſſerar ſig til någon Klockare, ſom varit af Prof. HERNQUISTS Elever, får föreſkrift til Apothequet på en Bouteille Mixtur och något Mercurial-Piller, tager in det, känner ſig bättre i halſen, miſter nattvårken, tror ſig vara friſk då han knapt år det til hälften, efter någon tid återkommer ſjukdomen, ofta maſquerad och under okänd form, bedrager både Läkaren och den ſjuka, men emedlertid ſmittar.

En enda Barna-mörderſka har i Diſtricket exiſterat detta år, ſom barbariſkt mördat och å lönn lagt ſit Foſter, eljeſt många oäkta uppenbara Barnaföderſkor i proportion mot förr, ungefärligen i förhållande härom-kring för närvarande ſom 5 til 42 på Landet och 6 til 37 i Ståderne.

Hvad ſom år bedröfligaſt och aldrig nog at beklaga på månſklighetens vägnar, år det, at minſta delen af oäkta barn bli til lifs, hvilket händer däraf, at Mödrarne, då de ſkola få Barn, lätta ſig i en-rum, ofta affides i en Backſtuga, kunna där ock i den be-

belägenhet de åro, ingen ting förtjäna, saknа följakteligen sin utkomst, ledsna vid sit foster och för at snart få tjenst igen eller bli gifte, låta sit Barn med flit omkomma af hunger och vanskötsel. Af en sådan händelse hat jag haft updagat exempel vid en underfökning och beligtnig, som at misstanka på dylikt förfarande med et barn, blef mig af Landshöfdinge-Embetet anbefalt hålla.

Apothequen i Lånet åro i så godt stånd de kunna hållas, det vil säga passable. När et Apotheque skall finnas i hvar Småstad, 2:ne i Skara och flere Socken-Apotheque på Landet; når de flästes hela Rörelse-capital roullerar på 2 högst 300 Riksdaler specie, för Medicamenter på et helt år, år det lätt at finna hurudana de kunna vara. Apothekarnes förnämsta och mästa yrke år Brännevins-förfäljningen och det enda hvarå de soutinera; hade de intet det, och kan hända någon liten annan bihandel, vore det visst omöjeligt hålla Apotheque i Falköping, Skövde och flereståddes. Jag vil intet nämna at förmögnare Folk och Ståndsperfoner vanligast hämta från Götheborg eller Uddevalla sina Hus-provisioner af Medicamenter och jämväl dela med sig åt Allmogen, hvilket ock i sin mån värka til Apothekens förstämring.

Sam-

Sammandrag af Berättelserne om Sjukantalet, m. m. i Province-Lazaretterne, år 1791.

Södertelje	93
Linköping	82
Wexiö	106
Chriſtianſtad	33
Götheborg	154
Borås	86
Weſterås	73
Upſala	49
Hernöland	26
Waſa	35
Tavaſtehus	32
Wisby	40
Nyköping	37
Jönköping	81
Calmar	89
Lund	34
Wenersborg	22
Örebro	53
Fahlun	53
Gefle	56
Umeå	44
Uleåborg	25
Åbo	89
Summa	1392

Af

Af deſſe åro:	Friſke utgångne	984
— — —	Förbåttrade	102
— — —	Obotelige	44
— — —	Döde	58
— — —	Qvare vid årets ſlut	204
	Summa	1392

Ibland deſſe Sjukas antal voro 712 angrepne af Veneriſk ſmitta, och af hela antalet år hvar 24:de död. Et bevis at de måſta ſjuka haft Chroniſke och för lifvet icke farlige ſjukdomar.

Tentamen vitiis Auditus Medendi cet. är en märkvärdig afhandling, ſom Hof-Medicus i Lüneburg Dr. LENTIN, nyligen inſänt til K. Vet. Societeten i Göttingen. A. räknar den i Labyrinthen befintlige våtſkan (*Aqvula Acuſtica Cotunni*) ſåſom et af de förnämſta ſtällen där döfhet tager ſit urſprung och har, dels genom Mercurial-ſalfvor, flycktige Spiritus och Oljor, dels genom epiſpaſtica på bakdelen af hufvudet och åderlåtning på Carotis, lindrat och hulpit många hörſlens ſvårigheter. Electricitet har ock hulpit många. Med lika upmärkſamhet anſes *Tuba Euſtachiana*; det kommer ſåledes mycket an på at håfva deſs förſtoppningar med gurg-

gurgling och inſprutning. JASSERS methode vid Proceſſus Maſtoideus hålles icke för ſäker. (Gött. Anz. 1792 ſt. 85.)

En Accoucheur ådrog ſig Veneriſk ſmitta genom en Qvinnas förloſſande; Kårtlarne under axelen på högra handen och i bågge ljumſkarne ſvälde och värkte med en ſtark värk ini högra underlifvet, hvarpå följde en Kårtelſvulnad nerpå ſkenbenet. Patienten tog för och eftermiddagen 10 gran af et Pulver, ſom gjordes af Hydrargyrus vivus, ſom refs med dubbel myckenhet Socker; härmed fortfors i 14 dagar, hvarefter värk och ſpänningar anſenligen minſkades. En månad vidare togs ſamma medel 2 gångor, ſedan en gång om dagen och ſiſt en gång hvarannan dag, hvarefter alla åkommor voro förſvundne. Två år äro förledne utan den minſta vidare kånning af det onda.
(New London Med. Journal, T. II p. 218.)

Binnikemaſk har gådt bort til hela 3 a 4 alnar efter en doſis Flores Sulphuris af 1 $\frac{1}{2}$ uns tagen på en gång.

Anmärkning:

Se detſamma beſtyrkt i denna Skrift, T. I, p. 32, ſamt T. IX. p. 365.

Bly

Bly præcipiteras med ſvart färg uti ſkåmda Viner, genom *Liqvor Probatorus*; men ſom Järn likaledes därigenom præcipiteras, och Järn ej kan anſes farligt för Menniſkors hälſa, har man varit betänkt på medel ſom endaſt utvifar när Bly eller andra ſkadeliga ting åro uplöſte i Vin.

Följande Liqvor ſkall icke præcipitera Järn, utan Bly och Koppar ſkola därmed fällas: lika delar Oſterſkal och Svafvel, fint pulveriſerade, läggas i en degel, hvilken ſättes i en dragugn och hålles där 15 minuter under hvit glödgning, Maſſan pulveriſeras, ſedan hon ſvalnat och förvaras i täpt Glas, Af detta Pulver tages 120 gran och af Cremor Tartari 180 gran, läggas i en ſtark Bouteille, kokas med påfylt vatten 1 timme och ſedan affvalas; man ſkakar ofta om Bouteillen ſom hålles väl korkad. Efter några timmar afhälles den klara Liqueuren, ſom förvaras i ſmå Uns-flaſkor, i hvardera af hvilka 20 droppar Acidum Salis åro drupne. Deſſe täppas med Korkar, ſom åro med vax och terpentin gjorde täta.

En del af denna Liqueur, blandad til 3 delar af det Vin ſom man miſſtänker innehålla ſkadelige Metaller, ger et ſvart præcipitat, om minſta ſmula Bly, Koppar, m. m., är däri uplöſt. Men icke uptäckes Järn på det ſättet, utan ſedan præcipitatet ſatt ſig och man afhäller det klara, få præcipiteras

Jär-

Järnet för sig sjelft, med svart färg, om Sal Tartari lägges i det klara.

(ibidem p. 86.)

James Pulver som ännu hålles för en stor hemlighet, beredas, efter Dr. PEARSONS granskning på följande sätt: man calcinerar tillsammans *Benaska* och *Antimonium*, och håller sedan denna blandning i hvit glödgning, hvarigenom en composition blifver, som består af Calx Antimonii och Calx Phosphorata och har samma Chemiske egenskaper med James Pulver.

(Ibidem p. 111.)

En Man som var angrepen af Hydrophobie, feck af misstag dricka Vinättika och blef botad. Man har sedan i Padua försökt at gifva et qvarter i ländер om morgon, middag och mot afton med lyeklig framgång.

(Ibidem p. 113.)

Kgl. Vet. Academiens Nya Handlingar, T. XIII, 1792, 1:sta Qvartalet.

P. 3. *Inledning til kunskapen om Maskkråken i allmänhet, af* A. MODEER.

Här menas endast *Vermes* och desse indelas i 2 Hufvud-Classer: *Nakne* och *Betäckte*; de förre åter afdelas 1) *Dölgde*; 2) *Odölgde*; de senare 3) *Ovindade* Skalkråk; 4) *Sned-*

Snäckor; 5) *Musslor*; 6) *Växtliknande Maskkräk.* — Uti 11 §. afhandlas sedan Historien om dessa Djurs kännedom.

P. 29. *Tvänne Japanske Fiskar, beskrefne af* C. P. THUNBERG.

Desse åro *Callionymus Japonicus* och *Silurus Maculatus*, hvägge tillika afritade, T. I. f. 1, 2.

P. 32. *Beskrifning på et nytt Örtslägte ifrån Westindien; kallat Hisingera, af* CARL L. HELLENIUS.

Denna Ört som H. D. SVARTZ hemfört, afritas T. II, och beskrifves omständeligen. Hörer til *Diœca* Polyandria, eller efter det förbättrade systemet til *Polyandria* digynia. Wäxer på högsta bergen i Jamaica.

Kgl. Vet. Academiens Nya Handlingar, 1792, andra Qvartalet.

P. 81. *Inledning til kunskapen om Mask-kräken.* (Forts. från förra Qvartalet.)

Här förekommer första Classen, eller *Dölgde*: det åro de så kallade Infusions-Kräken; desse beskrifvas til sin art och Historia i 22 §.

P. 115. *Förſök med Molybdæna och med Reduction af deſs Jord*, *af* PETER JACOB HJELM. (Sjunde fortſ.)

Här beſkrifves deſs förhållande: *a*) med Silfverkalk, *b*) med Qvickſilfverkalk, *c*) med Kopparkalk, *d*) med Järnkalk, *e*) med Tenkalk, *f*) med Blykalk, *g*) med Viſmutkalk, *h*) med Zink-kalk, *i*) med Arſenik-kalk. Härefter förekommer förhållandet af Molybdæn-kalken: 1) med Silfverkalk. 2) Qvickſilfverkalk. 3) Kopparkalk. 4) Järnkalk. 5) Tenkalk. 6) Blykalk. 7) Viſmutkalk. 8) Manganeſiikalk. 9) Zink-kalk. 10) Arſenik-kalk.

Och härmed ſlutas nu Hiſtorien om denna halfmetal, hvilken Author på ſå mångfaldiga ſätt granſkat och underſökt, och hvaraf ſå väl Natural-hiſtorien vunnit uplyſning, ſom allmänna lefvernet kan draga nytta.

P. 141. *Åtſkillige förut okände Fiſkar af Abborre-ſlägtet*, *beſkrefne af* C. P. THUNBERG.

Här förekomma två ſlag- *Perca ſexlineata* och *P. picta*, bägge afritade T. V.

P. 144. *Ochroma*, *Nytt Örteſlägte*, *beſkrifvit af* O. SWARTZ.

Et i Weſtindien växande Träd, ſlägt med Bomulls-träden, afritas T. VI. Deſs Hiſtoria kommer förſt och ſedan ſcientifika beſkrifningen.

P.

P. 153. *Berättelse om Amalgamations inrättningen vid Ädelfors Guldvärk, af* S. G. Hermelin.

Genom detta sätt, som leder sin uprinnelse från Kejserl. Bergs-Rådet von Born, vinnes nu mera Guld med mindre kostnad, hvartil bidrager en lycklig förbättring i de nödige Arbetskärilen, emot hvad utomlands brukas, som blifvit värkstält af Guld-värkets föreståndare Hr. Anders Swab.

Väderlek och gångbara Sjukdomar i Stockholm Januarius, Februarius och Martius, Apr., Maji och Junius 1792.

Januarius var *Barometren* mera vid ostadigt än jämt, lägst d. 19, 24,83, högst d. 4, 25,63. — *Thermometren* vid O. d. 1, 2, 17, 18, 19, 27, 31, lägst d. 14, 23 gr. under. — *Vinden* mycket ombytelig, N. och V. — *Snö* d. 1, 2, 3, 7, 10, 16, 17, 19, 21, 26, 27, 29, 30. — *Rägn* d. 6, 31.

Februarius var *Barometren* mer ojämn, lägst d. 4, 24,70, högst d. 17, 26,06. — *Thermometren* öfver O. d. 1, 2, 3 til 3 gr. under O. lägst d. 17, 15 gr. — *Vinden* mäst N. med dragning mer åt O. än W. — *Snö* d. 11, 12, 13, 15, 21, 22, 23. — *Rägn*

d. 1, 2, 3. — *Norrſken* d. 5, 14, 16, 17, 24, 26, 28. — *Våderſol* d. 9.

Martius var *Barometren* mera ſtadig, lågſt d. 15, 25,15, högſt d. 1, 25,89. — *Thermometren* vid O. d. 18, 20, 21; öfver O. d. 19, 22, 25,31 incl. högſt d. 26, 4 gr. — Under lågſt d. 7, 8, 9, 25, 22, 20 gr. — *Vinden* i förſtone N. men ſedan S. — *Snö* d. 3, 4, 5, 13. — *Rägn* d. 25. — *Norrſken* d. 12, 30.

Sjukdomarna voro icke allmänne. Koppor här och där; Scarlatina likaſå, ehuru en Angina ſom var mer än vanligen gängſe, ſällan var utan henne. Mot Våren tycktes Intermittente Febrar mera yppas.

April var *Barometren* tämmeligen ſtadig, lågſt d. 6, 25,20, högſt d. 14, 25,86. — *Thermometren* måſta tiden öfver O., lågſt under d. 20, 6 gr., högſt öfver d. 28, 20 gr. — *Vinden* ombytte emellan N. och S. — *Snö* d. 17, 18, 19, 20. — *Rägn* d. 25.

Maji var *Barometren* mer oſtadig, lågſt d. 3, 24,88, högſt d. 6. 25,85. — *Thermometren* vid O. den 13, ſedan altid öfver, högſt d. 30 och 31 morgonen 16, 15 midd. 22, 20 gr. — *Vinden* måſt V., med ſkiften af N. och S. — *Snö* och *Hagel* d. 4, 5, 10, 11, 12, 14. — *Rägn* d. 1, 3, 19, 21, 27, 29 dock ſparſamt.

Junius var *Barometren* åter mera ſtadig, lågſt d. 22, 24,96, högſt d. 7, 25,70. —

Ther-

Thermometren högſt öfver O. den 29, 30, morg. 18, midd. 21, 20 gr. — *Vinden* måſt O., med ombyte åt de öfrige ſtrecken. — *Regn* d. 4, 5, 9, 11, 12, 15, 18, 22, 29. — *Hagel* d. 4. — *Åſka* d. 9.

Sjukdomarne voro en *Angina*, ſom ofta var ulcerosa och måſt altid förent med Scarlatina, hvilken ofta blef farlig, då nödiga och alfvarſamma afföringar förſummats. Koppor mer fällſynte. Intermittente Febrar voro lindrige.

Läkare - Nyheter.

Artis Obſtetriciæ Profeſſoren vid Kongl. Academien i Lund, Doctor KILIAN STOBÆUS afled därſtädes den 11 Martii 1792, i deſs 75:te ålders år. Han hade lärt Förloſningskonſten i Strasburg af Profeſſor FRIED, ſamt något i Göttingen under Profeſſor RŒDERER. Var flere år Provincial-Medicus i Chriſtianſtads Län, innan han ſom Lärare inſtäldes vid Academien. Den förſta i den Vetenſkapen därſtädes, och lärer ej heller få någon efterträdare vid Läro-ſätet.

Provincial-Medicus uti Lindköpings Diſtrict af Öſtergöthland, Doctor JOHAN OTTO HAGSTRÖM, dog i Lindköping den 12 Martii 1792, 76 år gammal. Han hade ſtuderat i

Upſala under Rosenstein och Linné, var ſynnerligen upmärkſam Hiſtoricus Naturalis; utgifvit en beſkrifning om Jemteland, dår han var född, och efter många års trogen tjänſt, ſom Prov. Medicus tog afſked för några år ſedan.

Aſſeſſoren i Kongl. Collegium Medicum, Doctor Zacharias Strandeg, dog den 30 April 1792, 80 år gammal, af en tårande Bröſtfeber. Han hade ſtuderat i Upſala. Han var en af von Rosensteins förſta Lårlingar, bland de förſta, ſom vid Upſala vunno Doctors graden, ſedermera Amiralitets-Medicus i Stockholm, en af de förſta Medici vid K. Lazarettet, ſamt dåreſter Aſſeſſ. i Collegium; ägde i ſin medelålder en vidſtråckt och förmånlig praxis Medica, ålſkade Vetenſkapen och ſökte på alt möjeligit fått, ofta med ſin ſtora koſtnad, befordra både den och deſs Idkare. Har ſkånkt et anſenligt antal Medicinſka Böcker til Upſala Academie och Collegium Med., ſamt gjordt flere Teſtamentariſka Författningar, hvilka ånnu ej få noga åro kände. Var Ledamot af K. Vetenſk. Academien och K. Patriotiſka Sållſkapet.

Svenſka General-Conſulen i Chriſtiania, Doctor Joh. Chrysostomus Martinau, dog dårſtådes d. 21 April i 60:de året gammal, af Vattuſot, hvaraf han et helt år varit plågad. Om deſs Låkare-tid och deſs flyttning til detta ſenare yrket, kan låſas T. VIII. p. 392.

392. Han ſaknas ſom en qvick och rådig Medborgare.

K. Hof-Medicus Dr. JOH. GUST. HALLMAN, år den 24 Febr. 1792 i Nåder befordrad til tjänſtgörande K. Lif-Medicus.

K. Hof- och Amir. Apothekaren H. CASTEN JULIUS SALBERG, afled i Stockholm d. 8 Maji 1792 i deſs 69 år. Han var flere år ſjuklig af en lamhet i nedre delarne, ſom i håftighet ombytte. Han afſtod Apotheket til ſin yngſte Son, nu varande K. Amir. Apothekaren SALBERG för 1 år ſedan.

Prov. Medicus i Philipſtads Diſtrict af Wermeland, Doctor JOH. DAN. LUNDMARK, dog af Rötfeber den 9 Maji 1792, 37 år gammal. I ſin ort mycket ſaknad.

Fält-Medicus Doct. CARL ARVID FAXE, år befordrad til Stads-Phyſicus i Carlscrona, d. 12 Januarii 1792.

Til Reg. Fältſkår vid Blå och Gula K. Lif-Gardet, år Med. Doctoren NILS ALMROT d. 35 Maji i Nåder befordrad.

Bref til Kongl. Collegii Med. Syndicus D. J. REFTELIUS, dat. London d. 4 Julii 1792.

Jag råknar för en af mina förſta ſkyldigheter, at efter min ankomſt til London, up-

vakta Kongl. Collegium, men beklagar, det jag ännu så litet varit på stället, at jag föga kan berätta om hårvarande Medicinska anstalter. Orsaken därtil var flere veckors väntande i Götheborg på Skepp och vind, samt en ovanligt långsam sjö-resa. Vid medlet af Junii kom jag hit och bland de första svårigheter, som möta, är Språket man måste tala, innan någon gemenskap kan fås med Engelsmän. Det blir mig en nödvändighet, at här tilbringa vintren, den tjenligaste til Lectioners athörande och Lazarettens besökande. Kongl. Collegium gaf mig vid afresan munteligen det hopp och löfte, at min Permission kunde förlängas, och om Herr Doctoren gratieust anmäler min begäran at få den förlängd, hoppas jag Kongl. Collegium den bifaller. Tvänne bekantskaper har jag redan vunnit, som jag smickrar mig af. Den ena Sir Joseph Banks, den andra Dr. Simmons. Det är allmänt bekant, at den förre är de Lärdes Mæcenas, at hans präktiga Bibliothek är öppet alla dagar hela året igenom, där man läser alt nytt som i Lärda verlden kommer ut, at hvar Lördags afton är där en Conversation där alla Lärde i London samlas. Doctor Simmons, känd af sin Londons Medical Journal, är en värkelig Lärd Man, med god urskillning och städat vett. Han continuerar ännu sin Journal under titul af: Medical Facts and Observations, hvaraf ny-

li-

ligen andra delen utkommit. Han år föreståndare för St. Lukes Hospital och har visat mig alla de makalösa inrättningar, samt den ypperliga method, som här nyttjas vid de galnas vård och skötsel. Han känner inga Specifica Antimaniaca, utan råttar Medicin efter den sjukas krafter och tillstånd, älskar ej at evacuera materia peccans per drastica, men badningar brukas mycket för snygghetens skull. Dr. Warren har den största practik i London, nemligen de förnäma. Dr. Lettsom har in City bland Borgare-folk en stor Practik, år Qvåkare och kallas Fothergil's apa, emedan han söker härma honom, åfven i fasoner. Vårderas til 60 a 70,000 Pund. John Hunter år af de lärde föga aktad, men har af hopen stort tillop. Han gifver sig åfven air af Medicus, men har ingen under-byggnad. Var en tid Snickare innan han begynte Anatomien under sin Brors handledande. År quick, men af et besynnerligt humeur och utseende. Följande Anecdot bevisar det. Då Camper för några år sedan var i London, blef han intime vän af Hunter. Bägge voro samlare af Petrificater, men et ben gjorde dem til de största ovänner i verlden. Den ena påstod det vara et Fiskben, den andra et Menniſko-ben. Striden blef så häftig, at hvarken The Royal Society med sin Authorité eller Sir Joseph med sin foglighet voro vuxne tantas componere

lites. *Doctor* WILLIS som curerade Konungen och nu år reſt til Portugal, år ej Medicus, utan Kyrkoherde i Wapping, en Förſamling i London. På ſit Gods i Lincolnſhire har han en ſtor Dårhus-inrättning, dår Biſkopinnan af Durham, Lord CHANCELLORS Syſter blef curerad, och detta gjorde hans reputation. SIR WILLIAM FORDYCE år reſt til Italien at curera en ung Lord för Lungſot och får utom reſan 2000 pund om curen lyckas eller ej. — Nyligen år hitkommen *Pharmacopœa Edinburgenſis*, dår man finner flere nya ſimplicia och compoſita uptagne, ſom: *Cortex Anguſturæ*. Man år i denna ſtund lika okunnig om denna Barken ſom man varit. Den år ingalunda Barken af någon Brucea, åtminſtone ej Brucea Antidyſenterica, ſom man trodt. AUG. EDV. BRANDE, *Apothecary to the Queen*, har nyligen gifvit ut artiga *Experiments and Obſervations on this Bark* och viſar emot MEYER at den hvarken år barken af Magnolia Glauca eller Grandiflora. Emedlertid vinner Anguſtura barken mer och mer förtroende. *Curſuta*, et Barbariſkt namn, kunde ingen i början förſtå hvad det var, oaktadt både Londonſke och Edinburgſka Societeterne lutade ſina hufvuden tilhopa. Åndteligen efter mycket letande, fant man at Norrbaggarne kalla Gentiana purpurea *Gullſöta*, hvarifrån detta rådbrukade namnet kommer. *Barytes* år Terra Ponde-

ro-

rosa, men præparatet däraf, *Barytes Muriata* är ej bland composita uptaget. Continuerade vår Veckoskrift eller om jag visste at de försök man här, i Frankrike, och America gjordt med Barytes muriata, vore okände, skulle jag öfversända en liten samling däraf. — Jag gissar at K. Collegium känner CRAUFORD's försök med Kräftmaterien? men åter til Pharm. Edinburg. — Edinburgenses hafva som Londinenses och flere, en rage at byta om namn. Således tror jag knapt Herr Doctoren vet hvad Lixivia vitriolata, Lixivia Vitriolata Sulphurea &c. är. Bland nya Præparata är: *Soda Phosphorata*. Sedan man genom en, ej få lått operation dragit Acid. Phosphori ur Benaskan medelst Acid. vitrioli, saturras den med Soda och Crystalliseras. *Hydrargyrus Acetatus* beredes på et compendieusare sått, än efter Ph. Lond. Hydr. Nitrosus blandas til Lixiv. Acetat. och efter skedd decomposition, uplöses Mercur. Acetosus i vatten och Crystalliseras. *Hydrargyrus precipitatus cinereus* är et nytt præparat. Merc. Vitriolatus decomponeras med Alakali och præcipitatet tvättas rent. *Antimonium Tartarisatum*, fordom Tartarus Antim. beredes efter min tanka genom en onödig omväg. Ur Butyrum Antim. præcipiteras först Antimonii Kalken, som sedan förenas med Crem. tart. Men jag fruktar at redan varit för vidlyftig. Kan jag samla något nytt in re medica, blir det al-

altid en fägnad för mig at meddela. *The new London Medical Journal*, hvaraf endaſt 2 häften åro utkomne, tar jag mig friheten at ſända Kongl. Collegium, utan all anmärkning öfver den, ty Collegium, ſom väl känner den förra London Medical Journal, kan bäſt dömma huru vida den år bättre eller ſämre. Jag anhåller at Herr Doctorn behagade framföra min vördnad til Kongl. Collegium. Jag har åran framhärda med eſtime

Högädle Herr Doctorens
ödmjuke tjänare
TENGMALM.

P. S. Om Kongl. Collegium eller någon af deſs Ledamöter ſärſkilt, har något in Commiſſis, ſå ſkall det blifva mig en fägnad at upfylla deras åſtundan. Adreſſen är: *London Corner of Cumberland and Goodge Street. Tottenham Court Road N:o* 1.

Vid Upſala Academie åro uti Medicinſka Faculteten följande Diſputationer utkomne förledit år 1791.

Under Prof. och Ridd. THUNBERGS præſidium: *Muſeum Naturalium Academiæ Upſalienſis P. VII.* eller *Continuatio VII.*, af JOH. MART. EKELUND Fjerdhundr. &c. pro Pileo Doctorali, ſom innefattar Monandria och

och Diandria af Vegetabilia donationis THUNBERGIANÆ, hvarvid förbåttrade syſtemet följes. — *Pars X* eller *continuatio VIII.*, af HARALD KUGELBERG Smolandus, innefattar Triandria och Tetrandria. — *Appendix I.*, af JONAS LUNDELIUS Smolandus, upräknar fyrfota Djur, Foglar, Amphibier, Fiſkar och mycket Inſecter. — *Appendix II.* af HANS YMAN Smolandus, fortfar med Inſecterna och Snäckor. — *Novæ Inſectorum Species P. VI.* af ANDR. JOH. LAGUS Fenno, beſkrifver af Genus Meloë 23 Species, af Eurychora 1, Pimelia 5, Erodius 12 och af Sepidium 7, nåſtan alla från Cap; den i Koppar utſtuckne Tabellen viſar 18 Species af Meloë och 2:ne variationer. — *Flora Strengneſenſis* af CAROL. AX. CARLSON, Strengneſia Sudermannus, följer ſamma ſyſtem ſom LINN. Fl. Sv. utur hvars 2:dra Ed. Numera altid anföres, med bifogade Svenſka namn, ſamt ſtället hvar, och tiden når hvar och en ört blommat och blifvit ſamlad. — *Inſecta Svecica P. II.* af PET. ER. BECKLIN, Stockholmenſis, beſkrifver 19 Papiliones, 2 Bombyces, 5 Noctuæ, och 7 Tortrices, ſamt viſar 14 ſtycken af dem på en vacker Tabell; deſſe åro dels nya, dels icke förr fundna i Sverige. I Företalet upräknas de tilökningar af Svenſka Inſecter ſom tilkommit ſedan 2:dra Ed. af Fauna Svecica. — Vid de ſtåſta af deſſa upräknade Diſputationer finnas Theſer för oppo-

nen-

nenterna skull, af hvilka likväl en del åro sådane, at Opponenten behöfver vara stark Sophist för at kunna emotsäga dem.

Under Prof. MURRAY: *De Vulnera Sclopetaria Observationes*, af Författaren OLAVUS GULLEEN, Helsingius, pro gradu Doctoris. — En afhandling, skrifven med mycken precision, utan vacklande ock annan Auctoritet än förfarenheten, fast än några stora namn måste nämnas i Företalet - - et noſtris temporibus ægre conſentiunt auctores. - - Rec. kan ej heller förtiga at han finner mycken ädelhet i bruket af prima perſona Singularis i stället för den så ständiga nyttjade pluralis. — Afhandlingen består af 2:ne afdelningar: den förſta om Skott-sårens skötsel straxt efter blessuren och den andra om deras öfriga handhafvande til de blifva röt-sår (Ulcera). — Uti förra Afdelningen visar författaren huru sårets undersökning bör ske och främmande kroppar bortskaffas, samt strider därvid med många skäl emot knifvens ovilkorliga bruk til sårets utvidgande, så väl för detta som andra ändamål p. 5 - 9; men ger också vid handen, p. 6 och 10, de fall då inciſioner äro nödvändiga. Setacea åter har han funnit mycken förmån utaf, samt lärer ofs når och huru de böra appliceras och gagna p. 10, 11. Vidare ger han p. 12 några reglor för de fall då Amputation behöfs, fastän därvid det mästa måste öfverlämnas åt

Fält-

Fältſkårens klokhet, at öfvervåga omſtåndigheterna och den ſkadades beſkaffenhet. Sluteligen anföres förbandet helt enkelt. — Uti ſednare afdelningen låres huru följderne af den ſtarka contuſionen ſkola afböjas medelſt dugtiga åderlåtningar, Antiphlogiſtica och cataplasmata emollientia, p. 14, tils pus formeras, då man vänder ſig til ſtyrkande medel, p. 15; men om gangren vil infinna ſig gripes åter til förra medlen p. 16. Därefter theoreticerar Författ. öfver Solidum vivum Stimulatum och viſar därutaf ſkålen til ſit förhållande p. 16, och ſåttet huru detta vårkar til den ſjukas fördel p. 17. Åndteligen omtalas huru Blodflöd, ſom ofta kommer vid inflammationens ſlut, ſkall ſtillas, och huru en dålig Suppuration, ſom ej ſällan kommer af dolda Heterogenea i ſåret, ſkall hjelpas, medelſt Setacea, ſamt huru ſåret ſkall låkas. Hvad åter deſſe ſår hafva gemenſamt med andra ſkador, hänviſer Författ. at inhämta af Låran om Ulcera, Fracturer och andra Chirurgiens Låror.

Under Prof. Acrel: *De Febre Scarlatina*, pro gradu Doctoris, af Petrus Lundmark, Nericius. — Sedan Författ. i §. I viſat huru nödvåndigt det år för en Låkare at noga obſervera ſmittoſamma och epidemiſka Sjukdomar, ſamt epidemiernas olikhet, hvilket i ſynnerhet viſar ſig uti Scarlatina, ſom troligen icke upkommer genom Smitta (con-

ta-

tagio) utan af en viſs luftens beſkaffenhet och ſåledes icke hörer til Febres exanthematicæ, gifves i §. II. Skarlakans Febrens Definition, ſkillnad ifrån Morbilli, Purpura och Eryſipelas, fullkomliga öfverensſtämmelſe med Angina gangrænoſa, och delning i 2:ne Species. Scarlatina Inflammatoria och Putrida S. Maligna. §. III. lämnar en förträffelig pathologiſk beſkrifning på förſta Species ſom mäſt hos ols år gängſe, och §. IV. en dylik på andra Species. Ofta åro deſſa Species blandade i ſamma epidemie, ſtundom hos ſamma Subject; utgången år ganſka olika (§. V.) Hurudan Materia peccans år, har man i denna ſjukdom åfven ſå ſvårt at utröna, ſom i alla andra (§. VI.) mer ån at det år et miasma, ſom åſtadkommer ſvullnaden i körtlarne och röda utſlaget. Men hvilketdera af deſſa ſom år orſak och hvilketdera vårkan, år ej ſå lått at utſtaka. Troligaſt går ſå til, at Miasma abſorberas, angriper körtlarne där de ligga mäſt bara, förſtoppar dem, och däraf upkommer rodnaden; förſtoppningen i glandulæ lymphaticæ ſynes af den Anaſarca ſom ofta följer på ſjukdomen och rodnadens hårledande därutaf uplyſes i noten af jämförelſe med dylik tilgång i andra Sjukdomar. Cur-Methoden låres i §. VII. för Scarlatina Inflammatoria, ſå väl lindrigare ſom ſvårare, ſamt §. VIII. för Putrida. I *förra Species* användes Methodus Antiphlogiſtica och för äldre

dre Folk år åderlåtning nödvändig, men för Barn göra Iglar nog, som appliceras frampå halsen, så vida icke Inflammation hotar med strypning eller metastas åt hjernan eller ädlare invärtes delar. Ofta år Sjukdomen så lindrig at man blott behöfver hålla sig inne, i akt taga diæten och nyttja lindriga svett-drifvande medel på 5:te, 6:te eller 7:de dagen. Men om gangræneusa fläckar visa sig i halsen eller febren hastigt går öfver ifrån inflammatorisk til rötagtig, passar sällan åderlåtning, utan straxt Antiseptica. Epistastica behöfvas ibland och emollierande gurgelvatten, om det så skall vara, men inga retande. — Om den sjuke går ut, får han ofta efter detta Species Vattusot, hvaremot fordras at han håller sig inne 2 eller 3 veckor, brukar flere gångor Laxer-medel, Flåder-Thée och Urin-drifvande af Enbärs-decoct eller Mos, samt i svårare fall af Scilla och Cremor Tartari, jämte frotteringar med Ylle. — *Scarlatina Putrida* tillåter nästan aldrig åderlåtning, utan lindriga Kråkmedel, samt et eller annat laxatif i början för at bortskaffa den skarpa Materien som blifvit nedsvälgd och förekomma qvåfning eller dysenterie därutaf. Tidigt måste man ge Kina i Mixtur, Infusion eller Clistir, och om krafterne aftaga, Renskt Vin i drycken eller med vatten utspädd Bischoff och för de fattiga Serum lactis Sinapisatum. Spanska Flugor åro åfven nödvändiga då den

sjuke år svag, samt lindrigt svett-drifvande vid brytnings-tiden. Hals-sjukan hjelpes med gurgelvatten eller insprutningar af Decoct på Rofvor, Morötter, Fikon, Althé-rot &c., samt Ångbad af Infusion på Cummill- och Fläder-blommor. Såren i halsen bestrykes med Rosen-honing och litet Acidum Salis. Parotidum svullnad fördelas med Empl. resolv. Camphoratum, och böra icke i otid bringas til bulning med Gröt-omslag.

Utdrag af Prov. Med. Doct. Joh. Dan. Lundmarks Embets-Berättelse, daterad Philipstad d. 21 Julii 1790.

Hindrad hela detta år af ständiga sjukbesök, inqvarteringar af Krigsfolk, som behöft sjukvård och äfven af egen opaslighet, har jag ej förr, än nu kunnat hafva åran inlämna 1789 års Ämbets-Relation, hvilket jag hoppas Högloft. Kongl. Collegium höggunstigt urskaktar.

Början af sistl. år var i det närmaste fritt för Farsoter. Kopporne visade sig väl på några ställen omkring Normarks Grufvor, men de voro icke allmänne och dessutom så godartade, at hjelp hvarken söktes eller behöf-

höfdes; mot våren blefvo de mer gångfe och mer dödande.

I Maji månad vifade fig Pleureſier nog allmänt bland arbetarne vid Normarks och Persbergs Grufvor, hvilket år få mycket mindre underligt, fom de genom den obetänkfammafte vårdslöshet vid arbetet, blottftälla fig för daglige förkylningar. De, fom lyckligen undvika inflammatoriſke fjukdomar, faftna i det ftället för de envifafte Rheumatismer, fom ofta binda dem hela månader och år vid fängen. Då tilgång år på färſk Linnæa, år den näftan et ofvikeligit medel häremot och Allmogen år nu få vand härvid, at de flåfte begagna fig häraf fjelfmante, fedan de på några år fått nödig underråttelfe om defs nyttjande. Åfven de, fom året öfver varit af Torrvårk fångliggande med aldeles Contracta knån, hafva genom detta okonftlade medel blifvit til hälfan fullkomligen återftålde. Det har blifvit nyttjat invårtes fåfom Thé med Mjölk och utvårtes ftött med tilblandad Vinåttika til omfag.

I Junii och Julii månader voro Kopporne rått elaka i Nyeds och Elfsbacka Förfamlingar. Flere Barn blefvo af denna fmitta dels dödade, dels lytte. Orfaken var merendels en förvånd fkötfel och het Regime, fom af fördom och envishet allmänt följdes. Jag hade tilfälle, at vid en allmän Socken-ftämma öfvertala Allmogen, at hålla de fjuke

Barnen så svalt som möjeligt var och på det sorgfälligaste undvika alt sådant, som kunde ännu mer uphetsa deras förut i nog hög grad upvärmda blod, och innom få dagar blefvo alla öfvertygade, medelst en lycklig utgång af denne skörfel, huru förmånlig den svala Regimen i Koppor är emot den heta.

I anledning af Koppor kan jag icke underlåta, at göra en anmärkning, ehuru den är stridande emot Baron DIMSDALS upgift, at för mig har ympning flere gångor slagit fel, då jag ympat med omogen Materia, då det däremot aldrig misslyckats, så snart jag fått mogit kopp-var. Jag har med aldranogaste omtanka icke kunnat utgrunda orsaken til ympningens misslyckande, om icke den, at Kopp-ämnet varit för färskt, eller råttare sagt icke nog moget.

Den elakartade Flufs-feber, som gått hela Våren och Sommaren i detta Distrikt, afstannade ändteligen mot Höften, sedan den dödat många, särdeles bland den fattigare Allmogen, som icke haft tillälle til vederbörlig skötsel, och bodt för långt ur vågen, för at kunna erhålla tjenlige Läkemedel. Jag har för Allmogen ej brukat annat, än Cremor Tartari, författ med Tartarus Antimonialis, Thé af Fläder och Ulmariæ-blommor, samt slutteligen en lindrigare Decoctum Padi, så-

som

ſom ſtyrkande. Jag vet icke, at någon, ſom brukat detta ordenteligen, blifvit ohjelpt.

Det af Kgl. Collegium köpte Medel emot Kråftan, har jag en gång haft tilfälle at förſöka hos en Torpare från Guſtafsſtröm, ſom hade Kråftſkada på nedra läppen. Patienten blef botad och var friſk et helt år, men nu nyligen har jag hört, at et dylikt får å nyo brutit ut, ej långt ifrån det förra ſtället.

Veneriſka ſmittan börjar nu alt mer och mer utbreda ſig i detta Diſtrict och ſå länge vi hafve våra många Landt-marknader i behåll, år intet annat at vänta, ån detta ondas allmänna kringſpridande. Näſtan hvarje til Marknads-platſen belägen Koja har denna Marknadsgåfva gratis. Carlſkoga och Elfvedalen lämna därpå et bedröfligt exempel. Til det förra ſtället har jag måſt göra flere reſor och hade åndå föga uträttat til de många ſjukas förmån, om icke Ägaren af Boforſs, Lieutenanten SAHLFELDT, på egen bekoſtnad underhållit och aflönt en Klockare från Amnehärad, ſom vid de ſjukas ſkötſel viſat både kunſkap och oförtrutenhet.

Til Nyſund har jag varit tvånne gånger på Högloſt. Landshöfdinge-Ämbetets befallning. Där har denna ohyggliga ſjukdom aldeles tagit öfverhanden. Efter öfverenskommelſe på allmän Sockenſtämma, infann ſig hela Socken-Allmogen på ſärſkilte därtil be-

ſtämde mötes-platſer och jag måſte beſigtiga alleſammans, hvaribland då funnos 27 ſmittade, ſom alla ſingo fria Läkemedel. Vid min återkomſt om 2 månader på ſtället, voro de flåſte af dem friſka, men däremot yppades nu, at andra voro inſjuknade, hvars ſmitta vid beſigtningen förmodeligen ännu icke hunnit til utbrott. Deſſa bekommo väl Medicamenter, men ſom den ſtränga årstiden då redan begynte nalkas, ſå hade deſſa medel icke heller ſamma lyckliga vårkan, ſom de förra, dock blefvo en del botade ſent på Höſten. Eljeſt lär det blifva en ren omöjlighet, at aldeles utrota denna ſmitta i Nyſund, innan et ſårſkilt Curhus med nödig betjäning blir inrättadt i Socknen.

Flere hafva detta år varit beſvårade af Vattuſot och har jag varit nog lycklig, at kunna bota alla med Cremor Tartari och Extractum Nicotianæ. Då jag om aftonen låtit Patienten taga Cremor Tartari och om morgonen Extractet, har vida ſtörre mängd vatten bortgått, ån om Extractet blifvit enſamt nyttjat. Då jag var i Älfvedalen blef jag rådfrågad af en Bonde, ſom af Vattuſot varit ½ år fångliggande. Jag hade då intet Extract med mig och ſtället är belägit långt från något Apothek. Mitt råd blef, at han ſkulle göra ſig Piller af ſöndermalen Rull-Tobak, det han gjorde och äger nu fullkomlig hälſa.

Alle-

Allenaſt en gång här på Orten, har jag haft tilfälle at ſe Spina bifida och det hos en Goſſe ſom blifvit född därmed, då ſtraxt efter födelſen viſade ſig en tunn blåſa på ryggraden. Den tiltog om 2 dagar til ſtorlek af et Gås-Ägg med ſkiftande rödblå färg. Som ſjukdomen var obotelig kunde jag ingen ting anmat föreſkrifva, ån en ſalfva med Opium uti, för at ſtilla Barnets ſtändiga ſkrikande. Det dog om få dagar ſedan blåſan förut gått ſönder.

Alla härvarande Brunnar, Skoga, Holmen, Philipſtads och Chriſtinæhamns, hafva detta år blifvit mycket nyttjade. Gyttjan til Baden vid ſiſtnämde Brunn, hämtas från Holmen en knapp mil utom Staden och är til ſit behof ganſka god.

H. E. P. Campers kleinere Schriften, die A. u. W. A. kunſt u. fürnemlich die Natur-geſchichte betreffend, iiberſ. v. J. F Herbell, m. Kupf. Leipzig 1790, B. III. St. 2. 12 b. 8.

Förſta och vigtigaſte Afhandlingen är om Kopp-ympning S. 1 - 155. — Af erfarenhet och genom exempel förſäkras, at ympning kan med ſäkerhet vågas, hurudan Barnets kroppsbeſkaffenhet må vara, ſjuklig el-

ler friſk, då en allmän Epidemie hotar med ſmitta. De ſom hafva ogenomſkinlig hud få många Koppor, Di-barn de måſta. At ympa hafvande duger ej; i månadsreningen gör det ingen oordning, ej heller om den ympade ſkulle fått naturlig ſmitta förut eller i det ſamma vahret duger at taga til ympning i alla ſjukdomens perioder. Ympningen ſker båſt med Lancett i en eller högſt två öpningar. — 2) *Afhandling om Kräftans Natur*, S. 156 - 179. — Månads-reningens uphörande år ej deſs ordſak, den förvårras blott med tiden; hvarken invårtes eller utvårtes medel kunna bota den fullkomligt, de förre emedan Sjukdomen beſtår i Körtlarnes helt förändrade och förſtörda Subſtants; bortſkårandet år enda hjelpen, ſom ej heller duger då den ſjuka känner en beſtändig ſtickande plåga emellan andra och tredje refbenen, dår inre bröſtädren går ut til bröſtet. Giftet utbreder ſig til nårgränſande Körtlar genom Vaſa Lymphatica.

Verſuch iiber das Wechſel-fieber und ſeine Heilung beſonders durch Chinarinde, von Doct. F. W. Hoven. Wiirtemb. Hof-

Hof-Medicus, &c. 2 Th. Winterthur 1790. 328 u. XXXVI S. 8.

Tydeligen och omſtändeligen afhandlas här det practiſka om Intermittente Febrar i 3:ne Afdelningar, nemligen i den förſta afdömes de vanlige Cur-methoderne, i den andra Kina-Barkens vårknings- och brukningsſätt. — Hvarvid följande 5 reglor faſtſtällas: 1) Måſte den gifvas tidigt, det år ſå ſnart man igenkänner Froſſan och finner at den år *enſam.* 2) Blott på feberfria tiden. 3) Så vida möjeligt år i Subſtants och utan tilſats af andra medel, och platt intet med affôrande. 4) I behôrig doſis, nemligen 1 à 1½ uns under remiſſionen och af behôrig godhet, ſamt 5) fortſåttas behôrig tid ſedan froſſan år ôfvervunnen. — I 3:de Afdeln. upger Fôrf. ſin Cur-method i alla ſlags Froſſor. 1) ånkla, 2) complicerade, 3) dolda (larватæ) och 4) i de ſjukdomar ſom kunna följa på Froſſor. — Sluteligen omtalas korteligen de fôrnåmſta Antifebrilia, ſom man fôreſlagit i ſtället fôr Kinan.

Etwas iiber das neue Londner und andere Apotheker-Bucher. Hamburg 1790. 8 Ark i 8:o.

Detta ſå beſkedeliga något, fullt af ſkôna Anmärkningar ôfver de briſter ſom ännu

vidlåda de flåste Pharmacopœer, i synnerhet det så högt berömde New London Dispensatory, lårer vara af Archiat. Hensler i Kiel. Ibland ofullkomligheterne i Londonska Dispensatorium åro följande de hufvudsakeligaste: At Materia Medica utgör et blott namnregister, utan Anmärkningar öfver Simpliciorum godhet och kännetecken. — At kännetecken fattas åfven på de sammansatte Medlens godhet och upriktighet. — At en hop tilredningar beskrifvas för kort och ofullständigt, utan nödige cautelers anförande. — At nomenclaturen på många medel emot ändamålet är förändrad. — At Läkemedlens värknings-sätt, krafter och doser icke angifvas, hvilket vore nödigt så väl för Apothekaren, som i synnerhet för fuskare i Läkarekonsten, för hvilka Apotheket åfven står öpet. Casselska Pharmacopœen, hvilken är en af de bästa hittils, har ej detta sista felet. — At Vigterna nogare bestämdes, häldre efter 16 uns än 12 på libren.

IV. Cullens Abhandlung über die Materia Medica. — übers. mit Anmärk. von Sam. Hahneman d. A. D. 1:r B.

B. 468, und 2:r B. 672. S. gr. 8:o. Leipzig 1790.

Utur 50 års förfarenhet fullåndade Författaren (77 år gammal) detta vigtiga Vårk och icke utur andras Skrifter, fastån han anförer åfven dem, i synnerhet MURRAY och BERGIUS. — I förfta delen afhandlas Alimenta och i den andra Låkemedlen, upftålde efter deras vårknings-krafter. — Mjölk, Kina, Opium, Campher, Qvickfilfver, afhandlas utförligaft; och et fullftåndigt Regifter af Förf. gör Boken få mycket brukbarare. — Öfverfåttningen år god, men anmårkningarne förhöja ej Vårkets redan ftora vårde.

J. H. RAHN Briefwechfel mitt feinen ehmaligen Schiilern. Zurich 1790. 2:te Saml. 1 Alph. 7 1-4:dels Ark 8:o.

Brefvet XV innehåller flere lårorika anmårkningar af Dr. BECKER t. e. invårtes bruk af Belladonne Pulver förvårrade en Kråfta i bröftet; Gikt år egenteligen i början en Nervfjuka, och Materiens fåte år i Vafa Lymphatica; några cafus af Afthma Convulfivum; om Mjölks nytta i Lungfot, hvilken blott då år hålfofam når underlifvet år i godt ftånd,

och

och förſte vågarne rena; om otidig börd, deſs följder och deſſas afhjelpande, &c. — XVI från denſammma: Obduction af en Qvinna, ſom dog 12 timmar efter Moderkakans oförſigtiga utrifvande. — XVII, XVIII Dr. WEBERS utdrag af ſin Brefväxling med Dr. MAUN. — XIX, Dr. WEBER tror detſamma ſom WEICKARD, at Catarrh och Rheumatiſm ſtå uti et ganſka noga förhållande med Atmosphæriſka Electriciteten, at den ſom har Catarrh, är i et negativ-electriſkt tilſtånd och botas ſåledes genom återſtållande i det poſitiv-electriſka. Sålor af dubbelt fint ihoplackadt Papp under bara foten förſkaffade Författaren en vårkelig lindring, ſå at han åfven kunde gå i rågn och ſnö, om de ofta nog ombyttes. (Han blef då naturligt-vis icke våt eller kall om fötterna!)

Allgem. Litteratur-Zeitung, N:o 93, f. 1792.

Uti The Tranſaction of the Royal Iriſh Academy för 1789, tryckte i London 1790, finnes en vigtig Afhandling af Dr. JOSEPH CLARKE: *Om en Sjukdom, ſom för kort tid ſedan dödade ganſka många Barn på Accouchements-Huſet i Dublin, med anmärkningar öfver deſs ordſaker och ſättet at förekomma den.*

den. Utaf 17,650 Barn dogo 2,944 på de förſta 14 dagarne af Convulſioner; orena luften i ſjuk-rummen fans därtil vara ordſaken, och då den medelſt hål i murarne blef ränſad, uphörde dödligheten märkeligen. Förf. ſlutar därutaf, at oren luft kan åſtadkomma Convulſioner, för hvilka Barn de 9 förſta dagarne äro i ſynnerhet utſatte; at uti et Accouchements-hus bör vara ſtora fönſter, höga och icke alt för ſtora rum, icke fullt med ſängar i hvart och et, ſamt renhet och vädervåxling beſtändigt underhållas.

D. Wilh. Gesenius Handbuch der praktiſchen Heilmittellehre, zum Gebrauch für angehende Ærzte. Stendal 1791. 679 ſ. 8.

Et artigt Compendium öfver Mat. Med., båttre ån många andra ſom i ſenare åren utkommit. Medlen delas i 3:ne Claſſer, uttömmande, de ſom hämma för ſtarka uttömningar och förändrande. — Til Författarens egna rön hörer, ibland annat, at han botade en yngling, ſom haft Qvartan öfver $\frac{3}{4}$ år och tagit mycket Kina utan nytta, med 1 $\frac{1}{2}$ uns Rad. Caryophyllatæ, hvaraf gafs $\frac{1}{2}$ quintin hvar tredje timma under intermiſſionen.

Det

— Det bäſta Mjölk-fördelande Medel är et omſlag af 2 delar färſka Ahl-löf och 1 del Körfvel, ſom hackas, värmes i en täckt Degel öfver kohl tils de ſvettas och ſå läggas varmt emellan Linne på bröſten, ſamt ömſas ofta med friſka krydder.

Göttingiſche Anzeigen 1792, St. 34.

Ant. Franz Metternich vom Schaden der Brechmittel in der Lungenſucht. Mainz 1792. 85 S. 8.

Uti inga ſjukdomar äro kråkmedel ſå farlige ſom uti Lungans, och mången Lungſigtig dör af et Kråk-medels följder, ſom genom repeterade ſmå åderlåtningar hade kunnat återvinna ſin förlorade hälſa. — Förf. vederlägger den Engelſke Läkaren Thom. Reid med vigtiga ſkäl. Då vahr finnes i Lungan, kan genom et Kråk-medel vahr-ſäcken briſta och den ſjuke qväfvas; eller kan en åder ſpringa och genom blodſtörtning döda; ibland är den ſjuke ſå ſvag, at han ſkadas af ſkakningen. Men då uphoſtningen är ſlem, kunna Kråkmedel tillåtas; likväl är ſkillnaden emellan ſlem och vahr icke altid ſå lätt at faſtſtälla.

Ibid.

Ibid. St. 35.

F. L. de la FONTAINE, *Hofk. u. wirkl. Leibchirurg &c. Chirurgiſch-Medicinische Abhandlungen verſchiedenen inhalts, Polen betreffend. Breſlau und Leipzig* 1792, 269 S. 8:o, *mitt* 7 *Kupf.*

Detta intereſſanta och lårorika Arbete beſtår af 2:ne Afdelningar. I den förſta meddelas noga och utförliga underrättelſer om Plica Polonica. — Denna Sjukdom, hvars Materia peccans ſpecifica lägger ſig på hår och naglar ſåſom Criſis, är tydeligt ſmittoſam, ſamt angriper ſå väl Djur ſom Menniſkor. Såkraſte ſjukdoms-tecknet före utſlaget är en flygande rheumatiſk värk. Ofta upkommer däraf åtſkillige Nerveuſa och Inflammatoriſke ſjukdomar, åfvenväl Starr. Cauſſa proxima är obekant; luft, vatten och föda bidraga ingen ting til Sjukdomens utbrott; genom renlighet förekommes den ej; andra ſkårpor i kroppen göra ej heller något til ſaken. Til curen nyttjas vegetabilia attenuantia, ſaponacea, edulcorantia och emollientia, ſvafvel, calomel och Antimonialia, åfven andra Sudorifera; utvärtes måſte tillika brukas varma baddningar och tvättningar med Decoct af lycopodium, Malva, Verbaſcum, Salvia, Ros-

ma-

marinus &c. — Ibland upkomma elaka får med caries, hvilka förbindas med en Salfva af et quint. Antimonium och 1 uns Ungu. e. Styrace. 20 Casus tjäna til bekräftelse. — Andra Afdelningen innehåller 10 Bref öfver åtskillige artiga ämnen, såsom öfver de i Pålen mäst gängse Sjukdomar; öfver Veneriska smittan (utaf 100 Recruter var förledit år i Warschau 80, och utaf 20 Ammor säkert 15 Veneriska); öfver Pålska judarnes lefnadssätt och sjukdomar (de åro högst osnygga, deras Ammor göra sådan tjänst 6, 8 til 15 år och åro mäst Ånkor); öfver Pålska Mineral-vatten; Charlatáner, Bedragare, Ignoranter, Skarpråttare, Barnmorskor &c. Universitetet i Cracau; stora Hospitalet och Hittebarnshuset i Warschau, m. m.

Allgem. Litterat. Zeitung, N:o 95. 1792.

Alorsii Suaresii Barbosæ de Angina ulcerosa, ab A:o 1786 ad A:m 1787 apud Leiriam epidemice grassante, Commentatio. Lissabon 1789, 57 S. 8.

Namnet Angina Ulcerosa antager Förf. häldre, än det annars brukeliga Scarlatina anginosa, emedan får i halsen var det allmänna caracteristiska Symptomet och Skarlakans-

fläc-

fläckarne mindre allmänna och mer accesoriska. Först lämnas en Litterariſk hiſtoria om denna ſjukdom, hvilken i Portugall icke epidemiſkt grafſerat ſedan 1749, förr än 1786; ſedan en beſkrifning på luften och epidemiens beſkaffenhet ſiſtnämde år. — Ända til Maji var väderleken våt och kall, därpå följde ſtark hetta, ſom åter ſnart afbröts af kyliga och fuktiga perioder ända til vintrens ankomſt. I November yppade ſig ſjukdomen förſt. Conſtitutionen var gallaktigt Catarhaliſk och diſpoſitionen til hals-ſjukor ſå ſtark, at många, ſom voro behäftade med helt andra ſjukdomar, ändock klagade öfver mer eller mindre ondt i halſen. Ålderſtigit Folk angreps aldeles ej af denna ſjukdom, ganſka få ifrån 20:de til 50:de året, men barn och ungt Folk aldramåſt. — Den viſade ſig på trefaldigt ſätt: en del hade blott ſår i halſen, blandade med hvita fläckar, utan feber, utſlag eller andra ſvåra Symptomer; en del hade feber tillika; en del åter hade ſår i halſen, feber och Skarlakans-utſlag, och deſſe voro värſt däran. — Sjukdomen var ſmittſam, i ſynnerhet tycktes andedrägten lättaſt meddela detta Contagium. Hals-ſjukan yppades förſt; Skarlakans-utſlaget följde på 3:dje eller 4:de dagen utan låttning; ſtraxt ifrån början voro Hals- och Öron-körtlarne ſvullna och halſen ſtyf; ibland viſade ſig åfven ſvarta fläckar i halſen och Torſk på tungan; blo-

det var vid åderlåtning naturligt, pulsen liten och haſtig. Med 7:de dygnet följde merendels critiſk ſvett; men Författ. håller affjållandet af öfverhuden och inre huden i halſen för den vårkeliga Criſis. Ofta kom Anaſarca efter Sjukdomen. Oaktadt Författ. hade öfver 200 under ſin ſkötſel, dogo blott några få, hvilka redan förut hade ſkadade Lungor. — Cur-methoden var ganſka enkel: åderlåtningar voro onödige, eller ſnarare ſkadlige, likſom alt annat förſvagande; deſto nyttigare voro kråkmedel i början, då laxering altid hade elaka följder, antingen den var af naturen eller konſten åſtadkommen. — Kylande, renande, Antiſeptiſka och emollierande gurgelvatten och inſprutningar användes efter omſtåndigheterna. De ſvullne och hårdnade hals-körtlarne fördeltes båſt med Ungu. Altheæ och Ungu. Mercuriale, lika mycket af hvardera. — Syror kunde icke brukas invårtes, emedan de lått gjorde Diarrhe; båſta medlet var Campher och Kina, i ſynnerhet Huxhams Tinct. Alexipharmaca, dock ej i för ſtor doſis. — Emedan röta i en lefvande kropp icke år möjelig, utan år förſt en följd af lifskrafternas förſvagande och dödande, få måſte Kinan icke brukas ſåſom et Antiſeptiſkt medel, utan för at upväcka lifskrafterna, och därefter ſkola deſs indicationer formeras. — Kinans öfverflödiga bruk tycktes til och med göra Sjukdomen långſammare.

re. Spanska Flugor på vadorna och på halsen hade en förträffelig värkan. — Vid de häftigaste symptomer voro ofta behöriga gurgelvatten, klistirer, lindriga diaphoretica och en svag förtunnande diæt tilräckelige til curen. Då huden af-fjällades, måste Laxermedel brukas. Den efterföljande vatten-svullnaden häfdes lätt med uprepade afföringar och diaphoretica. — Causa proxima finner Förf. i Tela Cellularis och uti et segt skarpt slem; dock kan han ej aldeles förklara Sjukdomens upkomst, utan at antaga et fint miasma.

Ibid. N:o 112.

Abhandlung über die Entbindungs-kunst von JOSEPH FREYHERN VON MORENHEIM, *J. K. M. wirkl. Hofrath, Arzt u. Augenarzt, geburtshelfenden Arzt des Grofs-Furstin &c. St. Petersburg 216 S. u. 46 Kupf. nebst deren besondener Erklärung. Reg. Fol.* (*35 R:daler*).

Detta arbete är skrifvit på Kejsarinnans omedelbara befallning til Medicinsk-Chirurgiska Institutets tjänst, och innefattar, jämte Förlosnings-vetenskapen, äfven de hafvandes,

Barnfångs-hufrurs och spåda Barns skötsel; Plenks ordning följes, men med mera utförlighet och åtskillige nya Capitel. — Ienaiske Recensenten berömmer Herr Friherren så ofta som möjligt, och åtminstone med skål därföre, at han icke sjåskar framför naturen och hastigt griper til Instrumenter; han är med skål öfvertygad, at konsten blott därigenom nalkas fullkomligheten, då hon mera sysselsätter sig med undanrödjandet af de hinder, som ligga naturens hälsosamma värkningar i vågen, än med så kallade operationer, och då den stundom oumbärliga hjelpen användes mera enligt naturens enkla gång, än vanligt sker. Uti Chirurgien och alla dess delar är utan tvifvel det enklaste förfarande det fullkomligaste och bästa. — Uti Theoretiska delen af sin Afhandling, yttrar Författ. en hel hop meningar, stridande emot den vanliga läran; såsom: At Carunculæ Myrtiformes icke äro lämningar efter Hymen, utan äro körtlar; at Moderslidans öpning altid skadas och kommer i bulning vid första Barnfången; at Lifmodren har hvarken Muskelfibrer eller Irritabilitet, utan blott Elasticitet; at Rudimenta Fœtus finnas uti Semen virile och kunna där skönjas med Microscop; at Äggets inre hinna omgifver det ifrån början, men den millersta och yttre tilkomma af det tjocka slemmet uti Semen virile. Äggstockarne kallas beständigt Testiculi Fœminei, O-

va

va Graaffiana kallas Veſiculæ Seminales, och Tubæ, Ductus deferentes; vågen, hvarigenom Semen fœmineum kommer uti Uterus, beſtår af ſina gångar ifrån Äggſtockarne, genom breda Moderbanden, til Trumpeternas trånga del, hvilken ſkiljes medelſt en tunn vägg från deras vidare del. Detta Semen flyter ſå til Lifmodren, för at ge Ägget ſin föda, hvarföre ockſå Barnvattnet luktar ſom Semen och färgar Linne; medelſt oftare cbitus ſub graviditate, blir det mycket barnvatten; öfverflödet däraf går bort ſom et gul-rödt ſlem, och den vanliga excretio Muci ſub coitu är helt annat än Semen fœmineum. Conception i trumpeterna förklaras af deras onaturliga utvidgning ſå, at Semen virile kan tränga därin; conception i Äggſtockarne har ingen ſannolikhet; conception i Underlifvets holighet tros åga rum, om den fina ſkiljevåggen briſter i trumpeterna, alle desſe hafva ſin öpning midt i Lifmodrens botten. Det enda tecknet til et Fruntimmers förmodeliga fœcunditet är, at hon med välſkapade delar känner uti dem en klåda vid Manbara år och at de altid åro fuktiga. Moderkakan danas på det ſättet, at utur lilla Foſtrets Nafvelſtrång utſkjuta grenar, ſom medelſt Lif-modrens tryckning på Ägget ſpridas blott åt en ſida. I början underhålles Foſtret medelſt inſugande af det altid tillflytande Semen fœmineum, ſedan af barn-vattnet; många gån-

gor, då Hr. v. M. gjordt vändning och hindrat barn vattnets utflytande med armen, har barnet midt i vattnet fugit på hans finger, då den kommit i defs mun. Då Lifmodren ligger fnedt, fkall man hufvudfakeligen rätta fig efter underlifvets underfökning, ty modermunnen ligger ibland åt famma fida fom moderbotten. Genom confenfus nervorum och gemenfamma circulation med Modren, har Barnet kånfla af allt det fom gör ftarkt intryck på Modren; få får Barnet et vålluftigt och honifkt temperament och fkarpa våtfkor, af modrens myckna coitus fub graviditate; få upkomma födelfemårken af blotta inbildningen, hvilket beftyrkes med åtfkillige exempel. Af Opium, fom Författ. rätteligen recommenderar mot krampaktigheter, fåger han at Turkarne få fin djerfhet och til en del fin kropps-ftyrka. Moderkakan beftår af Tela cellularis, Vafa Sanguifera och Lymphatica, famt körtlar, och förenas medelft Tela cellularis med Lifmodrens Sinus arterioft, utan omedelbar anaftomofe. — Naturliga Förlofsningar kallar Författ. dem, då hufvudet, foten, knået eller fåtet bjuder fig. Efterbörden losfar han vanligen ftraxt och uttager; Magen låter han icke linda, utan lågger där på en packe fammanlagt Linne (ein pach zufammen gelegter Leinwand) eller en Blyplåt af 9 Skålp. tyngd, hvilken får ligga där 9 dagar, och denna tryckningen ökar han

vid

vid ſtarka blodflöder. Prolapſus Vaginæ och Uteri, finnas altid tilſammans; Uterus retroverſus reponerar han genom Vagina och recommenderar Sectio Symphyſeos i de ſvåraſte fall däraf. Bäcken-Bråſkens hårdhet kan förordſaka ſvåra förloſsningar, då hän brukar Friction med upmjukande Salvor och varma halfbad, dylikt brukas ock vid briſt på vårkar och Moder-munnens ſtyfhet hos något gamla Perſoner. Då anſigtet bjuder ſig, reducerar Hr. v. M. hufvudet med handen eller Håf-tången och förlöfer ſedan altid med tången; då fåtet bjuder ſig, tagas altid båda fötterna ned, eller om det är inkiladt, anlägges ſtora Smelliſka Kroken, då Tyſka Recenſenten nyttjar tång. Vid vändning doppar Hr. v. M. handen blott i varmt vatten, utan at ſmörja henne. Barnet ger han Nöddop i Lifmodren "efter den Chriſteliga Religionens bruk." Vid hufvudets uttagande bringar han 2 fingrar af den ena handen i munnen och 2 af den andra öfver axlarna. Vid Atonia Uteri och den däraf upkomne häftiga blodflöd, brukar Författ. hvarken kalla omſlag eller inſprutningar af kalt vatten och Ättika, emedan de göra blott en kramp och flöden återkommer, utan han gör tryckning med Blyplåten, förer in en mjuk vehl af Linne i moderſlidan och ger in Tinctura Cinnamomi flere gångor. (Ockſå har Tyſka Recenſenten ofta funnit nytta af Aqua och Tinctu-

ctura Cinnamomi i dylika blodflöder). Då Moderkakan ligger för Modermunnen, få lossar Hr. v. M. henne aldeles och tar ut henne, underbinder Nafvelsträngen och drar haftigt ut Barnet medelst vändning. När en oförlöst Qvinna haftigt dör, skall man, til dess Operateuren hinner ankomma, för at göra Sectio Cæsarea, öpna den döda åder på händer och fötter, frottera händer och fötter med borstar, applicera varma retande cliftirer, betäcka underlifvet med varma Dukar, hålla Stink-Spiritus beständigt för näsan, för at genom alt detta få henne åter til lifs, eller åtminstone hålla blodet flytande och fålunda Fostret lefvande. Af Instrumenter brukar Författ. Kechbergerska Håf-tången och Levretska Tången, dock berömmer han åfven Smellie's förbättrade och Leake's trearmiga, då hufvudet står öfver Os Pubis; at utdraga et afslitit hufvud recommenderar han Smellie's Krok och Burtons hufvud-dragare, åfven Levrets trebladiga hufvuddragare. Bäckenets naturliga utvidgande genom Bråskens uptvållande, förfvarar han med raisonnement och observationer. Sectio Symphyseos tycker han nog om, åfven som S. Cæsarea i linea alba. Et Capitel om Moder-polyper utgör slutet. Hans 46 stora Taflor äro de fläste efter Smellie, väl copierade, och några af Röderer, Eisenmann och Walter, de öfrige föreställa en hop Embryoner, en Moder-

po-

polyp och de brukbaraſte Inſtrumenter, hvaribland några af hans egen upfinning.

Vermiſchte wichtige Krankenfälle, nebſt Kurart und Erfolg, von Dr. Joh. Andr. Garn, Phyſ. zu Daunce. Wittenberg u. Zerbſt 1789, 140 S. 8.

1) Om Lepra Græcorum; hos en ſex års Flicka ſkedde 4 eruptioner och desquamationer på 10 veckor, ſamt ſlutades med kritiſk ſvett och urin; Sjukdomen hålles för Scrophulös och botades med Antimonialia, Decoct. Graminis, flere affôringar, Kina och flitigt tvättande, utan andra utvärtes medel. — 2) Hieranoſos. — 3) En 18 års Flicka med förſtoppad rening fick ſluteligen et våtſkigt illaluktande utſlag kring Regio pubis, ſedan öfver hela anſigtet, hufvudet, halſen och benen med dåningar och ryckningar, efter $\frac{1}{4}$ år hjelptes detta genom Kina Decoct med Citronſaft, Aſa fœt. Caſcarill extract och Kermes Miner., hvarefter reningen återſtäldes med Deccarieres artificiella järnhaltiga Mineral-vatten. — 4) Då feberagtiga ſymtomer beledſaga Bukvattuſot håller han ymnigt dricande för godt, annars ej; hans bäſta Läkemedel däremot äro Cremor Tart. med Bo-

rax och hel Senap. — 5) Elaka följder af förkylning i håll och ſtygn. — 6) Lamhet i vänſtra handen af en Mjölk-kaſtning, utan ſynlig materia, botades med Senapsbad och Spaniſk Fluga. — 7) Emot Melancholie af mer Moraliſk ordſak, voro kämpfiſka cliſtir bäſta medlet, men fortſattes ej. (Hvarföre förſöktes icke mera Narcotica?). — 8) Sex perſoner fingo rus, likſom af Narkotiſkt gift, af hvit Oſt ſom ſtått länge, och återſtäldes efter 5 dagar genom kräkmedel, afförande och ſyror. — 9) En inklämd Hernia cruralis hjelptes med kalla omſlag hos en gammal Man. — 10) En inflamation i Lungan med rheumatiſk höftvärk ſlutades med bulning på båda ſtällen, och den ſjuke blef friſk. — 11) Hårdnackade råformar fördrefvos ändteligen med Dulcamara. — 12) Bulning i Lefren. — 13) Scrophler af ſvaghet, i ſynnerhet efter Onanie och mycken Coitus, botades genom bäſka extracter med Liq. Terr. fol. Tart. och Decoct. Graminis, ſluteligen Kina med Flor. Sal. Amon. Martial. — 14) Vårtor öfver hela kroppen efter Onanie tucktades genom ſamma medel. — 15) Moderkakans häftiga borttagande tadlas. — 16) Decoct af Almbark til utvärtes bruk gjorde god nytta i ſkabb, brännſkador, liggſår m. fl. hudens ſjukdomar.

Au-

Auſerleſene Chirurgiſche Wahrnemungen, nebſt einer Kurzen Uberſicht der Chirurgiſchen Vorleſungen, welche im Hotel Dieu zu Paris gehalten werden, von HN. DESAULT, *Oberſ. am Hot. Dieu a. d. Franz 1:r B. Frankfurt a. Mayn 1791. 224 S. gr. 8. m. Kupf.*

Et nyttigt arbete, rikt på väl beſkrefne Chirurgiſka händelſer, utan utſvåfningar och vanligt Franſkt präleri. — Inledningen tages af det nog hårda Motto: Occidit qui non Servat. — Genom et ſkott med 3 Kulor i munnen, var dår en ſtor förſtöring jåmte ofórmögenhet at ſvålja, detta ſenare hjelptes genom et rör af Reſina Elaſtica, ſom infördes genom vånſtra Näsboren ned i ſvalget, kvarigenom Medicamenter och Soppor en hel månad inſprutades i magen. För at få veta om röret år infördt i ſvalget och ej i luftſtrupen, hålles dårunder et ljus, ſom i ſednare fallet fläcktar, i förra ej. I alla fall kan detta röret göra gagn vid ofórmögenhet at ſvålja eller at andas. — En god Binda för fractura claviculæ. — Förelåsning öfver Diabetes och långre fram öfver urin-ſtåmma. — Stenſkårning på en Qvinna genom Blåshallen, ſom år mycket båttre ån uringångens utvidgande. Denne Sten var inneſluten i ſin

egen

egen säck af blåsans hinnor. — Tre händelser af Fractura Olecrani, som fullkomligen läktes på 30, 35 och 46 dagar; Förbandet är förträffeligt och håller armen helt utsträkt. — 6 händelser af Luxatio Radii vid nedre ändan. — Et kräftaktigt bröst bortskars, som vägde 11 Skålp. Saret läktes först efter 136 dagar. — Et Sabelhugg i pannan, som ej trängt igenom Tabula Interior, dödade dock på 18:de dagen; elaka symtomer inslunno sig först 15:de dagen. Man fant hjärnan öfverdragen med vahr. — Vid en Necrosis i nedra käften togs halfva käften ut och naturen gaf en ny hälft. — Hos en Man som hade kräfta i ögat, fants hårda Körtlar i bröstet och underlifvet. — 15 händelser af Fractura Claviculæ. — Strictura Urethræ, som hotade med en fistula perinæi, hafdes genom en chateter af resina elastica, som bars 33 dagar. — 2 observationer om Spanskfluge-plåsters nytta vid commotio cerebri. — Läkning af en onaturlig Anus, hvarvid två delar af tarmen hängde ut genom Bukringen, hvarefter dock en fistel blef qvar. I sådane fall säger Författ. är den utehängande tarmen altid omvänd, och måste således först vändas tilrätta igen innan den införes.

Sup-

Supplementa quædam ad comment. de Concept & fœcundat. humana. Ibid. 22 §. 8.

Med nya och nog klara grunder underſtödjes några åldre Phyſiologers mening, at Semen Virile icke genomvandrar Uterus och Tubæ Fallopianæ til Ovarium, utan at det redan i Vagina, och väl förr, genom Vaſa abſorbentia blandas med Modrens vätſkor, och Secerneradt därifrån föres til Veſiculæ Graffianæ. Förtjånar at läſas.

Verſuch iiber die Natur und Entſtehung des Anſtechungs gifter bey Fiebern, von Joh. Adlerson d. A. K. Dr. A. d. Engl. m. Anmerk. von Dr. W H. S. Buchholz. Herz. Sechs Bergrath. Jena 1790. 7 bog. 8.

Handlar i ſynnerhet om den ſå kallade Fångelſe- eller Lazaretts-Febren ſom upkommer däraf, at ej vederbörligt utbyte kan ſke emellan atmospherens elaſtiſka luft och den i Lungan afföndrade ånga. Smittan ſker genom utdunſtningen eller igenom ſådane ſaker

hvar-

hvaruti denna år insupen. Bästa medlet at rensa elak luft år Vinättika, som ofta stänkes på golfvet; åfven ångor af hett vatten, hvilka starkare attraheras af luften, än de sjukas utdunstningar, hvarföre dessa præcipiteras på vattnet. Rök-pulver och Kådor, säger Öfversättaren, föröka mer den phlogisticerade luften.

Domeniko Cirillo's, d. A. D zu Neapel, practische Bemerkungen über die Venerischer Krankheiten, nebst einer ausführlichen Anweisung dieselbe durch sublimat einreibungen grundlich zu heilen. A. d Ital. übers. mit Zusätzen u. Anmerkungen von J. G. Dähne, d. W. W. n. A. G. Dr. Leipzig 1790, 450 S 8.

Theoretiska hälften af detta vårk år fullt af hypothetiska spitsfundigheter, men den Practiska däremot rått artig. För at undvika den skada som Sublimatets invärtes bruk kan förordsaka, nyttjar han en Salfva af et qvintin Sublimat och et eller två uns Svin-ister, hvartill sättes väl 10 gran Opium, då känslofullare delar skola smörjas. Til curen utväljes

en

en tempererad årstid och förberedelsen skér med ljumma bad 3 eller 4 dagar före frictionerne, samt ymnig dryck af Decoct. Sarsaparillæ, L. Guajaci &c. eller vasla; Mjölk håller han misstänkt för at göra Lympha seg, fördårfva magen och förordsaka Diarrhé. Til första friction tages et quintin Salfva, och hälften ingnides på hvar fotsåla, efter 3 sådane frictiones hvilas en dag och badas. Sedan göres 3 frictioner af 1 ½ quint. Salva och badas, och vid alla följande, tils sjukdomen är botad, får man icke öfverskrida 2 quintin. Handen, hvarmed man frotterar, måste betäckas med en i fett doppad Handske och därutanpå en blåsa. Desse Sublimat-frictioner vårka vanligast och bäst genom Urinen, ej så väl genom svetten, och Salivation upkom blott en gång ibland 100; jämte dem brukas andra in- och utvärtes Medel som indiceras. I stället för Aqua Phagad. nyttjar Författ. med mera fördel Aquæ font. 2 Dr. Mell. ægypt. 2 Dr. medelst charpie pålagdt eller til insprutning. Hectici och Scorbutici uteslutas från all Mercurial-Cur. Slutteligen berättas 50 händelser, hvaruti denna method med lycka blifvit nyttjad.

D.

D. Cur. Ge. Theod. Kortum Commentarius de Vitio Scrofuloſo, quique independent Morbis Secundariis, qui nuper illuſtr. Societ. reg. Medicor. quæ Pariſiis eſt plauſum tulit. Tom. I. Lemgov. 1789. 390 ſ. 8.

Är den fullſtåndigaſte Skrift öfver detta ämne ſom hittils utkommit, oagtadt den lämnar mycket öfrigt at ännu underſöka. Förf. ſkiljer Scrofler grundeligen ifrån andra hårda Körtlar, i ſynnerhet ifrån Strumæ och Scirrhi, och viſar at därtil fordras en egen Cachexie; de angripa icke allenaſt halſen och de yttre Körtlarne, utan åfven de inre, åfven alla ſlags Körtlar, ehuru ordſaken ligger i Lymphatiſka ſyſtemet. Han ſåg en gång hos et 5 års Barn, med ſtockningar i Meſenterium, vårkelige öpna Hæmorrhoider. Scrofulöſa giftet kan ſällan enſamt göra ſå elaka ſymtomer ſom Bierchén beſkrifver, men det blandar ſig gårna med andra Gifter, icke eller kan det härledas ifrån Veneriſka giftet, ſåſom mycket yngre, faſtån det genom complication därmed blifvit i ſenare tider ſvårare och mera gångſe. Om Sjukdomen kommer af Syra? Den är icke ſmittoſam, ty den har icke något miasma til grund. Lårorikt viſas huru ockſå efter andra ſjukdomar Körtlarne kunna ſvullna. Om ärfda Scrofler och Arf-

ſjuk-

ſjukdomar i allmänhet; vanligaſte ordlaken är oſnygghet. Ætiologien är minſt tilfredsſtällande och Therapien ganſka kort, ét ſpecifikt medel kan man icke hoppas, emedan det icke gifves en Scrofulös ſkärpa, ſåſom det gifves en Veneriſk.

Preiſs-frage, welche iſt die ſicherſte und beſte Methode Schuſswunden (Vulnera Sclopetaria) zu heilen? beantwortet von WILH. SCHMITT, *K. K. Ober-Chir. Wien 1788, 163 ſ. 4.*

Den K. K. JOSEPHINSKA Medicinſk-Chirurgiſka Academien upgaf denna Fråga ſör 1788 om Skottſårs ſkötſel, ſamt hvad olikheter yppa ſig om ſåret ſkedt med Piſtol- Muſquet- eller Carteche-Kula. Hr. SCHMITT afhandlar då ſit ämne efter Academiens omdöme rätt väl, faſtän han ſäger ingen ting, ſom icke våre uplyſtare Chirurgier ſörut lärdt. Han ſörbjuder Aromatiſka, Spiritueuſa, ſammandragande och Blymedel vid Förbandet; at upſtoppa ſåret med torrt Charpie; at draga hårdt åt bindan, at comprimera vid blödning, at bruka oſkickeliga Inſtrumenter vid främmande Kroppars uttagande, at ſondera, at nyttja Bourdonnettet, Turunder och Setacea.

Det nödvändigaſte vid förſta Förbandet beſtår däruti, at efter all möjlighet göra inſkårningar, för at utvidga ſåret, upmjuka de ſlitna och hårdnade kanterne, minſka ſpänningen i de angripne delarne och göra ſjelfva ſåret enklare, hvarigenom man ſåttes i ſtånd at utſkaffa främmande kroppar ur ſåret, ſamt förekomma inflammation, gangræn, feber och convulſioner. Suppuration måſte på alt ſått befordras och inflammationen minſkas, båda ändamålen vinner man med Digeſtiv-Salva och upmjukande omſlag, jämte löſt Förband och antiphlogiſtiſk ſkötſel. På ſamma ſått ſkall ſuppurationen underhållas, tils ſåret är fullkomligen rent, då ſtårkande medel befordra läkningen, hvartil Hr. HENEZOWSKY's Decoct af gröna Walnöts-ſkal berömmes ſåſom det båſta. — (Jämför härmed Lic. GALLEENS afhandling öfver ſamma ämne, hvilken i ſin korrthet innehåller oändeligt mer både theoretiſkt och practiſkt förſtånd).

H. FEARONS Abhandlung vom Krebſe, nebſt einer neuen Methode zu operiren inſonderheit bey Krebſen an den Briiſten und Hoden. A. D. Engl. mitt An-

Anmerk. *Duisberg 1790, 6½ Ark 8:vo.*

Här uprepas hvad Författaren i Medical Journal redan yrkat, at icke angripa Kräftskador med invärtes och utvärtes Medel, i synnerhet ej med frätande, utan straxt bortskära dem. Därvid skonar han den sunda huden så mycket som möjligt, bortskär alt det skadade, til och med en del af Bröstmuskeln och glandulæ axillares, om så behöfs, och förenar såret straxt genom Sutur och häftplåster, at få en snar läkning utan bulning. Blödningen vid Bröstens aftagande har han aldrig sett vara farlig, och således ej stillat den med underbindning. — Då operation ej kan ske, eller det onda återkommer därefter, har han funnit Cicuta och Opium invärtes, samt omslag af stött Linfrö, vara de bästa medlen at lindra det oboteliga onda.

J. R. Giese, Medicinalrath u. Landmed. Unterſuchung, warum eingeimpfte Pocken eine gelindere Krankheit verurſachen, wie die durch die Naturliche

Anſtechung erregten. Münſter 1790, 5½ Ark 8:o.

Ordſaken år den, at vid naturlig ſmitta kommer et mer fördårfvadt, elakare, volatilare gift til ſtörre mängd i Kroppen, ån vid ympning; STOLLS och GATTIS mening, at giftets inſupande i Lungan och i Magen, vid naturlig ſmitta, gör den vårre, vederlägges. I ſtöd håraf rådes at taga ympvahr af goda Koppor, ſamt förklaras hvarföre Kopp-farſoterne aldrig åro ſå elaka i början, ſom dä de varat någon tid. — Underſökningen år ſkrifven med mycken kunſkap och noggranhet.

Von dem verſchiedenen Verfahren der Völker bey Kranken, Sterbenden und verſtorbenen. Zwey Beyträge zur Geſchichte der Menſchheit und Medizin. Nebſt plan eines herauszugebenden Werks, uber die einheimiſche Arzneykunde der verſchiedenen Völker auf der Erde, von L. L. FINCKE, D. u. Prof. d. Med. Lingen 1789, 110 ſ. 8.

En interesſant och artig Skrift, hämtad ur goda Källor, haſtån mycket kunde tillåggas.

gas. Med det utlofvade Vårket ſkall följa en Nofologiſk Werlds-Charta.

An Eſſay on the preſervation of the Health of perſons employed in Agriculture, and on the cure of diſeaſes incident to that way of life, by W. Falconer, M. D. Phyſ. to the Bath Hoſpit. Bath 1789, 88 ſ. 8.

Denna Skrift var förut trykt i 4:de Bandet af Lettres and papers published by the Society inſtituted at Bath for promoting Agriculture, Arts, Manufactures &c. Icke ſå mycket för ſjelfva Landtfolket år den författad, ſom för Landt-präſterna, hvilka han uppmuntrar at ſtudera Läkare-konſten, för at kunna hjelpa ſina åhörares åfven lekamliga briſtfälligheter, ſåſom et ädelt tidsfördrif. — Förſt talas om Landtfolkets förmåner och olägenheter i anſeende til hälſan, til hvilka ſenare i ſynnerhet höra väderlekens inflytande, hetta, köld, våta, oförſigtighet med kall dryck, förſummelſe at ömſa kläder efter ſvettning, Magens öfverlaſtande. Hälſans bevarande ſker ſåledes medelſt yllna Kläder, ſtora Halmbat-

tar (ej Ull- eller Skinn-mösfor), Kroppens frotterande efter arbete (som hvar Stalldräng vet göra åt Hästen), aldrig gå ut fastande, mycken renlighet och tvättning, samt iagttagande af tjänlig och lagom Mat. Det öfverhandtagande Bränvins-supandet, som mer och mer tränger ut det välgörande Ölet och hotar med nationens physiska ruin, borde bli et föremål för Lagstiftningens tuktan. (Tvärtom gynnar man Bränvins-Brännerier och Krogar på många ställen i Tyskland af missförstådna Finance-Speculationer). För upmuntran til renlighet är Söndagens helgelse äfven så väl et physiskt godt som et moraliskt. — Vid de vanligaste Sjukdomarnes botande går Författ. igenom de mäst brukelige Läkemedel. *Åderlåtning* har med tämmelig rätt främsta rummet, hälst i början af Sjukdomar (afförande torde ibland göra rangen stridig), men at öpna åder af vana Höst och Vår är altid skadligt. Til *Laxer-Medel* recommenderas i synnerhet Engelskt Salt och varnas för hetsiga saker; vid plågor i underlifvet bör detta altid undersökas, emedan Bråck äro hos Bönder mycket vanliga. Til *Kräk-Medel* tjänar hälst Ipecacuanha, med Kräk-vinsten eller Kräk-vin, hvarvid anmärkes, at en något stor dosis Ipecac. gör mindre plågor än en liten, at man ej bör påskynda kräkningen med retning i halsen, utan snarare hindra den så länge som möjligt, at mycket dric-

drickande af varmt vatten ſkadar, åfvenſom Kråk-medels oftare bruk förſvagar mycket matſmältnings-kraften. *Svett-drifvande* behöfvas ſällan, det ſåkraſte år ljumt fotvatten då man går til ſångs och en måttelig doſis hjorthorns-ſpiritus med The-vatten. James-Pulver gör ibland kråkning, ibland ſtolgång, ibland ſvettning, och år ej annat ån et Antimonial præparat ſvagare ån Tart. Antim. (Sannolikt Antim. diaphoret. non ablutum), det år nyttigt i början af Febrar och nu mera knapt $\frac{1}{20}$ ſå dyrt ſom i början. Därpå följa Urin-drifvande, ſtårkande (i ſynnerhet beſtämmes tiden väl då man bör ge Vin i elaka Febrar), retande och båſka Medel, Spanſka Flugor och Senaps-degar, ſamt ſluteligen Opium och några allmänna reglor.

Dr. H. J. Paulizky. — Anleitung fiir Landleute zu einer vernunftigen Geſundheits pflege, worinnen gelehrt wird wie man die gewöhnlichſten Krankheiten durch wenige und ſichere Mittel, hauptſächlich aber durch ein gutes Verhalten, verhuten und heilen kann. Ein Hausbuch fiir Landgeiſtliche. —

Wundärzte und verſtändige Hauswirthe Zumal in Gegenden wie Keine Ærzte ſind. Frankfurt a. M. 1791, 690 ſ. 8, u. Regiſt.

En af de båſta, fullſtändigaſte och förnuftigaſte Medicinſka Folks Böcker, ſom Tyſkland åger, hvaruti i ſynnerhet lämnas Landtmannen riktiga begrep om hälſa och ſjukdom, ſamt reglor at förekomma och igenkänna ſjukdomar och hvad man därvid icke bör göra. Sannerligen den båſta vågen at på Landet utbreda en förnuftig Medicinſk uplysning, tvärtemot vanliga methoden, ſom ſynes antagen och följd til fuſkeriets förkofran. — Åfven gifves här en god anledning til Barna-föderſkors ſkötſel och Barnens Phyſiſka upfoſtran. — At, til luftens renande i ſjukas rum, ſlå Ättika på ſtött Kalkſten, duger väl icke.

Berättelſe om beſkaffenheten af det mordiſka Skott, ſom ändade Högſtſal. Konung GUSTAF III:djes lif.

Sedan, enligt det ſärſkilt tryckte Protocoll, i Höga vederbörandes närvaro, det Kgl. Li-

Liket blifvit öpnadt, den 30 Martii 1792, fants defs beſkaffenhet vara följande:

1:o, Såret, efter ſkottet i veka ryggen, helt nåra ryggraden, på vänſtra ſidan, något up om höften och däromkring, liknade en ſådan rodnad, ſom utviſar kallbrand, djupt innanföre. För öfrigt fants ingen ting utvårtes, men hela Kroppen omgifven med ganſka tjockt fett.

2:o, Såret underſöktes inuti, och kändes då tydeligen Proceſſus Transverſus af tredje Vertebra Lumborum krosſad, ſamt ſamma Proceſs af den fjärde Ländkotan blottad.

3:o, Därpå öpnades Bröſtet, hvarvid märktes at broſkerna af refbenen voro benaktige, den vänſtra Lungan faſt-vuxen och täckt med mycken ſtelnad ſlem. Hjertat ſtort, friſkt och mycket fett.

4:o, Vid Bukens öpnande, fans Lefren och Mjälten något möre och felaktige, men Magen och Små-tarmarne friſka, åfven ſom början af de ſtora Tarmarne; men ſlutet däraf eller nedſtigande delen af Colon, ſamt den del däraf ſom kallas S. Romanum Coli och Meſo-Rectum, voro gangrenerade, och därinnom något tranſuderad ſammanlupen blod, men ingen färnad kunde man därpå finna, utan var Bukhinnan (Peritonæum) af ſkottet oſkadd, ehuru gangrenerad uti hela inre delen af vänſtra höften (Regio Lumba-

ris ſiniſtra). Men då denna hinna ſkildes ifrån närliggande muſklar, fants genaſt en Blykula liggande i en gangreneuſe våtſka emellan inre ſidan af Muſculus quadratus Lumborum och yttra delen af vänſtra njuren, hvilken åfven mot deſs nedre del var i ytan något ſkadad och gangrenerad.

5:o, Såret underſöktes nu låtteligen inifrån, och fants ſkottet, utom huden och fettet, hafva genomborat ſenaktiga utbredningen, början af muſklarne Sacro-Lumbaris och Longiſſimus Dorſi, ſkadat de nämde Proceſſus Transverſi af Ländkotorna, gått igenom inre ſenaktiga utbredningen af Transverſus Abdominis och köttet af Quadratus Lumborum, hvilken väg fants nu rundt om gangrenerad.

6:o, Vid nogare underſökning fants i deſa köttaktiga delar det öfverſta af en Järnnubb och et Hagel, ſamt i fettet vid Njuren et Hagel.

7:o, Muſculus Pſoas på vänſtra ſidan var ockſå gangrenerad, ſamt däruti et ſkrot.

8:o, Uti fettet emellan muſklarne Transverſus och Obliquus Abdominis två tum uppom kanten af robenet (Criſta Ilei) fants åfven en kantig tålgd Kula *a*).

De

a) Alla deſa dödande Ämnen åro, i en Guld-Doſa förvarade, inſatte uti Kongl. Ränte-Kammarens Hvalf.

De öfrige inälfvor voro i friskt tillstånd, och vid Obduction intet vidare at anmärka, än at uti tarmarne fants ännu tvänne döda maskar (Afcaris Lumbricoides) sådane som den Konungen under sjukdomen miste.

Af skottets läge och utspridning syntes således omöjeligheten både af dess uttagning och af skadans hjelpande.

Denna Obduction förrättades af Öfver-Directeuren Dr. DAN. THÉL, med tilhjelp af Professoren Dr. AND. HAGSTRÖM.

Närvarande som Deputerade af Kongl. Collegium Medicum voro: Herr Arch. och Ridd. ABR. BÄCK, Assessorerne J. L. ODHELIUS, C. RIBBEN, C. FR. v. SCHULZENHEIM, A. HEDIN.

General-Directeuren och Ridd. O. af ACREL, Arch. H. SCHÜTZERCRANTZ, Kgl. Lif-Medicus Dr. EL. SALOMON, Kgl. Lif-Chir. Dr. D. RUNG, och K. Hof-Med. Dr. JOH. G. HALLMAN voro åfven tillstädes.

Det Kongl. Liket blef sedan icke på vanligt sätt Balsameradt, utan förvarades endast med tjänlige Medel, til at kunna under vissa dagar utsättas til Allmänhetens åskådande.

Föd-

Födde och döde i Stockholm år 1791.

Födde:

Gosfar - - - - - -	1246
Flickor - - - - - -	1267
Tilfammans	2513

Af desfe voro:

Gosfar åkta - - - - -	914
oåkta - - - - -	332
Flickor åkta - - - - -	920
oåkta - - - - -	347
	2513

Döde:

Mankön - - - - -	1873
Qvinkön - - - - -	1891
Tilfammans	3764

Af dem voro:

Mankön, Barn til o. m. 10 år - -	752
— — Ogifte öfver 10 år - -	579
— — Gifte - - - - - -	592
Qvinkön, Barn til o. m. 10 år - -	697
— — Ogifte öfver 10 år - -	544
— — Gifte - - - - - -	600
Tilfammans	3764

Barn döde innom förfta året voro: Gosfar 464, Flickor 405, tilfammans 869.

Gammalt Folk 80 år och däröfver Mankön 31, Qvinkön 60. — 90 år och däröfver Mankön 1, Qvinkön 11.

Sjuk-

Sjukdomar, i hvilka de måſta hafva dödt, åro angifne vara:

Hetſig Feber 539. Slag och Brådöd 923. Lungſot 529. Koppor 259. I Barnsbörd 36. Genom olycks-händelſer 57 och däribland 4 Sjelfmördare.

Vigde par hafva varit 1010.

Anguſtura-Barken kommer från Guyana på faſta landet af Södra Amerika. År 1790 ſåndes han förſta gången til London från Hr. CHOLLET i Dominika; men blef af ſärſkilte anledningar utgifven at vara kommen från Afrika. Denna Bark kunde då ej ſäljas i London och blef därföre kaſtad i Themſen; men nyttjas nu i London af Medici och ſäljes til båttre pris än Kina-Bark.

Utdrag af Provincial Medici Dr. CARL SAUERS Embets-Berättelſe.

Pleuritis-bilioſa. Denna ſjukdom förſpordes uti ſiſtvekne Martii månad i Mattarödz Socken af wäſtra Gjönge Härad, och om hvars förhållande Herr vice Paſtoren ELMGREN lämnade mig underrättelſe; deſs accu-

ra-

rata Relation inträffar til ſtörre delen med den beſkrifning ſom SAUVAGES i ſin Noſologia, Tom. I. pag. 470 lämnat. Symptomerne voro i början: Rysningar med påkommande och ihångande hetta, ſtark hufvudvärk, klämſel i bröſtet, ſtyng, bitter ſmak, åckel och kräkningar, fram i ſjukdomen inſtälte ſig blodblandad Expectoration och ſluteligen Delirium, ſom anſågs för farligt tecken, hälſt döden följde gårna härpå; hvaremot en Sudor Univerſalis kring 9:de och 11:te dygnet var lättande och critiſk. — Til denna Sjukdoms afhjelpande, ordinerades måttelig åderlåtning, beſynnerligen hos blodfulle, hvareſt pulſen kändes ſlå håftigt, ſom hos de ſlåſta efter upgiften inträffa; härefter ſkulle et Pulvis Emetico Laxans gifvas af Tartaro Antimoniali Cryſtal. Tart. och Rheo; ſedan detta effectuerat, borde et ſå kallat Feber- och Bröſt-Pulver tagas, ſom beſtår af Cryſtal. Tartari, Tart. Antimon. och Pulv. Liqviritiæ, däraf en god Thée-ſked hvar 3:dje timma nyttjas med tunn Gryn-ſoppa eller Korn-vatten, hvari Ättika och Honung blandades. Af ſamma Man hade jag några veckor därefter den fägnande underråttelſe, at ingen af de ſedermera tilſjuknande dödt, ſom begagnat ſig af omnämde råd.

Variolæ, af Benigna och Maligna ſlaget, hafva varit gångbare, ſå på Landet, ſom i Staden nåſtan hela förflutna och en del af

det.

detta år. Allmogen söker emot denna Barnsjukdom sällan Läkare, och ehuru många af deras Barn dö bort eller lida mycket under sjukdomen, och stundom blifva för all sin öfriga tid skadade til hälsan, kan alt sådant ändock ej förmå den at fatta förtroende til enda räddnings-medlet, som är Koppympning. — Torde hända, om Herrar Kyrkoherdar vid sina Hus-förhör och stundom från Prädikostolen, någon gång sökte öfvertyga sina åhörare om angelägenheten och skyldigheten af denna sak, skulle hogen väckas at conservera deras afföda, som erfarenheten visat ej sällan til nog stort antal uti elaka Koppor går förlorad. — Uti Privat Practique förekommer ej sällan Kopp-Patienter, och har jag i förflutna tiden haft många under min vård; är man så lyckelig, antingen i tid blifva kallad eller innan sjukdomens anfall fått Patienten præparerad, kan mycket uträttas. — Den method jag längre tid i denna sjukdom brukat, har varit, at igenom et Infusum Sennæ Citratum, hvari liten dosis Tart. Antimonialis tilblandats, rena Primæ Viæ; därefter under Febern och vid eruptionen gifvit Mixtura Salina, (Ph. Sv. 2:dra Edition), med diluerande dryck, mycken sängvärme och hetta i rummet har man sökt förekomma; Fotbad och Sinapismer förgåtas icke; uti 3:dje stadio hafva Camphorata och Acida Mineralia gjordt godt bistånd, lika som Cortex Peruvianus vid suppuration, samt

samt vid inträffande Febris secundaria eller Resorptions-febren, omförmälta Potio Laxans och Mineral-syra.

Betydeliga tilstötande Accidentier vid Koppor äro väl icke ovanlige; af detta slag får jag hafva åran upgifva en, som likaviss lyckeligen afhjelptes: Et Barn på 3:dje året fick vid Eruptionen Convulsioner, som stadnade i en Hemiplegia Lateris Dextri; lycka var at Kopporne voro af god art och mycket distincta, at man kunde utan affeende på dem gripa til pasande Medel emot lamheten; stimulerande Clystirer applicerades, Vesicatorium lades i nacken, invärtes gafs in Mixtur af Aqua Fl. Lavendulæ, Liquor. Nervinus Bang. och Syrup. Cort. Aurantior. De Paralytiska delarne frotterades med flanell och tvättades stundom med Spiritus Anthos och Balsamum Nervinum; småningom hade man den fägnaden at se denna lilla Patient återställd.

Koppympning har jag endast under denna epidemie anställdt på 4 Barn, de 3:ne voro Herr Lagmannen Testrup och det ena Högvälborne Herr Baron, Majoren och Riddaren Leyonhufvud tilhörige. — Præparationen skedde på Dimsdals sätt och inoculationen med Vesicatorio och tråd, alt aflopp ganska väl och sjuknade Patienterne på 5:te dygnet. — Det ena af dessa Barn årfors under beredningen hafva Tænia, måste

ſte håremot bruka NOUFFERSKA remedet med den ſkillnad, at i ſtället för ſtarka Purger medlet gafs Oleum Ricini, medelſt hvilket en ſtor del af maſken bortgick; inga Convulſions-rörelſer förſpordes vid Koppornas utſläende; men ſom Maſken ej var fulleligen utkommen, uprepades omnämde remeden flera gångor efteråt, för at få den utrotad.

Paralyſis Lateris Dextri Faciei. En medelåldrig Karl, blef utan vetterlig raiſon angripen af denna Krämpa; Munnen var dragen åt motſvarande ſidan och ögon-läcken på förlamade ſidan kunde ej ſlutas. Patienten var tämmeligen robuſt och fullblodig, flere evacuationer anſtältes, Veſicatorium lades i nacken, åfven ſtimulerande och ſtärkande medel på affecterade Partierna, flere dagar framſkredo utan båttring, hvarföre ſluteligen en Decoct af Rad. Valerianæ och Flor. Arnicæ togs några gångor på dagen, med tilblandning af Spiritus Antiſcorbut. Dravitzii. Härjämte Electricerades paralytiſka delen med ſtarka ſprakningar, hvarigenom Patienten efter en veckas förlopp fulleligen reſtituerades.

Dyſphagia Paralytica. En Klockare vid namn MAAS uti Opmanna By af Willands Härad, ſökte hos mig hjelp emot denna ſjukdom, ſom haſteligen honom åkommit, lamheten i ſvalget var väl icke fullkomlig, men ſträckte ſig til tungan och ögat å vänſtra ſi-

dan, med ſtörſta beſvär kunde litet tunt ſkoftals fås ned, ſedan det flere gångor ſkjutits fram i munnen. Patienten var emot 40 år gammal och af en robuſt kropps Conſtitution. Ingen omtanka ſparades för at hjelpa honom i deſs beklagansvärda ſtällning. Efter föregången evacuation förſöktes med Veſicantia, Linimenta Volatile och Epiſtaſtica kring halſen, åfven injicierades ſtimulerande och ſtärkande Gargarismata, men utan fördeles nytta. Då jag ſåg mig med deſſa Medel ingen ting til Patientens ſoulagerande kunna uträtta, lät jag hvarannan afton kring halſen ingnida 1 Dr. Ungventum Mercuriale med ½ ſcr. Camphert, hvarmed continuerades uti 3:ne veckor och lämnades för en och annan dag enär indicia til Salivation märktes; häraf tiltog förmögenheten at kunna ſvälja och åfven at tala redigare; men ehuru man genom continuation med Salfvan trodde ſig kunna fulleligen hjelpa Patienten, har ſådant ån icke kunnat ſke; emedlertid är han öfvermåttan glad, at tilſtåndet ſå anſenligen förbättrats, ſom han endaſt tilſkrifver omnämde Salfvas brukande.

Påſe-Sjuka. Sådant namn har en Catarrhaliſk ſvulſt under hakan upåt ena eller båda öronen erhållit; härmed beſvärades många vid Vår-tiden förra året. — Sjukdomen medförde en remitterande Feber, ſtark och ömmande ſvulſt, ſom gjorde at munnen icke

utan

utan ſtor möda något litet kunde öpnas, detta continuerade flere dagar och hjelptes genom Laxantia, Blodiglar, fördelande Krydd-påſar och Mixtura Sambucina.

Morbus Niger Tisſoti. Et ålderſtigit och ogift Fruntimmer, mycket magerlagt, ſjuknade i ſlutet af November månad förvekne året; hon klagade i början måſt öfver vårk och ſpänningar i underlifvet, ſamt oppreſſion under bröſtet, hvaremot uppä någons tilſtyrkan togs Mag-droppar; efter 2:ne dagars förlopp påkommo täta dåningar, ſtor mattighet och åckel, emot aftonen uttömdes en anſenlig quantitet dels mörk och dels röd Blod, ſå genom kråkningar, ſom per Anum. Under denna Paroxyſmus blef jag anmodad beſöka Patienten; vid min ditkomſt, var Pulſen ſnabb och klen, mattigheten ſtor, tungan hvitaktig och påkommo dåningar vid minſta rörelſe, hvarefter uttömdes något af ſvart blod och var i ſynnerhet det ſom Per Anum afgick mycket ſegt och mörkt; min åtgärd vid detta tilfälle beſtod endaſt däruti, at jag lät lägga Dukar öfver underlifvet, ſom utvredos uti lika delar Win-Åttika och vatten, invärtes förefkrefs en Emulſio Amygdalina Papaveracea, ſom togs emellan dåningarne, frampå natten var någon ſömn och ſyntes följande morgonen någon bättring, undantagande, at Patienten var ſujette at dåna enär hon ville ſätta ſig up i ſängen, hvaraf jag fruktade at af den

ſvarta och ſega materien ån exiſterade i magen och tarmarne, jag lått dårföre applicera Clyſter af Decoct. Chamomillæ och Oxymel Simplex, ſom affördе en god del af ſvarta materien; härefter föreſkrefs et Decoctum Tamarindatum med Manna, ſom ſkedde 3:dje dagen efter inſjuknandet; knapt hade några ſkedar häraf förtärts, förrån en ny attaque påkom, hvarunder til det minſta et halft qvarter dels ſvart och dels röd blod uttömdes, på båda ſätten, anſigtet feck en Likfärg, Pulſen blef knapt kännbar, händer och fötter kallnade, hvaraf man befarade et ſnart ſlut; underlifvet fomenterades med enahanda badning och ingafs en och annan ſked af Aqua Menthæ, med liten tilſats af Spiritu Æthereo Vitriolato och Syrupu Aurantiorum; urgerande ſymptomerna diminuera, mera värme återkom i Kroppen och Pulſen ſlog diſtincta ſlag; förra Emulſionen återtogs och continuerades härmed hela natten, då ingen ſömn var; 4:de dagen om morgonen var Patienten i ſå måtto förbättrad, at ingen dåning märktes til, Pulſen ſlog något högt och haſtigt, ſamt underlifvet fritt för ſpänningar och oro; nu förſkrefs ſom lindrigt ſtärkande och ſtillande et Decoctum Rad. Acetoſæ med Syrupo e ſucco Aurantiorum, hvari litet af Spiritu Vitrioli inblandades; til natten ordinerades åter Emulſion. Dageligen förbättrades denna Patient härefter, at jag på 7:de dagen

från

från Sjukdomens början råknat, kunde gifva et uns Manna ſolverat i varmt Thée och ſecunderades effecten med Lavement, ſom lyckades väl, at öpningar erhöllos med något af ſvarta materien, hvarefter ingen däning förſpordes; ſluteligen för at ſtadga hoppet om förbättringen, tilſtyrktes Emulſio Peruviana. — En Oedemateuſe ſvulſt uti fötterna tilkom ſedan Patienten började gå uppe, men detta öfvervants åfven genom lindriga Laxerande Medel, frotteringar och continuation af Kina. — Flere Caſus vågar jag ej denna gången upgifva af fruktan at deras åhörande, ſåſom kan hända mindre ſällſamma, torde incommodera, emedlertid underlåter jag aldrig efter bäſta vett, med all noggranhet handhafva hvad mig uti Practiquen förekommer.

Publique förråttningar med beſigtningar förekomma nu ganſka ſällan, och har jag härom ingen ting at anföra.

Veneriſka ſjukdomen förmärkes på flere ſtällen i Lånet; de ſjuke intagas på Lazarettet at cureras ſå längt rum medgifver, de andre ſå bruka curen hemma, ſå godt ſke kan.

Utdrag af Provinc. Medici i Uddevalla, Hof-Med Dr. JOHAN ADOLF LEEVENS Embets-Relation för År 1790.

Vid årets början och uti de 3:ne förſta Månaderne, ſortſor ånnu den uti min Embets-Berättelſe för 1789 anförde och af Allmänheten kallade *Carlscrona-Febren*: åtminſtone tycktes den utſpridas af hemkommit Manſkap ifrån Örlogs-Fartygen, ſom til en del ehuru tilfriſknat, å nyo inſjuknade, då åter en annan del förſt efter hemkomſten angreps af Sjukdomen. Jag trodde i början och vid Sjukdomens förſta utbrott, at den endaſt var af gallaktig natur, men jag fann ſedermera at den utmärkte ſig, hos nyligen inſjuknade, med Catarrhaliſke ſymptomer, ſåſom Hals-ſjuka, Körtlarnes upſvällande, Hoſta, m. m., och fördenſkull vågar kalla denna kanſke complicerade ſjukdomen Febris Catarrhalis med tilnamnet Putrida, eller i ſtället för detta ſenare nyttja ordet Maligna, få vida det vore afgjordt, at uti Febrar gifves et annat ſlag af malignitet, än den ſom utmärkes genom Virium poſtratio Vera. Huru härmed ock må vara, ſå var det viſt, at denna Feber icke ſällan var af elak art, ſärdeles för 3:ne ordſaker, nemligen: 1:mo för deſs obenägenhet til någon Criſis perfecta et ſalutaris; 2:o för deſs böjelſe til recidiver; 3:tio i anſeende til de Metaſtaſer ſom ſkedde, i

ſyn-

synnerhet til Bröstet, därnäst til Tarm-canalen och ibland til Hjärnan. Detta året var sjukdomen mäst gångbar i Skårgården, i synnerhet i Morlanda Pastorat på Orousilandet, hvarom jag underråttades af Kyrkoherden därstädes Hr Magister LJUNGVALL, som emot denna epidemien requirerade tjänlige Läkemedel med utförlig skriftelig underråttelse om deras användande och om förhållandet under sjukdomen, hvilken begäran jag straxt efterkom. De utsände Läkemedlen voro, utom Emetica, Laxantia och Acida vegetabilia essentialia et Fermentata, äfvenledes magstyrkande medel, samt Arnica Montana, hvaraf föreslogs så väl Roten som Örten: den förra delen af Växten, eller Radix Arnicæ, användes på Herr STOLLS recommendation uti dess Ration. Medend. parte 3:a, då Diarrhé tilstötte. Men Allmogen var icke särdeles villig at nyttja Arnican, i anseende til de obehageliga kåningar däraf understundom förspordes.

Denna Epidemie, som var et Höstens alster, aftynade och uphörde vid Vårens annalkande, och var densamma något dödande uti Januarii och Februarii Månader. Uti början af Maji Månad beordrades jag, enligt nårlagde Landshöfdinge-Ämbetets Skrifvelse, at resa til Tegneby Pastorat och undersöka Sjukdomen hos Allmogen därstädes, som Krono-Befallningsmannen EJSERMAN uti sit Memorial til Landshöfdinge-Ämbetet, upgif-

vit för ganska dödande och at vara den förenämde Carlscrona-Febren.

I anledning häraf, begaf jag mig icke allenaft til Tegneby Paftorat, utan befökte äfvenledes Morlanda Paftorat; och befan då, at Hr Ejsermans föregifvande var ogrundat, ty inga andra Sjukdomar förmärktes nu hafva upkommit, än Pleureſier, Pleuroperipneumonier och Rheumatiſk Feber, hvilka dock ſparſamt viſade ſig, och hvaraf allenaft några få perſoner dödt. Sedan jag utrönt Sjukdomens beſkaffenhet, inberättade jag tilſtåndet hos Konungens Befallningshafvande och bifogade en tilräckelig underrättelſe om ſjukdomen och deſs Modificationer, ſamt om de förändringar i Curen, ſom i anſeende til dem borde vidtagas. Denna ſkrifteliga underrättelſe blef ſedan tryckt och uti et tilräckeligt antal af Exemplar, til vederbörandes tjänſt på Orouſtlandet utdelad.

Sommaren och en del af Höſten förflöto utan minſta ſpår af Epidemie, allenaft Rheumatiſk Tandvärk beſvärade här och där.

De tvänne ſiſta Månaderne af Året utmärkte ſig genom en *Remitterande Feber* af rötaktig beſkaffenhet, hvaraf en och annan blef angripen; den var icke ſvår eller dödande.

Veneriſk Sjukdom har i år icke ſärdeles blifvit förſpord; kanſke at Sjöfolkets borto-

va-

varo under påstående Krig, därtil bidragit: några sådane hafva dock anmält sig.

En afskedad och ålderstegen Prästman, som i lifstiden älskat Brännevin, blef efter döden besigtigad. Kroppen hade antagit en haftig och stark röta; hjärnans substans var ovanligt blöt och likasom sammanfallen, hydatides och vatten-samlingar funnos under dess hinnor och i dess mellanrymder.

Utdrag af Prov. Med. i Uddevalla, Hof-Med. Dr. Johan Adolf Leevens Embets-Berättelse för år 1791.

Den första fjärdedelen af året förflöt utan någon gångbar sjukdom. En *Pleuritis Biliosa-Rheumatica* upkom här i Uddevalla uti början af April månad, forttor sedan til slutet af Maji månad, då den afstadnade. Jag kallar den Rheumatisk af dessa grunder: 1) Den aftappade bloden täcktes af en Cruста Crasa Gelatinosa non Fimbriata, hvilken icke heller ägde den fasthet och seghet, som kan produceras af en rättskaffens Lympha Phlogistica. 2) Voro smärre och små åderlåtningar likaledes nyttige. 3) Tycktes slynget och vårken flytta sig och intaga större vidd. Af åfvenledes något biliöst var inblandat, därtil gåfvo elak smak och diarrhé anledning, hvil-

ka ſymptomer ibland viſade ſig. I alt det öfriga förhölt denna Pleureſie ſig lika med en Pleuritis Genuina. De ſom ſpottade blod, hade Sjukdomen lindrigare och blefvo med mera ſäkerhet friſke. En ſtark och allmän ſvettning, ſom infann ſig på 9:de dygnet, förminſkade, och til ſtörre delen häfde ſjukdomen. De ſjuke ſom mig tillitade, nyttjade en Cura Antiphlogiſtica, kylande Laxativer, emollierande Drycker, Veſicatorier och ibland Antimonial præparater i Refract doſi. Likväl fordrade Epidemien, at den Antiphlogiſtiſka methoden icke blef för långt drefven med de biliöſe Cruditeternas uraktlåtande, ty då förföll den ſjukes krafter, ſmäyrſel tilföll och den ſjuke dog, hvilket jag ſåg hända en perſon, ſom vårdades af en annan hårvarande Practicus. Denna Sjukdom förſpordes likaledes på ſårſkilte ſtällen i Lånet, men inga Publique göromål förekommo därvid.

Vid Sommarens början förmärktes en art *Biliös Feber*, i likhet med den, ſom Hr. BANG beſkrifvit in diariis för Månaden December 1787; förden ſkull kallar jag denſamma med bemälte Profeſſor, *Febris Cholerica*. Sjukdomen var här lindrigare och mindre långvarig än i Köpenhamn; den var icke heller ſå allmän, och ingen Tumor Oedematoſus upkom under eller efter ſjukdomen. Som Naturen här merendels ſjelf tilräckeligt befriade ſig ifrån det ſkarpa och öfverflödiga,

ga, både genom upkaſtningar och diarrhé, ſå ſökte jag allenaſt at efter omſtåndigheterna, antingen låta desſa evacuationer någon tid fortfara, eller om de blefvo för håftige, at dem moderera. I öfrigt bruktes Succus Citri, Hauſtus Salinus, Infuſum Rhei, och någon gång til ſlut Stomachica.

När Auguſti månad gjordt ſit inträde, infann ſig en *Febris Biliosa Dyſenterica*, eller *Rödſot*. Samlade excrementer i blandning med ſkarp galla, tycktes vara hufvudordſaken til ſjukdomen, af hvilken Barn och ungt Folk aldramåſt beſvårades. Utom Staden Uddevalla blef jag hårſöre tillitad af Ryr och Båfve Socknars Allmoge, ſamt afreſte uti September månad, enligt bilagde Landshöfdinge-Embetets Skrifvelſe, til Torps Socken på Orouſtlandet, hvareſt Paſtor Loci ungefär 8 dagar förut hade bekommit Läkemedel emot ſjukdomen och min ſkrifteliga underråttelſe om deras användande, m. m., ſom viſat den goda vårkan, at vid min ankomſt til orten allenaſt tvänne perſoner ännu voro ſjuke, då ſåkert 30 perſoner på ſårſkilte ſtållen i Socknen varit angripne. Artigt var at då få veta, huruſom Kråkpulvren i ſynnerhet blifvit af Bondfolken nyttjade, ſå at däraf nu var briſt, emedan de af dem funnit lindring i plågorne. I början af Epidemien och innan tjenlige råd och medel ſöktes, dogo

Barn

Barn och några unga Perſoner omkring 20 år.

Detta årets Rödſot beledſagades af en tämmelig ſtark Feber, och fann jag måſta nyttan af Kråkmedel; Medelſalter med Manna förſatte; Tamarinder, Cremor Tartari i Hafreſoppa, eller därmed yſtad Mjölk-vaſſla och Oljaktiga, ſamt ſlemmiga Clyſtirer. Rhabarber gafs väl til Landtfolket, men altid förſatt med en anſenlig del Cremor Tart. Däremot aktade jag mig för Opium och förſtoppande medel, af hvad namn ſom hälſt, och var glad at någorledes lindra knipen och ſkårningarne genom tunn Mandel-mjölk med mindre ſäcker än vanligt, hälſt upblandad med Hafreſoppa; god Bomolja vår åfvenledes härtil tjänlig. När pulſen blef liten, Sordes voro uttömde och kroppen var ſvag, då förſt gaf jag Kina til en och annan, eller tilſatte jag rödt Vin.

Emot ſlutet af September månad afſtadnade Rödſoten och Måſſling blef mycket allmän, förſt här i Staden och ſedan på Landet, och fortfor alla de öfrige Månaderne af året. Ingen ålder ſkonades af ſjukdomen. Ehuruväl denna Epidemie efter vanligheten beledſagades af Catharrhaliſke ſymptomer, ſom hoſta, rinnande ögon, och ondt i halſen, ſå behöfdes ſällan åderlåtning, men Kråkmedel gåfvos med förmån, ty tungan var merändels oren, och den ſjuke benägen at kråkas.

kas. Det var i synnerhet angelägit, at vid sin rätta tid befordra utslaget jämt öfver hela kroppen och qvarhålla detsamma i sina vissa dagar; likaledes at förekomma, eller råttare at moderera diarrhén som ofta tilstötte. Sådant trodde jag kunna vinnas, dels genom Kråk- och Laxer-Medel, i god tid gifne, dels ock genom Camphorata och en varm Regime; så kalladt Himmels-Korn, kokat med Mjölk och Vatten til Gröt, var ganska tjänligt at stadga Lifvet.

Emot *Venerisk Sjukdom* hafva i detta år några få Personer bekommit fria Läkemedel, af hvilka här i Staden 2:ne fattige varit, och ifrån Landet en Rote-Båtsman vid namn Hvass emottagen, enligt Krono-Befallningsmannen Norenbergs requisition.

Ein Wort an die Völker Europens über den plözlich erfolgten Tod. Sr. Maj. Kaiser Leopold *II. von Dr.* Joh. Lenhardt. *Qvedlinburg 1792, 64 S. 8.*

Öfver Kejs. Leopolds död har man haft 2:ne meningar, den ena at han blifvit tagen af daga med förgift och den andra at han blifvit vårdslöst til döds af sina Läkare. Denna sednare har Dr. Hahneman redan yttrat i

Pub-

Publique Tidningar och nu utföres den vidare af Dr. LENHARDT. Förſt beviſar han orimligheten af förgiftandet och ſedan går han igenom Sjukdoms-Hiſtorien och gör den ſlutſats, at ſjukdomen ifrån början icke var inflammatoriſk utan Gaſtriſk, ſom utaf vanſkötſel gick öfver til inflammation och gangræn.

De Mercurio Solubili HAHNEMANNI *Diſs. inaug. Med. C.* CHR. G. AMELUNG. *Jena 1792. 4.*

Vid underſökningen om Qvickſilfrets vårknings-ſätt uti Veneriſka ſjukdomar, förenar Författ. GIRTANNERS och ALTHOFFS meningar, nemligen, at Lympha upplöſes och förtunnas genom Mercurens retning på Syſtema Lymphaticum, men at tillika Veneriſka giftet neutraliſeras och omſkapas genom Medlets ſpecifica Chemiſka åverkan. Därpå viſar han at det hufvudſakeliga af Curen icke beror ſå mycket på Mercurens quantitet, ſom på deſs upplöslighet, hvarföre HAHNEMANS beredningsſätt åger företrädet framför alla andra. Detta beredningsſätt beſkrifves utförligen och ſluteligen meddelas 8 Rön på deſs vårkſamhet. — En häftig Gonorrhe botades på 6 dagar utan inſprutningar af ½ gran Mercur.

So-

Solub med ſocker om dagen. På ſvåra Schankrar hade man tillika mycken nytta af en Salva utaf Ungu. Pomat, et halft uns, Merc. Solub. en gr. Wid Obſcuratio Corneæ bruktes utvårtes detta medel uplöſt i Åttika och förtunnat med vatten.

An Inquiry into the Nature, Cauſe and Cure of the Gout and of Some of the Diſeaſes with which it is connected by JOHN GARDINER, *M. D. Edinburgh 1792, 242 ſ. 8.*

Efter en theori lida hårvid i ſynnerhet Solida och efter en annan Fluida; nu vill Hr. G. förena dem båda, emedan de båda åro oriktiga, hvar för ſig nemligen. Han har anmärkt at trånga Skor gifva anledning til förſta anfallet af Podagra. En förminſkning i utdunſtningen år förmodeligen ordſaken til den Arthritiſka ſkårpans ſamlande i Kroppen. Vis Medicatrix Naturæ år lika få dunkel ſom HELMONTS Archæus. Genom måttelighet förekommes och genom arbete utdrifves Materia Arthritica. Båſka och ſtårkande Medel ſkada åfven ſå mycket ſom de gagna; Svafvelblomma berömmes at taga en half til en hel drachma om aftnarne. Fontaneller nedom

om knået, åro ganſka goda i Podager; åfven at hålla foten väl varm under anfallet, medelſt Vaxtaft. Opium ſkulle man icke gårna föreſkrifva, emedan de ſjuke ſå gårna öfverſkrida doſis. Är indigeſtion ordſaken til ſjukdomen, ſå hjelper et Kråkmedel och ſtraxt därpå Opium. Spanſka Flugor eller Blodiglar på ſtället åro nyttiga, då anfallet af Podagern år ofullkomligt. Varma Grötar ſkulle väl vara goda, om de ej kallnade ſå ſnart, kallt fotbad år högſt farligt. At en Podagriſt ſom åt ſalt Sill utan at dricka därpå, haſtigt blef fri från ſin Podager, förklaras af Abſorptio Materiæ peccantis.

Underråttelſe om en Anſtalt för Landt- och Mjölkvaſſle-Kur. Wien den 28 Maji 1792; (ſtår 1791; måſte vara tryck-fel).

Dr. *von* Gellei, i hvars famille Lungſoten varit årftelig öfver 200 år, angreps 1789 och 90 för 3:dje gången af den ſvåraſte Lungſot efter flera inflammationer och ſtarka blodſpottningar. Hela Vintren förtårdes han genom colliquativ ſvett och diarrhé, och all hjelp och konſt var förgåfves, hvarföre han om Våren (1790), åtminſtone til

nå-

någon lindring, gjorde anſtalt til en Landt-kur med Fårmjölks-vaſſa, hvarigenom han emot all förmodan och öfver all väntan blef fullkomligen til hälſan återſtäld. Denna och flere dylika lyckliga händelſer på Karpathiſke och Alpiſke Bergen gaf honom anledning at häraf göra en *Allmän Inrättning* på ſamma ſtälle, nämligen i Lainz vid Luſt-Slottet Schönbrunn ½ mil (ſtunde) från Wien, hvilken af Kejſer Leopold, på den nuvarande Kejſarens recommendation, underſtöddes. I början af Julius 1791 antog han 24 Lungſigtige, hvaraf 4 hade ſjukdomen i arf och de fläſte voro af ſina Läkare öfvergifne ſåſom ohjelpelige, och oagtadt den mindre gynnande väderleken, lämnade Dr. Gellei dem alla friſka ifrån ſig vid ſlutet af September, en enda undantagen ſom dog efter 10 conſultationers beſlut. Deſſe tilfrifknade præſenterades för Kejſaren i December om en afton då det rägnade, ſnögade och var rätt kallt, då också minſta öfverlefva af ſjukdomen bordt märkas, och utur djupet af ſin bekanta Medicinſka kunſkap, viſte denne Herre at genom ſnårjande Mäſter-frågor öfvertyga ſig om värkeligheten af deras hälſa; hvarföre han också befalte deras Läkare at genom Trycket göra deſſa händelſer allmänt bekanta. — Nu mera är denna anſtalt mycket utvidgad. — Får och Getter äro de enda brukbare Mjölk-kreatur, hvilka på Roſenberget mäſte njuta et ut-

valt Aromatiſkt bete; de åtſkillige ſlags Vaſſornas tilredelſe utgör en egen Raffiner-konſt. Om de öfrige Phyſiſke och Pſychologiſke Läkemedlen kan man läſa Hr. GELLEIS *Abriſs einer Molken- und Land-Kuranſtalt.* På ſtället får man mat, middag och afton, för 40 Kreutzer om dagen, och Luftbarheter och Promenad-Vagnar har man tilräckligt. — Denna Kur-method gör undervärk i Bröſt-ſjukdomar, Tvinſoter, hårdnackade Obſtructioner, Hæmorrhoidal-plågor, allehanda Skårpor i Våtſkorna, Hypochondre, Andans och Kroppens magtlöshet, Koppor, m. m.

Diſſ. inaug. Med. ſiſtens Quædam de Lingua ut Signo. — Præſ. ERN. ANT. NICOLAI. — *Defend.* Jo. CHR. GRAF. *Jena 1791, 20 ſ. 4.*

Häruti påſtås: at Tungans orenlighet i Febrar och andra Sjukdomar icke kan komma ur Magen, emedan ingen våg finnes därtil, utan at den härrörer ifrån Lungan och deſs excretions-function. Cruſta på tungan i Febrar kommer af torkad och ſeg Saliv.

Von

Von der Caſtration, von Fr. Lor. Marschal, *geſchworn. Wundarzt in Strasburg &c. Salzburg 1791, 82 ſ. 8.*

Det hufvudſakeligaſte kommer an uppå Sådes-ſträngens förſigtiga underbindning och förvarande för tryckning. — Alla Auctorers operations-ſätt och förhållande upräknas, och afdömes ifrån Celsus til Pott; men Hr. Marschal håller ſig blott vid förfarenheten. Hans ſätt är följande: Sedan den ſjuke är lagd på ryggen, ſker inciſion längs efter Sådes-ſträngen och utvidgas på fingret til något åfvanför Bukringen och ändan af Scrotum; ſträngen och teſtikeln losſas ifrån alla fäſten, dels med fingret, dels med Sax eller Biſtouri; därpå afſkäres ſträngen ungefär en tum nedom Buk-ringen, underbindes med mellanlagde ſmå compreſſer och inſkjutes varſamt i Buk-ringen; Såret förbindes ſå lätt ſom möjligt, hvilket underſtödes af charpie och mjukt Suſpenſorium. Om Scrotum är mycket utvidgadt, ſkadadt eller förhärdnadt, kan man ſkära bort någon del däraf. Den opererade hålles altid i horizontelt läge, med utſträckta och något ſkilda Ben, i annat läge viſa ſig altid förtretliga följder, af ſträngens upſvällande och ſtyfhet. Ungt Folk undergå lättaſt denna operation. — Genom några Caſus viſar han nyttan af ſit förhållande och ſkadan däraf at ſträngen blir ſammantryckt, eller

at man vid operationen förſummar at ſkilja honom väl ifrån Buk-ringen, hvilket ACRELL iakttagit och därföre lyckats; ty det väſendteligaſte af Kuren beſtår däruti, at man förſkaffar Sådes-ſträngen fullkomlig frihet at draga ſig tilbaka, hvartil ibland fordras Buk-ringens utvidgande, men altid horizontelt läge.

Almanach für Ærzte und Nichtærzte auf das Jahr 1792. Herausgegeben von Dr. CHRIST. GOTTFR. GRUNER. Jena 1792, 280 ſ. 8.

Utur detta arbete, ſom ännu bibehåller et lika värde, uptecknar Rec. blott de Artiklar ſom interesſerat honom måſt. N:o 2: *Läkares Taxation*: Många Menniſkor hålla blott den Läkaren för lärd, förfaren och värdig deras förtroende, ſom anlitas af många. Framför alla, ſäger Författ., ſkattar jag den lärda Läkaren, ſom har måttelig practik. Som begynnare har han tid at ſtudera och tänka: Såſom fullkomnad Läkare är i ſtånd, vid mera ledighet och mindre tillop, at nogare ranſaka hälſa och ſjukdom, at känna ſit Ståndts vigtighet, och at gagna Menſkligheten genom upprätthållande, ej genom förſtörande.

N:o

N:o 6. *Maranerne (Morerne) äro Stamfäder för Veneriſka Smittan*, och Veſtindien urſkuldas. Detta år blott hypotheſe; åfvenſom at ſjukdomen ſkulle upkommit af Peſtgift förent med Spetälſke-gift. N:o 7 *Salarium och Penſion*: Klagomål öfver deras ringhet. N:o 8. *Hvarföre äro berömde Practici ſå ſällſynte nu för tiden?* Oſkickelige Lärare, briſt på goda Läroböcker, briſt på Kliniſka inrättningar til den practiſke Läkarens bildande, uſelt inrättade Lazaretter och uſel, flyktig ſjuk-ſköterſel uti dem, briſt på god vilja hos dem ſom hafva Medicinal-väſendet om händer, och ändteligen Publikens förſtämning, ſom ofta ſkänker den ovärdiga ſit förtroende, äro orſakerna, åtminſtone de förnämſta. N:o 16. *Förſök til en Pathologie utur Reſe-Beſkrifningar* af Dr. Reinicke i Dantzig, är blott några utdrag. N:o 20 har til öfverſkrift: *Lif-Medicus i Förmaket och Profeſſorn i Bakgrunden.*

Beantwortungen der Frage: Wie kann man auf eine leichte, nicht allzukoſtbare Art Wundärzten, denen das Landvolk anvertraut iſt, und die der leidendem Menſchheit oft mehr ſchädlich als nuzlich ſind, einen beſſern und Zweckmäſ-

ſigern Unterricht beybringen? Welche die Kurf. Maynziche Academie nutzlicher Wisſenchaften zu Erfurt den Preis zuerkant hat. Erfurt 1791, 56 ſ. 4.

På denna nödiga, vigtiga och allmänt nyttiga Fråga inkommo 12 Svar, af hvilka 2:ne belönтes. Det förſta år utaf Hofr. *von* MEDERER i Freyburg, hvilken betraktar förſt ſvårigheterna, ſom ligga i vågen för en ſådan inrättning. Desſe åro 1) *På Fältſkärernas ſida*: et uſelt val af Lårlingar, hvilka åro antingen rå Pojkar, eller ännu värre, utſkott från Latinſke ſkolorna, ſom där ingen ſkickelighet ågde; under lårotiden höra och ſe de intet annat ån rakande, Plåſter-ſtrykning och dylika konſter, och om de hafva lågenhet at beſöka några Collegier, ſå åro de för rå at draga någon nytta däraf. Och hvad öde hafva de ockſå at vånta ſig på Landet? at med rakande framtråka et uſelt lif. Där belönar ingen hans använda möda, hans ſamlade kunſkaper, och hvad retar honom då at ſamla dem? (Så gick det den goda PLENK: han hade med all flit ſtuderat Chirurgien i Wien, biviſtat ſjuåriga Kriget ſåſom Stabs-Chirurgus vid Riks-Armén, och då han nu kom tilbaka til ſit Fädernesland, kunde han platt icke få tillåtelſe at practiſera, ſå framt han

han icke köpte en Barberare-ſtuga och utöfvade et handtvärk ſom han aldrig lärt). Sjelfva Kejſer Josephs förordning, at hvar och en Chirurg, ſom med bifall igenomgått theoretiſka och practiſka examen, åfven utan at hafva gått ut ſina läro-år, ſkulle öfver alt få utöfva ſin konſt, utan at äga en Rak-ſtuga, har icke mycket hulpit; ty Läkare- och Fältſkärs-konſtens delning är hvarken i theorie eller praxis möjelig, och huru ſkall nu en fullkomlig Medico-Chirurgus kunna lefva med åran i Bondbyen? Ty här möta nu 2) *Svårigheterna på Landtfolkets ſida*: Deſſe äro i ſynnerhet Tron på under och hemliga Medel, ſom utdelas af Charlatanер, Skarpråttare, o. ſ. v. Briſt på förmögenhet, ſå väl til nödig uppaſning ſom Botemedel. — Det återſtår ſålunda ingen ting annat, än antingen det förſlaget at Landt-Präſterne förſkaffa ſig de därtil nödige Medicinſka kunſkaper. — (Med nöje finne vi at detta redan ſker på flere ſtällen, och vi äro öfvertygade, at, då Själ-ſorgen enſam icke tilräckligt fyſelſätter många, och förmodeligen med tiden torde gifva ännu mindre arbete, bör omſorgen för Fårens hälſa och kroppliga hjelp, ſom Religionens Stiftare ſå ſkönt förenade med Läroſtändet, blifva en ädel och vigtig del af deras göromål; och härigenom voro ſvårigheterna i anſeende til förtroendet och koſtnaden ſtraxt häfde, ty det förra äger Landt-

Präſten för ſig och hans utkomſt år redan ſtadgad). — Eller det förſlaget at ſå inrätta det Sjukhuſet i hvarje Landsort, ſom redan exiſterar i de ſtörſte, at de Fältſkårer, ſom i framtiden årnades för Landet, kunde därvid tjäna 4 år ſom Medhjelpare och Lärlingar, och tillika få undervisning i de nödigaſte delar af den förberedande och practiſka Läkarekonſten, öfva ſig i diſſectioner och ſålunda, faſtän med mer Empiriſka kunſkaper, altid blifva en bättre Landt-Läkare, än de vanlige By-Barberare. — (Man ſer, at detta år aldeles ſamma förſlag, om *Kliniſka Skolor i hvart Diſtrict*, ſom de Franſyſke Läkare ingifvit til National-Förſamlingen; uti dem ſkulle ockſå bildas Läkare för Landet, en ſammanſättning af Läkare och Fältſkårer). — Och viſſerligen blir detta förſlaget det bäſta, blott at Staten vill ingå däruti, och använda något, dels på deſſe Skolors inrättning och Lärlingarnes underhåll, dels ſedan på deras Löner. Ty huru ſkulle man annars begåra, at en Läkare, ſom på detta ſättet gjordt ſig ſkickelig, ſkall ſöka et knapt Bröd på Landet, med bekymmer, då han kan hända, i hvad Stad ſom hälſt, kunde hafva det både bättre och lättare.

Andra Afhandlingen år af Hr. Kausch, Phyſikus i Militſch, och går ut på detſamma, at Kliniſke Skolor böra inrättas och et godt Compendium författas; och han tror at man

man med nog måttelige kunskaper och en viss Slendrian, kan göra en Fältskår god nog til invärtes praxis hos Bönder.

Unterricht für Wundärzten uber die Venerischen Krankheiten, nebst einem neuen Queckſilber-præparat, von SAM. HAHNEMANN *Dr. Leipzig 1789, 292 S. 8.*

Innehåller mycken uplysning i Kurmethoden för denna sjukdom. Mot *Gonorrhé* hos Karlar är insprutningar vårksammaste medlet (genom en siphon af Författ. upfunnen). Af en uplösning af Opium, Bly-sácker och vatten; mot erectioner recommenderas Opium; Mercure, Saltpetter, Laxersalter, Rhabarber och Balsamer duga ej. Hos Fruntimmer botas den på samma sätt, men långsammare, Injectioner af Opium och Blysácker eller hvit Vitriol åro hufvudmedlen, som dock icke för plågorne kunna användas då dröppeln är håftig. (GIRTANNER recommenderar färskt Kalkvatten, eller en äfven så stark uplösning af Lapis Infernalis, och botar denna dröppel därmed på 5 dagar). — För *Chronisk Strangarie* är kallt vatten på genitalia det bästa och därnäst Opium; Spanska Flugor på Os Sa-

crum göra ock godt. — *Curvatura penis Chronica* hjelpes med fördelande medel, men åderlåtning skadar. — Om *Efterdroppel* handlas vidlöftigt och väl. — För *Induratio Prostatæ* förtjänar Saltsura Tungjorden upmärksamhet efter HUFELANDS nya förlök. — *Schankrar* borde icke skötas med Caustica och ännu skadligare äro Blymedel; de läkas snart utan Topica medelst Mercurius Solubilis invärtes, och samma gäller ock om Schankrar hos Fruntimmer. — Vårtor och andra utväxter hållas för Veneriska, emot HUNTERS lära. — Qvicksilfver kan icke förekomma *Lues Venerea*, men väl bota den, och därtil tjäna bäst de tilredningar, som aldeles kunna uplösas i våra vätskor, lätt uptagas af Systema Absorbens, utan at de genom förbindelse med någon Chemisk Kropp blifvit gjorde frätande. Mercurial-Salfva tycker Hr. H. icke om; sublimatet icke heller; PLENKS Mercurius Gummosus behöfver godt tålamod och hans Piller duga icke. Hufvudmedlet är hans egen *Mercurius Solubilis*, som har mycken likhet med Edinburgska Merc. Cinereus och måste således vara god; det här upgifna beredningssättet, har Författ. sedan förbättrat. — Cinnober-rökningar medelst beqvämliga machiner är et Palliativ, at någorlunda dämpa Veneriska får och utslag. — Ibland icke Mercurialiska medel, hålles Alkali Volatile för kraftigast. Til Förberednings-Kur recommenderas

ras ſtärkande medel och det med ſkål. För at utrota Mercuren ſom ſtannat qvar i kroppen och häfva deſs ſkadeliga retning, föreſlår han drycker imprægnerade med Svafvellefver-luft, hvilken penetrerar haſtigt alla kårl och mineraliſerar Metallen; men den hjelper icke kroppens ſjukliga tilſtånd, ſom redan uppkommit. — Uti Anhanget finnas några Obſervationer öfver Veneriſka ſjukdomar hos nyfödda Barn, det måſta utur GIRTANNER och DOUBLET.

(*FRANCISCI ZULIANI*) *De Apoplexia, præſertim nervea, commentarius. Brixen 1789, 292 ſ. 8.*

Fullſtändig beſkrifning om alla Species af Slag finner man här, och mycken ifver emot den rådande Slendrian; åfven förträffeliga Obſervationer af egen erfarenhet och de båſta Auctorer, i ſynnerhet Italienſka; Kurmethoden afhandlas ſämſt. Rigtig är den varningen, at icke öpna åder uti Apoplexia Sanguinea ſå länge den ſjuke är afdånad. Författ. talar mycket om en Apoplexie, ſom dependerar af blodets uplöſning och deſs Fluidi

di Elaſtici utveckling; men man kan icke rått förſtå hvad han därmed menar.

Ueber die Lungenſucht und die mit ihr mer oder weniger verwandten Krankheiten. A. d. Ital. des Salvadori, uberſ. u. m. vielen Veränderungen u. Zuſätzen herausgegeben von J. C. F. Leune. Leipzig 1791, 364 ſ. 8.

I förſta Boken gifves et korrt begrep om de olika methoder, ſom blifvit brukade mot Lungſot, och viſas deras otilråckelighet; i ſynnerhet klandras Antiphlogiſtica, Involventia och Reſolventia, hvilka förſvaga krafterne och betaga blodets Conſiſtens och mildhet. Sin Kur-method för Lungſot, med Suppuration i Lungan, har Författ. ſammanſatt af Hippocratis, Sydenhams och Bennets; af den förſte lånar han ſtark hård föda och vin, af Sydenham ſtark motion och af Bennet kroppens uphettande ånda til allmån ſvett. Efter hans förſlag låter man således den ſjuke ingen diæt i akt taga, inga Låkemedel bruka, men om morgon, eftermiddag och afton löpa upföre en hög backe, ſå at han kiknar och faller i ſtark ſvett, ſtraxt därpå måſte man ſåtta ſig för en ſtor eld-

eldbrasa, så at svetten dryper af hufvudet, bröstet och hela Kroppen; därefter åter den sjuke Bröd och dricker så mycket Vin som torsten fordrar; och igenom denna method håfvas de svåraste symptomer. Mot Nattsvett recommenderas, at rikeligen förtåra salt Kött och Vin. Alt detta har han förfökt på sig sjelf; han rörde sig så starkt, at han ofta måste ömsa Skjorta 12 gångor om dagen och blef aldeles befriad från en Phthisis Purulenta. — I andra Boken talas om de Sjukdomar som åro nära slägt med denna, såsom Phthisis Sicca, Phth. Mucosa, Hæmopthysis, &c. och alla dessa vil han bota på anförde samma sätt. — Tredje Boken afhandlar några sjukdomar som ofta förvandlas i Lungsot, hvarvid mycket förekommer, som ej just hörer til saken.

An account of the Principal Lazarettos in Europe; with various papers relative to the Plague. Together with Further Observations on Some foreign Prisons and Hospitals; and additional remarks on the present state of those in Great Britain and Ireland. By JOHN HOWARD *F. R. S. The second edi-*

edition with additions. London 1791, 259 ſ. 4 with many Coppers &c. 32 ſ. additions.

Tillåggningarne blott recenſeras här. — I ſtora Hoſpitalet i Amſterdam, voro Rummen ſnygga, men de ſjuke oſnygga. Ryſka Hoſpitalerna i Cherſon åro de ſämſta, han gör öfver dem ſin målning och klago-viſa ſom en Menniſko-vän; då han talade med Officerarne därom, vände de honom ryggen utan at ſvara. — Det öfriga är om Fängelſer, Tuckthus och Barnhus i Amſterdam, Osnabrück, Hannover, Berlin, Spandau, Königsberg, Moſcau, ſamt mycket faſeligheter emot Ryſka Soldater och Recrüter.

Utdrag af Prov. Med. Aſſeſſoren D:r Wadströms Embets-Berättelſe.

Hos Kongl. Collegium får jag åran tilkänna gifva, at Rödfoten i flere Socknar här i Länet ſig yppat och varit ſå epidemiſk at jag, enligt Ordres, varit föranlåten mig på alla deſſa ſtällen perſonligen infinna. Jag har ſökt med tjänlige föreſtållningar, afſkräcka Allmogen från de vidhängande fördomar, hvilka nog mycket bidraga til ſmittans kringſpridande, och om jag därigenom kunnat ſpri-

da

da något ljus, åtminſtone til några, har det för mig varit lika få mycket en åliggande ſkyldighet, ſom tilfredsſtållande. I ſynnerhet förtjänar Adjunct. Miniſt: i Hammar, Herr Magiſter HAGGREN det loford, at han til Farſotens hämmande ådagalagt ej mindre vackra Theoretiſke inſigter, ån en oafbruten ömhet at tilſe och vårda de ſjuke. Af dem ſom varit ſjuke i Förſamlingarne, hafva Barn i ſynnerhet dödt, och det förmodeligen måſt af den ordſak, at man få fållan kan förmå dem til Medicamenters intagande. Uti Hardemo lilla Socken har ſåledes 20 Barn dödt, och endaſt en fullvuxen. För Barn har jag under namn af Linctus Antidyſentericus föreſkrifvit Vax med brun Sirup ſammanſmållt, hvartil ſedan blifvit blandat Acid. Vitr. ten. uſque ad Grat. Sapor. Detta medel, ſom år nämt uti *Läkaren* III:dje Band. pag. 276, har jag nu i Höſt förſökt emot Rödſot för Barn, præmiſſis præmittendis, och det har varit det endaſte, ſnart ſagt, man kunnat förmå dem at taga. Det ſmakar behageligt, i ſynnerhet om man tillåtter god quantitet Acid. Vitr. Blandning med Lin-Olja och Vinåttika, at lindra refven, år ej utan ſin nytta hos det grofva Folket, men det år med detta, ſom alla andra medel, at de ej altid och vid alla tilfällen få an, och jag kan undra at ſal. Profeſſoren BERGIUS utropade det nåſtan ſom ſpecificum. Emot Rödſoten finnas hundrade får-

ſkil-

skilte medel och hvar och en gör sig beställsam at utropa et framför alt annat; jag åter tror genom många års erfarenhet bland Allmogen, at olika kroppar, olika stadjer af sjukdomen, olika ordsaker, göra effecterne af Läkemedlen olika. Således ser jag den ena Bonden må väl af blotta Emetica och Salia Laxantia, den andra åter tål ej annat än stoppande medel, och då den ena endast fördrager Leniora Adstringentia, behöfves håstmedel för den andra. I allmänhet at tala, gör efter Herr Zimmermans tanka Tart. Antim. bästa nyttan; jag måste ock medgifva sanfärdigheten däraf, ty jag har aldrig sedt Ipecac. göra den nyttan i början af sjukdomen, åtminstone icke hos Allmogen; men väl vil jag gärna medgifva at den i Refracta dosi gör nytta längre fram i sjukdomen; därföre har jag ock fortfarit med dess bruk, usque ad nauseam, och då hvilat därmed några timmar. Det är otroligt hvad vår Bergs-Allmoge tål, och man skulle hisna om man såg de portioner somlige fördraga, utan at ibland röras däraf. — Bland de medel dem jag i år trott mig böra försöka emot Rödsot, är Alcali Lignorum; (Se *Läkaren* Band. VIII. pag. 283) och Lac Aluminatum. Jag är ännu oviss om utgången, men min raske, dygdige och menniско-kåre Präst i Hammar, har lofvat meddela mig den. Det är bland Allmogen i en Farsot som uti Lazaretter: den som

är

år män at rigta månſkligheten med nya decouverter, har å båda ſtållen det båſta tilfälle. Det år nog curieuſt at et och ſamma medel ſkall kunna göra ſå contrair vårkan: jag ſer at PERCIVAL nyttjat Alun til 15 gr. hvar 4:de eller 5:te timma, ſom et laxerande medel emot Colique och med ſamma medel hafva flere blifvit curerade för Rödſot. Det tyckes dock ſtadga öfvertygelſen om Aluns nytta i Rödſot at WHYTT nyttjat den in hæmorrhagia uteri (Se Comment. de reb. in Med. geſtis, Vol. XIV:de pag. 113). Hvad Elect: eſcordio angär, anſer jag för min del deſs bruk hos Allmogen ej göra tilfylleſt den påſyftade vårkan; jag tror mig göra mer nytta med Opium Crudum, hvaraf jag låtit formera Piller och ökar eller minſkar doſis efter omſtändigheterna. Jag hade tilfälle under 1789 års Sommar-Campagne i Finnland, at ibland en mängd Dyſenteriſter, ſom voro ſamlade från Arméens Flotta i Lazarettet, ſe til hvad hög portion man utan fara kunde gå med Opio, och jag hade viſſerligen icke fått den erfarenhet, utan faſt ſnarare hållit mig vid de gamlas Theorie, om jag icke blifvit upmuntrad af Herr Aſſeſſor AFZELIUS, en Man, hvars låtta och vänfaſta upförande, hvars kunſkaper jag har at tacka ſå väl för detta, ſom mycket annat, en Man, den Foſterlandet år ſkyldig agtning och erkånſla för deſs oförtrutna nit at vårda

Med-menniſkor under et brinnande Krig och i en tid då ſå många ſtympare omgofvo de ſjuke. (Sit Venia Verbo), jag menar endaſt dusſintals af Tyſke Galloppeurer, Metamorphoſerade Medici ifrån Juridiſka Faculteten, och jag tror tunntals inpackade och til Finland aflånde Apothekare-Gefåller, utom Kammartjånare och dylike perſoner.

Vi hafva nyligen ågt den oſkattbara förmån at ſe Herr Profeſſor RAINERI här i Staden. En mångd af blinde hade ſamlat ſig, men ſom Herr Profeſſoren ej ville agera någon CAGLIOSTRO, ſå voro ock många, ſom ej fingo någon bot. Herr Profeſſoren gjorde för Guds ſkuld alt emot den fattige: (Conf. Veckoſkr. för Låkare II:dra Band. pag. 147, ſiſta raden), men ſom han är Menniſka, kunde han ock låtteligen vilſetaga ſig. Följande exempel tyckes beviſa det: En vårkeligen fattig Preſtman begårte hans hjelp emot et ganſka ſvagt öga (på det andra är han blind) och Herr Profeſſoren ſade at innom viſs tid blifver han aldeles blind, at likvål operation nu ågde rum, den vore gjord på högſt 5 minuter, men koſtade 50 R:daler; Patienten geck bort håpen både öfver ſin tilkommande olycka och den dryga koſtnaden; en ſamvetsöm Man låfvar dock asſiſtera honom; med hvad glådje går han icke tilbaka, men huru beſtört blifver han icke, då han får höra at ſamma operation ej kunde göras under 100 R:dal.

R:dal. Han haſtar åter til ſin vålgörare: denne glad at kunna tjåna Månſkligheten, förſträcker honom ytterligare med andra 50 R:d. — Gud! hvilket hjerta hade vål mera ordſak at frögdas; han ſkyndar åter til den barmhertige Oculiſten, ſom drar på axlarne, beklagar at han har ſå mycket at göra och ſåledes ej kunde uppehålla ſig, om icke för en ſumma af 500 R:daler. Den fattige Hjelpe-Preſten blifver ſåſom krosſad af Åſkan, men en hederlig närvarannde Man finner ſig ſtraxt och lofvar ſkaffa borgen för 500 R:d. med förbehåll at operationen går för ſig. Hr Profeſoren nekar då at göra den och reſer haſtigt från Staden ſamma dag. Hvad var ordſaken, antingen ſamvets-ömhet, at ej taga ſå mycket penningar af en fattig, eller var det ignorence?

Samma Oculiſt ſå utropad för Miraculeuſe curer, ſade om en ſom hade et Hypopyon: det går vål öfver med tiden, då det likvål årligen tiltagit i 6 år. Nytt ſått at göra Hankar har ſamma Herr Profeſor påfunnit, neml. at låta ſpinna Accuratisſime 15 alnar Bomuls-veke. Alla undrade hvartil detta ſkulle tjåna; jag ſvarade: tout ſimplement til en Hank, den andre mindre konſtige Chirurgi göra af en half aln högſt och ſkarfva til, då det behöfves. Kort ſagt om Herr Profeſoren: han kan vara en hederlig Man, i ſynnerhet om han låter bli at höja priſet

och göra i ſtället mer nytta; men Herr Profeſſoren får hålla til godo at här finnas få, ſom nu mera tro honom vara vårkelig Oculiſt, om icke af det ſlaget, hvaraf i ſynnerhet Tyſkland har godt förråd. Jag har ſedan Profeſſor RAINERI afreſa emottagit et af honom til ſit öde lämnat blindt Barn och hoppas med Guds hjelp kunna vårka något til deſs förbättring; åtminſtone ſkall jag icke ſöka profitera på menſklighetens bekoſtnad.

Prov. Med i Cuopio Län, Doctor A. J. STÅHLS Embets-Berättelſe.

Sedan jag nu efter et halft års viſtande på denna aflägſna Ort varit Läkare i Lånet, har jag anſett vara min ſkyldighet inkomma med ödmjuk Berättelſe om det ſom under denna tiden i Re Medica förefallit.

1) *Gregorii Hälſo-Brunn.* Denna Hälſobrunn, belägen i Öfre Savolax Härad, Idenſallmi Socken och Kjuruveſi Capell, förr känd under namn af Idenſallmi eller Kjuruveſi Brunn, år förſt i en då varande Ödemark uptäckt af Öfverſte-Lieutenanten vid Kongl. Savolax Regemente och Riddaren af Kongl. Svärds-Orden, Wälborne Herr GREGORIUS AMINOFF, til hvars åminnelſe den i

år

år vid hållen Brunns-rått fick namn af Gregorii Brunn. Bemälte Herre upgaf om Vattnets upfinning berättelse til sal. Asfesfor Haartman i Åbo, af hvilken han åfven århöll prófnings-medel och Hálso-vattnets approbation. Dárefter blef bemälte Brunn i flere år af Ortens Invånare med mycken fórmån nyttjad, i fórsta bórjan utan bitráde af Lákare, men sedermera i nárvaro af min fóretrádare sal. Herr Asfesfor Elfvenberg. Brunnen år belágen 10½ mil ifrán Cuopio Stad. Vattnet framrinner med stárkt fall ifrán en liten högd ini en Á, som kommer ifrán en stor Insjö. Hela Fáltet dáromkring år flackt, på några stállen sumpigt och marken år rundtomkring Kállan på flere alnars afstånd bekládd med en tydelig mórkbrun och djup Járnockra. Genom Brunns-Gásternas frivillige sammanskotter hade et Brunns-hus blifvit af Furustockar, enligt Landets sed, upfórt ófver sjelfva Kállan, och en Sal, jámte tvánne Kamrar, et litet Kók och en Bod upbygde. Áfven hade några Private genom sárskilt sammanskott upfórt 3:ne Kamrar. Vid min ankomst til Orten reste jag dit. Fórvánad fant jag Byggnaderne uti det uslaste tilstånd. Ingen Brunns-Journal fants, mindre någon uplysning om Brunns-medlen. Denna oordning fóranledde mig til Högválborne Herr Landshófdingen och Riddaren Ramsaij i ódmjukhet inlámna et utkast til en ordentelig Brunns-

ſtadga, hvilket Högbemälte Herre åfven ſtad-
fäſtade genom Reſolution å Lands-Cancelliet den 18 Junii innevarande år. I ſtöd af be-
rörde Brunns-ſtadga, jämte det Beſlut, ſom vid Brunns-rätten nyſsvekne Sommar d. 17 Julii blifvit tagit, Allmogen betalar i et för alt til Brunnshus, Fattige och Brunnsmäſtaren Trettio Två Skilling, af hvilka 16 ſkill. läg-
ges til ſjelfva Brunnshuſets underhållande och reparation, 12 ſkill. tilfalla de fattige och 4 ſkill. Brunnsmäſtaren. Ståndsperſoner betala til Brunnshuſet 24 ſkill., til Brunnsmäſtaren 8 ſkill. och til de fattige frivillig gåfva. Präſt och Läkare betalas ſå af Ståndsperſoner ſom Allmoge efter hvars och ens egit behag. Til-
lika tilfaller Brunnshuſet 2 tredjedelar af Bö-
terna och de fattige en tredjedel. De fatti-
ge, ſom med vederbörlige Präſt-bevis böra vara förſedde, åtnjuta för intet Läkare-ſköt-
ſel och hvad deras underſtöd angår, med fria Medicamenter, om den därtil föreſlagne fon-
den ej härtil ſkulle förslå, är beſlutat, at hvad ſom briſter, kommer at inſamlas genom år-
ſkilt Brunns-gäſternas ſammanſkott. Men om antingen genom ſjelfva ſtadgade inkomſterna eller ſkeende ſammanſkotter något öfver be-
hofvet inflyta, inrättas däraf en ſärſkilt Fattig-
Caſſa. Provincial-Medicus i Länet kommer at vara ſtändig Brunns-Intendent och Ordföran-
de vid Brunns-Rätten, och tillika at emottaga alla inſamlade Medel och därföre hos Lands-

höf-

höfdinge-Embetet redovisa. Honom åligger ock, at föra ordentelig Brunns-Bok, hvaruti antecknas Brunnsgåsternas namn och hemvist, deras sjukdom, dricknings början och slut, Brunnsafgiftens betalning och Patienternas befinnande af Curen. Sedan jag åtagit mig Brunns-Intendentskapet, var det för mig nödvändigt, at förrän dricknings börjades, resa til bemälte Brunn och där undersöka vattnets styrka och beståndsdelar. Förvisad, at Herr Assessor Elfvenberg redan Chemice försökt detta vatten och därom til Välborne Herr Archiatern och Riddaren, samt Höglofl. Kgl. Collegium Medicum inkommit med utförlig berättelse, och öfverlupen af sjuke på Orten, åtnöjde jag mig, at endast med några få Reagentia til min egen underrättelse försöka det på följande sätt:

a) Vattnet nyss uptagit ur Källan är aldeles klart; men öfver dygnet stått tiltäpt eller öpet, sätter gulaktig hinna i Glaset. Äfven märktes en dylik hinna äfvanpå vattnet, i sjelfva Källan, och hela vattu-rännan är med ockra beklädd.

b) Dess smak är i klart väder blåckaktig, likväl ej obehagelig. I mulit och fugtigt väder är det mera svärdruckit och spridet då ifrån sig en Hepatisk ånga i Brunnshuset. För öfrigt har det ingen märkelig lukt.

c) Lacmus-Papper blef däruti oförändradt, åfven som

d) Gurkmeje-Papperet.

e) Fernbocks-Papper blef däruti litet på blått stötande.

f) Med 20 droppar Tinctura Gallarum Spirituosa til et halft qvarter Brunns-vatten, blef det innom 5 minuter så mörkrödt och i svart stötande, at därmed skrefvos bokstäfver, som torkade voro ljust violetta.

g) Med Oxblod-lut upkom en vacker ljusblå färg.

h) En Dr. Aqva Calcis til et halft qvarter vatten, gjorde det straxt i öppet Kåril hvitblackigt.

i) Til et halft qvarter Brunnsvatten slogs en Scrupel Sal Absinthii. Några små luftblåsor upstego, vattnet blef sjögrönt och efter några minuter præcipiterades gröna alt mer och mer i gult fallande molo upoch nedåt i glaset, som sedan förvandlades til oftadigt gult sediment, hvilket frånfiladt gaf tydelig Järnockra i mängd.

k) Detta försök itererades, men Järnockran frånfilades ej, utan därtil slogs Acidum Vitrioli concentratum usque ad saturationem, då vattnet aldeles klarnade.

l) Då en Dr. Acid. Vitr. Concentr. dröps til et halft qvarter vatten, märktes endast några få och små luftblåsor; men för öfrigt skedde ingen förändring. Detta mät-

ta-

tades förſt med Sal Abſinthii, och ſedan tillades å nyo mera af nämde Salt. Efter Saturationen ſkedde ej någon Decompoſition, men dä mera Sal Abſinthii, ån til Saturationen fordrades, tillades, ſkedde ſamma decompoſition, ſom i Förſöket N:o *i.*

m) Med Alcali Ammoniacum Aqvoſum blef det oförändradt.

n) Hydrargyrus Corroſivus Albus, uplöſt i vatten, viſade ingen förändring.

o) Silfver, i Saltpeter-Syra uplöſt, gjorde vatnet i början hvit-blackigt. Efter någon ſtund upkommo ljus-bruna ſkyar åfvan i glaſet.

p) Qvickſilfver, i Saltpeter-Syra uplöſt, gjorde ingen förändring.

Skulle Vålborne Herr Archiatern och Riddaren, ſamt Högloft. Kongl. Collegium Medicum åſtunda närmare utrönande af detta Vatnets beſtånds-delar, ån hvad af desſa få Reactions-prof kan ſlutas, ſkall jag, vill Gud! nåſta Vår med fullſtändigare Berättelſe därom hafva åran inkomma. Emedlertid får jag nu den åran anföra, hvad jag om Vatnets vårkan på Patienterne ſiſtl. Sommar kunnat utröna. Efter 2 a 3 dagars Brunnsdrickning, blefvo Excrementerna helt ſvarta. De flåſte Brunnsgåſter hade dageligen behof af Salt, för at befordra vattnets afgång; men antingen detta bör tilſkrifvas Vatnets ſtarka Järnhalt, eller Savo-

laxſke Climatets ſtrånghet, ſom gör alla Fibrerna mera rigida, ån i de varmare Provincerne, kan jag ej för viſo utſåtta. Viſt år dock likväl, at Folket hår i allmånhet, både båttre och ſåmre, behöfva ſtarkare affårande medel, ån jag tilförene i min Svenſka Practique årfarit. I år voro hår 32 Ståndz-Perſoner och 23 Bönder, tilſammans 55 Perſoner, ſom nyttjade detta Vatten. Uti Dyſpepſie, Gikt och Rheumatiſmer, Svaghet efter viſſa föregångne långvarige ſjukdomar e. gr. Febrar, Vattuſot, Hæmorrhagia Uteri &c. Obſtructio Hepatis och Hæmorrhoider, men i ſynnerhet uti alla Maſk-krånpor, viſade detta Vatten en ganſka god och lycklig vårkan. Flere af Brunns-gåſterne förlorade både Binnicke- Spol- och Spring-Maſkar, i ſynnerhet de ſiſtnåmde til ſtörſta mångd.

2:o) *Obduction* har ej mer ån én enda gång blifvit af mig förråttad ſedan min ankomſt til Orten, och det uppå en Soldat, ſom blifvit funnen död, liggande i Skogen. Å defs hufvud befants baktil på högra Hjeſſe-benets bakre kant vid Hörnſömmen et contunderadt blodigt ſår af ungefår 2 tums långd, ſom penetrerade intil hufvud-ſkålen. Sedan Allmånne betåckningarne blefvo fråntagne, mårktes emellan dem och hufvud-ſkålen på ſamma ſtålle extravaſerad och lefrad Blod af ungefår en Matſkeds rymd. På ſjelfva hufvudſkålen befants under omnåmda ſår högra

Hjes-

Hjesse-benet vid dess bakre kant, längs utmed Pilsömmen, och en liten del af Nackbenet krosfad igenom båda taflorna i 8 större och mindre Benstycken, af hvilka några voro lösrifne och lågo på sjelfva Hjernans substance. Ifrån denna krosning, som var af något mera än en Riksdalers storlek, gick en springa på sned ifrån Hjesse-benets bakre kant til dess undra kant, hvarest Hjessebenet förenas med Tinning-benet, och en ränna som sträckte sig baktil på Nack-benet ifrån det krosfade stället til Nack-benets stora hål. På Hjern-hinnorna var på samma ställe et sår af 2 tums längd. För öfrigt var hjernan af röta sladdrig och hopfallen, dess blod-kåril tomma och på Hufvudskåls-bottnen fants intet blod. Kring om halsen öfver Struphufvudet var en ränn-snara anlagd af et gult Tjång-band och bak i nacken tilknuten. Öfver denna snaran var dess svarta Uniforms-Halsduk bunden. Men hvarken märktes någon blånad på halsen af snaran, eller någon blod-utådring under Hals-Musclarne. Häraf slutades, at döden, som i denna händelse förklarades absolute nödvändig, blifvit honom tilfogad genom det använda våldet på hufvudet.

3:o) *Gångbare Sjukdomar.* Egentelige Farsoter hafva väl icke denna tiden visat sig, men i Martii månad anföll en rötagtig Flusfeber flere personer här i Saden. Sympto-

mer-

merne voro: några dagars hångfjuka, oordentelige rysningar med omväxlande torr hetta, hufvudvårk, tyngd öfver Sinus frontales, Rheumatiske flogvårkar i extremiteterne, ftyfhet i nacken, elak fmak, oren tunga, ovanlig ftark matthet redan förfta dygnen, benägenhet at döna vid upreft läge, en i början ftark och haftig, federmera matt och ofta oordentelig Puls. Hos några infant fig tillika et Delirium mite, Stridor dentium och Subfultus tendinum. Curen beftod uti vanlige Evacuantia, Oxymel eller Acidum Vitrioli Tenue i drycken, Cremor Tartari enfamt eller förenadt med Tartarus Antimonialis in refracta dofi, och därefter dageligen en Infufion af Rhabarber, Rad. Taraxaci och Alc. Veget. Tartarifatum. Om ej fjukdomen härmed uphörde, fom hos några fkedde, ordinerades därefter Veficatorier och en Mixtur af Campher och Vin-ättica. Scopo corroborandi nyttjades Chinchina eller Qvasfia. Curen lyckades fullkomligen hos dem alla, och merändels fkedde tydelig Crifis på 9:de, 14:de, eller 21:fta dygnet med fvett eller diarrhé.

Rödfoten har i Auguffi Månad mera fporadice vifat fig i Jorrois Socken. Några Barn beråttas däraf dödt, men ingen requifition om Medicamenter har därifrån hit ankommit. Et par Ståndspersoner rådfrågade mig, fom fnart blefvo hulpne.

Skar-

Skarlakans-Febren med ſin påföljande Vattuſot har i Julii och Auguſti Månader yppat ſig i Låppevirta och Rautalambi Socknar. Några Barn hafva däraf dödt och åfven fullvuxne och gamle blifvit däraf angripne. Men ej heller därom är rapport til Landshöfdinge-Embetet inkommen.

Sällſynte Caſus har jag väl ännu icke träffat i min härvarande Practique; men i brift på några märkeligare, tar jag mig den friheten anföra följande:

Att en häftig Inflammation ſtundom är enda hindret til Suppuration i utvärtes åkommor, ſåg jag tydeligen hos Capitainſkan A — hvars ena Bröſt genom en mjölkſtockning efter Barnfång, ſom blifvit orimligt behandlad med Salvor, Pläſter och varma Grötar, redan ifrån förſta början, var häftigt inflammeradt. Vid min ankomſt fant jag det updrifvit til en enorme ſtorlek, vårken var olidelig och hela bröſtet rödblått och vid pårörande hårdt ſom en ſten. Ingen den minſta fluctuation var däruti märkelig. Patienten hade en mattande Feber och ingen ſömn. Jag applicerade ſtraxt på eftermiddagen 3 Blod-iglar, knapt hade de dragit, förrän inflammationen tydeligen minſkades. Mot aftonen kändes tydelig fluctuation och Abſcesſen höjdes. Den öpnades och behandlades på vanligt ſätt.

En envis flytning utan vårk efter hafd Gonorrhœa Maligna, hvaremot många medel för-

förgåfves blifvit använde, gaf fnart vika för Piller af Rad. Liqviritiæ och Terebinth. Veneta, tillika med et Krydd-The af Fol. Malvæ, Rad. Altheæ och Liqviritiæ.

Proften S. N. vid pafs 70 år gammal, begärte mitt råd in medio Junii för fin Vattufot, hvaraf han fått Recidive. Genom underfökning fants den vara både en Afcites och Anafarca, och bero af en Infarctus Hepatis, fom tydeligen gaf fig tilkänna med fmårta in regione hepatis, förr hald Gulfot, och trög ftolgång. Någon Skjörbjugg var ock med i fpelet. Jag ordinerade då en Emulfion af Gum. Ammoniacum, Aqua Hyfopi och Oxymel Scilliticum. — Krydde-Thé af Bacc. Juniper. Rad. Liqvirit. och Sem. Anifi, famt löfande Droppar, beftående af Anima Rhei och Alc. Veg. Tartarifatum. Tillika förefkrefs en tjenlig och i fynnerhet Antifcorbutifk diæt, jämte friction med yllne kläden öfver hela kroppen. Ehuru Tranfpiration ökades häraf om nätterna til lindrig fvettning, ville fvullnaden ändå ej fynnerligen aftaga, faftän med desfa Medicamenter continuerades en hel månad. Nu ordinerades Piller af Sap. Alicant. Ol. Juniperi, Rad. Scillæ, Mercur. dulc. Kerm. Min. och Balfamum Ind. Alb. jämte ofvannämde Krydde-Thé och Droppar. Magen fkulle dageligen flere gångor fmörjas och gnidas med Bomolja, motion tagas på gungbräde inne i Kamma-

maren, och Patienten för öfrigt hålla sig i Sången. Den 4 Augusti var svullnaden på kroppen aldeles försvunnen, genom förökad Diuresis; men magen var ännu, ehuru helt mjuk, något större än vanligen. Qvasia förordnades nu til Infusion, och tillika nämde Piller, men i mindre dosis. Patienten går nu uppe, och klagar ej öfver annat än et svårt Bråck, som han tilförene ådragit sig.

En Hysterisk Fru af en svag och späd kropps-byggnad, hade länge och öfver år varit besvårad af en skoftals påkommande våldsam Hæmorrhagia Uteri, som nu tvungit henne intaga Sången. Sedan hon förgäfves nyttjat Nitrosa, Åderlåtning, Ipecacuanha in refracta dosi och Adstringentia externa, blef jag i början af min ankomst til orten rådfrågad. Utom de vanlige Symptomer var hon äfven besvårad af en envis Obstructio Alvi. Som jag anfåg sjukdomen härleda sig ifrån en Debilitas och Laxitas uteri, så ordinerade jag för henne under attaquen Acidum Vitrioli Tenue, et starkt Thé af Cortex Aurantiorum, och, i afseende på Obstructionen, et Pulver af Cremor Tartari, Alcali Vegetabile Tartarisatum och Socker. När Hæmorrhagien uphört, föreskref jag åt henne Chinchina i förening med Nitrum och Rheum. Igenom dessa medel blef hon innom en månads tid fullkomligen restituerad.

4:o) *Landets beldgenhet och Allmogens Lefnads-sätt.* För at häruti förvärfva mig nödig kännedom, såg jag mig föranledd til Landshöfdinge-Embetet inkomma med Memorial, hvaruti jag anhöll om tillstånd, at på Publici räkning få göra en resa i Länet, och at därtil förskotts-vis utbekomma penningar til rese- och dag-tractamenter, då jag tillika ville pröfva Gregorii Hälso-Brunn. Afskrift af detta mitt Memorial, jämte den däri utfärdade Resolution bifogas härjämte under N:o 1. I stöd häraf upbar jag äfven på härvarande Landt-Ränteriet Femtio Riksdaler uti Kongl. General Krigs-Commissariatets Pollet-ter; men som desamma ej längt därefter skulle til omväxling uti Riksgälds-Sedlar åter inlefvereras, och jag i afseende på här inrättade Läne-Lazarettet, hvilket jag tils vidare, biträdd af Provincial Medici Adjuncten Sewotzkij, föreslår, var tvungen at göra denna resa sårskilte tider, emedan min tilsyn vid Lazarettet som oftast fordrades: så blef jag ock nödlakad, icke utan märkelig känning för mig sjelf, resa på egna penningar och utan något förskått. At de upburne 50 R:daler äro på Landt-Ränteriet åter deponerade, inses af Landt-Räntemästarens Quittence under N:o 2. Räkning öfver mitt Rese- och Dag-tractamente, tar jag mig den friheten öfversända under N:o 3, och at jag vågar anhålla om penningarnes årsättande med förstа, hop-

pas

pas jag så mycket hâldre förlâtes, som Vâlborne Herr Archiateren, Præses och Riddaren samt Högloft. Kongl. Collegium Medicum lârer däruti finna största billighet, hâlst då jag tillika får berâtta, at jag ännu icke, i brist på Riksgälds-Mynt, härstädes fått upbâra det aldra minsta af min ordinaira Lön.

Af det som jag på denna Resan, biträdd af Tolk, kunnat observera, får jag den âran korteligen anföra följande:

Hela Lânet presenterar sig som en Skârgård. Öfver alt träffar man stora Insjöar, Forsfar och Bäckar. Backar, men mera fâllan vârkelige Berg, uphöja sig, bevuxne med Barrskog, Björk och Ahl, öfver de mörka och otilgängelige kârren, hvaraf detta Landet i synnerhet öfverflödar. Däraf förordsakas troligen den starka och osunda diman, som man här så ofta erfarer. Och kanske âfven ordsaken til vår strânga köld til en del däruti ligger. I anledning häraf trodde jag i början, at frosfor skulle vara här ganska allmänna. Men jag bedrog mig. De âro de fâllsyntaste ibland våra sjukdomar, hvartil jag âr föranledd gifva följande skâl. De fläste Hemman jag förbi farit âro bygde på högder. Således spelar luften där mera fritt, och en stor del af den kringstrykande diman undvikes. Desutom âr jag benägen tro, at Allmogens myckna Svedje-brännande, och de många Skogs-eldar, som här âro mycket allmänna,

ſå förändra de kåtraktige ångorne, at de förlora ſin, enligt ſå många obſervationer, ſåkra kraft at excitera Frosſor.

Allmogens Bonings-rum åro de ſå kallade *Pörten*. Jag förbigår deras egenteliga byggnings-ſätt, ty det lårer ej vara aldeles okändt. Jag vill endaſt nämna, at därpå finnas inge ordentelige Skorſtenar, utan blott et drag-rör af tråd uppe i taket, hvilket år förſedt med en lucka, ſom inne i rummet kan tillſlutas och öpnas efter behag. Deſsutom åro kringom väggarne vanligen 2 a 3 drag-hål, förſedde med hvar ſin ſkott-lucka. Meråndels åro några af deſſe draghål öpne, hvarigenom et ſtarkt drag inne i rummet upkommer. Då Bonden arbetar, ſitter han gårna utmed deſſa gluggar, på det han måtte begagna ſig af Dagsljuſet. När Pört-ugnen eldas, år hela rummet fullt med rök, hvarföre då alla gluggar och åfven dörren öpnas. Om aftnarne betjåna de ſig af itända Tallſtickor i ſtället för Ljus eller Lampa. Alt detta gör, at en beſtåndig röklukt kännes i Pörtet, och ſom Bonden år en otrolig åſkare af öfverdrifven ſtark hetta, ſå tilſluter han altid gluggarne ſå tidigt efter ſkedd eldning i Pört-ugnen, at åfven en ſtåndig rök däraf förmärkes. Snyggheten i deras Pörten år olika på olika orter i Lånet. De Carelſke åro i allmånhet mera ſnygge och rena ån de uti Savolax. I dem alla år hettan omåttelig.

Et

Et högt Pörte, hvaruti iakttages en måttelig värme, och så mycken snygghet, som den beståndiga röken kan medgifva, hvaråst det starka draget genom de merändels öpna gluggarne undvikes, medelst ordentelige Fönster, som inslåppa ljus-strålarne, och hvarest ej för många Menniskor äro inpackade, torde åtminstone i detta Climatet vara långt hälsosammare Boningsrum, än Allmogens låga Kojor i Sverige. Höst- och Vintertiden ligger hela hushållet, som merendels är ganska talrikt, i et och samma Pörte på golfvet. Inga Sångkläder får man se. Hela bådden består i litet Halm och dåråfvanpå, ehuru sällan, et Lakan. Hårpå ligger Bonden i blotta Lintyget, utan at öfver sig hafva något Täcke. Jag har tyckt mig märka, at det endaft tilkommer de förnämste ibland dem, at ligga åfvanpå Pört-ugnen, tätt inunder taket. Om Sommaren ligga de icke i Pörtet, utan i sina Bodar och Stall. Det är en Comisk Scene, som visar sig för en ovan och främmande, då han för första gången om aftonen inträder igenom en låg dörr i dessa Pörten. Han får se et matt ljus af en itänd Tallsticka, som knapt kan tränga sig til ögat igenom et rökmoln, färdigt at qvåfva. Han får höra flere Menniskо-röster ifrån golfvet och taket, och han blir icke litet surprenerad, når han får höra, at Bönderne sjelfva öfverröstas af Fårs, Kalfvars, Svins och Tuppars låten;

ty ofta ser man dessa Djur förôka antalet i Pôrtet.

Badstugugång, en sedvana, utom hvilken ingen Savolax eller Carelsk Bonde lårer kunna finna någon lycka i denna verlden, nyttja de gemenligen alla aftnar, både gamla och unga af båda Kônen. Detta Imbad bruka de under den oerhôrdaste hetta. Så drypande af svett, som de komma ifrån Badstugan, ôsa de om Sommaren kalt vatten ôfver sig, och om Vintren kasta sig i Snôdrifvan. Sådane ombyten af kôld och hetta, åro för dem icke ovanlige. Under strângaste kôlden springa de ut ifrån Pôrtet på Gården i blotta Lintyget. Oagtadt flere hâraf ådraga sig svåra sjukdomar, gôr ândå vanan, at det år mera sâllsynt. Âfven lårer dârtil bidraga den starka hettan i Pôrtet, ty icke behôfva de lânge vara dâr, förrân de korrt tilförene tillutne Porerne å nyo blifva ôpnade.

Det vore ôfverflôdigt bevisa, at Badstugugång i drâgelig vårma och ej för ofta anstâld, medfôrer i âtskillige händelser vârkelig nytta. Men denna nyttan blir på lângt når icke så vidstrâckt, som Allmogen inbillar sig. Det år i Badstugan, som deras Barnafôderskor förlosas, och det år âfven dâr, som de sôka bot för alla môjeliga sjukdomar. Mig torde tillâtas göra nâgre reflexioner om den skada, som ifrån denna sedvana år oskiljagtig. Jag vågar sâga, at man på ingen Ort

får

får se så många *Ögon-Inflammationer* med därpå följande särskilte ögon-sjukdomar, som här. Förnämsta ordsaken härtil torde ligga i Badstugugången. At ju därigenom Blodet mer än vanligen determineras upåt hufvudet, är onekeligt. Betraktar jag nu denna härmedelst förvårfvade Dispositon, och sedan påminner mig draget och röken i Pörtet, samt deras svedjebrännande, så tycker jag mig hafva ordsaker, nog giltiga, til denna Endemiska sjukdom. En annan skada, icke af mindre följd, är *Venerisk Sjukdomens* kringspridande. Flere beklagelige exempel har jag därpå sett, och då man besinnar Allmogens forgsälliga benödande at fördölja denna sjukdom, omöjeligheten för dem, at undvika Badstugan, och sjelfva sjukdomens smitta, lärer ej något tvifvelsmål kunna upkomma, at ju Badstugugången bidrager til sjukdomens utbredande, och blir et oöfvervinnerligt hinder för dess utrotande. Det är uti Cuopio Socken, hvaråst denne olyckeliga smitta mäst visar sig. Därföre är äfven en Tomt med en liten Byggnad inköpt til Lazarett. Här äro 4 sängar, och Landshöfdinge-Embetets förnämsta ändamål med dem är, at däruti emottaga Venerike Sjuke. Men ingalunda lärer denna inrättning förslå, så mycket mindre, som Allmogen i allmänhet är utfattig och Lazarettsmedlen torde vara obetydelige. Denna sak, af så mycken vigt för Samhället, fordrar vis-

serligen Kongl. Collegii Medici uplyste omtanka och ömma beifrande. Jag tar mig den friheten förslags-vis underställa, om icke ordentelige besigtningar i Byarne, med bitråde af Krono-Betjeningen, borde af mig och min medhjelpare anställas? och om sedermera icke någon Curhus-inrättning kunde i hvarje By vidtagas?

Allmogens föda består måst i Fisk, Mjölk och Vegetabilier. Det är endast vid deras högtider, som kött förtäres, och då är gammalt hårskt Fläsk af et synnerligt värde. De salta sin Fisk ganska litet, så at den oftast förtäres förskämd. De rikare åta blandat Bröd af Råg- och Korn-mjöl, men de fattigare, i synnerhet i svåra år, åtnöja sig med söndermalne Agnar, Halm, Tallbark och Roten af Calla Palustris, hvilka de upblanda med litet Kornmjöl til Bröd. Deras Bröd är ganska surt. Äfven som de finna en synnerlig smak uti surdeg, hvilken de blanda til sina rätter. Rofvor, Ärter och Bönor äro deras yppersta spis. Vatten nyttja de måst til sin dryck. De förmögnare gömma Mjölken ifrån Sommaren til Vintren uti et stort Trädkärl. Denna sammanlupne och förrutnade massa upblanda de med vatten til dagelig dryck om Vintren. Denna sura Mjölken är hos dem känd under namn af *Pijmd*. Ordentligt Dricka är här sällsynt. I dess ställe använda de Måsken efter brygget, at däraf til-

tillaga en slags dryck, som kallas *Calja*, och består af vatten, som de öfa på Måsken i et stort Trådkåril i Pörtet, hvilket de dricka, och når detta vattnet blir förtärt, påslå de nytt. Exempel på några deras rätter torde jag få anföra. *Cala Cuckù* är en sort Pastey bestående af sönderskurit Fläsk och Fisk, som är inbakat i bröd. — *Hapanrocka* är kokta Ärter och Bönor, afredde med surdeg. — *Hapanlocko* består uti kokta Rosbitar äfven afredde med surdeg. — *Palvat Kött*, sådant som de mäst förtära det, är halfflekt Kött, som sedan uphänges i Pörtet eller Boden at torka. Det är ganska segt och torrt. — Hela Höften ända til Jul äta de merendels Rofvor utan Bröd, ömsom stekta i Pört-ugnen och ömsom kokta. De sednare förtäras på det sätt, at de doppa dem i sammanblandat krosat Hampfrö, Hafremjöl och Salt. — Af Brännevin äro de stora älskare. Månne ej i detta lefnads-sätt ordsaken ligger til de många *Maskar*, hvaraf detta Länets Allmoge är så plågad? åtminstone lärer säkert Binnickemasken hos dem härleda sig ifrån en mindre väl kokad Fisk.

Allmogens Klädedrägt är tämmeligen afpassad efter Climatet. Långa och vida Vallmans-Koltar och Långbyxor af samma slag äro Karlarnes klädnings-sätt. Om Sommaren nyttja de Näfverskor på blotta fötterna. Om Vintren bära de en sort Tjångor af Läder,

dem de sjelfva sy. Carelska Bonden går helt bar i bröstet i den strängaste köld.

Jag fruktar billigt, at jag uttröttat Kgl. Collegium Medicum med denna långa Relation. Jag har anfedt mig nödsakad skaffa mig sjelf en noga kännedom om detta Folkslaget, som i alt år så aldeles olika emot de Svenske, på det jag skulle vara i stånd, at vid upkommande Farsoter lämna förnuftige Regimer; och jag har äfven trodt mig böra därom i korthet underrätta Kongl. Collegium som helt säkert inser den grufveliga hårjning, hvilken Farsoter här i Länet måste göra, i afseende på Allmogens anförde lefnads-sätt, och det så mycket mera; som Folket hårstädes så ganska litet vilja nyttja Medicamenter.

Journal of a Voyage to New South-Wales &c. by JOHN WITHE *Surgeon General to this Settlement. London 1790, 300 s. 4. m. 65 Kupf.*

Häruti förekommer mycket practiskt nyttigt om hälsans bevarande til Sjös och i varma Climater. — Vin i myckenhet är hälsosammare til Sjös än Bränvin; Kajutan och Skeps-rummet lät han öfverstryka med Kalk och förekom dymedelst fuktighet och defs o-

lä-

lågenheter; Olja deſtillerad af Tjåra, förſtörer löſs och andra inſecter och år godt Antiſepticum, hvarföre han gaf den åt Manſkapet 3 gånger i veckan nåra och under linien. Sjö-Skjörbjugg år vida ſkild från den på landet och förekommes båſt genom tilräckligt förråd på godt vatten, ſamt ſtyres af Vin. — Åfven vid framkomſten vid Botanybay raſade Skjörbjugg och Rödſot. — Utur Natural-Hiſtoriens alla delar beſkrifves och afbildas mycket ſaker, faſtån juſt icke altid ſå ſcientifict.

Chr. W. Hufeland Erfahrungen uber die Kräfte und den Gebrauch der Salz-Jauren Schwererde in verſchiedenen Krankheiten. Erfurt 1792, 3 a 4, (3 gr.)

Vid beredningen af detta medel måſte noga frånſkiljas de med tungſpaten ofta blandade Järn- Koppar- och Cobolt-delar. — Det år et förträffeligt kylande, löſande och inciderande medel, ſom genom ſin retning på matſmältnings och afföndrings organerna, ſamt lymphatiſka kårilen uplöſer ſlem, befordrar reſorption, håfver ſtockningar och förhårdelſer och förbåttrar den ſega Lympha.

En del magar kunna icke tåla det i början utan tillsats af båska saker, och det måste gifvas förligtigt; likväl hafva 1 och 2 års Barn brukat det med någon Syrup emot Maskar med förmån. Medelst 18 Sjuk-historier bekräftas dess nytta i Scrofler, i synnerhet Scrofulös ophtalmie, Struma och andra Indurationes glandularum, Asthma pituitosum, Tuberkula pulmonum, Skorf, Råf-ormar och Testiklarnes förhärdnande. Slutteligen gifves några practiska cauteler vid dess författande med andra medel, som särskilta indicationer ibland fordra.

Disfertazioni Chirurgiche di Bernardino Manzotti &c. Sul un nuevo metodo di trattar le fratture della rotola, del olecrano e dello maleoto. Si aggiunge la storia di alcune lusfazioni della rotola e della coste. Rom 1790, 4:o.

Om man lämnar Fractura patellæ åt naturen, har man ej at befara styft knå, som annars, — Efter Fractura olecrani skall man röra armen så snart möjeligt, för at förekomma Anchylosis. — Buzzani's sätt vid Fract. Malleoli är bäst. — Luxatio patellæ sker på

2:ne

ne lätt och afhandlas vidlyftigt. — Några Tabeller uplysa förbandet.

Dell' inoculatione del vajuola nella epidemia della Malattia ſteſſa, diſcorſo phiſico-pratico del ſig. Leon Basilea, Medico Veroneſe. Verona 1790, 4o p. 4.

Den frågan: Om man under en Koppepidemie bör ympa Koppor? bejakas med många ſkäl. Juſt då har Folket mäſta luſten at låta ympa på ſina Barn; ympningen gör icke nytt utbrott, om naturlig ſmitta år i kroppen förut, och fårdig at ſnart ſlå ut, icke heller gör allmänna epidemien de ympade Kopporna ſvårare, ån de eljeſt ſkulle bli. Snarare år det farligt, om någon annan epidemie herrſkar, ſom kunde complicera ſig med Kopporna.

Phil. G. Hensler, K. Dän. Archiat. u. Prof. vom Abendländiſchen Ausſatze im Mittelalter, nebſt einem Beytrage zur kenntniſs und Geſchichte des Aus-

ſat-

ſatzes. Hamburg 1790, 408 & 125 ſ. 8:o.

Et Klasſiſkt Vårk, ſom innefattar, prôfvar och jåmfôrer alt hvad de gamle ſkrifvit om denna ohyggeliga Sjukdom, hvilken ån i dag år en hemlig ordſak til många miſskånda, obegripeliga och hårdnackade plågor. — Fôrſta Afdelningen upråknar *Kållorna fôr Kunſkapen om Weſterländſk Spetålſka*, eller Arabiſka och Europeiſka Skribenter ifrån de ålſta tider. — 2:dra Afdelningen *beſkrifver* ſjelfva *Sjukdomen* och deſs fôrebud; desſe åro Morphœa Alba & fuſca, torr Skabb, ſkorf, furfures, Alopecia, Maculæ, finnar, Gutta roſacea &c., dårpå beſkrifves Sjukdomen i ſina olika geſtalter, ſåſom ſkorfvig Spetålſka, hvit Spetålſka, Elephantiaſis græcorum eller Lepra Arabum uti ſina 4 ſtadier, och ſluteligen den knôliga Spetålſkan ſom år ſvåraſt. Ibland år Sjukdomen local. — 3:dje Afdeln. innehåller *Hiſtoriſka och Pathologiſka Anmårkningar* fulla af lårdom och god Semiotik. Fôljande Clasſification antages: Lepra Nodoſa, Elephantia totius corporis, Lepra Elephantia Artuum, Lepra Alba S. Leuce, Lepra Squamoſa, Lepra rubra ſ. Scorbutica. — 21 Excerpta på 125 ſidor utur Auctorerna ſluta vårket.

De

De Tartari Emetici præparatione et viribus Medicis. Commentatio Auct. Dr. Chr. Fr. Witting. Göttingen 1789, gr. 8.

Adr. Mynsicht, som lefde 1631, skall hafva uptäckt detta Medel; alla præparationssätt beskrifvas och fluteligen förklaras at Höpfners är bättre än Bergmans, emedan det är minst dyrt. Tart. Emet. bör altid uplösas i destilleradt Vatten, ty annars, om vattnet hyser Kalk, förstöres saltet och dess värkan. Vid beskrifningen om detta Medlets nytta och bruk i åtskillige Sjukdomar, har ingen ting undfallit Författaren mer än Coakley Lettsoms sätt at gifva det med Poudre, hvilket Tyska Rec. myckét berömmer efter egen förfarenhet och Lettsoms Medicin. Nachrichten pag. 299. (Altenburg 1777).

Utdrag af Kongl. Collegii Medici Protocoll, hållit uti Stockholm följande dagar år 1792.

Den 16 Julii.

S. D. Anförde Herr Assessor Odhelius, at han vid et nyligen skedt visitande på Kgl. Luft-

Luft-Slottet Ulriksdal funnit dårstädes en Källa, hvars vatten, som nu til hushållsbehof nyttjades, innehöllt alla de egenskaper, hvilka utmärka den bästa sort Mineral-vatten, hvadan Herr Assessoren föreslog, at, efter därmed skedt ytterligare försök, Kgl. Collegium ville vidtaga de anstalter, som kunde tjäna til allmän nytta och förmån, sårdeles för den delen af Kongl. Hof-Staten, hvilken dårstädes nu kommer at vistas. - - -

Den 2 Augusti.

S. D. Berättade Herr Kongl. Lif-Medicus von Heidenstam och Herr Assessor Odhelius, at de nyligen undersökt den vid Ulriksdal varande Källan, samt funnit dess vatten genom reactions-prof innehålla mycken Luft-syra och Hepatisk luft, samt Järn- och Salt-syra i något Alkaliskt Salt. - - -

Coll. beslöt, at genom fullständige Vattenprof låta utröna denna Källas öfriga egenskaper, och at därefter til Vederbörande inlämna berättelse.

Väderlek och gångbara Sjukdomar i Stockholm, 3:dje Qvartalet af år 1792.

Julius var *Bar.* ovanligen jämn; högst 25,82 d. 10 och 11. — Lägst 25,27 d. 1.

Therm.

Th. åfven jämt hög öfver O. högſt d. 12 och 14, 25 och 23 gr. morg. och 30 midd. — Lågſt d. 21, 27; 13 och 11 gr. morgon, 13 och 15 midd. — Eljeſt flere dagar 27 midd. — *Vinden* ofta lungt, eljeſt måſt V. och något SV. — *Rägn* ſparſamt d. 22, 23, 24, 28.

Auguſtus var *Bar.* likaledes mycket jämn; högſt 25,95 d. 1, lågſt 25,12 d. 24. *Therm.* jämnhög, högſt d. 1, 2, 5 morgonen 18 gr. midd. 24 gr. lågſt d. 29, 30; morg. 8 gr. midd. 14, 16 gr. — *Vinden* måſt N. med dragning åt V. och O. — *Rägn* d. 10, 11, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28. — *Blixt och Åſka* d. 9, 11.

September var *Bar.* något mer ombytlig, högſt den 17, 25,98, lågſt d. 11, 24,97. *Therm.* började mer falla, var högſt d. 4, 6, morg. 15 gr. midd. 21 gr. lågſt d. 16, morg. 2 gr. midd. 8 gr. — *Vinden* måſt S. därnäſt O., ſamt minſt V. och N. — *Rägn* d. 1, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 18, 20, 21, 22, 30.

Af Sjukdomar tycktes Angina och Scarlatina minſkas; deſſe hade tydeligen varit ſmittande, ty där umgånge undveks blef man fri, och där det Barnen tillåts obehindradt, inſjuknade alla, hvar efter annan.

Intermittente Febrar märktes ſparſamt, af vanlig ej mycket ſvår art, ſå framt de ej

vo-

voro förenade med Siphilis, då de mycket recidiverade.

Läkare Nyheter.

Kongl. Hof-Apothekaren Herr FREDRIC ZIERVOGEL dog i Upsala d. 26 Sept. 1792, 65 år gammal. Han var en af våra båsta och kunnige Apothekare. Hade nu på flere år lefvat utan befattning med Pharmaceutiken och i det stället roat sig med at föreslå den Naturalie-Samling, som han skänkt til K. Vetenskaps-Societ. i Upsala, hvars Ledamot han var och dit han ock för få år sedan flyttade.

Kongl. Lif-Medicus D. DAN. RUNG år genom Nådig Resolution blefven Ledamot af Kgl. Collegium Medicum.

Provinc. Medicus i Örebro, Dr. J. A. WADSTRÖM år den 23 Febr. 1792, nådigst hugnad med Assessors namn och heder.

Kgl. Collegii Medici Notarius och Fält-Medicus Doct. DAN. WICHMAN år den 14 Sept. i Nåder utnämd til Prov. Med. i Philipstads district af Wermeland.

Assessoren och Medicus vid Armeens Flotta Doct. JÖRAN ROTH har den 18 April undfått Nådig Resolution på Säte och Stämma i Kgl. Collegium Medicum.

Bref til Utgifvaren.

Näppeligen gifves någon Nation, som i barmhertighets-vårk och goda inrättningar til sina nödlidande Landsmåns understöd, öfvergår den Engelska. Af några 20 Lazaretter och andra stiftningar i London til fattige Sjukas vård (*a*) är intet enda, som af Regerin-

(*a*) *Lazaretter* och *Sjukhus* äro:

St. Bartholomeus's Hospital vid Sonithfield, först inrättadt til Hospital af HENRIC VIII år 1539. Härunder hörer det lilla *Lock Hospital* vid Kent Street i Borough of Southwark.

St. Thomas's Hospital i Borough. Har sedan 1552 tilhördt The City of London och står under Lord Major's inseende.

Westminster Infirmery bakom St. James's Park, inrättadt 1719.

Guy's Hospital i Borough invid St. Thomas's. Upbygdt 1721.

St. George's Hospital vid Hyde Park Corner. Anlagdt 1733.

London Hospital vid White Chapel Road. Stiftadt 1740.

Middelsex Hospital vid Charles Street, Tottenham court road. Bygdt 1745.

Lock Hospital, som endast är för Veneriske sjuka, anlagdt 1746, ligger ej långt ifrån St. George's vid Pimlico Street.

Bethlem och *St. Luke's Hospital* äro de 2:ne Publique Dårhusen i London. Det förra ligger vid Moorfield, har sedan HENRIC VIII:s tid varit Dårhus och skänktes af honom til City of London; det sednare är genom frivilliga sammanskott upbygdt vid Old street nära St. Luke's Kyrka.

gen underhålles, alla årkånna Private Perſoners frikoſtiga ſammanſkotter för ſin upkomſt och

Small Pox Hoſpital och *The Hoſpital for Inoculation*, åro båda ſtiftade 1746. Kopp-Lazarettet ligger vid Cold Bath field och Ympnings-huſet vid Pancras place.

City of London Lying-in Hoſpital, Inråttadt 1750, ligger invid St. Luke's Hoſpital och vid hörnet af Old ſtreet och City road.

Britiſh Lying-in Hoſpital, endaſt för gifta Huſtrur; inråttadt 1749, ligger vid Brown Low ſtreet.

Weſtminſter Lying-in Hoſpital vid Bridge road i Borough på andra ſidan Weſtminſter-bryggan; ej ånnu incorporerat.

General Lying-in Hoſpital vid Store ſtreet, Tottenham court road. Likaledes ej ånnu incorporerat.

Lying-in Charity år en inråttning för gifta Huſtrur endaſt, at hemma i ſina hus blifva förlöſte och få tilſyn af Läkare och Barnmorſkor.

General Diſpenſary vid Aldersgate ſtreet, inråttadt 1740.

(Diſpenſeries ſvara emot våra Fattig-Medici inråttningar, hvarom något mer fråndeles).

Public Diſpenſary vid Carey ſtreet. Begynt 1782.

Weſtminſter General Diſpenſary vid Gerar ſtreet, 1774.

Finsbury Diſpenſary vid Grafton ſtreet.

Middleſex Diſpenſary år under ſtiftning.

Utom deſſa upråknade, åro några til, ſom jåmte ſjukas vård, hyſa en hop fattiga och obotliga, och ſåledes ſvara nårmaſt mot våra Hoſpitaler; ſådane åro t. ex. *Well's Charity*, *Hoſpitalet* för Franſka Proteſtanter, ſom jåmte 200 ſångar för ſjuke och bråcklige, håller 42 för galna.

De Handlande hafva en Corporation för vården af ſjuke och blesserade Sjömån i deras tjånſt; flere dylike at förtiga.

och sit bestånd (*b*). Vid Anläggningen har hvarken hushållning eller sparsamhet varit i fråga. Stora och prägtiga Byggnader, ofta flere hundrade Sjuklångar, samt öfrige däremot svarande anstalter vittna, at ingen kostnad blifvit spard (*c*).

Ordspråket, at Engelsmän bygga Palais för de Fattige, men rått enfaldige Hus för Kongl. Familien, är ej så ogrundat. Man jämnföre endast St. James's Kgl. Bonad mot Greenwich Hospital. De flåste Lazaretten i London äro, om ej så prägtiga, likväl rått vackra Byggnader. *Bartholomew's*, *London*, *St. Luke's* och flere, skulle af en okunnig anses för vårkeliga Hotels.

(*b*) Som et bevis til hvad högd denne Brittiska frikostigheten kan gå, är *Guy's Hospital* et talande exempel; af en enda Man, hvars förfta upkomst var, at sälja Portfeuiller, skurit Papper och Pennor (a stationer) ej allenast prägtigt upbygdt och väl inråttadt, utan äfven förfedt med så ansenligt Capital, at råntan nu för tiden skattas til circa 11000 Pund Sterling om året. Vid stiftningen af *St. Luke's Hospital*, skänkte Sir THOMAS CLARKE til dess underhåll 30,000 Pund Sterling.

(*c*) *St. Thomas's Hospital* håller öfver 450 Sångar, *Bartholomew's* något öfver 400. *Guy's Hospital* kring 300. *London Hospital* är ämnat för 400, men har ännu ej kunnat emottaga mer än 130. Af 19 Wards äro 11 tomma och utan Sångar. *Middelsex H* skulle efter Byggnadens storlek kunna rymma 200 Sångar, men Lazarettets knappa inkomster göra, at så Wards kunna underhållas. *West-*

Större delen af Londons Hofpitaler åro anlagde på höglänta tracter, utåt öpna fältet, eller hafva bakom ſig rymliga Trågårdar, at luften må ſpela fritt fram och nödig vädervåxling befordras. *St. George's Hoſpital* har hela Hyde Park framför ſig och Green Park på ſidan. *London Hoſpital* har både framman-

---

minſter Infirmery har ej öfver 80 Sångar. *St. George's Hoſpital* kring 100. — Vid *St. Lyke's Hoſpital* ſteg byggnads-koſtnaden til 40.000 Pund Sterl. 1790 voro Hoſpitalets fonder 90,679 L. 13 S. 4 d. Årliga utgiften beſtreds 1789 med 2839 L. 16 S. 8 d. *London Hoſpitals* inkomſter 1791 ſtego til 4182 L. 19 S. 10 d. och utgifterne til 3929 L. 15 S. 3 d., hvilka enligt Skattmåſtarens uträkning på följande ſätt blifvit använde:

	L.	S.	d.
Hushållningen - -	2095	2	½
Medicamenter - -	502	3	8
Chirurgiſka behof - -	80	10	9
Husgeråds-ſaker - -	252	1	2
Ändringar och reparationer -	203	5	0
Skrifmaterialier - -	23	14	6
Begrafnings-koſtnad - -	25	17	6
Avertiſements och andra tryckta Papper - -	59	14	0
Taxor - - - - -	67	5	10½
Brandförſäkran - - -	4	13	6
Mindre utgifter - -	80	11	0½
Afſöningar - - -	483	15	9½
Gratificationer - -	50	0	0
Summa	3928	15	3 d.

För denna ſumma blefvo det året 1069 Patienter intagne i Lazarettet och 1983 ut-patienter vårdade,

manför och bakom sig flora öppna fältet; lika så *St. Luke's*. Koppympningshuset ligger på en behaglig och rymlig tract. *Bartholomew*, ehuru kringbygdt, har dock en ganska högländ och sund belägenhet. *St. Thomas's* åter och *Guy's* Hospitaler äro illa belägne, alt omkring-stångde med Hus, hafva inga Trägårdar, ligga lågt och sumpigt. Detta, jämte byggnads-sättet, hvarom vidare framdeles, gör at desse Hospitaler i brist af tillräcklig vädervåxling ofta få vidkännas Lazaretts-febern. *Westminster Infirmery* och *Small Pox Hospital*, som förmodeligen från början aldrig varit ämnade til Lazaretter, äro både til belägenhet och öfriga inrättningar eländiga och osnygga ställen. Båda skola snart ombyggas. *Bethlem*, ehuru vid Moorfield belägit, har ändå ej det utrymme och öpna läge som *St. Luke's*.

Byggnads-sättet är nog olika och utgör en hufvudsakelig skillnad Lazaretten emellan. Det tyckes, som man vid de nyares anläggning velat undvika de olägenheter, som de äldre måste vidkännas. *St. Thomas's*, et af de äldsta, håller 3:ne innom hvarandra fyrkantige gårdar och *Guy's* 2:ne. Dylike Byggnader äro länge sedan förkastade. Det är desse instängde gårdar, som hindra vädervåxlingen, och som lika reservoirs samla och qvarhålla den från Sjuk-rummen utströmmande osunda luften. *Bartholomew's*, ehuru

bygdt en ſquare, har dock mindre olägenhet häraf, ty flyglarne äro åtſkilde genom ſmå murar och gården är ganſka ſtor och rymlig. *St. George's* och *Middelſex Hoſpitaler* beſtå af en Corps de Logie och 2:ne åt hvarderå ſidan utdragne flyglar. *St. Lukes* och *London Hoſpital*, de nyaſte och förmodedeligen de bäſt inrättade, äro mycket utdragne på längden, med vackra, ej mycket framdragne flyglar. Af alla Lazaretts-byggnader, tyckas de bäſt ſvara emot ändamålet, ſom har fri åtkomſt af rena luften och våder-växling.

Utom Sjukſalarne, innehåller hvart Hoſpital en ſtor Seſſions-ſal för Governors, en mindre för Hus-Committeen, en för Medici at intaga ſjuke och utſkrifva friſka, et Capell och en Anatomie-ſal, där alla Chirurgiſka operationer förrättas. Apothekaren bor altid innom Lazarettet och har et Laboratorium, ſamt alla af Under-betjäningen.

Lyckligt vis äro inga Lazaretter anlagde utmed vattnet. De från Themſen upſtigande dunſter blandade med ångor af förruttnelſer, ſkulle otvifvelaktigt ännu mer förgifta Lazaretts-luften. Det oagtadt lida de ingalunda briſt på vatten. Det är en nödvändighet, at et Lazaret har därpå ymnog tilgång. I en Stad, där ſå ypperliga vattuledningar finnas, kan det ej fela. Hvarje Hoſpital får genom de allmänna vattu-ledningarna tilräckligt

ligt med vatten, som genom et pump-vårk innom huset, bringas til alla våningar och alla rum i de så kallade Water Closet, dår et blyrör, försedt med skruf, fournerar så mycket vatten som åstundas. Denna tilgång på vatten låttar otroligt Sjukvakterskornas möda vid Sjuk-rummens renhållning, tvättning, skurning, m. m. Från detta Water Closets gå murade trummor ned under jorden, som bortföra diskvatten, skulor och all annan orenlighet, så at man ej behöfver gå utom rummet, hvarken at hämta eller bortföra vatnet. En annan hufvudsakelig nytta medförer denna goda vatten-anstalten. Invid Water Closet år afträdet för de sjuke inråttadt. Deras excrementer altid stinkande, ofta smittande, åro högst besvårlige för dem, som skola göra rent. Detta undvikes här. Et blyrör för åfven vatten hit, så snart Patienten gjordt sin tarf öpnar han skrufven, stället rentvättas och orenligheten nedsköljes i trumman.

Ännu råder en slags ofullkomlighet vid Engelska Lazaretten, då frågan blir om sjuksalarnes mer och mindre beqvämlighet. Det år nödvändigt, at desse åro rymliga, höga, stora och ej fullpackade af Sångar. I alla Engelska Lazaretter, finnas så kallade *Wards*, eller aflånga Sjuksalar, dår ofta 20 a 30 sån-

gar åro (*a*). Uti en del Hoſpitaler åro deſſa Salar både för låga och trånga i anſeende til den mångd ſjuka dår ligga (*b*). Sådane åro de t. ex. i *St. Thomas's*, *Weſtminſter*, *St. George's*, *Middelſex* och flere Hoſpitaler. Kommer hårtil at inga anſtalter för vådervåxling åro gjorde, måſte olägenheten blifva ännu ſtörre. I nederſta våningen på *St. Thomas's* har man varit nödſakad under taket uphånga tråd-trummor, ſom öfverſt vid fönſtren utföra de ſamlade ångorna. I *Guy's* och *Middelſex* Hoſpitaler har man hår och dår i taket gjordt ſoupirailer, ſom genom et rör communicera med ſkorſten och ſåledes åſtadkomma et drag och våder-våxling, ſom genom eldning ännu mer underhålles. Vådervåxlingen underhjälpes ock til en del dårigenom, at alla fönſtren åro på Engelſka viſet rörliga. Man ſkjuter antingen up nedra ramen, eller låter man den öfra falla ned. Vid *Guys Hoſpital* åro Fönſter-ramarna af gjutit Tackjårn, ſå inråttade, at hvarje hvarf af rutor åro i en ſårſkild ram och kunna genom en fjåder alla på en gång mer och mindre öpnas efter behof. Vid *London Hoſpital* har

(*a*) *Dårhuſen* och *Kopp-Lazarettet* undantagne, ſom i ſtället för Wards hafva Celluler, eller ſmå rum för en enda perſon.

(*b*) *St. Thomas's Hoſpital* har 19 Wards och 475 Sjukſångar, ſåledes ſkulle hvarje Sjukſal hålla 25 Sångar, men flere hålla til och med 30.

har man ſökt afhjälpa alla desſe ſvårigheter. Wards åro ſtora, höga och rymliga, ſoupirailer i taken, fönſtren rörliga, ſamt ej öfver 12 Sångar i hvarje Sal, tilräckligt åtſkilgde. — Fordom nyttjades Trådſångar med Sparlakan omhängde. Sådane träffas ännu uti *Bartholomew's* och *Weſtminſter* Hoſpitaler, i nederſta våningen af *St. Thomas's* och *Guy's*. Nu har man allmänt antagit Stålſångar, ſom ſnyggare, lättare at flytta och hålla rena, ſamt taga mindre rum. I *Guy's* Hoſpital åro de helgutne af Tackjärn, men taket ſärſkildt fäſtadt vid väggen, eller en järnten hvarpå Sparlakanet fäſtes; når fången borttages, nedtages gardin och taket fälles ned åt väggen. Desſe Stålſångar åro tvärs före placerade med hufvudet åt väggen, framföre öfver föttren är vid ſångtaket fäſtad en ſedel med den ſjukes namn, ſamt den Läkarens eller Fältſkärens, ſom attenderar honom. Öfver hufvudet är en liten hylla, hvarpå den ſjukes Medicamenter ſättas med en ſkriftlig anordning huru de ſkola nyttjas. Så är det vid *Guy's* och *London* Hoſpitaler; vid andra har Patienten en liten Commode vid ſidan för ſamma ändamål. Sjuk-vakterſkans rum är antingen vid ſidan eller åndan af Sjuk-ſalen, at hon ſtändigt må vara til hands och hafva upſyn på de ſjuke. De ſalar, ſom innehålla Qvinfolken åro ſå ſkilgde från Karlarnes, at det ena Könet aldrig får komma in uti det an-

dras Wards. Snygghet och ordentlighet i agttages på det nogaſte. Rummen hvitlimmas hvart år, åtminſtone i de nyare Hoſpitalen och gålfven ſkuras en gång i veckan, men bord, andra trådſaker och kåril hvarje dag. Innan kl. 7 om ſommar och 8 vintermorgonen måſte Sjukvakterſkorne hafva alting ſtådat och i ordning. De ſjuke tvåttas rena, frias från ohyra och få rent Linne och ſnygga Kläder på ſig då de komma in, de måſte åtminſtone 2 gångor i veckan ömſa Linne. Aldrig får någon orenlighet ligga qvar en timme. Nattſtolarne utbåras och ſköljas genaſt, om natten af Wakhuſtrun, om dagen af Sjukvakterſkans hjelp. Uppaſsning på de ſjuke och tilſyn felar ej. För hvarje Sjukſal år en Sjukvakterſka kallad *Siſter*, en Hjälphuſtru (*Nurſe*) och en Wakhuſtru; utom deſs åro de Patienter, ſom gå uppe och kunna bitråda, förbundne dårtil. All ting ſker med ordning och på Klock-ſlaget. Patienterne hafva ſin viſa timme at åta och vara i ſång. På viſs timme ſkola ljuſen vara ſlåkte och portarna ſtångde. Wak-huſtrurna hafva ſin viſa timme at inkomma och aftråda, m. m.

Jag har förut anmårkt, at Regeringen ej befattar ſig med ſtyrelſen och vården af Lazaretten. *Governor* år hvar och en, ſom antingen på en gång gifvit en betydande ſumma til et Lazarett, eller årligen gifver något viſt.

viſt. Det är desſe *Governors* ſom hafva upſigten öfver Lazaretten och vårda dem ſom ſin Egendom. De utvälja bland ſig en Préſident och en Skattmåſtare, ſom åro för lifstiden, eller ſå länge de behålla Directions förtroende. Qvartaliter mötas alla Governors och hafva en general ſammankomſt uti Lazarettets ſtora Sal, då genomſes räkenſkaperna, hushållningen och Economiſka vården regleras, Embets-män antagas, ſamt visſa Utſkott nämnas, ſom ſå ſina ſärſkilta detailler, för hvilka de anſvara Direction. Desſa Committeer ombytas årligen. *Hus-Committeen* väljer ſig en Ordförande (Chairman), ſamlas en gång i veckan i Lazarettet at tilſe, det Proviant och andra förnödenheter ej tryta, at Betjäningen fullgör ſina ſkyldigheter och at allting går i ſin ordning. En annan *Committee* mötes hvart ½ år, för at öfverſe och revidera Skattmåſtarens räkenſkaper. — *Medicinſka Utſkottet* beſtår af ſådane Ledamöter, ſom antingen practicera Medicine, Chirurgien, Pharmacien, eller åga någon inſigt uti dithörande vetenſkaper. De förordna och uphandla erforderlige Droguer, tilſe at Medicamenter ej tryta och åro förſvarliga, ſamt hafva upſigt öfver Apothekaren. *Skattmåſtaren* uppbår alla inkomſter och beſtrider utgifterna, alla medel gå genom hans händer. Under honom är: *Steward*, ſom beſtändigt måſte bo innom Lazarettet. Det bör vara en pålitelig Man, ſom

ſät-

fåtter borgen för sig innan han antages. Han har en vidlyftig detail, alla Inventarier åro i hans vård, han förer bok och räkenskap öfver den Proviant och andra förnödenheter, som inbringas. Hvarje vecka upger han för Hus-Committeen hvad som tarfvas, samt räkning på de mindre utgifter han beströdt. Alla Karlar i Huset åro under hans tillsyn och med Matronan har han at tilse, det Betjåningen fullgör sina skyldigheter. Utom detta förer han Journal öfver alla sjuka, som intagas och utskrifvas, af hvilken Journal han tillställer Lazarettets Medici och Chirurgi hvar sit Exemplar. *Matronan* har alla Meubler, Linne och Sångkläder under sin vård. Sjukvakterskorna och de andra Qvinsolken stå under hennes tilsyn. Hon besöker åtminstone en gång om dagen alla Sjuksalarna och efterser, at de hållas snygga, at intet felar i uppasningen, at Patienterna intaga riktigt och hålla den föreskrefne dieten, samt at ingen öfverskrider de fastställte Reglorna.

Sjukvakterskorna åligger, at hålla Salarna snygga och rena, at gifva de sjuka in på sina bestämda tider, at bringa dem mat och dricka, och för öfrigt på alt sätt se dem til godo och hindra oordentligheter. Hvar och en har til biträde en Hjälphustru. *Vakerskan* inkommer på vis timme om aftonen och emottager nattvakten: hon får ej sofva hela natten, utan gå då och då ikring til dem, som

ſom äro måſt ſjuke, ſe dem til godo och hjelpa dem, ſom tarfva hjelp.

Hus-Predikanten bör bo i Lazarettet eller åtminſtone innom $\frac{1}{4}$ Engelſk mil nåra det. Honom åligger, at hvarje morgon hålla Bön i Capellet, predika hvar Söndag och en gång i månaden utdela Sacramentet, ſamt deſsutom beſöka de måſt ſjuke uti Wards.

Apothekaren bor i Lazarettet och har, utom bonings rum och Apotheket, et Laboratorium. Ingen antages utan caution. Simplicia lämnas honom at componera och præparera efter Läkares föreſkrift. Han är huſets Medicus deſsutom, ſom under Läkares frånvaro dageligen beſöker de ſjuke, ſer til at Medicamenterna rätt användas och rådfrågas uti förefallande händelſer af Sjukvakterſkorna. Han examineras förut af Medicinſka Utſkottet, på hvars approbation han antages. — Utom denne för hvarje Hoſpital nödiga betjäningen, hafva de ſtörre en hop både Öfver- och Under-Betjäning til, ſom Secreterare, Aſſiſtenter, Bagare, Bryggare, Kock, Källarſvån (Butler), Brefbärare, Portvaktare, med flere.

Läkare-Vården beſtrides vid hvarje Hoſpital af 3:ne Medici och lika många Chirurgi (*a*). De bo alla utom Lazarettet, hafva ingen

(*a*) Vid *St. Georg's Hoſpital* äro 4 Medici, 4 Chirurgi och en biträdande Fältſkär (Surgeon Aſſiſtent).

ingen lön, utan anſes denna poſten endaſt ſom en väg til förtroende och practique (*b*). Hvar och en åger likväl frihet, at i Lazarettet hålla Cliniſka och andra til vetteníkapen hörande förelåsningar och därtil nyttja Anatomie-Salen (*c*). Hvad upmuntran detta kan vara för en Läkare, at med den nit och iver, ſom vederbör, ſköta ſit kall, lämnar jag därhån. Med all den aktning jag är Engelſka Medici ſkyldig, ſom Män af lärdom och erfarenhet, vågar jag dock förſäkra, det jag vid ſjukvården i Lazaretten, märkt en vårdslöshet och en liknöjdhet, ſom man vid våra ej träffar. Jag tilſkrifver detta en briſtande upmuntran och belöning. — De ypperliga tilfällen, ſom eljeſt i Engelſka Hoſpitalen gifvas, at uti Läkare-konſten göra pålitliga obſervationer, at anſtälla ſäkra och decideranle förſök, ſamt på många andra ſätt rikta vetteníkapen, blifva härigenom förſummade och ur akt låtne; tvärtom, vore Läkare ſå väl lönte, at de ej behöfde ſöka ſin föda genom pri-

(*b*) Vid *St. Thomas's Hoſpital* och *Bartholomeus* hafva Medici hvardera en gratification af 40 Guineas.

(*c*) För några Medici och Chirurgi, ſom vunnit förtroende, lyckas deſſe förelåsningar rätt väl, för andre åter aldeles intet. Dr. Saunders t. ex. vid *Guy's Hoſpital* förtjänar årligen genom ſina Cliniſka förelåsningar kring 900 L. Sterl. Mr. Clins vid *St. Thomas's* läſer Anatomien, har et Auditorium af 150 perſoner, hvardera betala 4 - 5 Guineas.

privat practik, logerade innom Lazarettet och man tillika valde kunnige Män, som älskade vetenskapen, skulle Läkare-konsten vinna otrolig tilväxt. — Medici och Chirurgi tillsättas af Governors vid någon allmän sammankomst. Hvarje Medicus besöker Lazarettet 3 gångor i veckan på en viss timme, t. ex. kl. 11 förmiddagen. En viss dag i veckan emottages nya Patienter och tilfrisknade utskrifvas; den dagen besöka de ej Sjukssalarna, om ej någon är så illa sjuk, at tilsyn tarfvas. De andra dagarne visiteras Wards, där han har sjuke. Hvarje Läkare förer Journal öfver sina Patienter, där han antecknar namnet, sjukdomen och de märkligaste omständigheter, Medicine och den diét de skola föra. Efter denna Journalen utdelar sedan Apothekaren Medicamenterna och Matronan förordnar om diéten. Vid *St. Thomas's Hospital* böra om Lördagen, enligt Författningarna, alla til huset hörande Medici och Chirurgi mötas och i sällskap besöka Wards, i fall någon Patient vore så illa sjuk at allmän rådplägning fordrades. På Söndagen ske inga sjukbesök.

Chirurgi hafva, som Medici, ingen lön, och besöka Lazarettet visa dagar i veckan. Så snart någon Operation skall förrättas, åro alla närvarande och den opererar, hvars Patient det är. Alla Operationer, äfven som Disfectioner förrättas uti Anatomie-salen, på

det

det unge attenderande Medici och Chirurgi beqvämt må kunna biviſta dem. Efter Operation bortföres Patienten til ſin Sång och förbindes båttre där. Förbindningarne begynnas tidigare om morgonen af Eleverna, och de ſom tarfva mer tilſyn, lämnas oförbundne tils Öfver-Fältſkären kommer (*a*).

Hus-

(*a*) Förledne året voro följande Medici och Chirurgi vid Hoſpitalen och Sjukhuſen i London: vid *St. Thomas's Hoſpital*: *Medici* Dr. GEORGE FORDYCE, Dr. BLANE, Dr. CRAWFORD; *Chirurgi* Mr. CHAUDLER, BIRCH och CLINE. Vid *Bartholomeus's*: Dr. PITCAIRNE, Dr. BUDD, Dr. AUSTIN, *Chir.* CARLE, BLICKE, LONG. Vid *Guy's Hoſpital*: *Med.* Dr. SAUNDER, Dr. HERVEY, Dr. RELPH. *Chir.* LUKAS, COOPER, FORSTER. Vid *St. George's*: *Med.* Dr. ROBERTSON, Dr. J. FORD Jun. Dr. BAILLIE, Dr. PEARSON. *Chir.* GUNNING, JOHN HUNTER, HAWKINS, WALKER. Vid *Weſtminſter Infirmery*: *Med.* Dr. HICKS, Dr. MORRIS, Dr. BLACKBURNE. *Chir.* WATSON, LYNN, MOREL. Vid *Middelſex Hoſpital*: *Med.* Dr. MAYO, Dr. HAMMON, Dr. LATHAM. *Chir.* HOWARD, CHAFY, WYATT, MINORS. Vid *London Hoſpital*: *Med.* Dr. COOKE, WILL. HAMILTON. Dr. FOX. *Chir.* GRINDAL, NEALE, BLIZARD. Vid *Lock Hoſp.*: *Med.* Dr. JAMES HERVEY. *Chir.* WILLIAMS, PEARSON. Vid *Tympningsbujet* och *Kopp-Lazarettet* är Dr. WOODVILLE Medicus, Chirurg vid det förra UPPOM, vid det ſednare WACHSEL. Vid *Bethlem*: *Med.* Dr. THOM MONRO. *Chir.* CROWHER. Vid *St. Luke's Hoſpital*: *Med.* Dr. SAM. FOART SIMMONS; *Chir.* VAUX. Vid *City of London Lying-in Hoſpital* är J. COCL. LETTSOM extra ordinair och Dr. HULME ordinarie Medicus, Dr. MAC. LAURIN är ordinarie och Dr. ORME extra ordinarie Accoucheur; *Chirurg* är Mr. LUKAS. Vid *Britiſh Lying-in Ho-*

Hus- eller *Under-Fältskårer* hafva ej alla Lazarètter, men som nödigt år, vid olycks-händelser eller andra innom huset förefallande, som tarfva skyndsam hjelp, at en Chirurg år til hands, så böra altid Fältskårerne hålla 1 - 2 af sina Elever på stället, hvilka så länge de åro där, hafva fria husrum och spisa med Matronan. Sådan år inrättningen vid *St. Thomas's*, *Guy's* och *London Hospitals*; vid andre åter åro ordentelige Hus-Fältskårer antagne, som vid *Bartholomew's*, *St. George's*, *Middelsex*, m. fl. Hospitaler. Mat-ordningen år vid hvarje Lazarette af Governors utstakad til ordinair, mindre födande och klen, men Medici reglera dieten för hvarje sjuk. Judarne få i stället för Kött eller Kött-soppa, vist om dagen i penningar, t. ex. 2 ½ Pence, men dricka lika med de andra (*b*).

XI. B. N:o 14. O Hvad

---

spital: Med. Dr. Underwood, Dr. Combe; *Chir.* Graves, Simmons. Vid *Westminster Lying-in Hospital* var Dr. John Leake Medicus, som dog förledne Sommar. Vid *Lying-in Charity* år Dr. John Sims consuiterande Medicus, men Dr. Dennison, Dr. Squire och Dr. Langslow Accoucheurer. 30 Barnmorskor höra åfven til denna inrättning. Vid *General Dispensery Med.* Dr. James Sims, Dr. Sandeman, Dr. Meyers; *Chir.* Vaux, Norris. Vid *Public Dispensery: Med.* Dr. Willaw; *Chir.* Pearson. Vid *Westminster Dispensary: Med.* Dr. Jackson, Dr. Simmons, Dr. James Ford och Dr. Bland åro Accoucheurer; *Chir* Edw. Ford.

b) Vid *London Hospital* år följande mat-ordning:

Hvad Sjukvården angår, i de vid Lazaretten mäst förekommande sjukdomar och deras botande, vore et ämne af vidsträcktare plan än jag för närvarande föresatt mig. Jag får nu endast därvid göra en och annan anmärkning.

Utom dem, som til vård och skötsel i Lazaretten intagas, äro vid hvarje Hospital en mängd ut-patienter, som på viss dag i veckan infinna sig, få råd af Läkarena och anvisning på Apotheket til Medicamenter. Antalet af ut-patienter öfverskrider ofta deras, som blifvit intagne. Denna omständigheten gör den upgiften trolig, at vid *London Hospital*, där endast 130 Sängar äro, från 1740

1:o, *Ordinaira*. *Frukost* 1 Pint af Mjölkvälling eller Hafre-Soppa; *Middag* 8 Unce kokadt Oxkött eller lika vigt Fårkött, af hvardera 3 gångor i veckan, om Söndagen 8 unce stekt Kött, frambogen af Kalf; *Afton* 1 Pint Köttsoppa, men om Söndagen 2 Unce Smör eller 1 ½ Glouster Ost. Af Dricka behås om sommaren 3 Pint och om vintren ¼ Gallon, Bröd, 12 unce Hvete-bröd om dagen, 2:o, *Mindre födande* (Middle Diet). *Frukost* 1 Pint Hafresoppa eller Brödsoppa (Panado). *Middag* 4 gångor i veckan 4 unce kokat Fårkött, 2 gångor lika vigt kokt Kalf och om Söndagen Kalfstek; *afton* 1 Pint Köttsoppa eller Panado, 8 unce Hvetebröd om dagen och 1 Pint Dricka. 3:o, *Klen Diet*: *Frukost* Hafre- eller Perlgrynssoppa 1 Pint; *Middag* 1 Pint Köttsoppa eller Panado, om *afton*en samma som om middagen. Bröd 6 unce Hvetebröd, men intet Dricka.

1740 til 1762 blifvit vårdade 457,882 Patienter. Uti Lazaretten intagas i allmänhet inga Patienter, behäftade med ſmittſamma Sjukdomar, ſom Skabb, Ondſkorf, Veneriſka åkommor, Päſt, Utſlags- och Rötfebrar, m. fl. Vid *Guy's Hoſpital* åro några Sångar för Lunatici och öfra våningen för Veneriſka ſjuka. Vid *Weſtminſter Infirmery* åro några rum för obotlige ſjuka. De fläſte Hoſpitalen hafva ſin egen Pharmacopee, den Medici och Chirurgi följa. Vid *St. Thomas's* har man ännu i Pharmacopeen åtſkillige formuler qvar efter MEAD, ſom fordom var Medicus vid det Hoſpitalet. — Medicinen är enkel och okonſtlad, Medicamenterna få och kraftiga, man underhjelper efter indication, men låter för öfrigt naturen arbeta ſjelf. Man anſer för orimligt, at evacuera primæ viæ tils krafterna åfven åro medtagne och är ganſka varſam vid åderlåtningar, men ſöker tidigt genom ſtärkande medel biſpringa naturen. Engelſka Climatet och lefnads-ſättet, vida ſkilgdt från det Svenſka, gör at en hop ſjukdomar här förekomma, ſom antingen åro föga kände hos oſs eller af olika lynne. Jag vet ej af hvad förſvagande och ſeptiſk natur Londons Climat är, men har af egen årfarenhet fådt lära, det en Utlänning, ſom ej lyder Engelsmåns råd, at åtminſtone dricka något Vin eller Porter, tar ſig illa fram. Luften är fållan ſå ren, ſom hos oſs, utan fugtig, dimmig och om-

bytlig. Lefnads-sättet är förswagande: ymnogt kött-ätande, öfverflödigt bruk af Thee, starka och hetsiga Viner, samt natt-nöjen, m. m. bidraga härtil. De mäst förefallande sjukdomar, härröra således af swaghet, röta eller förkylningar. Bland de allmännaste räknar jag *Scrofler* (King's Evil) och Scrofuleusa åkommor, som, lyckligt vis, äro föga kände i Sverige. Man är nu allmänt öfvertygad, at denna sjukdom härrör at slapphet i solida delarna, i synnerhet Lymphatiska kärlen. Den visar sig under åtskillige skepnader och lägger grunden til en hop andra obotlige sjukdomar, i synnerhet *Consumption* (Phthisis tuberculosa) och *White Swellings* (Ledswampar). Mot denna ödande plåga har man ännu ej hittat på något säkert medel. Bad i Saltsjövatten, Kina, exercise och andra stärkande medel, svara bäst emot indication. Dr. CRAWFORD, som för några år sedan gaf up sina försök med *Terra ponderosa Salita* (Barytes Muriata) och ännu fortfar med dem, tror sig i detta finna et kraftigt botemedel för Scrofler. Tiden skall visa, om han vinner sit ändamål och torde jag vid et annat tilfälle få upgifva hvad jag sjelf observerat och kunnat samla om detta Medicament.

Förkylningar och *Rheumatiska åkommor* äro lika så allmänna, som Scrofler, hvartil det ombytliga Climatet är orsaken. Dr. LETTSOM anmärker, at den, som i London vill cure-

ra

ra Rheumatiſme eftet SYDENHAMS och CULLEN's föreſkrifter, tar ſig ſlått fram. Jag kan beſtyrka det med egen årfarenhet, ty efter en föregången Fluſs-feber, ſom knapt råckt öfver 12 timmar, var jag ſå matt, ſom hade jag nyſs kommit up ur en ſvår remittent feber. Åderlåtningar åga ſällan eller aldrig rum; men Diaphoretica ſå mycket mer: bland dem åro Ammonia Acetata, Miſtura Camphorata cum Am. Acetata, Pulvis Doveri, Tinctura Guajaci och mot aftnarna gifves en Pill af Opium, Tartarus Antimonialis och conſerva roſarum.

Vid *Febrar* år ånnu JAMES's *Powder* i mycket bruk. *Rötfebrar* förekomma rått ofta och af vårſta ſlaget. De ſkötas med Kina, ymnogt Vin eller Porter, födande mat och opiater mot aftnarna. Har man tid på ſig föregår et emetic; men är ſjukdomen avancerad, åger ingen ſort evacuation rum.

Hals-ſjukan (Sore Throat) år ganſka gängſe i London, och då våderleken en liten tid varit varm och fugtig, blir *Putrid ſore Throat* (rötaktig Hals-ſjuka) endemiſk. Den ſkötes ſom en rötfeber med ſtimulantia til och med, at Capſicum annuum pulveriſerad, gifves til några grains pro doſi.

Low-Fevers (Febris lenta nervoſa) tåla inga evacuationer, utan fordra ſtarka doſes af Opium, China och Veſicatorier.

I Diarrheer nyttjas Krita i Mixtur eller Bolus, Extr. Ligni Campeſchiani, Gummi Kino &c. Den från JACKSONS Bay hembragte Kådan *The Yellow Gum* kallad, har både här och i Dyſenterie viſt god vårkan. Hvad Lapis Calaminaris, fint ſlammad och gifven til en ſcr. 3 gånger om dagen, vil uträtta i Lienterie och Chroniſk Dyſenterie, ſkall tiden viſa.

Palſy eller *Paralyſie* utan föregången eller åtföljande Apoplexie, attaquerar mycket ungt Folk, ſvårt är at påfinna ordſaken därtil. Den ſkötes med ſtimulantia, både in och externe. Veſicatorier appliceras til hufvud och os ſacrum; Spina Dorſi frotteras med Linim. e. ſal. volatile cauſt. Man ger Bolus af ſale volat. et Elect. Cardiac. aa ſcrup., ofta acuerat med et eller annat grain. pulvis Cantharidum, hvarpå drickes en ſtark infuſion på rad. Valerianæ, Pepparrot, Senap och Canella Alba.

Vattuſigtiga åro vid Lazaretten ej ovanlige Patienter. *Digitalis Purpurea* har kommit ur mode och Tobaks Infuſion åfvenſå; men Cremor Tartari behåller ſit värde och ſcillitica. Vid *St. Thomas's Hoſpital* bibehåller man ännu med mycket förtroende åtſkilliga Recept efter MEAD, emot Vattuſot.

I Fråſor nyttjas alt för många Arſenicaliſka droppar, tillagade efter FOWLER's föreſkrift; man påſtår, at om Arſeniken fullt

mät-

mättas af Alkali Vegetab. och solution väl sil-las, at intet af Arseniken olöst må qvarblif-va, skola de, förstigtigt nyttjade, ej vara far-liga. *Anguſtura Barken*, som i början gjor-de undervärk, begynner at förlora något af sit förtroende. Vid *Bartholomeus Hoſpital* försöktes en Bark, kommen ifrån Ostindien, som liknade til utseende bleka Kinan, men var så reſineux at den ej lätt pulverisera sig, utan geck hop i Klimpar; den smakade myc-ket båsk, reſineux och het och curerade väl Fråsor.

Vid *Hudens Sjukdomar* är Almbarken i mycket förtroende. Den bör nyttjas färsk el-ler åtminstone ej öfver $\frac{1}{2}$ år gammal. Färsk är den mycket mucilagineux, men förlorar det ju äldre den blir. I *Ros-Febrar* ger man Kina til 1 lod om dagen och dåröfver, eller 1 Dr. hvarannan timme.

Chirurgiska vården beſtrides af Mån, hvilka hvarken årfarenhet eller öfning kunna brista. Operationerna ske *tuto*, men visst ej *cito* och huru *jucunde* det kan vara för Pa-tienten vet jag ej, ty operation förrättas med samma Köld, som disequerade man et Ca-daver. Men så oroas ej Operateuren under sit arbete af Patientens klagorop. Jag har med förundran och hänryckning sedt barn, under de svåraste operationer, som stenskär-ning och Amputationer, långt ifrån at jämra

ſig, converſera med de kringſtående och förklara Operateuren *to be a very good Doctor.*

Stenſkärningen förrättas lika vid alla Lazaretten och därvid nyttjas HAWKINS ſkårande Gorgeret.

Hydrocele åter opereras olika på differenta ſtällen. Vid *St. Thomas's Hoſpital*, där ELSE varit Chirurg, följes hans method, at cauterisera; vid *Bartholomew* åter har CARLE införd injections-methoden. Sedan yttre betäckningar äro öpnade, Tunica Dartos afſkalad, ſamt Vaginalis med ſaccus blottad, öpnas den med en Troiqvart, vattnet aftappas och en blandning af Portvin och vatten inſprutas därefter, ſom behålles 5 - 6 minuter, eller ſå länge Patienten det tål. Denna inſprutningen irriterar och inflammerar inre väggen, hvarigenom Author tror, at ſäcken fulteligen ſkall gro ihop. Hr. CARLE, POTTS Måg, ſkryter af denna, ſom ſin egen påfinning, ehuru den långt för hans tid var bekant och practicerad af SHARP. Vid *Middelſex Hoſpital* åter öpnas hela ſäcken upifrån nedåt, eller ſom det ſäges *from top to bottom*, alt vatten uttömmes, Teſticlen examineras om den är friſk, et ſtycke af tunica vaginalis bortſkäres och läkes.

Starr-Operation förrättades uti *Weſtminſter Infirmery* med Depreſſions methoden. Den begynner eljeſt at aflåggas och extraction an-

ta-

tagas; härtil torde *Baron* WENZEL något bidragit genom ſina lyckliga operationer.

Vid *Amputationer* är den i alla affeender preferable ALANSONSKA methoden allmänt antagen. PETITS tournequet med någon förbättring nyttjas. Arteren fattas med tenaculum, framdrages och underbindes, men ſkulle någon ſido-gren blöda för mycket, brukas vanlig ligatur. Härefter framdrages ſkinnet tilräckligt öfver ſtumpen, nedhålles med en linda, ſom går upifrån nedåt och fäſtes med häftor. Härpå ſker förbandet, utan linda och linneſkaf och en ylle mysſa trådes öfver altſammas. Linne bindlar äro allmänt aflagde och Ylle eller Flanells antagne och det på ganſka god grund. De äro elaſtika och mer eftergifvande än linne och bibehålla efter tvättningen lika mjukhet. Häftpläſter är på ſamma grund bortlagt och i ſtället utbredes ſalfva på mjuka blår, ſom ſläs ikring, på lika ſätt man fordom nyttjade Häftpläſtret. Denna betäckning bibehåller en jämn värma och förvarar ſåret från alla hårda tryckningar. - - Men jag ſkyndar, at ſom haſtigaſt omtala de öfrige Sjukhuſen i London.

För Veneriſka ſjuka är *Lock Hoſpital*; en tämmelig vacker byggnad, ſaſt ej mycket ſtor. Man föres förſt uti en vacker Sal, ordinaira Seſſions-rummet och där Patienter intagas, bakom den är et ſnyggt rum, hvartil leder en hemlig gång, at blygſamma Patienter och

de, som villa vara dålda, må, utan at bliva sedda, dår kunna infinna sig. Kring 80 Sångar åro i flere Wards, dår svårare Venerika åkommor vårdas. Så länge Patienterna kunna gå uppe och ute, inställa de sig visa dagar i veckan, at få råd och Medicamenter. Sjuk-vården bestrides af en Medicus, som sällan har något at göra, emedan de måste åkommor fordra Chirurgisk åtgård, 2:ne Chirurgi besöka Lazarettet 3 gångor i veckan, en Apothekare, som utom Medicaments vården besöker ut-patienterna, hvarföre honom bestås en Assistent til bitråde innom hus. Hus-Fältskår finnes ej, utan år altid någon af Fältskårernas Eleve, som under det han betjånar bor i Lazarettet. Bad-anstalterne åro beqvåma och väl inråttade. Cur methoden år ganska Simpel, sedan man försökt alla möjeliga Merc. præparationer, har man återkommit til den enkla friction. 2 Drachmer, på sin högd, ingnides dageligen och då Salivation inställer sig, uphöres med smörjningen, tils den afstadnat. Intet Mercurial præparat intages utom vid Gonorrheer dår Calomel gifves med något Extract, Conferva rosar. Opium &c. i form af Piller. Bubo venereus bringas genom Caustica medel til suppuration och låret gnides med ungv. Merc. Testiculus venereus baddas med grötar af Conium, dem Mr. Pearson funnit vara de båst fördelande. Med Opium har han anstålt noga och decide-

derande förſök, ſamt funnit det ingalunda curera Veneriſka ſjukan.

Kopp-Ympnings-Huſet ligger på en behaglig tract, är ej mycket ſtort, men väl inråttadt, har framföre en ſtor grön gård för de ſjuke, at ſpatſera på och bakom Kökstrågårdar. Wards åro ſtora och rymliga, men fullſatte med Stålfångar. Då jag anmärkte detta, förſäkrade man, at Huſet ſällan är ſå fullt, at alla Sångarne uptagas, deſsutom åro de ſjuke endaſt om nätterne i ſjukſalarna, men åga om dagen frihet at gå ut om de orka. Huſet håller 130 fångar. Under ſtarkaſte Sommarhettan ympas ingen, men ſå ſnart luften mot Höſten blifver tempererad, inſinner Folk ſig til ympning både från Staden och Landet. Vid Jultiden kan Folknummern gå til 100 och däröfver. Här ympas Menniſkor af alla åldrar, dock ej altför ſpåda Barn. Innan de intagas examineras de til hälſa, ſnygghet, föregångit lefnads-ſätt och dylikt. Intagne få de ſtraxt rena kläder, badas och præpareras. Præparation ſker på det ſättet, at de få qvällen för ympningen några grains Calomel och morgonen därpå Laxer-ſalt. Ympningen ſker altid med färſkt flytande Vahr efter DIMSDAL's nyare method. Under hela ſjukdomens lopp ſöker man at hålla lifvet öppet; Köttmat och Spiritüoſa få under hela ympningen ej njutas, men väl Köttſoppa. *Doctor* WOODVILLE har påfunnit et

ſätt

fått at förkorta tiden emellan ympningen och utslaget. Då *Dr.* HAYGARD upgaf et förslag, at genom Dush-bad, först af kalt och sedant varmt vatten, aftvåtta giftet efter rasande Hundars bett, försökte WOODVILLE om ej detta skulle lyckas vid kopp-giftets afkölsjande, men långt ifrån at vinna ändamålet, stimulerades absorberande Kårilen häraf til starkare action, giftet upsöps qvickare, febern inställte sig tidigare och alla Stadia förkortades.

Kopp-Hospitalet är en eländig byggnad, huset inuti trångt och smutsigt. Hvarje sjuk har en liten osnygg Cellul, så länge han är illa sjuk, men sedan flyttas flere tilsammans uti et Rum. Mortaliteten är här ganska stor. Kopp-patienter, som i de andra Hospitalen ej intagas, komma hit når de äro som värst; också får man här se de svåraste Koppor. De skötas med ymnigt vin, kina och opium, men de sjuke stryka dock med. Detta Hospitalet blifver i år flyttadt til Ympningshuset och skall upbyggas på samma grund efter en bättre och mot ändamålet svarande plan.

Bethlem och *St. Luke's Hospital* äro de 2:ne Publique Dårhusen i London, dår årligen flere hundrade galningar vårdas. *Bethlem* står under tilsyn af Lord Maijor och Aldermen, är en skön byggnad; men gammal, tung och ohygglig, injagar den vid åsyn en rysning, den man ej märker vid *St. Luke's*.

Det-

Detta år et präktigt hus, öpreſt i ſamma ſtil och på ſamma plan ſom Bethlem, men mycket ſnyggare och vida förbättradt, beſtående af en lång byggnad med Frontiſpice och flyglar. Utåt gatan år det omgifvit af en hög mur, utmed hvilken åro innanföre planterade vackra poplar och där emellan en grön ſluttande vall med afſåttningar. Huſet år 3:ne våningar högt åfvan jord, den 4:de eller underſta, vålfd, innehåller Kök, Skafferier, Kållare, Badhus, Tvättſtugor, m. m. Frontiſpicen innefattar Seſſions-rummen för Governors, Hus-Committeen och Läkaren, ſamt Bonings-rum för Apothekaren, The Maſter och Matronan. Från denna mellan-våningen afſkiljas Gallerierna genom et Järnſtaket och Portar. Gallerierne hafva fönſter å ena ſidan och Cellulerna å den andra.

Hvart Gallerie innehåller 20 Celluler, en för hvarje galning, där han om natten inneſlutes och vid ändarna taga flyglarna vid med tvårgallerier. Hvarje Cellul år kring 6 alnar djup och $3\frac{1}{2}$ aln bred, innehåller en ſång, lik en lår, et litet trådbord och 2:ne ſtolar. Fönſtret år igentimrat, at endaſt up emot taket ljuſet inkommer. Åfvan dörren år et litet fönſter och på denſamma en ſkott-lucka, ſom utifrån öpnas. Til hvarje Cellul föres vatten genom et Blyrör.

Vid hörnen, där ſido-gallerierne vidtaga, åro ſtörre rum inråttade, dels til Mat-ſalar

med

med långa trådbord, dels med flere fångar dår de förbåttrade såfva. Vaktare och Vakterſkor hafva hår ſina rum, alla placerade med fönſtren inåt trågården. Hvart Gallerie å ſamma ſida communicerar med det andra och hafva en gemenſam nedgång i trågården; men aldrig råkas Karlar och Qvinfolk. Hvar ſida har ſin afſtångda trågård, en fyrkantig plan med et öppet Luſthus midt uti, kringſatt med bånkar.

I detta Hoſpital råder ſtörre ſnygghet och propreté, ån jag vid något Lazarett blifvit varſe. En gång om året hvitlimmas Gallerierna, Celluler och alla rummen, alt trävirke målas til och med ſtentrapporna; gålfven ſkuras en gång i veckan, men Cellulerne få ofta ſom det fordras, ſamt alla trådſaker och andra kåril hvar dag. De mindre galna hafva riktiga fångklåder, men de ſom ej kunna gifva akt på naturens behof, ligga på Halm, nakne med en Rydja öfver ſig. Denna Halmen ombytes hvarje dag, rydjan tvåttas och gålfvet ſnyggas. Alla måſte åtminſtone 2 gångor i veckan byta om Linne, men med dem ſom ej kunna hålla ſig ſnygga gör man det hvar dag.

Tvåttſtugan år en modell af god inrättning, utmed hela våggen under fönſtret åro tvåttbunkar placerade, dit genom 2:ne blyrör, både varmt och kalt vatten ledes. Vid botten af bunken, tager et annat rör med

ſkruf

ſkruf vid, ſom afleder det orena vattnet. Utom deſs har man en Tvätt-machine (Waſhing Engine) til Täckens och Lakans tvättning.

Som mycket bidragande til ſnyggheten, och kanſke nog til Curen, måſte de galne bada flere gångor i veckan. Badhuſet år inråttadt både med varmt och kalt bad. Det år ej utan, at ju vid galningars ſkötſel, ſnyggheten år bland de hufvudſakeligaſte puncter at i agtaga; varelſer, ſom ej en gång hafva kånſlan af naturliga behofven, huru kunna de mana ſig ſjelfve til omſorger, ſom göra mindre intryck.

Nåſt renligheten har man varit omtånkt at låta dem andas en ren och ſund luft. Så länge den vackra årstiden varar, få de hela dagen ſpatſera i trågården, men vid kallare eller obehageligt våder, åga de i Gallerierne all frihet at roa ſig. Jag har ſedt på en liten fläck några 70 galningar tilhopa, utan minſta tecken til buller eller oväſende. Den rena och friſka luften, Solens ljufva inflytelſe, ſamt umgånge med lina likar, måſte nödvändigt mildra deſſe uſlingars bedröfliga tilſtånd och ſkingra deras ihångſna melancholiſka ideer. Hårtil bidrager och mycket den occupation och arbete man ſöker gifva hvar och en efter ſin förmåga. Karlarna ſättas at några timmar om dagen arbeta vid pumpvärket eller Tvätt-machine, Qvinfolken åter at tvät-

tvätta och ſy. Matronan har en Sal med ſtora Skåp, fulla med Linne, dår hon låter dem ſom kunna, ſy, ſticka och mårka.

Långt ifrån, at hår få hôra et ohyggligt dån af fjåttrar och kedjor, uſlingars jåmmerſkri, piſkande och gisſlande, ſe figurer med knapp menniſko-ſkapnad faſtlåſte vid våggarna, eller inſtångde i kåttrar, våltrande i ſin egen tråck, har man vid ſkôtſeln antagit en plan ſom hedrar menſkligheten. Vaktare och Vakterſkor, från barndomen danade til galningars vård, åro få vane at omgås med dem, at de af blotta ôgonkaſten och geſter dômma til deras upfôrande. Aldrig bemôtas de med någon hårdhet, tvårtom, man anſer dem ſom barn, jollrar med dem, ſmickrar deras bôjelſer, ômſom genom ſmå preſenter, ſôker vinna deras fôrtroende, ômſom genom viſad alfvarſamhet hålla dem i ordning.

Ar någon få galen, at han med låmpor ej kan ſtyras, påklådes honom en *Strait Waiſt-coat* (en trôja med ſlutna årmar, ſå gjord, at hånderne lagde i korſs, kunna bindas) och han har åndå frihet at gå ut. Skulle någon vara ſå hôgſt raſande, at detta ej fôrslår, ſåttes en lånk emellan benen, men han ſtånges ej in, utan får vara med de andra. På detta ſått kunna få vaktare och vakterſkor, hålla ſtyr på en mångd galningar. Ja man vill ej en gång viſa, at man miſstånker dem fôr något ondt. De vakthafvande åro i ſina rum

och

och fysſla med andra ſaker, märkes minſta tecken til buller och oväſende, åro de ſtraxt tilreds at taga fred, hvartil de mindre galne hjelpa, åfven, ſom de om middagarne mata dem, ſom hafva Strait Waiſt-coat.

Medicinſka vården år åter ganſka ſimpel och enfaldig. Man litar mycket mer på en förnuftig och god ſkötſel, ån ſpecifica Medicamenter. Det år en orimlighet, at villa bringa alla galningar til förnuft på ſamma och lika ſätt. Långt dårföre ifrån, at begynna med ſtarka och våldſamma evacuationer och dylika medel, förſvagar man endaſt den ſtarke och det i mån krafterne tillåta, ſtärker den ſvage och upmuntrar den nedſlagne, ſamt råttar ſig för öfrigt efter indication och den olika gång ſjukdomen kan taga. Man år öfvertygad, at et förnuftigt bemötande, god ſkötſel och andra moraliſka inflytelſer vårka rått ſå mycket ſom Medicamenter. Dieten år inråttad efter den ſjukes beſkaffenhet. Ordinaira Mat-ordningen år: til *Frukoſt* Hafreſoppa med litet ſmör, til *Middagen* Risgryns- eller Kött-ſoppa med bröd uti och til *Aftonen* Oſt och Bröd. 3 gångor i veckan få de Kött.

På detta förnuftiga ſätt ſkötes emellan 2 a 300 galningar vid hvardera Hoſpitalet. och har gjordt, at t. ex. vid *St. Luke's Hoſpital* af 4421 Patienter, ſom blifvit vårdade där på 40 år, hafva 1936 gått friſka ut. Vid

hvardera Hoſpitalet år en hop obotliga galningar, ſom blifva där hela ſin lifstid. *Bethlem* har et ſtörre antal af ſådane ån *St. Luke's*. Ingen emottages, ſom ej viſer Caution af 2:ne godkände Män på 100 L. at han innom 7 dagar efter tilſägelſe ſkall tagas dådan. Den ſom varit et år i Lazarettet, men ej på den tiden blifvit klok, utſläppes ſom obotlig; men intages ſedan i den ordning han år upförd på de obotligas liſta, når rum blir ledigt; vill man förut hafva någon in, betalas 5 Engelſka ſkilling i veckan för honom, tils hans Nummer kommer. Både Medici och Chirurgi åro lönte vid desſa Hoſpitalen. Medici få 100 L. och Chirurgi 50 L.

Jag får be om förlåtelſe, at jag ſå länge uppehållit mig vid denna Article, men når frågan blir at mildra desſe uſlingars lidande och elände, bör ſjelfva önſkan vara en uriåkt.

Förloſsnings-Huſen åro på olika ſot inråttade.

City of London Lying-in Hoſpital år af alla den vackraſte byggnaden, väl belägen och inråttad. Wards åro höga och rymliga. Hvarje *Ward* har 2 ſtora och 4 ſmårre fönſter, ſamt innehåller 7 ſängar. Öfver dörren år en Ventilator och i taket en ſoupirail (airpipe). Störſta ſnygghet iakttages och rent linne finnes i öfverflöd til ombyte på ſängen, för modren och barnet. Här intagas til förloſs-

losning både gifta och ogifta qvinnor. Som en Stadens tilhörighet år altid en Ålderman Presidents vid denna inråttningen.

Westminster Lying-in Hospital år en vacker fast ej så stor byggnad, som den föregående, men rått väl belägen.

Brittish Lying-in Hospital år gammalt, trångt och illa belägit, förmodeligen aldrig ämnat til Lazarett. Hvarje Ward har en dörr, 1 litet och 3 större fönster, men år ej nog stor at innehålla 6 breda Sparlakans-fångar. Här åro inga foupirails utan en ventilator sitter i hvart fönster. — Utom Barnmorskor och Sjukvakterskor finnas vid Barnbördshusen Skötterskor (nurse-tenders), som mottaga och sköta barnen så länge Mödrarne åro qvar i huset. Efter förlosningen, sedan de sjuke blifvit något bättre, flyttas de i en annan våning, at sofva om nätterna. Hvarje Barnbördshus har sin Anatomie-sal, där en samling af Præparater, Foster i alla åldrar, Missfoster, m. m., jämte Instrumenter förvaras.

Lying in Charity, som endast har til föremål gifta Hustrurs förlosning hemma uti deras egna hus, har intet något Hus, utan Governors mötas vissa tider på något visst Caffehus.

Jag har förut anmärkt, at *Dispenseries* i det närmaste svara emot vår inråttning i Stockholm af Fattig-Medici. Man hyr härtil en särskild Byggnad, där Governors mötas och

Läkarena på visſa dagar i veckan inſinna ſig at gifva råd. Den enda betjäning vid denna Inrättning är Apothekaren, ſom bor och har ſit Apothek här. Inrättningen ſtår under tillſyn af en Preſident och Governors på ſamma ſätt ſom vid de andre ſjuk-inrättningarna. Alla fattiga, innom et viſt diſtrict, få här anmäla ſig til råd och föreſkrifter af Medici eller Chirurgi vid Diſpenſery, taga ut Medicamenter från Apotheket och de, ſom äro illa ſjuke, beſökas hemma i deras Hus. Både Läkare och Fältſkärer äro lönte vid Diſpenſeries och få hvardera 100 L. per annum.

Eſkilstuna den 20 Maji 1793.

P. G. TENGMALM.

Kongl. Vetenſk. Acad. Nya Handlingar, 3:dje Qvartalet 1792.

P. 161. *Anmärkningar, angående det ſå kallade Manna Foliata, eller Manna di Fronde, af* AD. MODÉER.

På Norrmalms Brunnsgård blef A. varſe at denna, altid utifrån hämtade ſaft, nedföll på marken från den där planterade *Fraxinus Excelſior*, och at däribland fants en mängd Chermes, ſamt vanliga Flugor, (Muſca dom.). Vid närmare efterſeende fants at Manna utdröp utur kroppen af Chermes, fående figur ef-

efter utgångens mer eller mindre hopdragning, grynig och med krokig ſpets åt ena ändan. Flugorna ſpiſade häraf.

Et Aſktråd med 10 alnars diameter i Kronan, kan om dygnet gifva 5 lod Manna, då det ſamlas på något under Trådet utbredt Linne.

P. 167. *Beſkrifning på några vid Umeå funda okände arter ibland Skalbaggarne, af* Dan. Eric Näzèn.

Deſſe åro: 1) Scarabæus Autumnalis. 2) Silpha Villoſa. 3) Coccinella Segetalis. 4) Cocc. Sinuata. 5) Leptura Smaragdina, ſom alla ſcientifice beſkrifvas.

P. 178. *Anmärkningar öfver Biens byggningsſätt, af Baron* Carl Gustaf Adlekmark.

Deſſe förtjåna läſas i ſit ſammanhang, kunna lättaſt däraf begripas, ſom ock upplyſes af bifogad Tabell.

P. 149. *Anmärkningar öfver de Örter, ſom til ſtor myckenhet följande år florerat, och öfver de Inſecter ſom varit mäſt ſynlige, ſamt mer och mindre gjordt ſkada, af* Clas Bierkander.

Deſſe angå åren 1758 - 1790 incluſive, ſåledes en tid af 32 år; gifva ſåledes mycken anledning til nyttiga kunſkaper i Landthushållningen och förtjåna Landtbrukares hela upmärkſamhet.

P. 228. *Anmärkningar vid Hvita Myrans, (Termes L.) Hiſtoria, af* O. SWARTZ.

De likna mycket Bien i ſit ſamhälles inrättning, ſom beſkrifves här ganſka omſtändeligen och förtjänar för ſin ſtora beſynnerlighet at af alla vettgirige kännas. På Tabellen ſes Kråkets ſärſkilte utſeende.

Kongl. Vetenſk. Acad. Nya Handlingar, 4:de Qvartalet 1792.

P. 243. *Inledning til kunſkapen om Maſkkråken i allmänhet*, af A. MODÉER, Fortſättning. (Se det föregående p. 65).

Här förekommer andra Claſſen, odölgde Maſkkråk, Gymnodela. Denne innefattar 2 Claſſer af V. LINNÉ, nemligen *Inteſtina* och *Molluſca*. A. indelar dem i ordningar, 1:o) *Helminthica*, tarmliknande Maſkkråk, ſom har 14 ſlägter; 2:o) *Alloidea*, mång-formlige Maſkkråk, ſom har 25 ſlägter.

P. 270. *Beſkrifning öfver Slamningen vid Ädelfors Guldvärk, af* ANTON SVAB.

Efter granſkningen af hvarjehanda ſätt til at ſkilja Malm-arterne från Berg-arterne, beſkrifves här ſlamningen omſtändeligen, och viſes deſs ſtora förträde, hvilket genom bifogad Tabell vidare uplyſes.

P.

P. 292. *Några Händelſer, om utvärtes åkommor, ſom både för ſtållets och utſeendets ſkull, lätteligen kunna miſstagas för Veneriſka ſkador, af* JOH. P. WESTRING.

Den förſta angår en Phimoſis med Gonorrhœ, hos en 38 års ogift, ſom befants vara miſsledd Gyllenåder. 2:o) en Goſſe om 6 år, hade lika utvärtes åkommor, ſom endaſt genom kylande medel fördrefvos. 3:o) en 4 års Flicka med Dyſurie och flytning, botades med affôring. 4) Flytning af pus, jämte blodig Urin efter hårda ſtôtar i ljumſken hos en 60 års Man. 5:o) Ulcus labii vulvæ hos en 2 års Flicka, botad med Morot-omſlag. 6:o) Gonorrhœ liknande Veneriſk af Hæmorrhoider; hår anmärkes at Glans penis ej år ſå röd ſom a Cauſa Venerea. 7:o) Pruritus vulvæ hos en ung Fru, ſom ſlôts med en bôld, ordſakat endaſt af ôfverdrifvit umgånge med Mannen. 8:o) En 50 års Man hade Gonorrhœ med Intermittent Feber, botades förſt för Intermittente Febern, ſluteligen den ſvåra Phimoſis, ſom var beledſagad med et Ulcus Glandis, blef endaſt genom Morot-omſlag hulpen.

Deſſe caſus uplyſa huru man i dylika händelſer aldrig bôr haſtigt tilgripa Mercur, och at man altid förſt bôr bruka affôrande, kylande och emollierande, hvarigenom mycken ſkada förekommes.

P. 299. *Anguſtura Barken, beſkrifven och förſökt emot Froſſan, af* A. JOHAN HAGSTRÖM.

Efter en föregången beſkrifning på den, under detta namn, til oſs förde Bark, nyligen til myckenhet genom Weſt-Indiſka Compagniet, förekomma åtſkilliga Förſök, ſom icke tyckas beviſa myckét för denne Barkens kraft i Froſs-febrar.

P. 304. *Rön, om beſkaffenheten och värkan af et ſlags Cinchona, hemſändt af Gouv. Medicus* FAHLBERG, *under namn af Caribæa, och om Anguſtura Barken, af* J. L. ODHELIUS.

Förſt anföres förſök med denna Cinchona, ſom H. Prof. SWARTZ håller före vara C. Floribunda, och därnäſt med Anguſtura Barken. Med bägge åro förſök gjorde på Kgl. Lazarettet, ſom gifva förmånligare hopp om nytta af denne Cinchona, än af Anguſtura, hvilken ſednare utmärker ſig för en angenäm båſka och torde i det affeendet blifva upmärkſamhet värd.

P. 308. *Berättelſe om en ſtor Hölſefvulſt ſom hängde ur Moder-ſlidan et qvarter utom kroppen, lyckligen afknuten, af* JONAS HENRIC GISTRÉN.

Patienten var nära vid at genom förblödning miſta lifvet, och til deſs ſtillande anlades omſider afknytning, ſom lyckligen afſkilde ſvulſten på några timmar, hvilken vägde

1½ mark, var af 1 qvarters långd, 4 a 5 tums bredd och 3 a 4 tums tjocklek.

P. 316. *Förſök at af Svenſka Jordarter tilvärka Valklera för Klädes-Fabriquer, af* Bengt Reinhold Geyer.

Sådane Jordarter böra åga Lerans finhet och ſlipprighet, lått genomtrångas af vatten, hafva Tvålens och Såpans halhet, men icke Lerans ſeghet. A. har funnit dylike i Dalarne, Calmare Lån, Skåne och flereſtädes, åfven ſom i Lima Socken af Wåſter-Dalarne och den ſå kallade Fåhl-källan finnes en härtil tjänlig eldfaſt Lera. Deſſe anledningar förtjäna all upmärkſamhet, för Rikets och många deſs inbyggares däraf möjelige ſtora nytta och förmån.

Kongl. Vetenſk. Acad. Nya Handlingar, 1:ſta Qvartalet 1793.

P. 3. *Inledning til Kunſkapen om Maſk-kräken i allmänhet, af* A. Modeer. (Se det föregående I. II. IV. Qv. 1792).

Här förekommer 3:dje Clasſen: ovindade Skalkräk, *Acochlata*, ſom åter delas i *Vaſculata* och *Tubulata*. Deſſe hafva hitintils varit ſtrödde i flere hufvud-afdelningar, hvarom en kort Hiſtoria läſes. Vaſculata åro 8

Genera, hvilka ſins emellan ſkiljas genom 3 ſlags öpningar, *Foraminalis*, *Valvulata* och *Totalis*. — Tubulata åter utgöra 7 ſlägter, ſkilde genom en *hinnaktig* eller *ſkalaktig* betäckning.

P. 35. *Förſök at af Lafarter bereda Färgſloſter.* (Tredje Afdelningen, ſe 1791 p. 113. 293), af J. P. Westring.

Auctor fortfar med ſin berömliga flit at granſka desſe färgämnen och förekommer här *Berglafvarne*. — Lichen Miniatus ger en obeſtåndig ſvafvelgul färg på Silke, ingen på Ylle. — L. Complicatus Noiſette färg på Ylle, ljus Paille på Silke. — L. Puſtulatus på Ylle cramoiſie, Olive och Violett, på Silke deſamme ſtarkare och ånnu flere färgor. — L. Deuſtus, ſom år mycket allmån och kan ſamlas til myckenhet, ger på Ylle Carmoiſi och allehanda röd färg, åfvenſå på Silke. — L. Eroſus, år ſällſynt, ger på Silke Violett färg. — L. Reticularis, ger på Ylle allehanda bruna och grå färgor, på Silke hvarjehanda gulgrå. — L. Polyphyllus, ger på Ylle och Silke röd färg. — L. Hirſutus, på Ylle mörk Violett, på Silke klar couleur de Lilas. — L. Glaber, på Ylle Violett och Purpur, på Silke, Lilas och Violett. — L. Pullus, på Ylle ſtark Puce, Silke Mor d'ore färg. — L. Glaucus, på Ylle ljus Violett, på Silke mörkare Violett och Puce. — L. Polyrrhizos, år allmån, ger på Ylle allehanda

da röda och på Silke, desamma ännu vackrare. — L. Griseus, en variation af den föregående, ger samma, men vackrare färgor, men är ej så allmän.

P. 55. *Beskrifning på 2 nya Fiskar af Abbor-slägtet från Japan, af* C. P. Thunberg.

Desse äro: Perca Trilineata och P. 7 Fasciata, beskrifne och afritade.

P. 57. *Musca Subcutanea, ny Fluga, beskrefven af* Clas Bierander.

De skada Bladen på Kornet, beskrifvas och afritas här.

P. 61. *Berättelse om en Schirreuse utom munnen hängande tunga, som hos en Piga alt ifrån barndomen varat och omsider af henne sjelf genom Tagelsnåre blifvit afslöst; af* B. Biörnlund. M. D. Assessor och Prov. Medicus.

Denne högst sällsamme händelse beskrifves omständeligen. Pigan var 31 år gammal; föreståend giftermål styrkte hennes föresats som lyckades, öfver förmodan, tungan var mycket hård.

P. 68. *Beskrifning på en tilförene okänd och i Sverige funnen växt, Carex Obtusata, jämte anmärkningar, m. m., af* Sam. Lieblad.

Denne växt beskrifves och afritas, funnen på Öland 1789.

P.

P. 76. *Et märkvärdigt Norrſkén och Magnetnålens rörelſer d.* 4 *Apr.* 1791. *Obſerverade i Uleåborg af* JOH. JULIN.

Omſtändeligen beſkrifvit och jämnfört med dylika förr anmärkte händelſer utomlands.

Kongl. Vetenſk. Acad. Nya Handlingar, Månaderne April, Maji och Junius, 1793.

P. 83. *Inledning til Kunſkapen om Maſkkråken i allmänhet, af* AD. MODEER. (Fortſättning).

Här afhandlas 4:de Clasſen: *Snäckor*, Cochleata. Sedan desſe Kråkens hushållning i ſammanhang med deras ſärſkilte kroppsdelar och byggnad, blifvit af A. omſtändeligen beſkrifven, Natural-Hiſtorien til mycket ljus, kommer han, p. 104, til at beſkrifva ordines, ſom upgifvas vara 1:o) *Bathypora*, med 3 kända Genera; 2:o) *Aneogata*, med 10 genera; 3:o) *Antlemata* med 6 genera, tilſammans 19 kände ſärſkilte ſlägter.

P. 127. *Om den nytta, ſom kan göras med Molybdæna, och Molybdenkalkens förhållande i ſmältnings-vägen, af* P. J HIELM.

Molybdæna är ſvår at pulveriſera, efter hon är finbladig och ſeg, men här beſkrifves lät-

låttaſte ſättet därtil, hvarefter den kan användas til ſkrifpennor, åfven ſom den til grôfre målning kan nyttjas med Linolja, men duger ej til diglar.

Molybden-kalken duger ej til målning, för flere anförde ſkäl; huru han förehåller ſig i ſmältning med jord-arter och Glas-ſatſer, beſkrifves omſtändeligen: 1:o) med Kalkjord. 2:o) med calcinerad hvit Magneſia. 3:o) med Tungjord. 4:o) med Kiſeljord. 5:o) med Lerjord. 6:o) med Lutſalt. 7:o) med Blykalk. 8:o) med Kopparkalk. 9:o) med Flintglas. 10:o) med grönt Glas. 11:o) med blandningen N:o 1 och Flintglas, hvaraf man ſer at Molybden-kalken kan användas til at färga Glas, ſamt til at glaſera Lerkäril.

P. 140. *Teckning och beſkrifning på en ſtor Oſtron-ſort ifrån Japan, af* C. P. Thunberg.

Den kallas *Oſtrea Gigas*, är aflång, en tum tjock, ½ qvarter bred, ifrån ½ til en hel fot lång och ofta af 4 a 5 Skålpunds tyngd, på Tabellen N:o 6 finnes den afritad.

P. 142. *Om Luftſyrans värkningar vid ſjukdomar i underlifvet, i ſynnerhet uringångarne, af* Alex. Kölpin. K. Danſk Juſt. Råd och Profeſſor.

A. beråttar här ſina förſök på Hulmiska methoden; de åro 9 til antalet, ſom med omſtändigheter uplyſa medlets värkan, hvilken al-

altid varit mer eller mindre förmånlig i dessa händelser.

P. 151. *Försök at borttaga vidbrånd smak och lukt på Svenskt Sädes-Brånvin, af* Nils Nyström, Apothekare i Norrköping.

Det sker med försigtigt indrypande af 10 lod Acidum Vitrioli concentratum uti ½ stop rent vatten, hvilket, sedan det kalnat, blandas til 15 Kannor vidbrändt Brånvin och där efter försigtigt distilleras först et qvarter, som särskilt förvaras, därefter 7½ Kanna, som är rent och fritt ifrån all elak smak, sedan fortfättes destilleringen så länge något spirituöst märkes vara qvar. Det första qvarteret tillika med efterrinningen kan nyttjas vid nästa destillering.

På samma sätt borttages finkel-smak och luckt.

P. 153. *Anmärkningar vid åtskillige Vest-Indiska Trädarter, af* Sam. Fahlberg.

Här upräknas 19 slags Träd, som växa på och nära vid Barthelemi, och af hvilka, med många flera A. til K. Academiens Cabinett hemsänt prof. Fortsättning följer i nästa Qvartal.

Af-

Afhandling om Eldſläckande Ämnen, ingifven til Kongl. Vetenſkaps-Academien af NILS-NYSTRÖM. *Apothekare i Norrköping.*

Då nåſtan alla obrännbara ämnen, ſom låta blanda och löſa ſig med vatten, åro tjänlige til eldſläckning, ſå har detta gifvit mig anledning at förſöka de eldſläckande ämnen ſom åro minſt koſtſamma och på alla orter kunna erhållas, och funnit dem både i blandning med brännbara ämnen ſtå emot eldens åtvärkan och åfven i blandning med vatten vid påſprutning ſtraxt ſläcka de i brand ſatte måſt brännbara Materier.

I blandning med Vatten til påſprutning, har jag funnit följande portioner tjänligaſt, nemligen:

Tolf kannor ſtarkaſte Spisaſke-Lut til 100 kannor vatten.

Åtta kannor fin rifven Potaſka til 100 kannor vatten.

Tio kannor torkadt och fint rifvit Kôks-ſalt til 100 kannor vatten.

Tio Kannor torkad och fin rifven grön Vitriol til 100 kannor vatten.

Femton kannor ſtarkaſte Sill-laka til 100 kannor vatten.

Tolf kannor fin rifven Alun til 100 kannor vatten.

Tju

Tjugu kannor torkad och fin rifven Lera til 100 kannor vatten.

Sammanblandade Ämnen.

Tio kannor sammanblandad Lera, Vitriol och Kôks-salt, $3\frac{1}{2}$ kanna af hvardera til 100 kannor vatten.

Tolf kannor sammanblandad starkaste Spisaske-lut och fin rifven Lera, 6 kannor af hvardera til 100 kannor vatten.

Tio kannor sammanblandad Skedvattens Rôdfärga och Kôks-salt, 5 kannor af hvardera til 100 kannor vatten.

Tio kannor sammanblandad starkaste Sill-laka och Sked-vattens Rôdfärga, 5 kannor af hvardera til 100 kannor vatten.

Anmärkn. Leran och Salterne bôra vara väl torkade, så at de kunna bringas til fint Pulfver, och således i haft blandas och uplôsas med kallt vatten. Ty at hålla desse ämnen i beredskap med vatten uplôste, fordras både stôrre och vattentåta kåril, som lâtteligen kunna sônderslås och tilblandningen förloras.

Alla desa ämnen i förberörde proportioner âga nästan lika eldslåckande kraft, dock tyckas de blandade vara de säkraste och kraftigaste.

Desse föreskrifne eldslåckande ämnen åro försôkte på följande sätt:

1:o, Åro de blandade med vatten i flere proportioner och af hvarje blandning för-

sôk

ſökte med en Handſpruta på upglödgad Koleld, ſamt med Harts, ſom blifvit blandadt med andra brännbara ämnen, ſåſom Blånor, Spån, Terpentins-Olja och i fullkomlig brand ſatte, hvaraf jag efter flere itererade förſök funnit föreſkrifne proportioner hålla tilräckeligit eldſläckande ämnen til at kunna ſläcka de i brand ſatte eldfångdaſte Materier.

2:o, För at blifva öfvertygad, det brånbara ämnen kunna prepareras, at de uran vattnets medvårkan ſtå emot eldens kraft och ej låta itända ſig, ſå har jag därtil nyttjat ſtarkaſte uplösningar, eller ſå ſtarka, ſom kokande vatten kan af berörde ämnen behålla uplöſte, uti hvilka uplösningar lades upglödgade eldkol, ſom efter några minuter uptogos och torkades väl, och ſedan förſöktes med blåsrör för ljuslågan, ſå länge, at et litet ſtycke Wismut ſmältes däruppå, utan at kolet af denna hetta itändes, och efter ſlutad blåsning blef upglödgnings-puncten ſtrax oſynlig.

3:o, Lades Cardus-Papper i berörde uplösningar, ſom efter torkningen ej brinner, då det hålles i ljuslågan.

4:o, Smältes Harts, hvartil blandades lika mycket af de pulveriſerade obrånbara ämnen, hvarefter då det höllts i ljuslågan, itändes ganſka trögt och ſlocknade ſtraxt.

Anmärkn. Vatten är allena et nog eldſläckande ämne, men ſom det ej är eldfaſt,

ſå fördrifves det ſtraxt af eldens häftighet och förvandlas til rök, hvarföre obrånbara ämnens tilblandning äro högſt nödvändiga, emedan desſe ämnen icke allenaſt genomtränga och tilſluta eldbrands porerne, utan äfven uteſluta luftens tiltråde och ſåledes både ſläcka och hindra eldens vidare itändning och utbrott.

Om någon finner nödigt at efter behof öka eller minſka föreſkrifne eldſläckнings-ämnen, ſå kan ſprutningen därmed ſke näſtan i hvad proportion ſom behagas; neml. lika delar, eller ſå ſtarkt, at en kanna eldſläckande ämnen tages til en kanna vatten, ſom utan hinder kan nyttjas til påſprutning; och til bevis häråå ſå kan det lätteligen förſökas med desſe ämnen i Pulver.

Skulle man finna at Pulvret klimpar ſig då det på en gång blandas med ſtörre mängd vatten, ſå förekommes denna olägenhet, om uti et ſärſkilt kärl blandas ſå mycket vatten til Pulvret, at det får ſtadga af en tjock välling, då det ſedan kan lequämligen blandas med ſå mycket vatten ſom åſtundas.

At förekomma ſtridiga meningar ſom ofta hindrar det bäſta föremål til någon nyttig utöfning för Samhället, ſå vill jag i anledning af det ſom uti Extra Poſten N:o 69 på et ganſka anſtändigt och vårdigt ſätt ifrån Garphyttan blifvit infört rörande framl. Directeuren Meyers til Kgl. Vetenſkaps-Academien år 1754 upgifne ſvårighet i anſeende til dyrhe-

heten och conservations-sättet med mera angående eldfläckande ämnen, göra följande välmenta årindringar:

1:o, Alla Salter kunna hindras itrån Crystallisation, då de upplösas i så mycket vatten at de ej anikjuta Crystaller uti kalt rum, och sedan förvaras i täta kåril, som hindrar vattnets vidare utdunstning; men som därtill fordrar större kåril än til pulveriserade ämnen, och til åventyrs stark köld kan göra den åvårkan, at både kåril och materien gå förlorade, så är detta conservations-sätt endast med säkerhet tjänligt til Lut och Sill-laka, hvarom erfarenheten gjordt mig förvisad.

2:o, Hvad åter de pulveriserade ämnen angår, at de med tiden draga fuktighet til sig och klimpa, så är detta obetydeligt, emedan det endast händer vid laggar och bottnar; och då salterne äro blandade med jordarter, som hindrar deras starka sammangyttring, så är berörde klimpning af föga eller ingen betydenhet, emedan den ej hindrar dess blandning och upplösning med vatten. För öfrigt gifves Mineraliska Medel-salter som ej attrahera fuktighet sedan de blifvit torkade och pulveriserade, neml. Alun och alla 3 våra vanliga Vitriol-sorter, såsom Zink- Kopar- och Järn-Vitriol, och om den sistnämde, såsom til detta behof minst kostsamt, ej torkas vid för stark hetta, utan vid lindrig vårma, så at den allenast kan bringas til fint

Pulver, få attraherar han ej vidare någon fuktighet, samt qvarlefvorna eller Rödfärga efter Skedvattens tilvärkningen, som består af Alkali Vegetabile Vitriolatum och calcinerat Järn, och gör samma gagn vid eldslåckning som Järn-Vitriol, eller de med jord blandade andra Mineral-salter, och kunna dessa qvarlefvor i öpna luften under tak bibehållas i torr form, samt låta pulverisera sig utan någon vidare torkning. Ibland de Mineraliska Medelsalter, som jag til detta behof försökt, är vårt allmänna Kök-salt, det enda som bibehåller fuktighet och äfven drager fuktighet ur luften sedan det blifvit torkadt och pulvericerat, men kan hjelpas från denna olägenhet om det blandas med torr Lera. Och hvad fatisceringar angår, eller at salterne af värma och luft falla sönder til fint Pulfver, så blifva de därigenom til förberörde ändamål så mycket tjänligare at nyttja och förvara.

Affigten med Lerans tilblandning är dubbel, dels at den i blandning med salterne hindrar deras sammangyttring, dels ock at den vid påsprutningen täpper och hindrar luftens vidare tiltråde.

3:o, Hvad dyrheten beträffar, som är det hufvudsakeligaste för en medellös Allmänhet, så kan ej något mindre kostsamt gifvas än stark Lut gjord af Spisaska och Lera, til hvars åthållande endast fordras besvär, samt

Sill-

Sill-laka, som fås hos våra Handlande til 16 högst 24 sk. tunnan, och qvarlefvorna efter Skedvattens tilvärkningen til högst 2 R:dal. skeppundet.

Sill-lakan, ehuru den innehåller någon brännbar fetma, gör nåftan samma gagn som uplöst Kôks-salt, men erhålles til långt drågeligare pris.

Kalk i stället för Lera kan äfven i blandning med salter til förberörde behof vara tjenlig, men jag har i synnerhet nyttjat Leran, emedan den lättast låter blanda sig med vatten och nåftan på alla orter kan erhållas. Kalken har äfven den egenskap at den i blandning med vissa Medelsalter deliquescerar: i synnerhet med Kôks-salt, hvilken olägenhet undvikes med tilblandning af Lera. Som man har anledning at frukta, det Slangar och Sprutor af Salterne angripas, så minskas denna olägenhet medelst Lerans tilblandning.

I all händelse böra Slangarne efteråt sköljas väl med rent vatten; då ej någon olägenhet härvid är at befara.

I anledning af hvad anmält är, hoppas jag kostnaden blifver ganska dräglig mot den nytta som därigenom vinnes.

Til stora behofver böra dessa ämnen malas på Qvarn, men där tilgång ej är på Qvarn, kunna de stötas i en stor Mortel och siktas genom en fin hårsikt.

I Ståderne torde vara beqvämligaſt at nyttja blandningen af Lera, Victriol och Salt, eller blandningen af Salt, eller i deſs ſtälle Sill-laka och Skedvattens Rödfärga, och på Lands-bygden, blandningen med Lera och ſtark Spisaſke-Lut, eller Sill-laka blandad med Lera. Af de oblandade ämnen kan hvar och en efter behag och tilgång välja.

Sill-lakan och Luten böra ej blandas med Leran förr än de ſkola nyttjas, och förden-ſkull förvaras i ſärſkilta kärl.

4:o, Olikheten uti eldſläckande ämnens kraft, är ganſka obetydande, det hufvudſakeligaſte ligger i preparation, och ſom mer eller mindre proportioner tages af eldſläckande Ämnet til vattnet; detta har gifvit mig anledning at förſöka flere Ämnen, på det hvar må kunna nyttja det ſom är närmaſt och vigaſt at tilgå.

Efter ſedermera gjorde förſök med Slang-ſpruta, har jag funnit at ſprutningen med en tjockare blandning kan med all ſäkerhet verkſtällas, och ju mera Eldſläckнings-ämne ſom tages i proportion til vattnet ju haſtigare ſker ſläckningen, men då man vil bringa ſprutningen til den möjeligaſte höjd, böra mina förut gifne proportioner i akt tagas.

Vid eldsvådors hämmande bör ſåledes förſt påſprutas med en tjockare blandning til deſs den häftigaſte lågan är ſläckt, hvarefter uti knutar och mindre öpningar, där ſläckning-

ningen ej i haft tilräckligen kan vårkställas, fortfares med en tunnare blandning eller blott vatten. På detta sätt vinnes 2:ne åndamål, neml. at den häftigaste och farligaste elden dämpas i första hast, och at Eldsläcknings-ämnet ej onödigt vis förspilles.

Följande proportioner åro tjenliga til tjockare blandningar:

Af blandningen med Lera, Victriol och Salt, 30 kannor til 15 kannor vatten.

Med Skedvattens Rödfärga och Sill-laka 15 kannor af hvardera til 7½ kanna vatten.

Med Lera och Lut, lika mycket af hvardera, hvartil slås så mycket vatten at det får stadga af en tunn välling.

Alla dessa blandningar böra vid påsprutningen väl omröras, så at ej Eldsläcknings-ämnet faller til botten.

Som jag äfven funnit at uplöst Köks-salt gör starkare värkan til eldsläckning, än fastvit, och den starkaste uplösning härat ej anskjuter Crystaller i kölden då den förvaras i täta Kärl och hindras från vidare utdunstning, så vill jag tillstyrka at man nyttjar 2-dubbel Salt-laka i stället för ouplöst Salt. Salt-lakan bör vara så stark, at då uplösningen sker med kokande vatten, bör saltet vara så tilräckligt at något blifver ouplöst på botten.

Förfök anstälde med förenämde Eldsläckande Ämnen.

Den 30 Sept. 1793 kl. 3 eftermiddagen besigtigades et utom Norra Tull-porten vid Norrköping upbygdt Hus af gammalt torrt Timmer, ungefär 5 alnar i fyrkant med tak af torra Bråder, samt 2:ne Dörr- och Fönsterlufter, på det luften skulle åga alt möjeligt tilträde, öfveralt innan och utan väl anstrukit med Tjära och innuti fyldt under taket med torrt Ris, Tjär-tunnor och Hartz, samt omkring åfven fullfatt med Ris. Antändningarne skedde i alla fyra öpningarna och innom få minuter var huset i häftigaste brand, då sprutningen började med en liten Spruta, ungefär lika med den som Herr Assessor VON AKEN vid sina förfök nyttjat, och var släckningen värkstäld innom 6 minuter, utom någon obetydelig eld som syntes i springor och knutar, samt i det hoppackade riset, hvilken sedan släcktes med vatten; til detta förfök åtgeck omkring 28 kannor tilblandat Eldsläcknings-Ämne. Därefter förföktes med 6 stycken Tjärtunnor, som tändes i fullkomlig låga och släcktes med 2:ne andra särskilta tilblandningar, med den hastighet, at då sprutningen begyntes, var ock släckningen därpå promt värkstäld.

Me-

Medicinſka och Chirurgiſka Händelſer, inſände af ANDERS HESSELIUS. *M. D. och Medicus Ordinarius i Sala Bergslag.*

En Piga feck en Tumor graviditatem virginum mentiens. Alla trodde henne vara hafvande. Iglar applicerades kring genitalia, hon feck ſit tributum lunare i gang, ſom varit borta 3 månader och blef friſk.

Fru Paſtorſkan HEDENBERG i Hasbo, plägades flere år med ſvår vårk i en fot och ſökte hjelp hos Profeſor MURRAY i Uplala, et år dårefter vände hon ſig til mig, jag fann henne hafva flere Fiſtelå i foten, hvilka curerades med contra-ouverturer, inſprutning och Smältmeisſlar.

En Flicka, 7 år gammal, hade en ſvampaktig växt af et Kjersbärs ſtorlek nåra intil Sphincter ani, ſom blödde då hon gick til ſtols, då jag drog på denna växt med Pincetten, ſåg jag den hade långre hals ån en tum, den afkliptes med Saxen och Barnet blef friſkt.

Jag ympade Koppor på Kgl. Hof Predik. Contracts-Proſten Herr Grefve SCHWERINS Barn, Skötterſkorna fingo Koppor utan Feber, ehuru de haft Koppor förut, och de ympade hade ſå lindrigt Kopporna ſom jag önſkade.

En Mö'nare-Huſtru från Liumsbo i Kila Förſamling, hade en Kråftſvamp ſom ſatt emellan näſan och ögat, hvars utbredande ſedan betäckte en ſtor del af ögat. Kråftſvampen borttogs med Biſtourie och ſåret låktes med Empl. e Conio c. Merc. præcep. r. och Patientinnan har ſedan varit friſk et och ½ år.

Barberis-rot i form af Decoct har curerat en långſam Obſtruction, då alla andra vanlige medel, utan nytta varit länge brukade. — Af ſamma Medicament har jag åfven ſedt 2:ne gångor Hydropici blifvit hjelpte.

Skomakaren i Sala Måſter Åkerſtröm, hade i 5 år 3 ſtycken Schirri i bröſtet. När de började vårka häftigt och täppa andan, borttog jag dem på en gång med Biſtourie och ſåret låktes med Empl. e Conio c. Merc. Præcep. r. och til ſlut med Ungv. exſicc. illuſtr. D. Direct. Gener. ab Acrel och härmed blef han ſina plågor qvitt.

En Piga födde et af röta angripit Barn til verlden, genom genitalia utföllo ſvartgröna ſtycken, plågades af ſvår hufvudvårk, torſt, andetäppa, matthet och deſsutom geck från henne en förfärlig ſtank. Hon curerades med Decoct. Hordei, tilſatt med Acid. Vitriol. & Syrup. Ceraſor. och emellan Pulv. Cort Peruv. och Vin. — Den odrägeliga ſtanken hjelptes ſtrax med Luftſyra aplicerad inuti vagina uteri med en Lavements-pipa vidbunden

den en Flaſka med två halfar medelſt en bläſa.

Drängen GABRIEL FERNSTRÖM från Sala fick en ſvullnad i Scrotum (ſedan han flere år varit beſvärad med Tinea Capitis och Skabb öfver hela kroppen). Gangræn och Sphacelus tillſtötte och hela mösſan måſte aftagas, där ſeparations-linien var gjord. Teſticlarne conſerverades med Suſpenſorier och Empl. Diapompholygos. Benen och Låren ſvälde ſå at de ſåkert råmnat af det påträngande vattnet, om de ej blifvit lindade, då tillika nyttjades Crem. Tart. och Mel. ſvec. aa med Pulv. ſcillæ förſatt, och deſſemellan Tinct. Trifol. Aqvatici, häraf curerades Vattenſoten. Skabben gaf ſig af SCHMUCKERS upgifne remede, ſe Tidningen för Läkare och Naturforſk. 5:te B. p. 139. Tinea Capitis förgick efter några tvättningar med tvålvatten och inſmörjningar med Ungv. Citrin.

Panaritium, ſom värkt continuerligt i 4 dagar och nätter, har på et ögonblick upphört at vidare värka ſedan jag applicerat electriſka gniſtan midt igenom den värkande fingerleden.

Tandvärk hjälpes ofta med Electricitet, äfven ſom Rheumatiſk värk på andra ſtällen.

Fru Capitainſkan S. feck ſedan hon varit gift några veckor flere Symptomata graviditatis, men återfeck ſedan ſina menſes och födde en mola af et Gåsäggs ſtorlek, därpå

blef

blef hon frisk, men aldeles samma omständigheter förfor hon åter några veckor därefter.

Bönder som haft Hæmorrhoidal-knölar i såtet, hafva blifvit curerade af rätt svåra plågor med knölarnes afklippande.

Herr Lieutn. W. var af flere Medici öfvergifven såsom den som skulle hafva en obotelig Lungsot. Han hade andetåppa, hostade mycket och afmagrade. Jag lät aplicera Iglar några gångor i såtet, han låttades häraf så mycket at han trodde sig ej mera hafva Lungsot. Han drack sedan Brunn på mitt tillsyrkande och blef frisk.

Uti Kongl. Lazarettet i Stockholm hafva år 1792, 590 personer blifvit vårdade uti följande sjukdomar:

Veneriske af alla grader - - -	236
Febrar af allehanda slag, ständige, Rötfebrar, Remitterande, Intermitterande, samt Inflammatoriske - - - - - -	59
Gickt och Rheumatismer, med och utan Feber - - - - -	18
Blodspottning, Lungsot och tårande Febrar - - - - - -	14
	327

Transp.

Transp.	327
Rödſot och Diarrhœ - - - - -	17
Vattuſot af alla ſlag - - - - -	64
Skörbjugg - - - - - - -	18
Chroniſka Sjukdomar: Lamhet, Ledſtyfnad, Letverſjukor, förlorad mat-ſmältning, Moderpaſſion, Sinnes ſvaghet, Maſkar, Colique - - - - - -	20
Åkommor ſom fordrat Chirurgiſk hjelp: Vattubråk, Schirrer, Hölefvulſter, Pulsåder bråk, Varſamling i bröſtet, Fiſtlar, inſpårrade bråk, Hufvudſkåls brott och obotlige Lemmar - - -	15
Benbrott - - - - - - - - -	14
Inflammationer, Bulningar, kylde Lemmar och Kallbrand - - -	44
Tarmbråk och Moderfall - - - -	7
Ögonſjukdomar, bland hvilka 10 opererade för Starren - - -	12
Utſlag, Skabb, Råformar, ondartade Hufvud-får - - - - -	34
Rafande efter bett af en galen Hund -	1
	590
Däraf äro: Friſke eller förbättrade utgångne - - - - - - -	471
Döde: Mankön 17 — — Qvinkön 42 - - - -	59
Qvarblefne til 1793 - - - -	60
	590

Sam-

Sammandrag af Sjuk-förslagerne från Province-Lazaretterne för år 1792.

Södertelje	103
Linköping	101
Wexiö	115
Christianstad	38
Sahlgrenska i Götheborg	125
Borås	57
Wästerås	75
Upsala	46
Hernösand	22
Uleåborg	28
Tavastehus	40
Wisby	44
Nyköping	39
Jönköping	102
Calmar	64
Lund	57
Wenersborg	24
Örebro	104
Fahlun	85
Gefle	46
Umeå	35
Wasa	28
Åbo	81
Summa	1459
Af desse åro: Friske utgångne	1053
— — — Förbättrade	120
	1173

Transp.

			Transp.	1173
—	—	— Obotelige - - - -		50
—	—	— Döde - - - -		51
—	—	— Qvarblefne til 1793 -		185
				1459

Ibland dem voro 746 af Veneriſk ſmitta angrepne.

Affkrift af et ſvar från några Medici i Stockholm til Medicinſka Faculteten vid Kongl. Academien i Upſala, i anledning af deſs kringſände Bref om ſubſcription til en Minnes vård öfver framledne Kgl. Arch. och Ridd. CARL *v.* LINNÉ.

Undertecknade hafva med ſynnerlig förnöjelſe emottagit Tit. Bref, ſom ger anledning at, för efterverlden, lämna et minne af vår tids högaktning för framledne Archiatern och Riddaren von LINNÉ.

Visferligen bör Sverige högmodas öfver at hafva ägt Honom. — Han, ſom börjat et nytt tidehvarf i Natural-Hiſtorien. — Stiftare af det oomkullſtötliga Sexual-Syſtemet, har Han ſjelf beredt ſig en äminnelſe ſom trotſar vanſkligheten. — Men åfven vi, ſom nu lef-

lefva, böra låta våra efterkommande få öfvertygelse om, at vi vetat högakta en sådan Man, de fläste Läromästare i Botaniken.

I sådant sinne hafve vi tecknat på närlagde lista hvad hvar och en af oss vill, för det närvarande, til den föreslagne Minnesvården bidraga, mindre efter vårt hjerta, än vår förmåga.

Vi tage oss dock frihet, at vid den insände ritningen vänligen göra följande påminnelser:

Minnes-vård öfver en sådan Botanikens Fader, hade i vår tanka sit rätta rum i det Auditorium Botanicum, som snart lärer blifva färdigt; men som vi fått säker kunskap, at hans Buste skall, på Kongl. bekostnad, där blifva upreft, så at en Linnés Anda kommer at lifva både Lärare och Lärande, finne ock vi, at hans graf-ställe i Domkyrkan bör för eftervärlden utvisas, och at en Minnes-vård där bör finnas. — Prydnaderne önske vi därföre måtte tala om Linné. — Men vi sakna *Linnæa*, och huru kan den vara borta? — Vi sakna hans vackra Adeliga Vapen, en så lycklig embleme af hans grundsats: *Omnia ex Ovo*. — Vi finne däremot prydnader föreslagne som dels pasa til alla (til e. Lagerkransen) dels säga ingen ting (t. e. de figurer som finnas öfver och på sidorne), dels skulle vara oför åtcliga för en så ypperlig Natural-Historici minne (t. e. Gripen, et *Non Ens*), huru pas-

pasar den på Minnesvården af en Man, som endast tålte det *sanna*, och utmärkte sig genom alla inbillade Naturaliers utmönstring?

Månne icke därföre Ramen, både öfver, på sidorne och under, endast bör prydas med Sculptur af vårkelige Animalier, Insecter, Vermes, Fiskar, m. m.? Månne icke, under hans Bild, Inscriptionen, ehuru vacker, dock vore mer enkel på följande sätt:

M.
CAROLI a LINNÉ
Botanicorum
Principis
Amici ex Discipuli
P. C.
M.D.C.C.X.C.I.I.I. (*a*)

Efter som D. M. icke törde blifva utan anmärkning i en Kyrka, och Eqves Auratus icke utmärker honom, åfven som hans födelse- och döds-år, är omöjeligt at glömma i den senaste efterverld.

(*a*) Eller ock i Dativus:

CAROLO a LINNÉ
Botanicorum Principi
Populares
Amici et Discipuli
P. C.
M.D.C.C.X.C.I.I.I.

Hurudant detta Epitaphium vårkeligen blifver fastställt och upsatt, skall framdeles upgifvas. Nu äro hans öfverlefvor gömde straxt innom stora dörren i Upsala Domkyrka, til vänster nedom Orgellåktaren,

Urnan lynes ock böra prydas med en blomsterranka af Linnæa, och därunder hans Wapen med Riddarestjärnan, bägge antingen gjutne i Bly och förgylte, eller ock i Bronze.

Desse Anmärkningar, härflytande ifrån vår stora högaktning för en Linné, skulle icke hafva blifvit afgifne, däreft vi ej voro öfvertygade, at Tit. med lika känslor, ej lärer neka dem sit benägna öfvervägande.

Stockholm den 21 Januarii 1793.

Förestående Afskrifts likhet med det ibland Kongl. Collegii Medici Handlingar förvarade Original, betygar

A. Birger Kiellman.

Under förflutne år 1792 hafva vid Barnfångshuset Pro Patria 92 Barnafödderskor blifvit

---

och betäckte med en vacker Sten, som har följande påskrift:

Ossa
Caroli a Linné
Eqv. Aur.

Marito Optimo
Filio Unico
Carolo a Linné
Patris Successori
Et
Sibi
Sara Elisabeta Moræa.

vit emottagne, förlöfte och ſkötte, af hvilka 29 uti förſkilta rum blifvit betjänte. Friſke hafva 91 utgått, och en vattuſigtig med döden afſidit. Ibland detta antal hafva trenne varit af Tvillingar förlöfte; Barnens antal hafva varit 95, nemligen Goſar 36 och Flickor 59. Af deſſe hafva 2:ne varit dödfödde och ſåledes 93 til det Heliga Dopet befordrade.

Til Jacobi Kyrko-Råd.

Som Kongl. Collegium genom Allmänna Tidningar fått kunſkap om den nu i Jacobi Förſamling förevarande Graf-ranſakning, nyttjar Collegium detta tilfälle, at på Ämbetets vägnar påminna, huru nyttigt för menſkligheten och hedrande för Kyrko-Rådet och Förſamlingen det ſkulle vara, om vederbörande Graf-ägare öfvertalas, at hädanefter inga lik blifva på Jacobi Kyrkogård och i Kyrkan begrafne. Collegium behöfver icke för ſå upłyſt Samhälle uprepa de ſtora och kraftiga ſkäl, ſom tala för denna högſt nödiga förändring. — Den ſtarka Likſtank ſom i heta Somrar kännes i Kongs-Trägården åt den ſidan, vittnar tilräckeligen därom. Och ſom Förſamlingen äger utrymme til ſina Liks begrafning på Johannis Kyrkogård, andra utvägar til förtigande, gör Collegium ſig det ſäkra

hopp, at en så högst angelägen sak kommer i alfvarsam öfverläggning.

Kongl. Collegium Medicum förblifver &c. &c.

E. von Heidenstam. I. G. Hallman. J. Bergstrahl. J. L. Odhelius. C. Ribben. C. F. von Schultzenheim. A. Sparrman.

J. Reftelius.

Under loppet af det förledne året 1792, år ifrån dess början til dess slut, uti det vid Fredsgatan belägne Publique Barnbörds-Huset, emottagne, förlöfte och vårdade 463 Barnaföderskor.

Af desse hafva friske utgått 455, men af dels medbrakte, dels ock åkomne sjukdomar, som med Barnfången föga gemenskap ägt, åro med döden afgångne 8 Qvinnor.

Vidare hafva af desse varit 96 gifta Hustrur, men 367 ogifte.

Af detta antal hafva 20 från Tvillingar och en ifrån Trillingar blifvit förlöfte. Tillsammans åro födde 485 Barn, neml. Gossar 256 och Flickor 229. Ibland dem hafva åter 38 varit dödfödde men 447 til Dopet befordrade.

O-

Ovanligen svåra Förloſsningar i detta år hafva ej mera förekommit, ån ſom för en ſå beſkaffad Practique kan anſes oundvikeligt.

Berättelſe om den Febris Puerperalis, ſom år 1793 var gångſe på Publique Barnſångs-Huſet.

Sjukdomen yppade ſig redan de förſta månaderne af året, men var då mindre allmån, ſå at til Midſommar allenaſt 11 Qvinnor och desſe måſt ſådane, ſom haft långſam förloſsning, eller någon accident vid förloſsningen, blefvo däraf angripne. Mellantider, då ingen var ſjuk, utgjorde ofta hela månaden, och på 6 veckor hade ingen enda klagat ſig, ſamt på 9 veckor ingen dödt, når ſå dagar före Midſommar Febren å nyo inſtålde ſig och höll ſå jämt uti, at nåſtan oupphörligt någon låg däraf, ända til mot d. 20 Sept. Under detta tidſkifte, hade 24 Qvinnor anfall af Sjukdomen. Åter upphörde den aldeles i 4 veckor, eller til d. 21 Oct. och från den tiden til närvarande har den angripit 16 Barnaföderſkor af de 26, ſom blifvit intagne i Hoſpitalet. Störſta delen af dem, ſom ſjuknade efter Midſommar, hade låtta och goda naturliga förloſsningar och de, ſom

under samma tid haft svårare förlossningar, blefvo icke sällan frie från Febern.

Vanligast anföll den på andra, mindre ofta på första och 3:dje, sällan på 4:de och 5:te dygnet efter förlossningen, aldrig senare härstädes; men väl bar händt, at de, som varit friske under deras vistande på Barnsängshuset, sedermera insjuknat och dödt hemma. Ibland började sjukdomen såsom en Mjölkfeber med lindriga rysningar, därpå hetta, flygande håll och rysningar i underlifvet. Rysningarne voro ofta obetydelige och hettan ganska måttelig; en annan gång starkare brytningar med häftig Feber och yra. Stundom började sjukdomen med yra utan märkelig feber. Äfven hände, at buken kändes öm en god tid före febern, med snårningar skoftals. Febren intermitterade i början, sen remitterade den och var värre hvarannan dag. Exacerbationerne kommo icke altid om afton, utan ock andra tider på dagen. Pulsen var under accéerne ganska sällan hård och det allenast vid första anfallet, oftast var den mjuk, låg, tät och contraherad. Hos många upsvälde buken genast något, hos en del intet de första dagarne, utan var allenast hårdare än vanligt, altid ömmade den för vidrörande. Stundom kändes likasom omentum hårdt och knottrigt, eller fanns en dylik hård knottrig svulnad i Hypogastrium, eller någon annan del af Abdomen. Snårningarna voro skoftals

tals värre med jämrande och ſkrik, i ſynnerhet når Pat. ville vända ſig, ſätta ſig up, eller hoſta. De hade intet något fixeradt ſtälle, utan ſutto nu i Regio Hypogaſtrica, hvaråſt de måſt togo ſin början, nu kring Naſlen, i Hypochondria, Epigaſtrium, Ryggen, Bröſtet och emellan Axlarna. Hufvudvärk klagade ingen öfver. Torſten och hettan voro, utom i förſta början, ganſka måttlige och når ſjukdomen varat något, föga mer än naturlige. Under exacerbationerne infunno ſig ångſlan och beſvärad reſpiration. Öfver hoſta klagades allmänt. Kräkning märktes ſom oftaſt och upförde litet ſlem och galla, men var dock aldrig mycket häftig. Tungan var i början torr och ſträf, blef ſedan fuktig och gulſlemmig Smaken var bäſk, matluſten förlorad. De fläſte voro fallne för obſtruction; ſällan yppade ſig Diarrhée förän längre fram i ſjukdomen. Anfallen ſlutades mycket ſällan med allmän ſvett, vanligaſt var den ringa, partiel öfver bröſt och hufvud. Lifmodren drog ſig mycket långſamt tilhopa, räckte flere dygn efter förloſningen up til Naſlen och dåröfver, var hård, knölig och mycket öm. Oftaſt viſte ſig Lochia alsintet, eller helt litet bleke och ſtinkande. Någon gång voro de ordentelige, ibland ymnige midt under ſjukdomens häftighet. Ganſka få ſaknade Mjölk i bröſten ſtrax vid ſjukdomens början, men den aftog i mån ſom febern fortfor. Aldrig

förſvann Mjölken haſtigt. Ofta voro brösten ännu fulle af Mjölk, faſt buken var hög, öm och vårkande. Barnen didde vanligen altjämt ſina Mödrar, utan at de ſyntes hafva någon olägenhet af Mjölken. De ſjuke förmådde ännu gå up på apyrexien eller remiſſionerne om ſå påfordrades och ſingo ſtundom ſofva. Detta tilſtånd räckte från et halft til 3 a 4 dygn.

I mån ſom ſjukdomen avancerade höjde ſig buken och blef ömmare, men ofta mjukare. Snårningarne bredde ſig vidare omkring. Hypochondria och epigaſtrium blefvo mera fyllde och ſpände. Pulſen blef hos de flåſte liten, låg och ſnäll, ſamt efter hand ſnabbare och oordentelig. Hos en del var den nåſtan naturligt långſam och matt, och faran var icke mindre för det. Afflaget tog nu betydeligt af, eller uphörde aldeles, åfven hos dem, ſom i början haft tilräckligt. Hos ſtörre delen minſkades mjölken anſenligt, men några bibehöllo länge väl di. Tungan var icke fårdeles oren. Diarhée ſlog ofta til och tycktes göra pulſen högre och friare, ſamt åfven ibland lindra ſtygnen; men buken minſkades aldrig af denna diarhée, utan blef ſnarare högre. Excrementerne voro gulgröne ſåſom ſmå barns. Våderplågor beſvärade åfven. Reſpirationen blef ännu ſvårare och tåtare, med ångſlan, ſuckande och klenmodighet. Ofta måſte de ſjuke ſitta i Sången, för

at

at få lindring för ſtygnen vid reſpiration. Hufvudet rördes nu beſtändigt med et nickande vid hvart andetag. Midt på kindbenen viſade ſig en inſkränkt rödblå fläck. Kroppen blef darrande, ögonen matte, biſtre, anſigtet hopfallit, målet ſvåfvande och afbrutit. Aphtæ yppade ſig hos en del under Sommar-månaderne. De viſte ſig icke allenaſt på tungan, utan måſt kring anus, i pudenda och vagina. Svårighet at ſvälja, eldröd tunga och hicka förkunnade altid Tårſkens ankomſt. De ſom dogo hunno ſällan få några blemmor på tungan, ehuru alla tecken til deras ankomſt voro för hand, men de fingo dem ſå mycket ymnigare i födſlen, dår de voro ſvarte gangreneuſe, och når de föllo bort, fanns botten ſphacelerad, ſtinkande, hvaraf ſtycken utföllo. De ſom hade Tårſk och kommo ſig, hade hvita Tårſkblemmor åfvanpå tungan och hos deſſe blef ockſå botten af blemmorne i pudenda exculcererad och mörka ſlimfor ſeparerades.

Ifrån 5 a 6 timmar til et dygn före döden, uphörde alla plågorne, pulſen blef oråknelig, darrande, ſamt åndteligen på flere timmar omårkelig. Sansning bibehölls gemenligen intil det ſiſta och den ſjuke kunde vända ſig i ſången, ja til och med reſa ſig up och gå, ſen tilſtåndet var af nyſnåmde beſkaffenhet. Stundom infann ſig dock under detta ſiſta ſkifte någon yra, hvilken plågade

afſtadna litet före dödsſtunden. Kalla extremiteter, mycket tåt och liten reſpiration, meteorilmus, kall ſvett, tårige ögon och lineamenternes hopfallande bebådade en nära inſtundande död, ſom ſkedde efter en kortt dvala, utan mycken kamp helt tyſt. Döden inföll måſt på 5:te dygnet, 4 gångor på förſta och andra, mera ſällan på 4:de, 6:te och 7:de dygnen. De fläſte ſom öfverlefde det 5:te, kommo ſig före. Hos en eller annan af dem, ſom dogo, ſvulnade Parotis.

De blefvo friſke, hvilka på 5:te eller 7:de dygnet fingo af den godartade Tårſken tillika med en låttande diarrhée utan tormina, ſom höll ut flere dagar. Härigenom blef buken mindre öm och utſpänd, pu'ſen bättre, bröſten fylldes, eller blefvo aldeles komme och ſömn infann ſig med låttande ſvett. Et par tilfriſknade, hvilka från febrens början varit mycket fallne för at ſvettas. Hos deſſe blef ſvetten ymnigare från et af de critiſke dygnen och minſkade exacerbationerne; diarrhée och aphtæ benignæ åtföljde ſvettningen. Några fingo critiſk ſvett med diarrhée utan aphtæ.

De, ſom ſjuknade efter den 21 October voro i en del omſtändigheter olika med de öfrige. Febren anföll nu Barna-föderſkorne manngrant, altid på andra dygnet; i början ſjuknade de tåtf efter hvarannan, ſedermera 3 a 5 på en natt, ſå at i de 2:ne ſtörſta rum-

rummen var ingen enda friſk. Det tyckes ſom här nu var full anledning, at ſupponera ſmitta. Något torde väl därtil hafva bidragit, at tilloppet af barnaföderſkor i en haſt blef ſå ſtarkt, at 7 förlöſtes på et dygn, hvaraf rummen bleſvo öfverhopade med Menniſkor, juſt då ſjukdomen var ſom måſt gängſe. Febren var nu mycket mera maligne. Krafterne aftogo haſtigt och pulſen blef genaſt liten och ſnäll, eller darrande. Det var nu, ſom 2 dogo innom 24 timmar. Buken upſvälde ſtrax, Lochia ſtadnade hos de flåſte helt och hållit. Hos et par gingo de ymnigt de förſta dygnen. Mjölken förhöll ſig ſom vanligt. Hos en ſåg jag under de ſvåraſte ſymptomer bröſten blifva ſtinne och fulle med di. Tungan var nåſtan ren, altid fuktig, men ſmaken litet båſk. Kråkning var mera ſällſynt, åfvenſom hoſta. Ibland påkom ſymptomatiſk diarrhée. Ingen af deſſe hade tårſk. För öfrigt var ſjukdomens förhållande lika med det åfvanföre beſkrifna.

Vid obductionerne fanns i buk-caviteten flere librer gulgrönt, grumligt, eller aldeles klart ſerum utgjutne, hvari flöto en mängd gula tanor, liknande et coagulerat vahr eller lympha. Deſſe ſlimfor funnos ock liggande i buk-hinnans veck, öfver alt i abdomen, ſamt ſåſtade vid viſcerum ytor. Hos den jag ſiſt öpnade, fanns omentum utbredt öfver tarmarne och faſtkliſtrat vid deſamma genom

en

en hvitgul pulpeuſe hinna. När omentum losſades, lågo alla tarmarne hopkliſtrade med hvarannan genom ſamma hinna, ſå at de formerade en hel ſammanhångande maſſa. Hinnan ſånkte ſig in i alla gyri inteſtinorum ånda til meſenterium, dår den blef helt tunn och förſvann; men den var tjock dår tarmarne lågo i contiguité med hvarannan. Deſs ſubſtance var helt ſåkert lymphatiſk och den ſtyfnade litet i kölden. Samma hinna beklådde hela lefren, lifmodren, tubæ, ovaria och ligamenta uteri. Deſs adhærence vid viſcera var helt lös. Delarne, ſom beklåddes dåraf, viſade inga tecken til inflammation. En af dem, ſom dogo innom 24 timmar, blef öppnad och intet annat onaturligt, ån et par libror ſerum fanns i caviteten. Hos dem ſom dogo före Octobet månad, funnos viſcera hår och dår rödſpjutige, eller lindrigt inflammerade och vaſa meſenterii, tubarum och ligamentorum uteri mer och mindre infiltrerade med blod. De ſom dogo det liſta ſkofvet, hade inga tecken til inflammation. Tarmarne voro vanligen mycket utſpånde af våder, i ſynnerhet de grofva. Men hos den, ſom dog haſtigt voro de i naturligt ſkick. Lifmodren var friſk i ſubſtancen, deſs öfverklådande hinna, af peritonæum, ibland rödfläckig. Altid fanns uterus mycket ſlapp, gemenligen ſtor ſom et litet barnhufvud. Orificium uteri var aldeles öppet, ibland af lika vidd ſom va-

vagina. Mer och mindre til utseende frisk galla fanns i gallblåsan. De öfrige förslöringar voro mera accidentelle.

Medlen, som blifvit använde, voro efter omständigheterne Kråk- och Laxer-medel gifne på remissionen, sen Nitrosa, Digestiva, Oleoso-mucilaginosa, Ipecacuanha i refract dosi, Vin. Antimon., Clysmata evacuantia, emollientia, foetida. Utvärtes smordes abdomen med Linim. Volat. och fomenterades med Species resolv. eller Krusmynte-påsar. När stygnen något fixerade sig, pålades Vesicans. Stundom gafs Kina och Acid. vitrioli. Lindrande diarrhée underhölls med Rheum och magnesia. Svett med Mixt. Diatrion och Flåder-Thée. För hosten gafs Isops-Thée med Honung och Elix. Pector. För våder-plågor Elix. Fœtid. och Lavement. När afslaget lugtade mycket illa, eller icke ville gå, brukades inspruthningar af Decoct. Chamomillæ, eller ljumt vatten. Det förra nyttjades ock, då Lifmodren ej ville sammandraga sig Aphtæ i mun skötts med injectioner af Infus. Hysopi med Oxymel, eller Borax och Mel. På Tårskblemmorne i pudenda lades Ungv. Basil. eller Saturnin. Då de svartnade fomenterades med et starkt Decoct af bittra antiseptiska krydder. Allenast et par gångor i början af året blef ådren öpnad och Camphert Emulsion använd.

At

At förekomma sjukdomen, vådrades rummen så mycket möjligt var, Sångkläder och Öfverdrag tvättades mera än vanligt och rent Linne ömsades beständigt. Då et rum kunde vara ledigt för några dar, röktes det med Svafvel, Ene och Ättika, hvars dunster ibland instängdes. Krut afbrändes äfven. Laxermedlen gåfvos altid dagen efter förlösningen och barnen lades genast til bröstet.

På dem, som uti September månad sist sjuknat, hade jag märkt, at 3 sjuknade samma dag de fått Engelskt Salt, hvarföre jag aldeles uphörde, at låta dem dagen efter förlösningen taga det, utan lät applicera Lavement, når öpning behöfdes. Jag trodde mig genom denna förändring mindre störa transpiration, således hindra giftets absorbtion. Kanske ock, at Engelska saltets retning på tarmcanalen, är i denna sjukdom, eller i dispösition därtil, alt för stark, således skadelig, emedan den efteråt öker atonien. Sedan jag gjordt denna förändring, uphörde sjukdomen en hel månad och man hoppades, at epidemien skulle gå til ända med annalkande vinterkölden, men det slog felt, såsom äfvan förmält år.

Af dem, som sednast insjuknade, blefvo flere strax i början räddade genom Ipecacuanha efter omständigheterne repeterad, samt desemellan hvarannan timme en Matsked Alcali Ammon acetat., däraf svett upkom, som un-

underhölls med Fläder-Thée och häfde febern och buk-plågorne fullkomligt. De, som hade sjukdomen i värsta grad, kräktes icke af en half Dr. Ipeca uanha. Dem gafs Vin och Kina genast, men alt var hos desse förgäfves. Då Sjukdomen kommit längre, eller andra exacerbationen var förbi, brukades emellan Ipecac. ad emesin, en oljaktig emulsion och Ipecac. i refract dosi; eller gafs et starkt Infusum af emollierande Krydder i stället för emulsion. De som ännu voro friske, når sjukdomen började blifva mera allmän, skiljdes från de öfrige i et särskildt rum och all communication afbröts. Men äfven af desse insjuknade sedan en eller annan och måste åter flyttas tilbaka. En af desse, som man förgälligt skiljt från de sjuke och som aldeles icke legat i de inficierade rummen, sjuknade och dog, sen hon bortflyttat härifrån.

Af de 51 Personer, hvilka härstådes insjuknat af Febern, har utgången blifvit följande:

Til Midsommar sjuke 11, hvaraf 5 härstådes dogo, 1 bortfördes och 5 tilfrisknade. — Från Midf. til Sept. sjuke 24, hvaraf 10 härstådes dogo, 6 bortfördes och 8 tilfrisknade. — Från d. 20 Oct. til närv. sjuke 16, hvaraf 6 härstådes dogo, 2 bortfördes och 8 tilfrisknade. Tilsammans 51 sjuke, 21 döde härstådes, 9 bortförde sjuke och 21 tilfrisknade.

De

De slutsatser jag häraf och utaf min öfriga erfarenhet kan draga, äro följande:

1:o, At sjukdomen måtte bero af en viss Constitutio epidemica. Detta bevises ock däraf, at, oaktadt man i Köpenhamns Förlossningshus hvart år låter sjukrummen någon tid stå ledige, sedan man flyttat de sjuke til en annan byggning, at oaktadt rummen årligen hvitmenas, meubler, golf och fångar skuras, fångkläderne flitigt vådras och Linne ömsas, spjällen ständigt hållas öpne och sjukrummen äro belägne i andra våningen, med flere försigtighetsmedel, som användas af Hospitalets berömde Föreståndare, så har man likväl icke kunnat hindra, at ju Puerperal-febern där yppat sig åren 1777 (*a*), 1782 och 1786 (*b*). Då jag förledit år befökte denna Inrättning, berättades mig, at Febren där grasserat hela vintren och medtagit mycket Qvinnor. Jag vet också, så väl af egen och min företrädares erfarenhet, som af trovärdige underrättelser, at sjukdomen i år åfven yppat sig uti private Hus här i Staden. Dessutom har här vid Accouchements-Huset de åfven sjuknat, hvilka legat i extra rum, eller i rum, som förut icke hyst någon enda af denna feber nedsjuknad. År 1770 och 1771 var denne fe-

(*a*) Veckoskrift f. Läkare, T. 2. p. 10.
(*b*) Bangs Selecta. Diarii Nosoc. Frederic, T. 1 & 2. Hafniæ 1789.

feber epidemisk i London (c) år 1774 i Paris (d), åren 1778 och 1780 i Berlin (e). V. SVIETEN har ock observerat en sådan epidemie. Således tycker jag vara nog bevist, at *Febris Puerperalis har åtminstone sin Causa Prædisponens i Constitutio aëris.*

2:do, At Causæ Occasionales til denna Feber åro förnämligast Lazaretts-luft, hvars giftiga beskaffenhet gör denna Feber på Barnsängshus så farlig och dödande: vidare förargelse och alla deprimerande sinnes rörelser, stillastånde och förstoppning i sista månaden af grossessen, föreståend förfvagande sjukdomar, svår förlossning, placentæ våldsamma uttagande, blodflöden eller diarrhée vid eller strax efter förlossningen, förkylning, m. m. Alla dessa vårka väl i sin mån til sjukdomens upväckande hos dem, som förlösas vid Accouchemens Hospitaler, men åro mäst ensamt vårkande uti private Hus.

3:tio, At sjukdomen består i en Congestion af Lympha til under-lifvets innanmåten, förenad med en Feber, som modificeras efter årstiden, constitutio epidemica, den luft, som omger de sjuka och skötseln.

(c) WHITE Behandl. d. Schwangern und Kindbetter, Leipz. 1775, p. 266.

(d) Saml. auterl. abh. z. gebr. Pract. Aerzte, 8 B. 2 St. p. 296, 304.

(e) SELLE Neue Beyträge z. natur und arzneywissensch. T. 1 och 2. Berlin 1782 och 83.

4:to, At denna Congeſtion förorſakas af et Miaſma putridum, hvilket med ſin ſtimulus förſvagar Tonus viſcerum, (hvilka viſcera utomdeſs åro ſvage och retlige vid Barnſängen), åſtadkommer kramp i Vaſa abſorb. och effuſion af Lympha, eller Serum i Cavitas Abdominis. Krafternes haſtiga förluſt hos de ſlåſte och ſjukdomens korta decurſus bevifa onekeligen rötas närvaro.

5:to, At de tecken til inflammation man funnit på viſcera abdominis, oftaſt icke varit annat, ån diſtentio vaſorum utaf hindrad reſorption, eller ock vårkan af det ſtockade och ſedan utgjutne ſeri retning på viſcera.

6:to, At Bröſtens affinande icke varit annat ån en följd af feberorſaken, hvilken betagit viſcera förmågan, at göra ſig af med de öfverflödige våtikor, hvilka nu borde genom bröſten afledas, ſen de icke mer fordrades til Foſtrets näring i moderlifvet.

7:mo, At Afflagets uphörande varit en följd af Feberſpaſmen, emedan ſjukdomen icke ſynnerligen förändrades af Lochiorum olika förhållande.

8:vo, At ſjukdomen ånda til October månad icke egenteligen varit ſmittſam och at den då åkomne ſmittan hårdt af fuktighet och mera inſtängd luft, ſen årstiden blef våt och rågnaktig, ſamt icke tillåt nog vädervåxling. Et för ſtort tillop af Barna-föderſkor på en gång, då innom et dygn 7 blefvo för-

förlöfte, gjorde oåndeligen mycket til malignitén.

9:mo) At Doulcets *Methode* til botande af denna Sjukdom, hvilken methode beſtår i Kråkmedel af Ipecacuanha och Oleoſomucilaginoſa delsemellan gifne, år den bäſta. Den Afhandling, ſom Unfeland lämnar oſs om Febr. Puerperalis uti Starkes Archiv für Geburtshülfe Tom. 1. ſynes mig vara den bäſta och med min erfarenhet mäſt öfverensſtämmande.

Stockholms Publique Barnbörds-hus den 18 November 1793.

J. H. Gistrén.

En ſärdeles olycklig händelſe af et nedſvälgdt Kött-ben, af Med. Doct. Brandt.

Et ogift Fruntimmer vid några 30 år, af ſvag kropps-byggnad och något ofärdig i ryggraden, förmodeligen af någon Rachitiſk ordſak, nedſvälgde, under det hon åt Fårkött et ben, ſom genaſt faſtnade och gjorde mycken plåga. Efter at hafva fåfångt förſökt alla vanliga och allmänt kände Husmedel, anlitade man dagen därpå Läkaren, ſom vid anſtäld underſökning befannt benet redan ſå långt ned i halſen, at ingen annan hjelp å-

terstod ån den, at med Svamp, på vanligt sått inråttad, bjuda til at försigtigt nedskjuta det. Utom detta var den sjuke feberfri, hade aldeles ingen svullnad i svalget och kunde således rått väl svälja, men kände efteråt mycken vårk. Sedan man sökt förgäfves den dagen för at få uti någon som kunde hjelpa henne, gick hon sjelf ut morgonen dårpå til någon af henne känd Fältskår. Denne gjorde flere fruktlösa försök men ändteligen lyckades det. — Benet tycktes lossna men det gjorde grufveligen ondt. Samma afton var hon efter beråttelse mycket dålig och jåmrade sig mycket öfver sveda i hals och bröst. Morgonen dårpå påkallades åter Läkaren som lät öpna ådern på armen, efter pulsen var spånd och haftig, samt efter han tillika befarade någon skada vara skedd vid benets nedtryckning. Något lindrigt öpnande föreskrefs jåmte Oxymel simplex för at blanda uti grynsoppor. Följande dagen var hon båttre, gick uppe och klagade endast öfver vårken i bröstet når hon ville förtåra något. Dagen åter dårpå mot aftonen tiltog vårken håftigt, gick igenom bröstet til vänstra axelbladet, dår den besvårade henne obeskrifveligen. Pulsen var liten och ingen feber märktes, hvarföre man ej ville våga å nyo en åderlåtning, utan i dess ställe förordnades en Spansk Fluga emellan axlarne och et Clystir sattes henne. Efter midnatten började hon at småhosta, hvilket

ket ej länge påstod innan blodstörtning infant sig med stora blodlefrar, utom en myckenhet klar blod. Innom några timmar hade hon 3:ne häftiga anfall, som så medtogo hennes lifskrafter, at då Läkaren kom, var alt hopp ute och den sjuke låg och kämpade med döden, hvilken kort efter uti 4:de anfallet gjorde et önskeligit slut på hennes många plågor.

Häraf lärer man lätteligen finna at benet varit en våldsam ordsak til hennes död, men huruvida det våld som bruktes vid svampens nedtryckning, mer eller mindre fortskyndat olyckan, lärer blifva svårt at med visshet kunna säga, i synnerhet som flere omständigheter, utom den vanliga fördomen, bidrogo at vid detta tilfälle hindra hennes öpnande. Denna händelse torde ej vara utan all nytta om den meddelstes Allmänheten som af hennes olycka kunde lära huru angelägit det är, at vid dylika tilfällen med varsamhet göra operationen, samt äfven at sönder-mala maten väl innan den nedsväljes; ty utom det at sådane olycks-händelser därigenom förekommes, så vinner matsmältningen därvid ganska mycket, hvilkens oordentliga förrättningar vi kunna tilskrifva de flåste våre sjukdomar.

Utdrag af et Bref til General Directeuren och Riddaren Af ACREL, *ifrån Lazaretts-Chirurgus* LARS HOLLBERG, *daterat Borås den 12 Sept. 1793.*

Gosen N. N. 17 år gammal, mycket mager och til växten klen och liten, hade öfver 1½ år haft et torrt affjällande Utflag, som intog i synnerhet hufvudet och hårfäftet vid pass en god tum nedåt ansigtet, hela bakre delen af halsen, samt fläck-tals öfver hela kroppen; under en myckenhet små hvitaktiga fjäll var huden uphögd, knottrig, hård och rödaktig, ögonbrynen til någon del affallna, ögonen insunkne och rinnande, en myckenhet Nodi, förmodeligen indurerade Glandulæ Subcutanei upsvälde til Ärters storlek. Hade dessutom klar röst, stor buk, ovanlig appetit, men ingen matsmältning, och därtil äfven en Incontinentia urinæ, samt en klar Semineus flytning. Alla naglar på händerna hade under denna tiden blifvit ojämna och kartaktiga, men det som i synnerhet påskyndade hans intagande på Lazarettet, var et enviss och gammalt Rötsår, som blottade Tendo Achillis fäste på högra hälen. Sjukdomen, som nära liknade en Herpes Siphiliticus, hvartil den lindriga Gonorrhœen gaf mera anledning, skötte äfven i början som Siphilis, Laxativer, Bader, Stricade och Mercurial Mixtur nyttjades fruktlöst mot 3:ne veckor

kor, utan ringaſte förbättring. Därföre reſolverades i öfverläggning med Hr. Provincial-Med. Doctor Flodin, at hädanefter anſe och ſköta ſjukdomen ſom en Lepra Græcorum, hvarföre piller af Æthiop. Antimonial med Extracto Conii gafs qvällar och morgnar. — Decoctum Ledi paluſtre dracks dageligen til en myckenhet och Laxativer blandade med Rhabarber togos hvar 4:de dag. Utvärtes nyttjades utom Bader en dagelig Lotion af Decoctum Ledi med 4 gr. Hydrargyr. corroſ. alb. på Libren. På ganſka kort tid, ſedan han börjat härmed, viſades en märkelig förbättring och utgick efter 7 veckors förlopp, läkt, med några ringa qvarlefvor på några ſtällen af kroppen, hvarföre han hemma continuerade med Decoct. Ledi. Incontinentia urinæ och flytningen minſkades i ſamma mån utſlaget utvärtes aftog, torde hända at Glandulæ Mucilaginoſæ uti Urethren eller kringliggande Glandlar voro excorierade, ſom utom flytningen åfven gjordt retning på Sphincter Veſicæ. Här felas väl mycket af Signa Characteriſtica Lepræ, ſom Raucedo och Nodi omkring Gommen; åfven olik Hr. Am. Med. Doct. Dubbs i Veckoſkriften för Läkare och Naturforſkare, anförda Caſus. Selle nämner vid Elephantiaſis väl Lepra Arabum, at de gamla botade denna ſjukdom genom Caſtration, emedan ordſaken ſkulle vara en kåthet eller Sådens alt för häftiga afſöndring.

Mån detta kan på något sätt appliceras hit? Vågar emedlertid kalla denna sjukdom Lepra, men hoppas med Herr General-Directeurens och Riddarens vanliga godhet, bli rättad om jag felat härutinnan (*).

Utdrag af Kongl. Collegii Medici Protocoll, hållit uti Stockholm den 11 November 1793.

S. D. Anförde Assessor Odhelius sig hafva upsatt berättelse öfver en af Professoren Rayneri nyligen förrättad Starr-Operation, och var denna berättelse, som nu uplästes, af följande innehåll:

"Jag får härmedelst gifva Collegium del "af en misslyckad Starr-Operation på Älder- "mannen H. Ros den äldre, som Professo- "ren Rayneri förrättat. Han har vid utför- "randet däraf, vid knifsuddens utstickande, "så nära Adnata, sårat henne och ligamen- "tum Ciliare, at det gjordt mycket ondt för "Patienten, hvilket såsom bekant är, en för- "sigtigt anstäld Operation aldrig gör, och "hvilket haft den olyckeliga påföljden, at "en svår Inflammation därefter i Ögat up- "kommit, med svår värk både i ögat och "nå-

---

(*) Kunde ock kallas Ichthyosis Leproides s. Leprosa.

"nära liggande delar; han har sedan fållan "besökt Patienten, och, det som värst är, "ordinerat honom, at under Inflammations- "tiden nyttja et ganska skadligt Ögonvatten, "hvars original föreskrift jag här får upvisa, "bestående af Canel och Nejlikor hvardera "30 gran, som kokades i 6 uns rödt Spanskt "Vin, til dess 4 uns blefvo qvar, uti affil- "ningen hvaraf smältes 4 gran hvit Victriol; "hvilket Ögonvatten genom sin hettande e- "genskap värkeligen ökat Inflammationen, til "hvars dämpande han icke ens vetat nyttja "Blodiglar, dem någon annan fluteligen til- "styrkt, utan har han endast, jämte det het- "siga Ögonvattnet, ordinerat laxering af Sal "Amarum, och aldrasist då synen var på det "Ögat aldeles förlorad, föreskrifvit et Satur- "niniskt Vatten. Jag förbigår at nämna an- "dra omständigheter, som icke heller med "en rättskaffens Läkare-Caracter kunna för- "enas."

"Original-Receptet til detta Ögonvatten "har jag i mitt förvar."

Sedan Assessor Odhelius därefter upvist det härutinnan omnämde Original til Recep- tet på det nyttjade Ögon-vattnet, beslutade Collegium, at detta alt skulle uti Protocollet varda intagit. År och dag som förr skrifvit står.

Efter befallning,

A. Birger Kiellman.

Til följe af framledne Stats-Rådet och Riddaren C. Rönnows teſtamentariſka förordnande, har Kongl. Vetenſkaps-Academien låtit kungöra och til beſvarande, emot dårå utſatt belöning upgifva följande trenne frågor i *Läkare-Vetenſkapen.*

Förſta Frågan:

Hvilka äro de dödande Sjukdomar, ſom under och efter Krigståg til Sjös, ſå väl med Örlogs-Skepp ſom Skärgårds-Flottan, måſt plåga angripa Svenſka Beſättningar; huru igenkännas de? hvilka äro orſakerna och hvilka äro de kraftigaſte och tilgängeligaſte förvarings- och botemedel? Kongl. Academien förmodar, at ſå väl åldre ſom nyare Sjö-Campagner gifvit ſkickelige Läkare tilräckelig kännedom ſå väl af Hiſtorien om desſe folködande Sjukdomars art och framfarande, ſom af verkan af flera til detta ändamål nyttjade och ſåkra Läkemedel.

Andra Frågan.

Genom hvilka inhemſka Medel kan man inſtälla eller aldeles utrota den grad af Veneriſk Smitta, ſom förſakat all hjelp af Mercurens tilräckeliga bruk? Den beklageliga erfarenhet at Veneriſka Smittan alt mera utbredes i Landet, intygar åfven at den utartar ſig til flerehanda ofta oboteliga ſkador, körtel-ſvullnader, ſårnader och benrötor. Academien förmodar därföre at erfarne Läkare kunna upgifva Medel och noga beſkrifva ſåttet,

tet, samt befrya de händelser, som lyckligen utfallit.

Tredje Frågan.

Gifvas några mer lämpelige och värksammare Medel, til cariöse bens afsöndring, än de hittils bekanta cauteria actualia, potentialia, septica och borrningar i ben-substancen, och kunna sådane Medel användas med förmån på anfrätta brosk (cartilagines) som böra afskiljas innan läkning kan väntas?

Innan en sinuös fistel, som går in uti kroppens caviteter t. ex. bröstet, eller annorstädes, kan grundeligen läkas, måste anfrätta ben ofta undanrödjas; äfven behöfves ibland at skyndsamt befrämja lösningen af en hel benpipas mellandel (Diaphysis). Erfarenhet i dessa delar förmodar Kongl. Academien icke hafva felat i de sårskilte Hospitaler, som under sist förflutne Campagner varit inrättade; och dessutom i Rikets Läns-Lazaretter.

För det bästa Svaret på hvardera af dessa frågor utsätter Kongl. Academien en belöning af *Ethundrade Riksdaler*; och böra Svaren vara inlämnade til Kgl. Academiens Secreterare Professor Wilcke, innom den 1 Julius innevarande år 1793. Svaren tecknas med en Devise, eller Valspråk, hvilket ock sättes på en Svaret åtföljande förseglad Namnsedel, hvaruti Auctorens Namn, Caracter och Hemvist upgifves. Af desse Sedlar blir endast

daſt den öpnad, ſom åtföljer det belönta Svaret, de öfrige brännas up. Skulle Kgl. Academien ibland de inſända Svar finna flere förtjåna deſs bifall, vil Academien tilſe, huru Hon emot en eller flere af dem må kunna viſa ſin erkånſla. Kongl. Academien vill dock härvid i allmänhet hafva ſig förbehållit, at Svaren på deſſe Frågor böra grundas på egen erfarenhet och lämpas til Svenſka Folkets lynne, ſeder, lefnads-ſätt och climat, ſamt åledes icke förblandss med hvad andra Läkare redan i ſamma ämne och hos andra Folkſlag därom erfarit eller föreſlagit, hvarföre icke heller ſammandrag af Auctorernes utlåtelſer här väntas.

Vid Præſidis ombytet den 18 Septemb. 1793 lät K. Academien ſig föredragas de inkomne Svaren, jämte deſs Deputerade Ledamöters däröfver gifne utlåtande; til följe hvaraf K. Academien ſtadgade ſit beſſut om de, för deſſe Svar utfäſte belöningar.

Uppå Förſta Frågan voro inkomne 3 Svar: N:o 1. Med Valſpråk: Ut Medicina valetudinis ſic vivendi Ars eſt prudentia. N:o 2. Uſus et experientia. *Colum.* N:o 3. Civem ſervare præſtat hoſtem vincere.

På andra frågan 2 Svar: N:o 4. Qvi poteſt mederi ſimplicibus, doloſe et fruſtra, quærit compoſita. N:o 5. Experientia dulce veritas.

På tredje frågan, et enda Svar N:o 6. tecknat d. 20 Maji 1793.

Ibland desſa Sex Svar har Academien icke erkånt något vara fullkomligen berättigat til den å Frågan utſatte fulla belöning: Men ſom likväl Academien fann de flåſte innehålla nyttige underrättelſer, grundade på erfarenhet, de upgifne åmnen angående, ſom genom trycket utgifne kunna tjåna det Allmånna; har Kongl. Academien, til betygande af ſin erkånſla, och ſåſom en upmuntran för Auctorerne at, i håndelſe desſa Frågor å nyo blifva framſtålde, ytterligare arbeta i Åmnet, och beſvara Frågorna i hela deras vidd, tillagt de ſenare *Fem* Svaren, N:o 2, 3, 4, 5 och 6, et Accesſit af *Femtio* Riksd. hvardera. Hemſtållandes dårjåmte til Auctorerne ſjelfve, *om de behaga tillåta at deras Namn upgifvas för Allmånheten och at deras Afhandlingar må af Trycket utgifvas?* Hvarom de ſåledes med förſta behagade ſkriftligen underrått a Academiens Secreterare Profeſſor Wilcke.

Sedermera har Aſſeſſoren i K. Collegium Medicum Dr. Sv. A. Hedin utviſat ſig vara Auctor til Svaret N:o 2, och Am. Medicus i Carlscrona Dr. C. Faxe beviſt at deſs nyligen afledne Fader, Am. Medicus Dr. Arvid Faxe varit Auctor til Svaren N:o 3, 5 och 6, ſamt Aſſeſſoren B. Biörnlund til Sva-

Svaret N:o 4. Til hvilka fåledes Accesit, af 50 Riksdal. hvardera Svaret, kommer at utdelas.

Utdrag af Stads-Physici i Gefle, Assessoren Dr. SANTHESONS Embets-Berättelse.

Til fullgörande af Herr Archiatern och Riddarens, samt Kgl. Collegii Befallning, får jag härmedelst den åran, öfverlämna förloppet af den undersökning jag redan i Rättegångens början med bitråde af Stads-Fältskären HAEGERSTRAND anstälte med Pigan FORSBERG, för at utröna huruvida hon tilförene fått barn eller intet. Jag smickrar mig därmed, at jag vid den ej underlåtit någon wåfändtelig omständighet som kunde tjäna til uplysning i närvarande fråga, och at Kgl. Collegium lärer uplyst anse en ny undersökning vara så mycket öfverflödigare, som den så lång tid efteråt torde hånda, skulle vara mindre pålitelig.

At mitt yttrande til härvarande Kämnärsrätt, var författadt i nog generela uttryck, och endast innehöll resultatet af undersökningen, härrörde däraf, at det endast var åmnat at uplysa denna Rätt, och således netto afpassat efter dess behof och begrep. Ty at up-

upgifva för Herrar Kåmnårer de grunder hvarpå jag bygde min slutsats, tyckte jag var åfven så onödigt, som jag var öfvertygad, at saken i alla fall skulle sluteligen blifva anhängig hos Kongl. Collegium och jag således så tilfälle at närmare detaillera dess förhållande. De omständigheter som företedde sig vid undersökningen, voro följande:

1:o, Abdomen planum sine rugis vel lineolis.

2:o, Labia vulvæ conniventia, pallide rubentia.

3:o, Os tincæ duriusculum, crassum, longum, conum abscisum, cujus basis vergebat ad uterum referens. De cætero adeo erat depressum ut digito, vix supra secundam articulationem immisso, facile tangi posset.

4:o, Labia oris tincæ itidem dura, lævia. Anterius posteriori aliquantulum longius.

5:o, Apertura orificii uterini externi fere circularis, et quidem tanta ut pennam anserinam minorem capere posset.

6:o, Mammæ nec flaccidæ neque multum firmæ vel renitentes, lactis erant vacuæ.

7:o, Papillæ nativo suo colore rubicundo gaudebant.

8:o, Frenulum labiorum vulvæ ruptum.

Härtil får läggas följande: at berörde Pigas Menstruation har i senare tider varit nog oordentelig, och at hon hade den, just vid den föregifne förlosningen; men huru denne

egen

egenteligen geck för sig, kan jag så mycket mindre upgifva, som jag ej förr än dagen efter och det för första och enda gången blef kallad, då jag ingen ting gjorde mer än blott förklarade altsammans för bedrägeri och det i stöd af den undersökning Stads-Fältskåren Haegerstrand och Madame Forsman (en skickelig Barnmorska här i Staden) anställde, och at jag häri ej bedrog mig, hoppas jag åfvan anförde intyg skall utvisa.

Hvad Pigan Forsbergs sinnes-ställning vidkommer, får jag göra följande anmärkning: at hon genom arf fått en dispolition til Melancolie, bevises däraf at flere i hennes slägt hafva samma sjukdom i ganska hög grad; at den understundom haft nog häftiga utbrott, kan hennes förra Husbonde åfven som Stads-Fältskåren Haegerstrand, som i flere år vid svårare tilfällen soignerat henne, intyga; at den fluteligen genom hennes i början gynnade, men sedermera misslyckade kärleks-handel degenererat til en art af Nymphomanie, tyckes hela hennes Kärleks-Historia bevisa.

Det är sant, när jag tager undan hennes ögon som tydeligen utmärkas af hemskhet och nedslagenhet, tyckes alt det öfriga snarare förråda et temperamentum Sangvineum än Melancolicum; ty hennes ansigte är mera rödlått än mörkt, hennes kroppsställning mera fetlagd än mager och skarp, men som det åfvan anförde innehåller nog säkra data,

så

få kan det ej åndra mitt påstående, at hon i hög grad är mjältsjuk. Detta oaktadt lämnar hennes upförande jämväl å andra sidan ovederlägeliga bevis på et argt upsåt, men på hvilketdera bör göras måsta affeende, då frågan är at fälla rigtigt omdöme öfver Moraliteten af hennes upförande, öfverlämnar jag til Kongl. Collegii uplysta och granlaga omprövande, sedan jag nu mera upgifvit alt hvad jag har mig i denna sak bekant.

Af Barnmorskan HAGSTENS här bifogade Relation, jämförd med den berättelse hon upgifvit för Kämnärs-Rätten och hvilken finnes intagen i ransaknings-protocollet, lärer Kgl. Collegium finna, at hon vid detta tilfälle yttrat ej mindre okunnighet än oskickelighet; för min del får jag blott tillägga at detta ej var första gången jag upptäckt dylike egenskaper hos henne.

Til följe af Gefle Stads Physici Herr Doctor SANTHESONS antydan, får undertecknad härmed afgifva berättelse om hvad jag i mitt Ämbete förfarit och funnit, rörande Rådmannens Ädle och Högaktade Herr SUNDQUISTS Piga i Gefle, som förment sig vara rådd med Barn, til hvilkens förlosande jag varit kallad at göra tjänst i sistledne Januarii månad innevarande år.

Sedan jag uppå bemälte Pigas Matmoder, Fru SUNDQUISTS bud infunnit mig hos denne dess Piga, som var inqvarterad, genom sit Herrskaps och Husbondefolks förandtalande, å sig beqvämt ställe, under denna sin belägenhet, och begynte henne undersöka, fant jag väl at *Moder-kakan sig böd, dock utan blodstörtning*: detta förekom mig något ovanligt, ty beslöt jag, innan vidare åtgärd, rådföra mig med Herr Stads-Chirurgus HAEGERSTRAND, som tillsyrkte at jag kunde befordra födslen, oaktat denna besynnerliga omständigheten. Häruppå företog jag mig vidare, och uti tilkallade 4 Qvinnors närvaro, dels til bitråde, dels til mine vittnen om mitt förhållande, undersökte Pigan och igenom mycket bemödande åndteligen skilde ifrån henne det man förmente skulle vara efterbörd, men fann til min förundran vara en Kött-klimp, lik så til sägandes en liten Palt, smal i den ena men bredare i den andra åndan, som vid vidrörande åtskilde sig och syntes vara af Nötkött, det Pigan sjelf förmodeligen inpractiserat.

Efter denna operation, som varade inpå natten, anlade jag Pigan hvad som til hennes hälsa och tarf fordrades, insvepte den beskrefne Köttklimpen i papper, med hvilken jag morgonen därpå helt bittida geck til bemälte Herr Fältskår och aflade min berättelse, men som Herr Fältskären lät sig förmärka icke

nögd

nögd med hvarken min berättelse eller åtgärd, utan förklarade at en ny undersökning skulle ske, det jag ock gärna önskade, hvilken undersökning kl. ungefär 9 samma dag värkställdes af en annan Barnmorska Madam Forsman i Staden, uti vederbörandes och min närvaro, hvarvid intet annat befants, än hvad jag funnit och redan tilkänna gifvit, nemligen, at utom den frånskilde Köttklimpen, hade denne Piga intet barn födt eller något barn var hos henne at födas.

Merberörde Kött-klimp lämnade jag til Herr Fältskären at förvara, och är i denna sak af mig icke något ytterligare at förmåla.

Detta alt såsom en sanning, den jag på ed och samvete bestyrker; Så sant mig Gud hjelpe til lif och själ.

Gefle d. 6 Maji 1793.

Hedvig Hagsten,
Gefle Stads ordinaire Barnmorska.

Utdrag af Bref från Prov. Med. Assessoren Dr. Blom, til Gen. Directeuren och Riddaren Af Acrel, dat. d. 21 Martii 1793.

Här har på en tid varit i orten tämmeligen ohälsosamt, Peripneumonier, Pleuresier, Febres

Catarrhales, Gigtplågor, Rheumatiſmer hafva allmänt förekommit.

I Lima up vid Norrſke gränſen af Wäſter-Dalarne har Rödſot yppat ſig. — I Grangärdet och Norrberke, (några Socknar närmare hit) Rötfeber.

Detta alt torde få tilſkrifvas den ombyteliga väderleken af köld, tö och fuktighet, alt ſedan Nyårstiden.

Af Lecture, ſom jag nyligen och vid lediga ſtunder ſyſſelſatt mig med, vill jag nämna 2:ne från Tyſkland upgifne märkvärdige Curer. De finnas införde uti 8:de Tomen af Novis Actis Academ. Leopold. Natur. Curioſorum, och beſtå uti följande: 1:o, uti et få kallat Antidotum egregium af *Lixivio Tart.* Ph. Sv., framſtält af en Dr. Christ. Wilh. Hufeland från Weimar, *mot nedſvälgt Gift af Arſenicum och Merc. Sublimat. Corroſivus*, hvilket han med lyckligaſte framgång gifvit, utſpädt med vatten, från 40 til 60 droppar hvarje ½ eller hel timme, Junctis ſimul hauſtibus & emulſionibus oleoſis, Clyſteribus ejusdem efficaciæ, Linimento, ſupra Abdomen, emolliente &. Anodyno ex Oleo Camomillæ Cocto, Hyoſchyami & Laudano liquido aa. alüsq. non omisſis, ad reliquias veneni, primis & ſecundis Vüs, impactas propellandas, nec non, Ope *Olei Aniſi* a gt. V-ad XV (poſt primum Stadium ſeu Inflammationis) ad Atoniam Tubi inteſtinalis, quæ

poſt

poſt tantam ſtragem, ſumma eſſe ſolet, corrigendam; och 2:o uti *G: Reſina Ammon.* förlökt med fullkomlig nytta *mot Ondr-ſkorf, eller Tinea Ferina Capitis.* — Til detta ſenare år en Dr. Otto Just. Evers från Hannover Author, och berömmer ſamt förſäkrar det bota denna för Läkare altid förtreteliga fårnad, om det uplöſes och kokas i Vinätticka ad ſpiſſitudinem Emplaſtri, utbredes ſå tjockt ſom en Knifsbak, på ſkinn, och, ſedan håret år afrakat, läggas öfver hufvudet, ſamt, utan at ömſas, bäres där i 5 veckors tid, efter hvilkens förlopp det aftages och de få hår-rötter, ſom til åfventyrs ännu kunde finnas uppöſande och qvar, med en Hår-pincette (Volſella) borttagas och utryckas.

Jag tycker at uti bägge deſſe Cur-methoder år ganſka ſtort ſkål, nemligen uti den förra, ſåſom et Alkali, at kunna förſvaga och neutraliſera Acidum Corroſivum Arſenici, och uti den ſenare, ſåſom et efficax Emolliens och Reſolvens, at topice kunna uplöſa, fördela de i radicularum pilorum bulbis och ductibus glandularum ſebacearum, ſamlade och congererade ſkarpa Våtſkor.

Väderlek och gångbara Sjukdomar i Stockholm, ifrån Octobet 1792 til och med Martius 1793.

Octobet.

Barom. högſt d. 3, 4; 26,07. Lågſt d. 19; 25,03. — *Therm.* hela månaden öfver O, högſt d. 23; 10 gr., vid O. d. 3, 25, 28, 29, 30. — *Rägn* d. 6, 7, 8, 13, 14, 15, 16, 21, 22, 23, 24. — *Snö* d. 28, 30. — *Vinden* til d. 12 N. med dragning åt O, ſedan S. med dragning åt V.

November.

Barom. högſt d. 4; 25,87, lågſt d. 15, 16; 24,76. — *Therm.* ombytlig; öfver O. högſt d. 6, 7; 8 gr. morg., 10 gr. midd. Under O. lågſt d. 20; 9 gr. k. — *Rägn* d. 1, 2, 6, 11, 15. — *Snörägn* d. 4, 19, 20, 22, 27. — *Vinden* måſt V. med dragning åt S. och N.

December.

Barom. i allmänhet mycket låg, lågſt d. 2; 24,05, då ock ſtarka ſtormar raſade; högſt d. 1; 25,96. — *Therm.* mera under O. lågſt d. 15; 7 gr. högſt öfver O. d. 10, 3 gr. — *Rägn* d. 10, 21, 22, 28. — *Snöſlaſk* d. 4, 5, 6, 7, 9, 19, 24, 25, 26, 27, 29, 30. — *Vinden* ombytlig emellan N. och S.

Sjukdomarne voro måſt Catharrale; mycken Angina, dels lindrig, dels förenad med Scar-

Scarlatina, åfven hos fullväxt Folk, ibland Malign. Koppor få, men Måsling började vifa lig.

Clara-fjärden tilfrös d. 1 Dec. och ftörre fjärdar d. 15.

Januarii 1793.

Barom. högft d. 7; 25,93, lågft d. 28; 25,12. — *Therm.* under O. lågft d. 26; 10 gr. k. Vid O. d. 3, 31. — *Vinden* måft N. med dragning åt O. til d. 8, fedan ombytlig. — *Snö* d. 3, 7, 9, 10, 13, 14, 17, 20, 24, 28, 29, 31. — *Urvåder* d. 25. — *Rågn* d. 18, 28.

Februarii.

Barom. högft d. 21, 22; 25,65, lågft d. 26; 24,93. — *Therm.* ombytlig, under O lågft d. 8; 13 gr. k., öfver O högft d. 28, 4 gr. V. — *Vinden* måft S. med ömfefidors kaftning. — *Snö* d. 2, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 23, 24, 25. — *Urvåder* d. 6. — *Rågn* d. 5, 26.

Martii.

Barom. högft d. 26; 26,16, lågft d. 10, 24,08. — *Therm.* under O lågft d. 8, 10; 8 gr. k. Öfver högft d. 31, 6 gr. V. — *Vinden* måft O, med dragning åt N. och S. — *Snö* d. 3, 11, 12, 13, 14, 16, 27, 30. — *Urvåder* d. 28. — *Hagel* d. 2. — *Rågn* d. 2, 15. — *Rökdimma* d. 22, 23, 24.

I allmänhet mer friskt än fjukt. Intermittente Febrar började yppas; Scarlatina

lämnade rum åt Mässlingen, som blef alt mer allmän, i förstone lindrig, men hos några äldre förenad med Angina, Torsk och bröstplågor; hade ej varit gängse sedan 1785.

Vid slutet af Martii månad började Isloſsningen.

Väderlek och gångbara Sjukdomar i Stockholm, Månaderne April, Maji och Junius 1793.

April.

Barom. i allmänhet mycket hög, så at han d. 7, 8 var 26,25 och lägst 25,04 d. 15. — *Therm.* ombytlig, lägst under O d. 1, 5, 6, 2 grader, högst öfver 16 gr. middagstiden d. 28. — *Vinden* mäst O. med ömsesides ombyte. — *Snö* d. 13, 20 med rägn blandat, sedan mera tjock luft och rägn. — *Väderſol* d. 6.

Maji.

Bar. något lägre, var högst d. 8; 26,06, lägst d. 29; 24,96. — *Therm.* i morgonstunden minst 3 gr. öfver d. 18, högst 14 gr. öfver d. 8. Middagen högst 20 gr. öfver d. 8. — *Vinden* mäst N. med svängning åt ömse sidor, omsider mot slutet något S. — *Rägn* d. 2,

d. 2, 3, 12, 14, 16, 27. — *Snö* d. 30. — *Hagel* d. 20. — *Väderfol* d. 17.

Junius.

Barom. nåstan lika som förra månaden, högst d. 5; 25,28, lägst d. 19; 24,95. — *Therm.* högst morg. den 8; 19 gr. öfver; Midd. d. 15; 23 gr. öfver. — *Vinden* mäst N. med oftare dragning åt V. — *Rägn* d. 1, 3, 4, 9, 11, 12, 17, 21, 26, 27, 28, och 30.

Efter medium April losnade Isen öfverallt i Målaren och mot slutet af samma månad började segelfarten.

Sjukdomarne bestodo mäst i en utbredd Mässlings-epidemie, som hos åldre var ofta svår, hälst med Angina och Rheumatiske spänningar i bröstet; fattigas vårdslösade Barn dogo många. Desutom visade sig efter vanligheten Intermittente Febrar af lindrig art.

Vid Lunds Academie åro i Medicinska Faculteten år 1790, följande Disputationer utkomne:

Under Professor BARFOTHS Præsidium: *De Febre Biliosa Ann.* 1788. *Nautas afficiente*, af Professor FLORMAN, Pro Gradu D:r 23 p. Författaren, hvilken som Expeditions-Medicus på stora Flottan gjorde 1788 års Sjö-Campagne, har af sin Dagbok öfver den

Bilieuſa Farſoten, ſom bland Sjö-folket det året var ſå allmän, gifvit nårvarande begrep om denna ſjukdoms art och förhållande. Efter Huxhams föreſyn talas förſt om väderlekens beſkaffenhet ifrån Julii månad til deſs Flottan i November återkom til Carlscrona. Sedan följer Sjukdomens beſkrifning. Ända til ſlutet af Julii hade Fluſsfebrar varit gångſe bland Manſkapet; men ju närmare det led til ſlutet af Auguſti deſto mera förvandlades de i gallaktige, ſom blefvo allmännare. I ſtället för at kölden ſkulle, enligt Pringle, håfva Sjukdomen, blef den däraf både elakare, allmännare och mera maligne, hvilket Förf. med ſkäl härleder från de ſjukas myckenhet och däraf förorſakad trångſel. Critiſke dygnen voro 7:de, 9:de och 11:te. God criſis var ymnig ſtinkande ſvett, upharkling af et fegt ſlem och œdema, hvilken ſenare ſtundom räckte länge efter Feberns ſlut. Ingen Criſis var dock bättre eller ſåkrare än ſkabb eller bölder. I §. 3. upräknas de *beſtändige* ſymptomerne, hvika voro ſtark hufvudvärk, äckel och kräkning, oren tunga, bäſk ſmak i mun, vårk i mage, Hypochondria och leder, ſtark, jämn och haſtig puls, ſamt ſtinkande ſvett. Mera *obeſtändige* ſymptomer voro hoſta, gul färg i huden, näsblod, diarrhé, metaſtatiſke ſvulnader, ſkabb och döfhet, hvilket ſenare ſymptome altid förſåkrade om den ſjukes återſtällning. Til Cauſa Prædiſp. räknas för-

förnämligaſt ſommarvärman, ſom var anſenligt ſtark det året och förenad med nog ymnigt rägn. Den grofva och falta födan, jämte briſt på Köks- och Trädfrukter, ſamt Mjölk, därvid Svenſka Båtsmännen på ſina Torp äro vane, måſte åfven bidragit til denna epidemie. Bland Cauſæ Occaſionales anföres vakande, rus, våta kläder, vrede, ſorg och fruktan, för mycket arbete, förkylning, hvila i Skeppens öfre rum, där luften är fuktigare och i ſynnerhet om nätterne oſund, magens öfverlaſtande af för mycken och hård föda, ſamt mycket umgänge med de ſjuke. Angående närmaſte orſaken förenar han ſig med De Gorter och Tissot om et gallaktigt retande ämne i förſta vägarne. I §. 8 afgör Förf. Sjukdomens namn och genus. Den var i början remittens, men blef mot vintren mera continua. §. 9 innehåller Curen, ſom beſtod i Kräkmedel, ſtundom repeterade 3 a 4 gångor, deſsemellan digeſtiva, ſamt Laxermedel och Clyſtirer. Åderlåtning behöfdes ſällan och allenaſt för Inflammations-ſymptomer, eller i början af epidemien, annars gjorde den ſkada. Svett-drifvande gåfvos ej förrän 6:te dygnet var förbi. Efter evacuantia brukades, då krafterne aftynade, Kina och Serpentaria på remisſionen; de häfde väl febren men förekommo ej recidive, hvilket härledes från deſs alt för ſparſamma bruk, emedan man icke hade nog tilgång däraf för et ſå ſtort an-

antal sjuke. I 10 §. slutas med Cura Symptomatum, som i synnerhet fordrades mot nåsblod, såfång, kråkning, där lemonade var bästa medlet, symptomatisk diarrhé, som bäst häfdes med Decoct. Aqvos. Musci Isländ. I Dysenterie pasade samma medel, Ipecacuanha och Flores Sulphuris, hvilka senare han tror vårka som Laxans. Rheumatisk vårk öfvervans med Gvajacum och Laxantia. Senapsdegar och Spanska Flugor gagnade härföga, Trifol. Aqvat. alsintet.

Denna Disputation recommenderar sig äfven genom en aldeles Celsianisk Latin, jämte det den visar ursprunget til den förödande Farsot, som sedermera yppade sig i Carlscrona.

Under Professor ENGELHART: *De Divisione Febrium Idiopathicarum* pro gradu, af CARL ARVID FAXE, Fält-Medicus, 22 p. At Feberlåran alt hittils varit insvept i så mycket mörker, därtil tror Förf. skulden förnämligast ligger hos Nosologerne, hvilka onödigtvis i sina upställningar, antagit för många genera. CULLEN har först afhulpit detta i sin Nosologie. §. 1. förklarar begreppet af en Idiopathisk Feber, som endast tilhör CULLENS första Ordo af Pyrexiæ eller Febris egentligen så kallad, fastän flere Auctorer och bland dem i synnerhet RIOLLAY, men orätt och mot erfarenheten nekar, at någon Idiopathisk Feber gifves. I den Idiopathiske Febrens in-

del-

delning afviker Författ. både från SAUVAGES och CULLEN, då han räknar Remittentes til Continuæ och ej efter CULLEN til Intermittentes, af det skäl at de upkomma af smitta och förkylning, då däremot Febrar af sumpexhalationer (intermittentes) gemenligen hafva fullkomlig apyrexie: Utomdefs hafva HILLARY och HENDY observerat mycket Febres Continuæ och Remittentes åfven på sådane orter där Intermittentes aldrig äro gängse. Alla Febr. Continuæ äro Continuæ Remitt. och Febr. Continens ges icke. Uti §. 3. anföres åfven Frofs-Febrarnes indelning i anseende til Paroxysmernes beskaffenhet uti Benignæ, Malignæ och Larvatæ eller Protheiformes, hvilken BANG uptagit. Öfriga indelningen är lika med den CULLEN har.

2:o. *De Sangvinis detractionis usu in Pneumonia*, af L. M. PHILIPSON, pro gradu, 18 pag. Med Pneumonia menas både Pleuritis och Peripneumonia och detta enligt CULLENS Nosologie, hvilken här får mycket berőm och hvarvid i en note bifogas et korrt Afskeds-tal til CULLENS Skugga upläst af Præses vid Förelåsningen d. 5 Martii samma år, strax efter förfta underråttelfen om CULLENS död, hvars älfkade Eleve han varit. Det torde förtjäna at uprepas: Vale umbra dilecta! in æternum vale! Gloria qvidem tua a laudibus noftris nihil incrementi capere poteft: attamen, fi mortalia adhuc te tangunt, accipias

pias rogo venerationis ac amoris tributum, quod gratissimus meus tibi persolvit animus. Virtutum tuarum, tuorumque in me meritorum lenis ac placida recordatio nunquam ex memoria mea discedet; non ægre igitur feras suspiria, qvæ, te discedente, trahit pectus Discipuli a Te olim adamati. — §. 3 öfvervågar vårkningarne af åderlåtning, som åro at minska våtskorna, i vener, i arterier, hvilken minskning år så mycket betydeligare i den mån uttömningen sker hastigt; vidare at minska tonus och spånningen i hjertat och kårlen, samt de functioner som med densamma hafva förbindelse, at försvaga blodets omlopp och däraf följande vårme. §. 4 visar huru kårlens reaction altid år i förhållande med kroppens irritabilité, hvad som menas med diathesis phlog. och at congestion altid år förknippad med Inflammation. I §. 5 säger Förf. at åderlåtning år så oumgängelig i Pneumonia, at hvarken späda Barn, ålderstegne, hafvande, de som hafva sin rening eller de hos hvilka lochia flyta, därifrån undantagas. §. 6 afgör tiden til Åderlåtning, som år sjukdomens början, men i brist däraf äfven längre fram i sjukdomen och ända til 14:de dygnet, allenast tecken til suppuration icke redan yppats. I §. 7 nämnes i korthet de tvister, som varit om stället för åderlåtning, at de Grekiske och Romerske Läkare öpnade den på armen af den sjuka sidan,

A-

Araberne tvårtom, at Brissot i Paris följde Grekernes method med fördel, at Spanska Konungens Lif-Medicus fördömde den och utvårkade Academiens i Salamanca förbud däremot, at Kejser Carl 5:te åfven utfärdade påbud emot åderlåtning på lidande sidan och at sluteligen Triller, Sydenham, Werlhoff med flere nyare förklarat sig för Grekernes method, samt stadfästadt densamma. Det vore väl säger Förf. om man med lika myndighet kunnat landtförvisa sjukdomen som åderöpning på lidande sidan. I 8 §. omtalas generel och topisk åderlåtning; til den förra föredrages Lancetten. §. 9. meddelar föreskrifter om mängden af blod som bör låtas i Pneumonia, hvilken utsättes til högst 4 a 5 libror. At åderlåta ända til svimning första gången år icke så säkert som at göra flere venæsectioner, emedan man har exempel på dem, som dödt hastigt af för stark åderlåtning. §. 10 lärer, at vid åderlåtnings upprepande bör mera hafvas anseende på vårken och svårigheten at andas, än på pulsen och crusta inflammatoria.

3. *De Rheumatismo Acuto*, af Eberhard Zach. Munck pro exercitio, 42 pag. Förf. är en Son af den lärde Dom-Probsten Doctor P. Munck och Dotterson af den icke mindre berömde Professoren Rosenblad Vid 15 års ålder, och då han knapt et år studerat Medicin, är denna Academiska Afhandling

ling af honom sjelf sammanskrefven och utan all ändring utgifven, såsom Præsidis företryckte compliment säger, samt berömligen förvarad. Öfver alt röjes det critiska snille, som altid caracteriserat dess Faders arbeten och han har användt en berömvärd flit, at hos Auctorerne upleta deras särskilte tankar om denna sjukdom, hvilket kan finnas af de många bifogade citationerne, sårdeles i de förra §. §. Bland de många anledningar til anmärkningar, som denna Disert. gifver, torde Rec. blott få nämna följande: Disputationen är författad på et nu mera i Sverige, redan aflagt sätt med korta Paragrapher och vidlyftige scholia eller förklaringar. §. 1 är en critisk undersökning af definitionen på Rheum. Acut. och Rec. kan ej dölja, at det förekom honom nog vågat af en begynnare i Medicinska studium, at vilja afgöra huru en sjukdom bör definieras, den han kan hända knapt sett och det ännu mer, når de berömdaste Män, såsom en Linné, Vogel, Sauvages, Cullen, m. fl. finnas däruti stridige. I §. 8 visas på 9 hela sidor huru obeständigt de gamle tagit ordet Rheumatisme och at de därunder äfven begripit Arthritis och Cullens Profluvia. Ballonius, Botallus och förnämligast Sydenham har först tydeligen beskrifvit denna sjukdom och Cullen har efter Författarens mening aldeles fullkomnat läran om Rheumatisme, åtminstone hvad subtiliteten

ten angår. §. 3 beskrifver vidlyftigt sjukdomen. Til de rara händelser, då Rheum. angripit alla kroppens delar (totum corporis ambitum, då TISSOT säger toutes les articulations) och hvilka hos STÖRK, TISSOT och JUNKER finnas anförde, tviflar Rec. om den p. 21 af Förf. åberopade, bör hänföras, emedan han sedt dem, som blott haft den i extremiteterne med lika svåra symptomer, hvilket torde kunna förklaras af muskelarnes inbördes förbindelse. I §. 4. afhandlas Diagnosis och Förf. säger här, at venerisk och scorbutisk värk lättel. från Rheumatisk åtskiljas, om man väl utletar orsakerne och öfvervägar teknen; men med all denna varsamhet blir en Practicus, äfven den mera erfarne, stundom förlägen, dels för complicationer, dels ock för bristande symptomer och Patientens förbehållsamhet. Skillnaden emellan Podager eller Arthritis och Rheum. acut. är svår, om icke signa prægressa tages til hjelp, eller pat. förr haft Podager. Causa Prox. til Podager är hypothetisk och än icke fullkomligt utredd: åtminstone låter CULLENS hypothese, den Förf. godkänner, alt för snillrik för at vara grundad i naturen, och vid Diagnostik tyckes en sådan Causa Prox. icke synnerl. kunna vägleda; man lärer icke heller kunna med Förf. neka, at ju inflammation är förknippad med arthritis. Stora concretiones tophaceæ vid hand och fotlederne har Rec. sett följa på Rheumatisme,

åfvenså väl som på Podager och det hos ganska unga subjecter. Om sedes morbi är i muskularne och tendinum involucra, eller i ligamenta articularia är svårt, at vid sjukfången märka. Podager-paroxysmer upväckas ofta af de samma orsaker, som åstadkomma Rheumatisme t. e. om man blir våt eller kall om fötterne, stöter sig o.s v. Rheumatisme anfaller stundom på en och samma årstid flere år å rad, hvarpå Rec haft exempel. Detta må vara nog, at öfvertyga om de tecknens osäkerhet, hvarigenom man tror sig kunna åtskilja Arthritis och Rheumatisme och som af Förf. upräknas. §. §. 5. 6. afhandla Causa Præd. Occas. och Prox. til Rheumatisme. Besynnerligt är, at då Auctorerne komma allmänt öfverens, at Rheum. acut. är en Inflammations-sjukdom, de dock äro stridige uti låran om sättet huru denna upkommer. Man har därföre nu förkastat alla skärpor, all seghet och slemhet i vätskorna, såsom närmaste orsaken och gått til en annan ytterlighet, neml. at förklara denna sjukdoms phœnomener utaf spasmer. Härmed må nu vara huru det vill. Emedlertid då skillnaden emellan Rheumatism. acut. och Arthrit. Febrilis är nog obetydlig, torde kanske Professor Bangs hypothese, om Causa Prox. til arthritis, den han härleder ifrån Systema Lymphat. äfven kunna med någon ändring appliceras på Rheum. acut. Den skillnad, som är emellan utgångarne af Rheum. acut. och af

an-

andra inflammationer, torde föranlåtit Stoll, at föra Rheum. acut. til Inflammationes ſpuriæ, och är et vigtigt ſkäl för denna tanka. I §. 8 talar Förf. om methodus medendi och lämpar indicationerne efter Cullens hypotheſe om Cauſa Prox. Den är för öfrigt helt och hållit ſammandragen ur v. Svietens, Cullens och Tissots värk.

Vid genomläſande af denna vidlyftiga afhandling, har Rec. icke kunnat afhålla ſig at göra en anmärkning om diſputationer i allmänhet och Medicinſka i ſynnerhet. Affigten med deſſe tyckes antingen vara at upłyſa et ämne mer, än hvad det varit förut, eller at viſa ſina framſteg och ſin rättighet at vinna en ſökt grad. Då det förra icke kan ſke, ſynes det ſenare äfven kunna afgöras i ſtörſta kortnet, åtminſtone på mindre än 6 Ark, i annat fall ſmakar det af fåfänga. Utomdeſs låra icke många Medici läſa diſputationer, hållt af ſenare ſlaget, för at däraf inhämta den kunſkap ſom erfordras vid ſjuk-ſängen och man kan icke heller af en ſådan längre eller kortare Diſſertation ſluta til Författ. ſtörre eller mindre kunſkaper, blott til den mer eller mindre tid han användt at compilera.

4. De *Amenorrhœa* af Magn. Diedr. Weilander Scanus pro gradu 24 p. Författaren viſar med mycken wältalighet i Inledningen huru vigtig reningens ordentlighet är för Fruntimrens hälſa och af huru många an-

ledningar vi förbindas, at med ömhet vårda det älskvårda könets sjukdomar, utan hvilket, at jag må nyttja Auctors ord, lånte af Herr THOMAS: *primum vitæ noſtræ ſtadium careret adjumento, medium voluptate, poſtremum ſolatio.* §. 1. beſkrifver Reningen och antar HARDINGS beſynnerliga hypothese om deſs orſak, at neml. vid manbara åren upväckes i ovaria en viſs Action, eller oſcillation, hvilken meddelad åt Lifmodren åſtadkommer en utrömning eller affilning af blod. §. 2. innehåller definition på Amenorrhœa, ſamt deſs indelning i Am. *Emanſionis, Suppreſſionis* och *dificilis.* §. 3. varnar at förblanda Amenorrh. af hafvande tilſtånd med Suppreſſionis, eller at anſe denna ſenare för orſak til Lungſot och andre Croniſke ſjukdomar, då den ſnarare är en vårkan däraf. §. 4. beſkrifver rätt väl Amen. Suppr. och deſs ſymptomer, ſamt de beſynnerliga utvägar Naturen ſtundom brukar til at erſätta detta flöd. Præſes har berättat Förf. om en Flicka, ſom efter länge hämmad rening fick en ſvulnad i vänſtra armen, hvilken vid reningstiderne tiltog och inflammerades och deſemellan något lade ſig. § 5 upräknar Cauſæ Exit. til ſjukdomen, ſom äro alla *förſvagande* ſinnesrörelſer, ſåſom blygſamhet, ſorg, ſruktan, miſslyckad kärlek, ſamt bland de *upväckande* ſinnesrörelſer ſtundom ſkrämſel och vrede. Hit hörer äfven förkylning och blodfullhet, ſå väl allmän, ſom partiel

tiel i Lifmodren. Uti §. 6 om Cauſa Prox. bifalles CULLEN, ſom påſtår, at Amen. Em. härröfer från ſvaghet och Suppr. från ſpaſmer i de minſta Lifmodrens pulsådror. §. 7. innehåller *Prognoſis*. §. 8. *Curen*, ſom lämpas til följande 4 Indicationer, neml. 1) *at häfva blodfullheten*, 2) *at öka eller upväcka action i Lifmodrens Kärl*, 3) *häfva ſpaſmen i de minſta pulsådrorne* och 4) *boriſkaffa onaturlige hinder hos atretæ*. Det *förſta* ſker med tjänlig diæt, åderlåtning på foten, Iglar på vulva och lindriga laxantia. *Andra* indic. ſom är i ſynnerhet lämpelig emot Am. Emanſ. upfylles genom födande diæt och tonica, ſåſom måttlig kroppsrörelſe, kalla bad, Kina och Stålmedel; åfven ock med ſkarpa purgantia, ſåſom aloës, retande Clyſtirer och varma fomentationer på underlifvet, frottering på nedra extremiteterne, compreſſion på arteriæ iliacæ, emmenagoga och electriciteten. Bland Emmenag. berömmes R. Helleb. nigr., hvarmed Præſes botat 2:ne. Rubia tinct. och Sabina åro oſäkre. Electricité förſt med gniſtor, applicerade på länderne, underlifvet och regio pubis är et det kraftigaſte medel at reta vaſa uteri til action. Enligt PECHLIN och GREGORY tror Förf. at Coitus botar amenorrhœa. Mot Am. Suppr. paſſa medel, ſom höra til *tredje Indic.* eller Antiſpaſmodica e. g. ångbad, aſſa fœt. invärtes och i clyſtir, hyoſcyamus, opium, mercurialia och en del af

nyfsnämde ſtimulantia. Sluteligen påminner Förf. at desse medel åro kraftigaſt, när de användas kort före reningstiden eller hos dem ſom hafva tydelige niſus hæmorrhagicos, ſamt at man bör gå från de lindrigare til ſtarkare medel. Mot Am. Diffic. recommenderas Förbad. Ångbad och Opium.

5. *De Gaſtritide*, af JOH. C. WALDENSTRÖM Gothob. pro gradu 18 p. I §. i antages CULLENS definition och indelning af Gaſtritis, ſom i ſynnerhet ſkiljer ſig från de andra Noſologers däruti, at han håller Febren för typhodes, eller lika med den i typhus och antar 2 ſpecies, neml. Phlegmonodea och Erythematica. Förf. anfer med HOFFMAN Magens inflammation icke ſärdeles rar (dock torde detta egenteligen kunna ſägas om den ſymptomatiſka eller rosartade). §. 3. beſkrifver ſjukdomens vanliga förhållande, ſamt anmärker, at den är förenad med en ſtörre ſvaghet i alla kroppens functioner, än andra inflammationer. §. 3. viſar, at hvarken kräkning, hicka eller pyrexia typhodes kunna anſes för ſigna pathognomica, utan blott *brännhettan och verken i epigaſtrium, hvilken ökes af ingeſta juſt i det ögonblick de nedkommo i Magen.* Här läres äfven huru Gaſtritis ſkall ſkiljas från Diaphragmitis, Entheritis och Hepatitis. I §. 5. förklaras orſaken til pyrexia typhodes, ſom är Magens många nerver från 8:de paret och deſs ſympathie med alla kropps-

de-

delar och i synnerhet med hjertat. §. 6 beskrifver sjukdomens utgångar och Prognosis. (Magens scirrhositeter torde dock oftast vara följder af en chronisk inflammation i densamma). Emot JUNKERS påstående, at Gastritis är mindre farlig, än inflammation i andra viscera, för Magens krållande rörelse, hvaraf inflammation skulle lättare fördelas, gör Förf. rättel. den invändning, at denna motus snarare tycks göra Gastritis farligare, emedan denna sjukdom plågar förvärras af den ringaste retning. §. 8. upräknas Causæ Exit. til Gastritis. §. 9. innehåller curen, hvilken i synnerhet består i ymnige åderlåtningar, hvarifrån den klena pulsen icke bör afskräcka oss, emedan BANG med framgång gjort 14 åderlåtningar och i en Engelsk Journal omtalas en, som blifvit botad genom det man aftappat 116 unce Blod. Iglar, koppning, Spansk fluga och clystirer böra icke heller försummas. Sedan inflammationen är häfven och kråkning, värk, med flere symptomer komma skåltals och åro krampaktige, kan opium med nytta användas i Clystir.

Försök til en Svensk Flora, eller Afhandling om Svenska Växternes kän-

netecken och nytta, af SAM. LILLJEBLAD. *Upsala 1792, 8:o.*

Detta år egenteligen en Svensk öfversättning af framledne Arch. och Ridd. LINNÉS *Flora Svecica*, reducerad efter nyare Botaniske grunder från 24 til 16 Classer. Härigenom få Landtmån en god uplysning i växternes kännetecken och någon anvisning hvartil de tjäna, få väl i hushållning som Läkedom; jag ville dock önska at någon erfaren Läkare genomsedt den senare anvisningen, så at det kunnat undvikas at inleda de okunnige til förtroende i sjukdomar för kraftlöse medel och til missvisning om de tillförliteligaste; dock detta kan ske vid en ny uplaga. Öfversättaren förtjänar därtil upmuntran.

Vetenskaps-Handlingar för Läkare och Fältskärer, utgifne af SVEN HEDIN. *M. D. Assessor, m. m. Första Tomen, första Häftet. Stockholm 1793, 8:vo.*

Detta år början til en nyttig handledning för ungdomen i Läkare-vägen, som man må önska at Author förmår fullfölja. Han har därtil, utom egen erfarenhet, hjelpreda ge-

genom K. Collegii Medici vackra Bibliothek som nu år under hans speciella inseende.

Detta Häfte innefattar följande Afhandlingar: Utdrag af Hr. Ramels observationer öfver en Angina Epidemica. — Anmärkning öfver Skarlakans-Febren, af S. Hedin. — Anmärkning öfver Pemphigus (en ovanlig Utslags-sjukdom) af Dichson. — Observation til den förutgående, af Miroglio. — Beytrag zur kentnifs des Pemphigus von Wichman. — Tillåggning af S. Hedin. — Afhandling om Opium af Wirtenson. — Anevrifma spurium, af Maunoir. — Anmärkningar öfver Sjöfolks sjukdomar af Blane. — Vårkan af Clematis Vitalba i Skabb, af Waton. — Memoires of the Litterary and Philosophical Society of Manchester, Vol. III. — Verluch einer Algemeiner Geschichte des keichhustens, von Danz, M. D. — Practische Abhandlungen über dem Polnischen Haarzopfe von Mustallir, M. D. — Prælectiones Anatomicæ, Feod. Leber. — Disfertatio de cort. Ulmi Camp. Natura &c. J. C. Baumgarten, M. D. — Archive für die geschicte der Artzneikünste von Wittner. — Korta underrättelser hörande til Lårdoms-Historien. — Stats-Rådet och Riddaren Rönnows Biographie i sammandrag, hvilkens väl graverade Portrait åfven pryder detta Häfte, och med hvilken prydnad af Svenike Låkare, detta Arbete framgent åfven kommer at lysa.

Man ser af denna korta upgift, huru lå. rorikt för vår upväxande ungdom detta lårda Arbete år och ånnu mer i framtiden kan blifva. Det år min och såkert flere Medborgares önskan at omståndigheterne må gynna fortgången däraf.

Vetenskaps-Handlingar för Läkare och Fältskårer, m. m. af S. HEDIN, *andra Häftet. St. 1793.*

Få månader efter första Häftets utgifvande, får Läkare-Allmånheten fågna sig af denna Fortsättning, som, jämte Hr. Arch. och Riddaren BÆCKS väl graverade Portrait, ehuru det föreställer honom i dess 50:de år, som nu upnådt en lycklig ålder af fulla 80, innehåller följande Afhandlingar: Sqvirrositeter (*månne ej rättare Schirrositeter*) och sammandragningar uti intestinum rectum, recension. — Berättelse om Tetanus essentialis, rec. — Vårkan af Vitriolum romanum i Vattusot, rec. — Observation til den föregående, af S. HEDIN. — Utdrag ur Medicinska Tidningarne om Angustura-Barken, af HEDIN. — En ny Venerisk sjukdom, rec. — En remittent Feber med gangren, rec. — En nåstan dylik händelse, af HEDIN. — Et kalt Climats vårkan på Landt-skjörbjugg, rec. — Falsk

Grot-

Grosſesſe obſerverad, rec. — En dylik obſervation recenſerad. — Recenſion från Doctor TENGMALM af Doctor MAIJ Pulmonary Conſumtions, tr. 1792 i London. — Tal om Muſkelrörelſen af Dr. BLANE, rec. — Le Medecin Accoucheur, rec. (Denne Bok förtjänte ovederſägeligen at på Svenſka utgifvas til utrotande af många ſkadeliga fördomar och fjåſk, *red.*) — Maſkar, fundne i Menniſkokroppen, af ARV. H. FLORMAN, M. D. och Profector vid Carolinſka Academien. — Korta Biographier hörande til Lärdoms-Hiſtorien.

Utgifvaren gör ſig ſåledes berömlig flit at ſamla nyttiga ämnen til ungdomens undervisning. — Jag förnyar min önſkan, at Svenſka Läkare må underſtöda och upmuntra en ſå nyttig och hedrande gärning.

En hederlig Man Pr. L. M., innemot 70 år, ſom mycket älſkade enſamhet och ſtillaſittande, ſamt ſyſelſatte ſig med at underſöka och pröfva Glas-tilvärknings-Materialier, ſjuknade af en envis hoſta, ſom var torr och gårna ſlöts med kräkning, hvartil ſmåningom kom en Feber, ſom tycktes intermittera, men var ganſka lindrig. Emot deſſa plågor brukte han länge ingen ting, omſider anſåg han det för Froſſa och tog Kina Decoct, men ſympto-

mer-

merne togo snarare til ån af, matlusten förlorades och krafterne; omsider bruktes lindriga affårande i anseende til Aphthæ som började visa sig, jämte Extractum Taraxaci, samt båsk Decoct af Trifolium Aqvaticum, med några expectorantia af Kermes Minerale; Urinen var nu mörkbrun och varierade ibland hastigt til vatten-blek; hostan envisades och slutades ofta med kråkningar; omsider hostade han up Var (Pus) i ringa myckenhet och höll up därmed i 2 a 3 dagar, med lindring i hostan, hvarefter hostan åter blef strångare, och därpå följde å nyo vahr-uphostning och lindring i hostan. På det sättet brusto ungefärligen 6 til 8 vomicæ. Det uphostade varet var af vanlig beskaffenhet til färgen, men lukten var så strång af *hvitlök* at den var besvärlig både för Patienten och närvarande. Under hostans stränghet hade han mycken lisa af Oleum Camphoratum insmord vid magmun med varmt dåröfver. Efter desse utbrott stannade den envisa hostan och Patienten gaf hopp om båttring. Man lät honom dricka Seltser-vatten med Mjölk som behagade; men matlusten ville på intet sätt återkomma, och når han ibland feck någon benägenhet til mat, behöll han den icke länge utan kråktes up honom, så at krafterne småningom aftogo, utan feber och med full sansning, ända til de 2 sista dagarne, uthärdade han ännu 5 veckor och dog aldeles utmärglad,

lad, förmodeligen af hårdheter i underlifvet, som nekade all nutrition.

Utdrag af Prov. Medici i Nyköping, Assessoren Dr. Nils Apelbaums Embets-Berättelse.

Under det sista Kriget i Finland upkommo här i Nyköpings Lån och Konungadömmet de mäst smittosamma och dödande Febrar, som någonsin här på orten varit gångbara, besynnerligen i min tjänstetid. De upkommo genom Troppar af alla slag, samt genom dem kringspriddes i alla Byar där de inqvarterades: marcherne voro knapt passerade förr än som Sjukdomen anfatte Folket, som gifvit dem husrum, mat och skötsel. I början, som altid sker af Allmoge, gälde inga föreställningar om varsamhet och försigtighet, men sedan de til all olycka måtte finna sanningen af en spådom, som jag gjorde et litet hushåll, hvilket nästan förmårit trotsade alla föreställningar, blefvo dess Grannar, ja äfven Församlingar däromkring, af exemplet förskräckte, varsamme, lydige, til och med tacksamme när de fingo råd och föreskrift. Händelsen är utmärkt bedröfvelig och denna: En Bonde vid Jäders Gästgifvaregård berätta-

de

de för mig, at hans Hustru hade sjuknat om morgonen sedan Krigsfolket bortfarit, jag sade honom hvad han borde göra, samt gaf honom anvisning til sin omtänksamma Kyrkoherde, som, efter ordination för Församlingens räkning uttagit Medicamenter, at hämta et Kråk-Pulfver, samt underrättade honom om Medicamenternes bruk, snygghet, rökning och vädervåxling i Stugan, m. m. Men han lät mig förstå, at sådant vore uptog och onödigheter, som i sig sjelf gjorde ingen ting. Tretton dygn därefter kom jag at passera samma Gästgifvaregård, då Folket berättade at ej allenast Hustrun, utan Bonden, 2:ne Barn och en Piga voro aflidne, kort sagt hela hufet var utdödt. Denna händelse gjorde, at Folket däromkring bad om hjelp och föreskrift, lydde råd och nyttjade medlen med den lyckliga följd, at dödligheten minskades ögonskenligen, sjukdomen mildrades och omsider stillades.

Yra och mattighet åtföljde denna Feber i aldrahögsta grad. Den förra lindrades, ja ofta uphörde, når hufvudet tvättades med kalt vatten. Jag för min del fann dock ofta rådeligast, at förut låta de sjuke nyttja fotbad af varmt vatten och Ättika, samt sedan låta dem tvättas med kalt vatten och Ättika öfver hufvud och hals, detta skedde 2 a 3 gångor om dagen. Mattigheten lindrades genom Vinosa. Når man kunde få Vin och

de

de mera förmögne af Allmogen kunde beqvämas at förskaffa sig det, blefvo de mycket förr restituerade, och de medel, som efter konstens reglor förordnades, gjorde altid snarare och bättre verkan. Omsider, sedan Folket fant nyttan af åfvannämde bad och bruket af vin, mante de sig sjelfve at verkställa och nyttja dem, då sjukdomen angrep flere och syntes vilja utsprida sig.

För fattigare Folk nyttjade jag rent godt Brännevin blandat med Ättika och vatten, samt Honing eller Socker i en proportion, som jag framdeles får upgifva, når jag hinner i ordning ställa mina observationer både om sjukdomen och medlen, samt de anstalter, hvilka kunde tyckas vara tjänligast at i akttaga, så vid inqvarteringar, som durchmarcher.

Nu måste jag aflåmna til Kongl. Collegium en oangenåmare berättelse om en annan följd efter sista Kriget. Den Veneriska Smittan har efter Krigs-folkets hemkomst så utbredt sig, at nästan hvar Socken år af densamma angrepen, besynnerligen har jag på Landshöfdinge-Embetets ordres gjordt en resa til stora Vingåker, där uti 9 stora Byar, Folket til et antal af 45 eller 50 voro smittade af den Veneriska sjukdomen i åtskillige grader. I Församlingar däromkring, har jag funnit många i samma belägenhet och i Julita Socken åro några och trettio. I Vingåker år väl

den

den anstalt fogad, at desse sjuklingar komma at sammandragas på et ställe enär curen kommer at företagas. Men flere göromål i Länet göra, at jag ej medhinner sköta alt för det närvarande, utan underställer Kgl. Collegii uplyste omprövande, om icke någon Medicus kunde til biträde förordnas, som skötte åtminstone några Församlingar i denna för land och generation så farliga smitta. Sommartiden är den beqvämligaste för denna curen besynnerligen här på Landet. Det är bedröfveligt nog, at denna sjukdom bryter ofta up igen, sedan de kommit ifrån Lazaretterne och vårkeligen där undergått en rätt sträng Cur. I Bettna Socken hafva 21 Personer varit smittade, som jag genom mitt Memorial til Kongl. Collegium haft åran förr berätta; desse äro nu måstadeles snart restituerade.

Utdrag af Prov. Medici i Björneborg, Assessoren Dr. Björnlunds Embets-Berättelse.

Skarlakans-Feber, som Höstten förut begynt vila sig omkring Björneborgs Stad och vid början af November månad yppades i Staden, började nu mer och mer aftaga, samt nå-

nåstan uphörde vid månadens slut. Hos några blef den dödande, då svullnad i kroppen efteråt tilkom, hvilken dock ibland hjelptes igenom bruket af Cremor Tartari, Rhabarber, Scillitica, Entrås-Decoct och kroppens frottering. För denne Sjukdom, nu mindre utbredd än förra gången, för flere år sedan, meddeltes råd vid dess inkomst, af Predikostolen. Barnens hållande innom hus, efter utslagets öfvergång, på en liten tid, togs ej så i akt, hvarigenom svullnad ibland åkom. Körtel-svullnad under hakan hos en, angripen af samma sjukdom, gick til absesse och med långvarigt sår därefter, som åndteligen blef läkt.

Til Seckylæ Socken, 6 mil härifrån, företogs resa i början af Februarii månad, för besigtning af en död kropp, nemligen en ung Dräng, hvilken, efter öfverlastande med Brånvin och därpå tilkommen köld och förkylning, fants död liggande på en Is en half mil ifrån dess hemvist. Denne, då han om aftonen skulle gå hem, hade, öfverlastad nyss förut, af 7 supar Brännvins å rad tagande, ej så haft förmåga at gå, utan blifvit liggande på Isen, däreft, han efterfökt, efter några dagar träffades död. Et par supar samma dag förut tagne, hade ökat mättet af Brånvinet, utom ej stor förtäring af annat den dagen. Vid Obduction funnos bägge Hjärnkamrarne laterales, fulle med blod, myc-

ken utguten blod å botten af hufvudskålen, åfven å lilla Hjärnan innom dess tentorium, samt vid Medullæ oblongatæ utgång ur hufvudskålen, nog blod, utom blodstockning och utådring, jämte inflammation, i andra innanmåten. Mage och tarmar voro inflammerade. Contenta i magen, et grönaktigt vatten med några halfsmälte brödsmulor, medförde en stinkande lukt, dock at ej Bränvins, visst kunde igenkännas. Magens Tunica Villosa gick lätt utaf på åtskilliga ställen. Lungorne och främre hjert-kammaren voro fyllde med blod. Dess död ansågs för en åkommen Apoplexia Sanguinea, af föregångit omätteligit Bränvins supande, med tilkommen köld däruppå, som förordsakat blodrörens utspänning och bristning, med utådring i hjernan, jämte inflammation, blod-stockning och ut-ådring i en del andra innanmåten. Denne Dräng var en Yngling af 16 år, förut tilgifven Bränvinssupande.

Et mördat Barn ifrån Landet, besigtigades. Hos detta som var fullgångit och frodigt, var naflestrången obunden och afrifven, til 4 tum ifrån naflen, samt moderkakan borta. Ansigtet hade en blodröd färg, jämte rådnad å hufvudsvården, hvars inre sida var stycktetals röd och blodig, samt med svarta fläckar tecknad. Pericranium var röd dock hjässebenen et stycke svartaktige. Hufvudskålsbenen röde utan och innan. Tungan var

ut-

utsträckt utom käftarne och munnen svartblå med någon fragge dårå. Hjernans substantia corticalis röd och blodig, samt medullaris hår och dår. Uti Hjernans bägge kamrar, lateral: fans blod. Tentorium Cerebelli hade svart färg. Nog svart blod förekom å botten af Hufvudskalen och vid Medullæ oblongatæ utgång dårur. Halfsen var blyfärgad dock ej förränkt. Uti Bröstcaviteten var blodigt vatten och lungorne pöste af skummande röd blod. Desse, så hela som sönderdelade, lagde uti et kåril med tilräckeligit vatten uti, flöto äfvanpå vattnet och höllo sig dår beständigt. I högra hjertkammaren, Anterior, innehölls blod, äfven som någon utguten blod i Buk-caviteten. Meconium var qvar. Af detta fans, at detta Barn, af et friskt och frodigt utseende, samt fullgångit, med lif hade framkommit och fullkomligen respirerat, enligt Lungeprofvet. Någon ledvridning i halskotorne hade ej förmärkts, eller förblödning ur nafleträngen, hålft blodkårilen funnits nog fulle och ej tömde af blod. At detta på våldsamt sätt omkommit syntes, men på hvad sätt, kunde ej utredas, om ej igenom försök både med klämning och qväfning, i anledning af åtskilliga tecken.

I April månad skedde obduction å en död Soldats kropp, 10 mil härifrån, som troddes omkommit af öfverflödigt Bränvins supande, men hvaraf ej stort blifvit förtärt,

at döden egenteligen samma kunde tilskrifvas. Under utgående ur en annans Gård, hade han under et fall, stött hufvudet hårdt emot en Port-stolpe, då han efter en timma fanns död liggande på stället. Extravalerad blod fans innom hufvudskålen och under lilla hjernan, samt vid Medullæ oblongatæ utgång ur hufvudskålen, stockad blod i Lungorne, i hjertat utgjuten blod, med mera, hvaraf anfågs, at Bränvinet kunde gifvit tillfälle til snarare åvårkan af contusion, förmedelst mera blods-förråds updrifvande til hufvudet och til åderbristning och utådring af contusion därpå, men at döden egenteligen af contusion och som lämnat märke å hufvudet utvärtes, hårrört.

En hade i arghet på en annan bitit tvärt af ena tummen inemot naglens slut, å den tredje Phalanx, tilika med Nageln, som jag fick at skôta. Mycket blod hade afrunnit förut, som dock nu var mäst stillat. Tummen med Naglen växte til sedermera under sårets skôtande, som dock blifvit något kortare än förut.

Ut-

Utdrag af Prov. Medici i Umeå Doct. Näzéns Embets-Berättelſe.

Jag får åran anföra en *Caſus Paraplegiæ perfectæ*, ſom nära inſtämmer med hvad Prof. LUDVIG fordom beſkrifvit: Bonden JAN ANDERSSON, ifrån Wåſterhiſke By uti Umeå Lands-förſamling, nedföll, under byggnadsarbete här i Staden, ifrån en ſtållning, om 4 alnars högd ifrån jorden. Vid nedfarten kom den ena foten at häfta emot et bräde, ſå at han (om morgonen) föll framſtupa ſnedt med vänſtra axeln emot en ſtickhög och blef orörlig liggande. Han uptogs genaſt, införde i et rum och lades i fången. Som han ägde full ſansning, kunde tala och emottaga en ſtyrkodrick och ej vidare klagade öfver något ondt, anſågs en åderlåtning på armen vara tilräckelig at förekomma vidare följder, hvarpå han lämnades at hvila, men då man förnam, at hela kroppen nedom axlarna var känſlolös och omöjeligt at ſjelfkraft fåtta minſta lem i rörelſe, blef jag om aftonen efterſkickad. Jag fann den ſjuke vid fullkomlig ſansning, ſjelf omſtändeligen berätta händelſen och dylikt mera, utan at klaga öfver annan olägenhet, än kroppens förlamande. Sedan kroppen var afpaſſad i tjänligt läge, öfverför jag noga hufvudet med fingrarna, för at årfara om någon ſkrubbning eller hol befunnos, med tilſägelſe, at han vid denna öf-

verfart ſkulle gifva tilkänna om någon ömhet ä något ſtälle förmärktes, men härtil var intet tecken. Vid halſens och axlens underſökning om någon ledvridning eller benbrott förefallit, ſom egenteligen kunde förmodas, förmärktes ingen rubning, utan någon ömhet bakpå halſen vid den 4:de vertebra colli, dock utan utböjning eller märkelig ſvullnad. Hufvudets rörelſe var ej generad, pulſen långſam och låg, och den aftappade bloden ſyntes tjock och mörk med hinna. Frotteringar anſtältes med Ylleklutar, doppade i en blandning af Spir. lavend. comp. med något Alkali Vol. Cauſticum. Tillika gafs honom häraf något invärtes, jämte diluentia och et Laxermedel. Åfvanpå hufvudet och nedantöre applicerades is och kalt vatten, ſom tycktes vilja förtaga den åckel, ſom begynte viſa ſig. Ingen ſvimning eller ſömnaktighet infann ſig. Jag föreſkref et ſtort Veſicatorium at läggas bakpå halſen, omkring det ömande ſtället, ſom dock ännu ingen ſvullnad utviſade. Han längtade och enviſades at föras hem, ſom var vid pafs ½ mil ifrån Staden, ehuru man ſökte öfvertala honom ifrån denna föreſats. Det ſkulle dock ſke och dagen därpå undfick jag den bedröfveliga underrättelſen, at han blifvit död under full ſansning, ſedan et emphyſema upifrån halſen intagit de öfrige nedra kropsdelarne. Jag ſökte erhålla tilſtånd at efter döden igenom obduction blifva förvis-

visfad, antingen luxation eller fracture på halfen varit egenteliga ordfaken til denna totala förlamning, men förgåfves.

Nytt Medel emot Brännfkador (*).

DAVID CLEGHORN, Bryggare i Edinburgh, har uti 3:ne Bref til JOHN HUNTER beſkrifvit en method han länge och med ſtörſta framgång följt, at curera Bränn-ſkador. Förſta Brefvet är daterat Edinburgh den 5 Auguſti 1791. — Det förſta och kraftigaſte medlet han vid ſådane åkommor nyttjar är Vin-ättika. Han väljer i ſynnerhet den bäſta, af godt hvitt Vin; men förſäkrar för öfrigt, at all Ättika, endaſt den är ſur nog, vill tjäna, likväl med förbehåll, at ingen mineral ſyra är inblandad. Äro finger, hand eller främre delen af armen brände, behöfver man endaſt doppa ned delen uti et kåril fullt med Ättika och hålla den ſå länge tils ſvedan och värken gått öfver. Fordom gjorde han det äfven med fötter, men fann, at genom perpendiculaira ſtällningen benen voro benägnare at ſvullna och inflammeras, hvarföre han nu låter patienten ligga. Är någon del af kroppen bränd, där man ej kommer åt, at på

(*) Recenſerat utur andra Tomen af Medical Facts and Obſervations, af P. G. TENGMALM.

nämde sått nedsänka, fylles et kåril med Åticka, linne-lappar blötas däruti och läggas helt våta öfver skadan. Desse lappar måste beständigt vara våta och ofta ombytas. Delen bör liksom bada i Åticka. Man uptager med et undersatt kåril den afrinnande Åtickan, som åter nyttjas. Skulle genom detta ständiga saskande Åtickan blifva svagare, tages ny. Är skadan betydande, får man ofta i flere timmar å rad med baddningen oafbrutit fortfara. Så kylande och behageligt detta medel är för de sjuke, så hastigt återkomma plågorna om man för snart upphör därmed. Är skadan superficiel, det är utan excoriation, endast med hetta, värk, inflammation och få brännblåsor, åro til det ondas håfvande desse baddningar ensamne tilräckeliga. De fela aldrig, at gifva lisa och efter 2 a 3 timmar, ofta förr, mår Patienten väl. Det händer ofta, at plågorna återkomma, då en ny baddning måste anstållas och kanske flere gånger förnyas. I alla fall är bäst, at i början ymnogt och längre fortfara. Vid svårare skador, där excoriationer, blåsor och sårnader upkomma, bör med Åtickan så länge baddas tils hettan och värken förgå, som sker innom 2-8 timmar, såren betäckas sedan med linneklutar doppade i Åtickan, som ombytas så ofta de blifva torra eller hettan å nyo infinner sig. Vid de vårsta skador, Author sedt, har altid värken snart efter, sedan man begynt med

baddningen blifvit mildrad och efter 10 a 12 timmars fortfarande har patienten merendels fådt en god sömn. När vårken och hettan lagt sig, har Author af erfarenheten lärt, at med baddningen uphöra, i vidrigt fall blifva såren för smårtande. De förbindas, och endaft kring kanterna kan man fortfara med baddningen. På såren läggas grötar af Hvetebröd, kokadt i Mjölk, med litet god Olja eller färskt Smör uti. Gröten lägges omedelbarligen öfver såret. Förfta förbandet får ligga på 6 - 8 timar, därefter skalves Krita öfver såren til den mängd, at all fugtigheten upsupes och de blifva torra, Gröten förnyas och förbindningen sker morgon och afton med Krita och Gröt tils såren äro läkte. Det gifves händelser, där Gröten ej ftändigt kan båras; i ty fall betäckas såren om dagen med Ungventum Album och om natten pålägges Gröten. Skulle man tycka, at Gröten relacherar såren för mycket, brukas ock salfvan. Där Brånn-blåfor äro, klippas de up, fedan baddningen med Åticka föregådt och beftrös med Krita. Alt fkinnet, fom lofsnat, borttages: detta låter merendels andra eller 3:dje dagen vårkftålla fig. Vid djupa excoriationer och fårnader, måfte nödvändigt fvedan vara fvår då Åtickan förft appliceras, men ger fig fnart, fedan man en ftund fortfarit. Äro såren få retliga, at de ej kunna fördraga Åtickan, betäckas de med falfvan och med badd-

ningen fortfares, hvarefter salfvan borttages, Krita påskafves och Grötar påläggas. Vid svåra skador, i synnerhet om väderleken är kall, plågar Author vårma Åtickan; han har funnit, at om den appliceras kall, upväcker den rysningar och skålfningar hos patienten. Detta förgeck likväl så snart han lät honom sätta förtren uti varmt vatten och gaf någon lindrigt spirituense dryck.

Uti andra Brefvet af den 3:dje October gör Herr Cleghorn några tillåggningar. Han anmärker först, at svåra Brännskador i ansigtet åro lättare curerade, än på andra ställen af kroppen: at han ännu aldrig varit nödsakad at nyttja Krita och Gröt på dem, utan at Åtickan gjordt tilfyllest, utan at därföre lämna djupa ärr eller skorsor. Likväl tror han, at, där skadan gått djupt inn eller man i början underlåtit Åtickans bruk, kan Krita och Salfvan vara tjänliga. Han anför 3 Casus af svåra Brännskador i ansigtet, som blifvit antingen genom flitigt bruk af bara Åtickan, eller en Salfva af Linolja och Kalkvatten curerade, utan at lämna minsta ärr efter sig. Af den goda vårkan nämde Salfva visat vid brännskador i ansigtet, ville Author förföka den på andra ställen af kroppen, men fant, at den ingalunda var så kraftig, som Grötar och Kritan. Där såren åro rå och relacherade tjänar likväl, at bestryka dem med salfvan innan Kritan påskafves. Som många

Me-

Medici præfererade den förre Authors method, var han angelägen, at underſöka hvilken ſkulle vara förmånligare. En Bryggare-dräng, hvars rygg och bägge ben blifvit ſkållade af het Vört, hade uti 9 dygn nyttjat ſalfvan af Linolja och Kalkvatten. Långt ifrån at båttras hade det onda dageligen blifvit värre. Då Author förſt ſåg honom, var ſkinnet flått af benen från knå ned til tårna: på flere ſtållen voro djupa ſår, ſom gåfvo et tunnt vahr. Veka ryggen ned til ſåtet var excorierad: pulſen ſvag och ſnäll. Krita ſkafdes öfver altſammans och dåröfver lades Grötar; Åtickan vågade han ej ſtraxt nyttja, emedan ſåren voro ſå retliga. Särnaden å ryggen var ſå mycket farligare, ſom patienten ej kunde ligga på någon ſida. Den baddades med Åticka, ſom väl förſt ökade ſvedan, men efter en ſtunds bruk kunde den väl fördragas. — Efter en $\frac{1}{4}$ timmes baddande påſkafdes Krita och betäcktes med Ungventum Album. Dagen efter baddades åfven benen med Åticka. Genom et flitigt bruk af Åtickan, hvarmed ſåren före förbandet 5 a 6 minuter baddades, Kritan, Grötar och Ungventum Album, hant han ſå långt, at patienten innom 25 dygn, från den dagen han förſt ſåg honom, var fullkomligt läkt. Dr. Hay i Edinburgh, ſom då och då beſökte patienten, förundrade ſig, at vår Author med ſå ſimpla medel kunnat å ryggen förekomma en mor-

ti-

tification, som i dylika fall så lått infinner sig. Hr. CLEGHORN är likväl öfvertygad, at om Åtickan straxt i början blifvit nyttjad, hade det onda på långt når ej blifvit så svårt. — I 17 år har han följdt denna method och hulpit flere patienter, som varit värre än denna. Han har botat brännsår af smälta metaller, rödhett järn, kohl, krut, oslåckt kalk, brinnande spiritus och andra kokande ämnen.

Et Barn föll baklänges uti en kokande Gryta, brände Anus, Scrotum och närliggande delar, men blef på et surprenant sätt curerat med bara Åticka.

På en Smed blef vänstra ögat svårligen brändt genom en flaga af et eldrödt järnstycke. Vin-åticka utspädd med hälften vatten, dröps i ögat och utanpå baddades ymnogt med Åticka; han blef utan svårare följder fullkomligen curerad.

Author kan väl ej förklara huru hans medel verka, men försäkrar, at då de nyttjas i tid, förekommes altid suppuration i lindrigare casus och at den i svårare blir obetydlig eller ingen. I djupa brännskador med förlust af substancen, där suppuration ej kunnat undvikas, har den varit förundrans-värdt liten emot hvad den plägar vara vid sådane sårnader. — Nytt skinn begynner ofta på andra dagen formera sig kring kanterna på såren, äfven de elakare och granulerat kött upskjuter från botten. — Han gör vidare den an-

anmärkning, at efter hans medel aldrig blifvit djupa ärr eller snörpningar, utan at såren fyllts til samma högd med huden, blifvit slåta och endast fått et tunnare skinn.

Hvad dieten angår, tillåter han sina patienter, at åta färskt kött och hindrar dem ej eller, at då och då taga et glas Vin, litet Brännevin eller Öhl. Som hans application lindrar hettan, värken, spänningen och inflammation, förtager den ock febern; som den tillika är af en antiseptisk natur, har han aldrig varit nödsakad gripa til Kina eller någon annan invärtes medicine. Uti en enda casus har åderlåtning varit nödig. Vid förstoppning ger han stufvade Sveskon, eller Korngrynssoppa med Sveskon uti, eller låter sätta et lavement, men ordinerar aldrig Laxermedel. — Han har, som redan anmärkt, största förtroende til Vinåticka, men nyttjar äfven Öhlåticka, en åticka, gjord af Krusbär, Cideråticka &c. men den bör altid vara frisk och stickande. — En gång vid et brännsår på sig sjelf försökte han Vitriolsyra väl utspädd med vatten; men den ökte plågan och hettan. Bättre är nyttja Åtickan kall än varm, när omständigheterna det tillåta. Där brännblåfor äro, öpnas de ej förr, än Åtickan förut är nyttjad en time. — Vid slutet af Brefvet påminner Author Hr. Hunter et samtal de haft, rörande möjeligheten, at kunna borttaga gam-

la

la ärr och skråmor och lofvar vid annat tillfälle meddela sina tankar i den vågen.

Det tredje Brefvet, daterat den 4 November, innehåller dess hans tankar om möjeligheten, at utplåna och fylla gamla ärr, samt borttaga eldsmärken och andra medfödda fläckar på Barn. Han föreslår, at först lägga en Spansk Fluga öfver ärret eller skadan, därpå Fontenelles Plåster eller någon dragande Salfva tils att är väl excorierat och suppuration begynd, hvarpå såret skötes som brännskador med Krita och Grötar. Han är väl oskker, om det i alla fall vill slå in, men tror dock, at det med all säkerhet kan försökas, och at det i många händelser torde blifva ganska nyttigt. På HUNTERS begäran har han vidare undersökt sina fordna patienter och funnit på ingen enda något djupt ärr, utan huden, fast tunnare, vara jämn och slät. — Krut bränner ej huden djupt, hvarföre han funnit mindre svårighet vid, at curera skador, förordsakade däraf, än många andra.

Be-

Berättelse om de Veneriske sjukes botande uti en del af Nyköpings Län 1793, af JOH. HARDTMAN.

Jag får nu i ödmjukhet hafva åran til Kongl. Collegium inlämna Slut-rapport öfver min förråttning med de af Allmogen Veneriska sjuka i Socknarne Julita, Öster-Åker, Västra Vinåker och Öster Vinåker uti Södermanlands Län:

Uti Julita Socken, åro uti Sjukhuset intagne		
uti Byn Fall - - -		30
Botten - - - -		31
Julita Skolhus - -		27
Engelbrect-stugan - -		8
Uti Öster-Åker uti Byn Askö - -		8
Uti Västra Vinåker vid Kyrkan - -		158
Byn Vist - - -		16
Skattbo - - - -		18
Östra Vinåker, vid Götbol - - -		51
	S:ma	347
Af detta antal hafva friske utgått -		337
— — — förbättrade - -		8
— — — döda - - -		2
	S:ma	347

Trenne ibland detta stora antal som jag ansedt vara mäst angripna och besynnerligast, får jag i ödmjukhet korteligen beskrifva.

1:mo) Soldaten STÅLSTRÖM, 33 år gammal, kände i Våras en stark värk först i Benen,

nen, Låren, Armarna, Ryggen och sist i Hufvudet, altid var denna plågan vårst om nåtterna, i slutet af Maji månad började blåsor slå up efter som vårken kommit, et hett vatten utrann och öpningen fyldes med svallkött, vid Midsommartiden var hela hans kropp som et stycke rådt kött och hade han uti 2:ne månader ingen ro hvarken natt eller dag.

Den 26 Augusti ankom han til Sjukhuset då han af 4 personer uti et lakan lyftades ur vagnen, man kunde knapt nalkas honom för stank och hade han knapt skapnad af menniska; han fick också i sommars vid munstringen afsked såsom obotelig.

Jag lät föra honom uti et Stall hvarest han på mycket jämn Halm blef lagd och började taga om morgnarne et Matsked-blad Mixtura Mercurialis, middagarne 2 dr. China eftermiddagarne Tinct. thebaica 20 droppar och aftnarne 4 Piller ex Hydrargyro Corrosivo albo, til dryck stark Decoct af Ledum och Korn-gryn, hvaraf draks dageligen en kanna. Härmed continuerades en månad under hvilken tid vårken uphörde småningom och den elaka stanken, så at jag kunde flytta honom uti Sjuk-huset til de andra, där uphördes med all annan Medicin utom Decocten och i dess ställe smordes hvar 3:dje afton en extremitet med en Honing af Ungv. Mercurial. ½ uns Ungv. Hydrarg. comp. 2 u. med den önskeligaste vårkan och sedan han

2:ne

2:ne gångor öfverfarit hela kroppen med denna Salfva, föll rufvorna klastals af.

Med glädje-tårar öfver ſin helbregda kropp, men tigrerade hud, lämnade han Sjukhuſet på 9:de veckan til ſtor glädje och mycken förundran af alla dem ſom hade ſedt honom vid deſs ankomſt.

Den andra, Flickan Ingri Olsdotter, 17 år gammal, hade et utſlag lika med Soldatens, men blott på nedre extremiteterne; en vårk hade för 2:ne år ſedan börjats i Benen, ſom ſmåningom ſtigit i Låren; hon hat dock ända tils i våras kunnat förrätta ſmå hushålls-ſyſlor; ſedan tog vårken til alt mer, ſå at hon uti Junii månad icke kunde ſtödja på fötterna, vårken minſkades ſedan utſlaget ſkedde. Hon ankom til Sjukhuſet den 28 Aug. Utſlaget hade en elak ſtank, jag måtte lägga henne uti et Stall för ſig ſjelf, men efter 14 dagars medicinerande på lika ſätt ſom Soldaten, flyttades hon på vinden öfver Sjukhuſet, hvareſt alla, ſom hade Ulcera Siphilitica eller Scabies, voro inqvarterade; hon uphörde med all intagning, utan i deſs ſtälle ſmordes med Ungv. Mercurial. ½ u. och Ungv. Hydrargyri compoſ. 2 u., hvilket hade den goda vårkan, at hon på 8:de veckan, friſk lämnade Sjukhuſet, och til fots ſkyndade ſig hem, för at med ſit arbete lindra en gammal och ſjuklig Moders nöd och elände.

Den tredje, Mannen Per Matsson, hade för 2:ne år sedan fått en qvisla på Glans, hvilken ökade sig hvar vecka, oagtadt han brukade alt hvad man sade honom, han hade åfven varit uti Arboga hos en Fältskår, fått Medicin, nyttjat densamma, men utan någon vårkan; i Januarii månad föll Glans bort, då hans odrägeliga vårk minskades, såret tyktes i början villa läkas, men i Våras bröt det åter up och fråtte omkring sig alt mer och mer, så at af Penis vid dess ankomst til Sjukhuset d. 28 Aug. ej var mer qvar än en tum; denna lilla del hade 2:ne Pipsår under, hvarutur urinen gick. Trenne stora gangrænerade sår på Ryggen och länderne ökte ocksså hans plågor.

Han började genast med Mixturen om morgnarne, 2 dr. China förmiddagen, 5 Piller om aftnarna, hvarannan eftermiddag 25 droppar Tinct. Thebaica. På de gangrenerade såren lades torr China i början, sedan förbants med Emp. Diapomp. och Mercurial. aa. Penis förbants med Ungv. Mercurial 1 u. Ungv. Hydrargyri comp. 4 u. med den goda vårkan, at Penis på 8:de veckan var läkt utan pipsår, liggsåren på rygg och länder helade, då han munter och glad lämnade Lazarettet.

De 8 förbättrade som utgingo, voro 6 Barn emellan 6 a 11 år, alla med exostoser och

och 2:ne Huſtrur, på hvilka Skjörbjugg tog öfverhand.

De 2:ne döda var et Dibarn om ½ år med Exoſtoſer, hade några månader förut haft Måsſling, därpå Kikhoſta, nyttjade blott Syrupus Mercurialis och empl. Mercurial. på Exoſtoſerna; i början tycktes hon båttras, men fick på 4:de veckan et diarrhé ſom på 5:te ſlutade hennes dagar.

Den andra ſom dog, var Huſtru Eva Andersdotter, 25 år, hade et ſtort Ulcus Siphiliticum på Benet, ſom beſvårat henne nu på 3:dje året, ſamt chancreuſa får i halſen.

Jag var icke närvarande då hon ſjuknade; ſköterſkan berättade mig at hon gådt ut på Gården efter at hafva badat, och andra ſade mig i tyſthet at hon hulpit ſin Man tröſka, jag kom icke dit förr ån på 7:de dygnet efter ſedan hon ſjuknat och fant henne då in agone mortis; hon dog om natten.

De måſta ſjuka hade chancreuſa får i halſen, Scabies eller Ulcera Siphilica.

Jag lät alla dem ſom hade chancreuſa får i halſen, nyttja ſtricaden på halſen, och märkte jag at fåren läktes fortare på detta ſätt at nyttja ſalvan, ån då den ſmordes på lederna.

Man måtte icke af detta ſtora antal ſmittade perſoner tro, at liderligheten drifs ibland denna beſkedeliga Allmoge på detta ſtälle

mer ån på andra, ty af alla desſa voro icke mer ån 10 eller 12 perſoner på ſin högd, ſom med ſkål kunde miſstänkas hafva ådragit ſig detta onda genom otukt. 19 Flickor uti Winäker, alla emellan 14 och 18 år, hade antingen chancreuſa ſår i halſen eller ſår uti mungiporna, hvilka buro alla från och til Sjukhuſet ſit Signum Virginitatis.

Om min möda uti denna ſvåra och beſvärliga förråttning kan til någon del ſvara emot Kongl. Collegii åſtundan och förtroende, ſå år min önſkan upfyld.

Embets-Berättelſe af Prov. Med i Halland, Aſſeſſoren Dr. Joh. L. Westberg.

I Februarii månad förledit år yppade ſig Fluſs-hoſtor i och omkring Halmſtad, beledſagade med Pleuritiſke ſting, ofta af en nog envis art, och ſom hos en perſon, oaktadt en alſvarſam methodus Antiphlogiſtica nyttjades, förvandlade ſig i en ordentelig Phtiſis pulmonalis, ſom ſlutades med döden i förleden October. En annan för hvilken åderlåtningar tilräckeligen nyttjades, tillika med blodiglar och Spaniſka Flugor på ſjelfva ſtället, kunde desſ mindre icke blifva qvitt hållet, hvilket underſtundom viſade ſig med mycken

våld-

våldſamhet. Denne ſjuke var ännu i ſlutet af Maji plågad af håll, torr hoſta och någon andtäppa, då hon något mer än vanligen rörde ſig. Hällets bortovaro en eller annan dag med hoſtans lindring, hvarunder andetäppan åfven var förſvunnen, och deſs återkomſt med de här nämde bröſtets lidelſer, ſyntes tillkänna gifva ſjukdomens nog Rheumatiſka natur. Den ſjuke aftog alt mer och mer i hull och krafter, och var åfven utſatt för täta nattſvetter. Jag förordnade för honom Seltzervatten, Piller af Alicanter-Tvål och Kyrfvel-Extract, ſamt pulver af Sperma ceti och Kermes minerale. Under 3:ne månaders ſtändigt bruk af deſſe medel, har den ſjuke til hälſan fullkomligen blifvit återſtäld.

Måſslingen gick här förledne Vår och Sommar, dödade ingen, men lämnade efter ſig långvariga hoſtor och ögon-fluſſar, oaktadt afförande medels bruk i råttan tid.

I Julii och Auguſti månader gingo Remitterande Febrar, naturæ Triteophiæ. Febern tålte ej åderlåtningar. Emetikers, och emeticorum laxantium tidiga bruk, vårkade en ſå god remiſſion, at jag här hade nog ſkäl at årkänna ſanningen af Cullens indelning af Febrar uti Intermittentes och Continuæ, och at de remitterande Febrarne hos våre fläſte Syſtematici utgöra med mindre ſkäl en ſärſkildt Ordo af Febrar. Jag nyttjade Kinan

efter evacuerande medlen med lyckligaſte framgång.

Af de ſjuke jag förledit år haft på Lazarettet, ſynas tvänne Caſus förtjäna at anmärkas.

En Huſtru af några och 50 års ålder hade i flere år varit plågad af Veneriſka ſjukan, hvilken hon troligen fådt i arf, eller bekommit i barna-åren, emedan deſs Bror, ſåſom en ålderſtigen Man, har i många år varit behäftad med ſamma ſjukdom, och hvars tvänne fullvuxne Barn jag botat. Redan 1791 ankom Huſtrun til mig för at ſöka ſig rum på Lazarettet. Hon hade et djupt hål i pannan, hvareſt benet ſyntes angripit, och näſan var updrifven och betäckt med tjocka rufvor. Hon tilſades at återkomma om 8 dagar, då hon ſkulle blifva intagen; men infant ſig ej. I början af Junii förledne inſtälde hon ſig å nyo. Näſan var bortfallen och ſåret viſade ſig med ohyggeliga ſpäckaktige kanter, ſåret i pannan hade anſenligt vidgat ſig, och pannebenet var tydeligen anfrätt; hon hade tillika får på bröſtet, armar och ben. Rum var nu ej heller ledigt, hvarföre hon påmintes at återkomma efter 10 a 12 dygns förlopp. Vid denna tid ankom et bud från Huſtrun, at hon infallit i en häftig ſjukdom, ſom ſyntes ſlutas med döden. Af beſkrifningen anſåg jag ſjukdomen vara en hetſig Feber, hvars utgång jag rådde at man borde afvakta, och i hän-

i händelſe at hon upkom ur denſamma, at hon då genaſt hitſändes at botas för Veneriſka ſmittan. En månad därefter infant ſig Huſtrun, men i ſtället för at vara behäftad med de ſjukdomens ohyggeliga Symptomer, hvarmed hon vid ſit förra beſök hos mig var belaſtad, var nu befriad från alla de tecken ſom röjde ſjukdomens närvaro. Et ben i pannan hade exfolierats, hvarefter detta, ſå väl ſom alla de öfrige ſåren hade läkt ſig under Febern. Efter nogaſte ſkärſkådande af Huſtruns tilſtånd, vågade jag förklara henne befriad från ſjukdomen, men bad henne likväl återkomma om 6 veckor, det hon äfven gjorde, och ägde då fullkomlig hälſa. Hon inſtälde ſig å nyo korrt för Jul, äfven friſk utan minſta tecken til den gamla ſmittan. Denne Huſtru har aldrig nyttjat något mot ſjukdomen. Febern botade henne otvifvelaktigt. Dylikt hafva vidtfrågdade Auctorer någon gång anmärkt, och äfven fedt, at då de kraftigaſte medel ibland ej förmådt häfva ſvåra Symptomer i ſjukdomen, har en upkommen Feber botat den ſjuke fullkomligen.

I Auguſti månad emottogs en Karl af 30 års ålder, hvilken öfver hela kroppen var belagd med et Squameuſt utſlag, hvilket affjälladeſ i ſtora och tjocka fliſor, ofta af flata handens ſtorlek. Det affjällade ſtället betäckteſ å nyo inom få dagar med dylik bark. Rufvorne ſprucko här och där, då någon

gång, faſt ſållan, kunde utſipra et klart vatten. Den ſjuke beſvårades af en odrägelig klåda, naglarne voro ſkråfliga, tjocka, krokiga ſör åndarne och ovanligt långa. Den ſjuke medförde luckt ſom af ſkåmd Fiſk. Hela Scrotum, inre ſidan af låren och ſåtet, voro tått belatte med Condylomer. Jag anteknade utſlaget i Journalen under namn af Ichthioſis Venerea.

Jag lät den ſjuke laxera tvånne dagar å rad, dårefter taga bad med Hvete-kli, hvarefter börjades med följande Solution, Rc. merc. corroſ. albi minutiſ. pulv. gr. xxx. ſolve in Aqvæ diſtill. I unc. Hvaraf i början gafs 4 droppar morgon och qvåll i et qvarter varm Decoctum Ledi, ſom efterhand ökades ånda til 15 droppar, alt efter ſom den ſjuke blef van vid Medicamentet. I början upvåcktes håraf kråkning, ſom lindrades genom några matſkedar varm Mjölk; men efterhand uphörde denne olågenhet vid Medicamentets intagning. Medicamentet vårkade gemenligen ömnig ſvettning. Klockan 10 på förmiddagen och klockan 5 på eftermiddagen togs et qvarter Decoctum Ledi utan Solution. Condylomerne beſtrökos 2:ne gånger om dagen med Plenks Aqua cauſtica pro condylomatibus, hvarefter de betäcktes med ungv. merc. Bad nyttjades tvånne gånger i veckan, och Laxativ hvar femte morgon. Åtta dagar voro ej förledne innan en tydelig för-

förbättring syntes, och efter 7 veckor var så väl utslaget, som condylomerne försvundne. På 9:de veckan utgick den sjuke, troligen helt och hållit botad för sjukdomen. Sublimatet, på sätt som gifvit, visar, efter en stor Auctors utsago, kraftigaste vårkan på Veneriska giftet; och denna forme lårer synnerligen vara den bästa at få den at med kraft agera på huden. Ledum, såsom förträffeligt i hudens sjukdomar, har otvifvelaktigt bidragit til en lycklig cur.

Året 1792 *dro i Stockholm*:

Födde 3029 Barn, neml: Storkyrko-Församlingen, Gossar: äckta 74, oäckta 19; Flickor: äckta 49, oäckta 23. Claræ Förs. Gossar: äckta 53, oäckta 270; Flickor, äckta 67, oäckta 239 (a). Jacobs och Johannis Församlingar, Gossar: äckta 81, oäckta 8; Flickor: äckta 68, oäckta 13. Riddarholms Församlingen, Gossar: äckta 24; Flickor: äckta 28, oäckta 1. Tyska Församlingen, Gossar: äckta 10; Flickor: äckta 14. Mariæ Församling, Gossar: äckta 119, oäckta 35; Flickor: äckta 125, oäckta 25. Catharinæ Församling, Gossar: äckta 167, oäckta 58; Flickor: äckta 145, oäckta 47.

(a) I Claræ Församling är Publike Barnbörds-Huset belägit.

Ulr. Eleon. Förſamling, Goſſar: åckta 27, oåckta 9; Flickor: åckta 32, oåckta 2. Finſka Förſaml. Goſſar: åckta 46, oåckta 1; Flickor: åckta 50, oåckta 1. Hedv. Eleon. Förſaml. Goſſar: åckta 73, oåckta 10; Flickor: åckta 99, oåckta 9. Ad. Fredr. Förſ. Goſſar: åckta 95, oåckta 60; Flickor: åckta 89, oåckta 69 (a). Danviks Förſ. Goſſar: åckta 12, oåckta 2; Flickor, åckta 12. Spinhus Förſaml. Goſſar: oåckta 2; Flickor: åckta 1, oåckta 2. Hof-Förſamlingen, Goſſar: åckta 49, oåckta 1; Flickor: åckta 38. Svea Lif-Gardes Förſ. Goſſar: åckta 95, oåckta 28; Flickor: åckta 86, oåckta 18. Götha Lif-Gardes Förſ. Goſſar: åckta 18; Flickor: åckta 9. Artilleri Förſ. Goſſar, åckta 44, oåckta 16; Flickor: åckta 60, oåckta 12. Enke-Drottningens, Goſſar: åckta 19, oåckta 1; Flickor: åckta 9, oåckta 1. Skeppsholms Förſaml. Goſſar: åckta 31, oåckta 1; Flickor: åckta 28. Tilhopa: Goſſar, åckta 1037, oåckta 521. Flickor: åckta 1009, oåckta 462.

Döde: 2755 Perſoner, nemligen i Storkyrko Förſamlingen: Barn til och med 10 år 61, til och med 30 år 24, til och med 50 år 27, til och med 70 år 19, t. o. m. 90 år 11, öfver 90 år 1. Claræ: Barn til o. m. 10 år 83 (b), t. o. m. 30 år 13, til och

(a) Likaſå Barnbörds-Huſet Pro Patria i Ad. Fredrics.
(b) I Claræ Förſ. är Publ. Barnbördshuſet belägit.

o. m. 50 år 36, t. o. m. 70 år 40, til och med 90 år 15, öfver 90 år 1. Jacobi och Johannis Förſaml: Barn t. o. m. 10 år 85, t. o. m. 30 år 17, t. o. m. 50 år 41, t. o. m. 70 år 52, t. o. m. 90 år 46. Riddarh. Förſaml: Barn t. o. m. 10 år 19, t. o. m. 30 år 3, t. o. m. 50 år 13, t. o. m. 70 år 9, t. o. m. 90 år 5. Tyſka Förſ. Barn t. o. m. 10 år 7, t. o. m. 30 år 3, t. o. m. 50 år 5, t. o. m. 70 år 8, t. o. m. 90 år 5. Mariæ Förſ. Barn t. o. m. 10 år 129, t. o. m. 30 år 17, t. o. m. 50 å 53, t. o. m. 70 år 66, t. o. m. 90 år 22. Catharinæ Förſ. Barn t. o. m. 10 år 199, t. o. m. 30 år 34, t. o. m. 50 år 66, t. o. m. 70 år 72, t. o. m. 90 år 34. Ulr. Eleon. (a) Barn t. o. m. 10 år 38, t. o. m. 30 år 36, t. o. m. 50 år 41, t. o. m. 70 år 21, t. o. m. 90 år 3. Finſka Förſ. Barn t. o. m. 10 år 44, t. o. m. 30 år 10, t. o. m. 50 år 14, t. o. m. 70 år 8, t. o. m. 90 år 1. Hedv. Eleon. Förſ. Barn t. o. m. 10 år 118, t. o. m. 30 år 19, t. o. m. 50 år 40, t. o. m. 90 år 40, t. o. m. 90 år 11. Ad. Fr. Förſ. (b) Barn t. o. m. 10 år 167, t. o. m. 30 år 10, t. o. m. 50 år 52, t. o. m. 70 år 45, t. o. m. 90 år 17. Danviks Förſaml. Barn t. o. m. 10 år 6, t. o. m. 30 år 7, t. o. m. 50 år 9, t. o. m. 70 år 13, t. o. m. 90

(a) Kgl. Lazarettet är inom denna Förſamling.
(b) Likaſå Barnbördshuſet Pro Patria i Ad. Fredrics.

med 90 år 5. Spinhuſet: t. o. m. 30 år 8, t. o. m. 50 år 1, t. o. m. 70 år 4. Sabbatsberg: t. o. m. 50 år 5, t. o. m. 70 år 27. Hof-Förſaml. t. o. m. 10 år 29, t. o. m. 30 år 7, t. o. m. 50 år 24, t. o. m. 70 år 18, t. o. m. 90 år 6. Svea Lif-Gardes Förſ. t. o. m. 10 år 169, t. o. m. 30 år 12, t. o. m. 50 år 43, t. o. m. 70 år 26, t. o. m. 90 år 9. Göthа Lif-Gardes Förſ. t. o. m. 10 år 12, t. o. m. 30 år 19, t. o. m. 50 år 11, t. o. m. 70 år 1. Artilleri-Förſ. t. o. m. 10 år 53, t. o. m. 30 år 13, t. o. m. 50 år 28, t. o. m. 70 år 17, t. o. m. 80 år 5. Enke-Drottn. t. o. m. 10 år 22, t. o. m. 30 år 1, t. o. m. 50 år 6. Skepsholms Förſ. t. o. m. 10 år 24, t. o. m. 30 år 10, t. o. m. 50 år 15, t. o. m. 70 år 8, t. o. m. 90 år 8. Tilhopa: Barn til och med 10 år 1265, til och med 30 år 263, til och med 50 år 530, til och med 70 år 492, til och med 90 år 203, öfver 90 år 2.

Bland deſſe döde voro Mankön 1358, Qvinkön 1397. Ingen Epidemi var gängſe, utan hade de måſte dödt af Slag och brådöd ſamt Lunglot; och i Barnsbörd 29 ſt.

Så liten dödlighet har aldrig förr varit i Stockholm, ſå at detta år 274 flere blifvit födde än döde; önſkeligt at ſå hådaneſter ville fortfara.

Vigde detta år 1019 Par.

Uti

Uti Kongl. Lazarettet hafva år 1793 632 Perſoner blifvit vårdade i nenedannåmde Sjukdomar:

Veneriſke, af alla grader - -	276.
Febrar: Intermitterande, Remitterande, Rhevmatiſke och Maligne -	83.
— — Inflamatoriſke - - -	8.
— — Lungſot och tårande - -	18.
— — Måſsling och utſlags-febrar	4.
Diarrhœer och Rödſot - - -	20.
Vattuſot af alla grader - - -	62.
Skörbjugg - - - - -	18.
Chroniſke ſjukdomar, Lamhet, Gickt, Torrvårk, Ledſtyſnad, Moderpaſſion och Nervſjukor, Sinnesſvaghet, Maſkplågor - - - - -	20.
Utſlager: Skabb, Råformar, ondartade Hufvud-får - - - -	25.
Åkommor ſom fordrat Chirurgiſke Operationer: Vattubråk, Schirrer, Fiſtlar, Hölſefvulſter, Pulsåder-bråck, inſpårrade Bråck, Hufvudſkåls brott, med tvånne lyckliga Trepanationer, oboteliga lemmar ſom blifvit aftagne	18.
Benbrott - - - - -	19.
Ledvridningar - - - -	6.
Blodfår och Contuſioner - -	5.
Svulſter: inflamatoriſke och bulnade, Rötfår, Brån- och Kyl-får, Kallbrand - - - - -	36.
Tranſp.	618.

Transp.	618.
Bråck och Moderfall - - -	8.
Ögon-sjukdomar, bland hvilka 3 opererade för hvita Starren - -	6.
	632.

Af dem åro utgångne:

Friske eller förbättrade -	497.	
Döde: Mankön -	35.	
- - Qvinkön -	36.	
	71.	
Qvarblefne til 1794 -	64.	
		632.

Ifrån början af sistledit år 1793, til dess slut, åro uti det Allmänna Barnbörds-Huset intagne och förlöste 419 Barnaföderskor.

Af detta antal åro 386 friske och lefvande utgångne, men 26 igenom döden aflidne och 17 til detta år öfverblefne.

Förlossningar af svårare beskaffenhet hafva på året förekommit mera sparsamt; men i dess ställe har äfven de lättaste ofta nog varit beledsagade af ovanligen svåra och understundom vädeliga följder under Barnlångstiden.

Födde åro 426 Barn, af hvilka 229 varit Gossar och 197 Flickor. Af desse hafva 14 varit tvillingar, dödfödde 20 och 406 lefvande til Dopet befordrade.

Hand-

Handlingar rörande det på Guldſmeden FLODBERG *i Eſkilstuna förövade mord.*

Utdrag af Kongl. Collegii Medici Protocoll, hållit uti Stockholm den 8 *Aug.* 1793.

S. D. Ankom ſkrifvelſe ifrån Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hof-Rätt af den 29 Julii ſiſtledne, dårutinnan Kongl. Collegii yttrande begåres, om och huruvida de af Fourieren JOHAN GEORG MOBACK och Skråddaren ANDERS BERGSTRÖM, hvar för ſig, å Guldſmeden PETER FLODBERG uti Eſkilstuna tilfogade åkommor, en eller flere, och i ſådan händelſe, hvilkendera kan hafva vållat den inom hufvudet befintelige utådrade bloden, och oundvikeligen förordſakat FLODBERGS död.

Efter uplåſandet af de dårjåmte inſände Handlingar, ſamt ſedan Kongl. Collegium af Friſtads Medici, Doctor PEHR G. TENGMALMS den 13 ſiſtl. Julii utgifne Beſigtnings-Atteſt öfver FLODBERGS döda kropp, inhåmtat all nödig uplysning i detta mål, beſlutades, det ſkulle, jåmte Handlingarnes återſåndande, Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hof-Rätt til ſvar låmnas, at Kongl. Collegium anſer det ſlaget, ſom blifvit FLODBERG tilfogat på högra ſidan, eller dår Tinninge-Muſclen år krosſad och qvåſt, i ſammanhang med den öfriga å FLODBERGS kropp ſkedde åvårkan, vara råt-

rätta dödsordsaken. År och dag, som förr skrifvit står.

Efter befallning.
A. Birger Kiellman.

Afskrift. År 1793 *den* 13 *Julii ingifven och upläsen å Eskilstuna Rådstufvu.*

På vederbörandes anmodan, har underteknad, biträdd af Hr Regements-Fältskären Köpke, besigtigat framledne Guldsmeden P. Flodbergs döda kropp, som den 9 sistl. på et våldsamt sätt skolat omkommit.

Först besigtigades kroppen och fants där:

1:o, Et litet sår å nedre Läppen på vänstra sidan.

2:o, En blånad eller blodvite under hvardera Ögat, hvarvid betäckningarne voro fulla af utsiprad blod; Blånaden hade under högra Ögat bredt sig ut öfver Os Malæ (Kindbenet).

3:o, Öfver vänstra Örlappen, men i synnerhet bakom Örat kring processus Mastoideus, och nedom den, en stark blånad, som trångt genom alla betäckningarne intil benet med utådrad blod; Benet var likväl ej skadat.

4:o, Dåröfver och kring högra Örat et dylikt blodvite, som vårkat på Tinninge-Musceln med den våldsamhet, at Musceln inom Aponeurosen var mycket qväst med utådrad blod.

Sedan håret, som å vänstra sidan var blodigt, blifvit afklipt, fants 5:o, Bak på nacken en stor utsträckande blånad.

6:o,

6:o, Öfver vänstra Hjässbenet, vid pass en tum ifrån Pilsömmen, et litet sår 2 a 3 linier långt, som endast trångt genom de yttre betäckningarne. Öfver sjelfva Pilsömmen voro 2:ne sårnader af et runstyckes storlek, vid en tum från hvarandra, obetydelige.

7:o, Öfver vänstra Axelbladet var en stark blånad, som sträckte sig öfver axelbladet nedåt ryggen.

8:o, Halsen var rundt ikring, hår och där med blånader och utådrad blod bestänkt.

9:o, På ryggen voro nästan öfver alt blånader, i synnerhet å vänstra sidan öfver korsryggen, och nedåt sätet et ganska stort och utsträckt blodvite.

Blod-ådrorne i pannan och kring halsen voro ännu updrefne och fylde med blod. — Flere utvärtes våldsamheter kunde ej märkas; hvarföre nu skreds til hufvudskålens blottande och aftagande. På Cranium fants hvarken utan eller innan någon intryckning, spricka eller råmna, utan var den fast och stark. Vid Hufvudskålens aftagande märktes en sådan mängd utådrad blod, at hjärnan lika som badade uti den. Innom vänstra Tinningebenet och däromkring, borttogs vid pass et halft qvarter svart lefrad blod. Alla sinus voro fylde af blod, och öfver Tentorium var åter kring en jungfru utådrad svart lefrad blod. Den tunnare utådrade bloden hade

trångt sig ända ned til basis Cranii, som eljest var hel och oskadd.

Härefter öpnades bröstet, och befunnos Lungorna uti naturligt tilstånd, fast något blåaktiga. — Hjärtesäcken var tom. Hjärtats blodådrar (Venæ Coronariæ Cordis) voro utspände af blod. — Vänstra Hjärtkammaren och Örat, voro aldeles tomma, under det högra örat och kammaren höllo blod.

Uti Buk-Caviteten befunnos alla innanmåten uti friskt och sundt tilstånd. — Magen var tom och frisk.

Af anförde omständigheter, i synnerhet de inom hufvudskålen befundne, är lätt at sluta, det ofvannämde Flodberg på et våldsamt sätt omkommit. At et blodkärl inom hufvudet vid vänstra tinningen brustit, därom vittna nogsamt den utådrade och sammangyttrade bloden; men den yttre våldsamheten tyckes likväl ej varit kraftig nog til en sådan förödelse. — Slaget vid högra tinningen var otvifvelaktigt starkare, emedan sjelfva Musceln var qväst; dock märktes innanför ingen sådan utådring. — Det är ej stridande emot sanningen, om man misstänker någon stark hjärnans skakning, (Commotio Cerebri) här föregådt, förordsakad af något fall; en hård stöt eller våldsam ristning. Spår därtil tro vi oss funnit uti den öfver hela hjärnans substance, och på sjelfva botten af hufvudskålen utgjutna bloden. — De kring hal-

halfen befundne märken, tyckas väl vittna om någon där tilämnad våldsamhet, af qvåfning eller ſtrypning, men ſom ej varit kraftig nog at afhända lifvet.

Så i ſanning förhålla ſig, varder ej allenaſt å förut aflagd Ämbets-Ed, utan åfven med denna min Edeliga förbindelſe, få ſant mig Gud hjelpe til Lif och Själ! beſtyrkt. Eſkilſtuna den 13 Julii 1793.

P. G. TENGMALM.

Afſkrift.

Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hof-Rätts Bref til Kongl. Collegium Medicum, dat. den 15 October 1793.

- - Som uppå Kongl. Hof-Råttens, uti ſkrifvelſe af den 29 ſiſtl. Julii af Herr Archiatern och Kongl. Collegio Medico begärte utlåtande, huruvida de Guldſmeden PETER FLODBERG tilfogade ſtörre och mindre ſlag och åkommor i Hufvudet antingen ſamfält en eller flere däraf, och i ſådan händelſe, hvilkendera kunde hafva vållat den vid beſigtningen innom FLODBERGS hufvud fundne utådrade blod, och oundvikeligen förordſakat FLODBERGS död, Herr Archiatern och Kongl. Collegium Medicum uti ankommit ſvar den 19 ſiſtl. Auguſti ſig yttrat, at Kongl. Collegium anſedt det ſlag FLODBERG fått på högra Tinningen, hvareſt ock Muſceln funnits kroſ-

sad och qvåst, i sammanhang med de öfrige å kroppen fundne våldsamheter, varit råtta ordsaken til Flodbergs död; Så har Kongl, Hof-Rätten uti detta granlaga mål ansedt nödigt, at varda närmare underrättad, hvilka åkommor de egenteligen åro, som Kongl. Collegium ansedt hafva, i sammanhang med slaget å tinningen, vållat Flodbergs död, i synnerhet som af ransakningen inhämtas, at de å Flodberg fundne skador och åkommor, blifvit honom af tvånne Personer vid sårskilte tilfällen tilfogade, och således möjeligt är, at sådane sår och skador kunnat hvar för sig döden förordsaka. - -

Afskrift.

Til Kongl. Majts och Rikets Svea Hof-Rätt.

S. T.

Ransakningen och Läkare-Attesten angående det å Guldsmeden Flodberg i Eskilstuna förövade dråp, har efter Tit. befallning jag genomläst, och det ena med det andra i nogaste öfvervägande tagit.

Ehuru det ej egenteligen tilhör endast mig at härom mitt yttrande lämna, utan enligt Kgl. Resolutionen af den 17 September 1685, 4 §. Societas Chirurgica, jämte Collegium Medicum; så får jag dock i anledning af Tit. befallning, och för at ej draga för långt ut på tiden, den åran följande uplysningar i den-

denne ſak anföra. — Så väl af Handlingarne, ſom i anledning af Tit. ſkrifvelſe til Collegium Medicum, ſynes mig i ſynnerhet behöfva uplyſas och utredas:

1:o, Hvilken ibland de åkommor, ſom funnos på Flodbergs döda kropp, i ſynnerhet inom deſs hufvudſkål, oundvikeligen vållat deſs död.

2:o, Om flere eller alla gifne ſlagen voro dödlige.

3:o, Om alla deſſe ſkador behöfts för at afhända Flodberg lifvet.

Den i Herr Doctor Tengmalms Atteſt anförde *ſtora mängd af utådrad blod, hvari hjärnan likaſom badade, och ſom trängt ſig ända til Baſis af hufvudſkålen, ſå väl ſom den lefrade blod, hvilken fants inom vänſtra tinninge-benet och öfver Tentorium, var en oundvikelig ordſak til döden* (abſolute Læthale). Men en ſådan mängd utådrad blod kring hela hjärnan, händer aldrig af et eller några få ſlag på hufvudſkålen, ſå vida den ej däraf ſpruckit, råmnat eller blifvit indriven, hvaraf ingendera här ſkedt, utan til en ſådan utådring, fordras då någon hårdare ſtöt eller fall, med eller emot någon hård ſtump kropp, hvaraf hjärnan får en ſådan ſkakning (Comotio) at något blod-rör däruti ſönderſpringer, och den utådrade bloden utgjutes. *Det fall* Flodberg gjorde utföre den 2 alnar 8 tum höga trappan ned emot den ſtenlagde

gården, mot hvilken han stötte bakre delen af hufvudet, så at blod var på stenarne, och efter döden, enligt Attesten Momentet 5, en stor utsträckande blånad sågs, håller jag tillika med Herr Doctor TENGMALM i sin med noggranhet skrifne och på god årfarenhet stödde Attest, för *första* och *förnämsta* ordsaken til blod-utådringen inom hufvudskålen, och den däraf följande *döden*. Men det omänskliga förfarande Skräddaren BERGSTRÖM visat, då han flere timmar därefter, i 2:ne särskilde omgångar gaf den förut illa sårade FLODBERG flere slag med nyckelen vid tinningarne, hvaraf utvärtes stora qvåsningar och blodutådringar, ända til benet, enligt Läkare-Attesten Momentet 3 och 4, syntes, hade säkerligen åfven påskyndat den redan påbörjade blod-utådringen inom hufvudskålen, ehuru de den ej ifrån början kunnat förordsaka, då ingen råmna, spricka eller annat på hufvud skalen däraf förmärktes. Jag anser således *aesa slag*, som endast *bidragande ordsaker*, hvilke påskyndat döden, men ej utan den föregående kunnat den förordsaka. — De öfrige små sår och blånader, som på FLODBERGS döda kropp funnos, var en del följd efter döden, alla obetydelige. — En säker förfarenhet har lärdt oss, at efter en hjärnans Commotion, och däraf, efterhand timad utådring, den sårade dock stundom flere timar och dagar kan lefva och gå, m.

m.,

m., hvaraf uplyſes, huru FLODBERG, efter fallet utföre trappan, dock kunnat någorlunda gå och tala. — Det ſynes beſynnerligen nog, at ſådan oordning, och ſå ſtor blod-utådring, kunnat ſke inom hufvudſkålen af icke hårdare ſlag och ſtötar, ån de FLODBERG lidit, ſamt utan at hufvudſkålen funnits ſpräckt, rämnad eller intryckt; men man har flere exempel, at hjärnan hos dem ſom ofta öfverlaſta ſig med ſtarka drycker, och i ſynnerhet vid de tilfällen, då de åro öfverlaſtade, är mer blodſtind och blodkårilen däruti låttare ſönderſpringa, ån hos andre. Hade ej FLODBERG varit af ſtarka drycker öfverlaſtad, torde han ockſå kunnat undgått fallet utföre trappan, eller genom händernes tilhjälp något kunnat afvärja deſs hårdare vårkan på hufvudet. Detta, jämte det at aldeles ingen ſkötſel eller Läkare-hjälp, ehuru den vid denna händelſe väl varit fåfång, har blifvit den ſårade gifven, torde böra öfvervägas. Framhårdar &c. &c. Ödmjukaſte tjänare.

Stockholm d. 7:de October 1793. AND. JOH. HAGSTRÖM.

Afſkrift.

Kongl. Collegii Medici Svar til Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hof-Rätt, dat. den 4 November 1793.

- - I anledning af Eders Excellences och Kongl. Hof-Råttens ſenare Bref af d. 15 ſiſtl.

October, som begår veta, hvilka åkommor de egenteligen åro, dem Collegium uti sit förra svar af den 19 Augusti detta år, ansedt hafva i sammanhang med slaget å tinningen, vållat Flodbergs död, har Collegium å nyo genomgådt Handlingarne, rörande detta dråp, och jämväl låtit sig förelåsas det utlåtande öfver Flodbergs åkommor, som Professor Hagström den 7 October til Eders Excellence och Kongl. Hof-Rätten ingifvit.

Och som det är Collegii Ämbets-skyldighet, enligt dess Instructions 15 §., at öfver sådane mål afgifva dess betänkande, såsom det inför den allvetande Guden kan försvaras; har ock Collegium vid denna nya granskning med all möjelig upmärksamhet pröfvat alt hvad, enligt Handlingarnes innehåll, med Flodberg, under det honom öfvergångne våld, förelupit, och jämfört med det, som enligt Doctor Tengmalms Attest på Flodbergs döda kropp synligt varit.

Collegium har således funnit: At Flodberg, som var något drucken, först blifvit af Fourier Moback öfverfallen, kl. emellan 12 och 1, med hårda knuff och slag kastad öfver en Coffert, då Moback hållit honom i halsen, stött hufvudet emot väggen och dragit honom därefter på golfvet, sedan skuffat och sparkat honom utföre en mer än 2:ne alnar hög trappa, i en 4 alnars slutning, trappstegen ned åt en stenlagd gård, där han

blef

blef liggande på rygg, uphjelptes och leddes in i sit rum, då blod syntes på gården, där han legat; under inledandet hade han hirrat och svåfvat på målet, men korrt därpå, då Hustrun kom til honom, kunnat tråta och hota henne, redigt och med sammanhang talt, och var i begrep at gå til Stads-Fiscalen, om icke Hustrun undangömt hatten.

Igenom dessе Flodberg af Moback tilfogade våldsamheter, tilskyndades honom den i Doctor Tengmalms Attest sub N:o 5 beskrefne stora utsträckta blånad bak på nacken; de sår, som beskrifvas N:o 6 på vänstra hjåfsbenet, och den sub N:o 7, öfver vänstra axelbladet ned åt ryggen sig sträckande starka blånad, jämte de blånader, som funnos på halfsen beskrefne sub N:o 8.

Förloppet under den tid Flodberg nu vistades, i 2:ne timar, dels i sin stuga, dels i sit kök, utvisar, at Flodbergs lif icke var i större fara, än at om tjänlige medel blifvit använde, hade han kunnat til hälsan återställas; äfven som däreft antingen inga medel blifvit nyttjade, eller ock til äfventyrs otjänlig hjälp blifvit honom gifven, hade hans lif kunnat löpa fara; i hvilken händelse likväl, dessе honom tilfogade åkommor, ej annorlunda än per accidens varit dödande.

Däremot då Flodberg, redan illa handterad, blir efter vid pass 2:ne timars förlopp anfallen af en ny fiende, Skräddaren Bergström, som i up-

fått, at honom våldföra, med en Coffert-nyckel i handen, efter föregången tråta, slår honom så starka slag på och vid bägge sidorne af hufvudet i 2:ne fårskilte anfall, efter något mellanskof, at FLODBERG, enligt åsyna vitnes utsago, blef fullblodad öfver ansigtet, så at hans kallsinniga Hustru omsider måste be för honom, sedan BERGSTRÖM til slut kastat honom på golfvet, och bultat honom med knytnäfven på ryggen och ned åt såtet, blir FLODBERG, af dessa grymma slag så betagen, at han genast somnar och kort därefter upvaknad, måste ledas i fång, sedan bloden blifvit aftvättad och han fådt kallt vatten at dricka; FLODBERG mister därefter småningom förmågan at redigt tala och handla, samt aflider under snarkande vid pass 8 timar efter desse senare våldsamheter.

Desse BERGSTRÖMS våldsamma slag hafva tilfogat FLODBERG de i Doctor TENGMALMS Atest sub N:o 3 och 4 beskrifne blodviten, det förra en stor blånad bakom vänstra örat, och det senare en dylik vid högra örat, bägge med utådrad blod under huden, och voro slagen sub N:o 4 så våldsamma, at den djupt liggande Tinninge-Musceln blifvit qvåst och krossad, hvarigenom i och med detsamma den myckna lefrade blod til et halft qvarters mångd, som efter döden igenfanns inom hufvudskålen, hvari hjärnan liksom badade, blifvit utdrifven och utådrad, i

det

det en eller flere Puls-ådror sönderbrustit. Härigenom blef ock all månsklig hjelp omöjelig; Och Collegium förklarar de hårda slagen på FLODBERGS hufvud, som blifvit honom tillskyndade af BERGSTRÖM, (hvarigenom de sub N:o 4 & 3 beskrefne blodviten upkommit, och den myckna ånda til Basis Cranii samlade blod blifvit utdrifven) för absolute dödande.

De sub N:o 1 och 2 i ansigtet fundne smårre sårnader, så väl som den sub N:o 9 beskrefne stora blånad ned åt ryggen och sätet, äro ock följder af BERGSTRÖMS handläggning, men kunna ej räknas bland de för lifvet farlige.

Eders Excellence och Kongl. Hof-Rätten behagade af detta omständeliga utlåtande intaga hvaruti det sammanhang består, som Collegium i sit första Svar, denna sak angående, af den 19 sistledne Augusti, förklarat höra til den absolute dödliga skadan vid högra tinningen.

Collegium tror sluteligen sig ock böra anmärka, at det är misstag, at anse den skakning i hjärnan för absolut dödelig, som FLODBERG lidit vid och af den väldsamma kastningen utföre trappan ned på stenlagde gården, emedan inga sådane symptomer, som utmärka en dödande utådring inom hufvudskålen, funnos, enligt ransakningen, hafva på tvånne hela timar därefter, FLODBERG å-

åkommit förr, än sedan han å nyo blef vâldförd, och få illa slagen af Bergström. - -

Förestående Fyra Afskrifter vara med de uti Kongl. Collegio Medico förvarade Handlingar lika lydande, betygar

A. Birger Kiellman.

Embets-Berättelse den 10 Martii 1794.

Under loppet af nästledne år, då jag var Decanus i Medicinska Faculteten, hafva följande Herrar studerat Medicinen vid denna Kongl. Academie:

Herr Licentiat Liljewalck. [Biviftar nu Lazar. och Förelåsn. i Köpenhamn.

A. B. Sommelius.
Gregersson.
Sjöborg.
Magister Munck.
Candidat Tielcke.
Ohlander. Obs. ut pro Liljewalck.
Sundius.
D. Sommelius.
Wallenström,
Thelander.
Sjösten.
Bring.
Sönnerberg.

Herr

Herr SJÖBORG har, med beröm, undergått Examina Medica.

Pro Gradu Doctoris hafva, under mitt Præsidio, Herrar LILJEWALCK och GREGERSSON Disputerat; den förre *de Ictero*, och den sednare *de Menorrhagia rubra*.

Exercitii gratia har Herr BRING Disputerat och, under Herr Profect. Doct. FLORMANS inseende, försvarat *Observationes circa hodiernam de Dentibus, præcipue Hominum, doctrinam*.

De utgifne Disputationer skall jag, vid första lägliga tilfälle, hafva åran til Kongl. Collegium upsända. Lund d. 26 Febr. 1794.

J. H. ENGELHART.
Arvid Florman.

Under förledne år 1793, hafva vid Barn- och Barnsångs-Huset pro Patria 124 Barnaföderskor blifvit emottagne, förlöste och skötte: af hvilka 29 blifvit uti särskilte Rum betjänte. Friske hafva 123 utgått, och en af medbragt långsam Frosta dödt. Ibland detta antal hafva tvänne varit af Tvillingar förlöste. Barnens antal hafva varit 126, nämligen: Gåsar 61 och Flickor 65. Af desse hafva 4 varit dödfödde och således 122 til det heliga Dopet befordrade. Stockholm d. 10 Martii 1794. A. F. WEDENBERG.

Barnf. Huſets Föreståndare.

Ut-

Utdrag af et Bref ifrån Prov. Medicus i Philipſtad Dr. WICHMAN.

- - Jag hade mycket at ſkrifva T. om vårt vackra och förträffeliga Lazarett, hvartil ſalig Proſten TINGBERG varit fax & tuba; om denne förfallna och på min egen depenſe upråttade och i ſtånd ſatte Surbrunnen, hvilken under förleden Sommar blifvit nyttjad af 42 Perſoner, och af deſſe vore 12 fattige ſjuka. - - -

Då jag nämde Lazarettet, bör jag anföra en hiſtoria, ſom Hof-Secreteraren och Riddaren GEYER berättat mig, och förtjänar at blifva allmänt bekant. Sedan ſalig Proſten vidtagit det beſlut, redan år 1746 och 47, at låta upråtta et Lazarett i Philipſtad, och ſkänkte då och då ej allenaſt betydelige ſummor, utan ock alla ſina Påſk-penningar til berörde vackra inråttning, ſom hedrar månſkligheten, gick det honom, ſom alla andra, hvars upſåt år at göra godt, det år, han ömſom berömdes och tadlades, och flere föreſatte ſig, i ſynnerhet då fråga upkom om ſammanſkotter, at kullbuttera hela planen. Proſten, ſom märkte detta, lät pålyſa en allmän Sockenſtämma, och ſedan han vid denna ſammankomſt hållit et Tal om en dylik inråttnings nödvändighet, begärde han, för vigheten ſkull, at de ſom härmed voro nöjde, ſkulle ſtälla ſig på hans högra ſida, och

de

de miſsnöjde på den vänſtra, för at med haſt kunna utröna på hvilken ſida pluraliteten föll. När denna delningen var ſkedd, vände han ſig til dem ſom ſtodo på vänſtra ſidan och med allvarſamma åtbörder ſade: "Går bort ifrån mig j förbannade, m. m. jag var hungrog, och j gåfven mig icke åta; jag var torſtig, och j gåfven mig icke dricka; jag var ſjuk, m. m." Under det denna Text förklarades, gick den ena efter den andra öfver på högra ſidan, och vid ſlutet af predikan, ſyntes ingen ännu ſtå qvar på den vänſtra, och alle af det miſsnöjde partiet fälde ſåledes en conſenſus tacitus til Proſtens propoſition.

Inträdes-Tal om Djur-Rikets beſtånd, hållit för Kgl. Vetenſkaps-Academien den 29 Febr. 1792 af JOH. JULIN, *Apothekare i Uleåborg, m. m.*

Djurens beſtånd beror på en Grunddrift, ſom utgöres af 3 hufvud-ändamål: *Näring, Fortplantning, Förſvar.*

Näringen hämta olika Djur af olika ämnen, på det alla må hafva födan; magen är afpaſsad efter födans beſkaffenhet; munnen efter behofvet af maten at den bereda och nedſvälja.

Fort-

Fortplantningen år gemenligen inskränkt inom viss tid, neml. Våren. — Dåggande Djur föda lefvande ungar. — Foglar lägga Ägg, m. m.

Förfvaret ligger i den almänna kårleken til sit bestånd; utgöres af hvarjehanda vapen, måstadelen bidragande åfven til födan; vi se väl icke, eller känne ännu hela hushållningen, men man blir, vid någon upmärksamhet lått varse, at hela Skapelsen styres efter en förunderligen väl afpassad ordning, och Djurens varelse utmärker sig med åfvannämde trenne hufvudsakeliga omständigheter.

Authors håg för Natural-Historien, utmärker sig genom detta Tal, som år både märkvärdigt och roande at läsa.

Tal om de lysande framsteg, som Läkare-konsten tilvunnit sig i Sverige, inom de sednare 60 åren. — Vid Præsidii nedläggande i K. Vet. Academien d. 5 Junii 1793, af OLOF AF ACREL, *M. D. General Directeur, m. m. R. af W. O.*

A. hämtar ur sin långa och mogna årfarenhet rika ämnen at beskrifva Läkare-Vetenskapens nu varande lysande och hedrande be-

beſkaffenhet, jämnſörd med hvad den var för 60 år ſedan. — Utom en enda, år nu för tiden ingen lefvande Läkare, ſom kan af egen kännedom gifva däraf en ſå trogen ſom rörande måluing — Framl. K. Arch. o. R. Rosensteins reformation; K. Collegii Medici förtjänſt, at hafva rånſat och ſtadgat en ſund Therapevtique, bygd på enkla, kraftiga och välgrundade Medel, ſå ſimplicia ſom enkannerligen Compoſita; Lånens tilgång öfver alt på ganſka ſkickelige, faſt ännu illa lönte Läkare; K. Lazarettets utvidgade tilgång för några och 60 ſjuke dageligen; Medico-Chirurgers anſtållande vid Regementerne; nu varande inländſke tilgång på ſkickelige Operateurer i de ſvårare åmnen, Sten, Starr och Bråck, gifva ljus och dag åt denna vackra tafla. — A. befarar dock med ſkål, at framtiden kan ſakna den tillförliteliga hjelp, ſom nu finnes, och tar t. e. Stenſkärningen, ſåſom beroende på en enda ſkickelig Mans vanſkeliga lif, tarfvande ſåledes upmuntran för hågad ungdom at ſig därom beflita; hvartil påminnelſer och förſlag här upgifvas.

Sluteligen utmärker A. den brift han ännu finner i viſſa ſjukdomars botande, egenteligen rörande hudens åkommor; talar med nit och värma om hvad ſom ſaknas, gifver anvisning på granſknings-åmnen, ledande til ſäkrare kännedom af botnings-ſätten, föreſpår en fortfarande nit hos tilkommande Lä-

kare, och gör ſig hopp at, under K. Academiens föreſyn, deſſe briſter må kunna åtſkäras.

Hela Talet förtjänar hvarje god Medborgares upmärkſamhet.

K. Vet. Acad. Nya Handlingar, 3:dje Qvartälet år 1793.

P. 163. *Inledning til Kunſkapen om Maſkkråken i almänhet, 5:te Clasſen, Muſslor, Cochleata*, af A. Modeer.

Sedan en omſtändelig inledning föregådt om deſſe Maſk-kråkens hushållning och lefnads-ſätt, indelas de: 1:ſta Ordo *Dentata*, ſom hafva et tandlikt ſkal med 14 genera; 2:o Ordo *Subdentata* med mindre tydelige tand-uddar på ſkalet, där 3 genera förekomma; 3:o Ordo *Edentata* där inga ſpår til tandige uddar märkas, hafvandes 4 genera. Species hithörande, upgifvas ſtiga öfver 500.

P. 184. *Anmärkning vid åtſkilliga Weſtindiſka Träd-arter*, af Sam. Fahlberg.

Här förekomma anmärkningar öfver Hymenea Courbaril L. — Zanthoxylon Clava Herculis L. — Fagara pterota L. — Brynonia ſtans L. — Plumieria Alba L. — Plum. rubra L. — Bombax pentandrum L. — Burſera gumifera L. — Guajacum Officinale L. — Pſi-

Pſidium pyriferum L. — Pſid. Montanum L. — Copaifera Officinalis L. — Myrtus Curis L. — Erythrina Piſcidia L. — Ricinus communis L. — Agave Americana L. — Hippomane mancinella L. — Jatropha Manihott — Jatr. Curcas, Gosſypifolia L. — Citrus Aurantium L. — Mimoſa ungvis Cati L. — Corypha umbraculifera L. — Prunus Sphærocarpa L. — Lantana involucrata L. — Poinciana pulcherrima L. — Brynonia triphylla L. — Cytiſus Cajan L. — Caſſia Alata L. — Coccolaba uvifera L. — Tamarindus Indica L. — Cactus peruvianus heptagonus L. —

Härigenom uplyſes beſkaffenheten och nyttan af hvad ſom vildt växer på Öen Bartholemi och nåſta granſkapet.

Pag. 198. *Beſkrifning på nya Fiſk-arter utaf Abbor-ſlägtet, ifrån Japan*, af C. P. THUNBERG.

Här förekomma: Perca pertuſa och Perca Cirroſa, ſcientifice beſkrefne och afritade.

Pag. 201. *Acroſtichum Hyperboreum, en okänd Svenſk växt, upptäckt och beſkrifven* af SAM. LILLIEBLAD.

Denne Filix beſkrifves förſt omſtändeligen och afritad på Kopparſticket viſes; är funnen på branten af de Nordligaſte Lapſke Fjäll; upptäckandet beſkrifves ſtrax Norr om

Torneå Träsk nåra 68 gr. på et Fjällberg *Kårpile* kallat.

Pag. 208. *Om Vise-boets byggnad och tillkomst*, af Baron C. G. ADLERMARK, Cancellie-Råd.

Detta år icke sexkantigt som Binens byggnad i allmänhet, utan sphæroidiskt, sällan öfver 20 i et bi-samhälle, och hos unga svärmar intet; Åggen, hvaraf Visar framalstras, läggas icke uti redan formerade pipor, som med Bi-ägg i allmänhet, utan på kanten af Kakornes ojämnhet.

Desse granskningar, tillika med flere noggranne anmärkningar om Vise-fall och Bihushållningen, göra denne afhandling lika behaglig som nyttig.

Pag. 229. *Utkast til Uggel-slägtet, i synnerhet de Svenske arternes, Natural-Historia*, af P. G. TENGMALM, M. D. Prov. Medicus.

Efter en i almänhet utkastad kännedom af deras art, lemmar, lefnadssätt och sätt at föda sig, upräknas här Species. a) Capite aurito, *Strix bubo*, Ufven, med sina varieteter, och beskrifves här hela dess hushållning.

Pag. 240. *Förmånen at vid Starr-Operation noga och ofta rensa Ögat, bevist genom en lycklig händelse*, af J. L. ODHELIUS.

Sällan lyckas det vid Starr-Operation at mycket röra vid de inre delarne af Ögat, af

fa-

fara för inflammation, bulning och synens förlust; denne gång var det oumgängeligt och lyckades öfver all förmodan; händelsen beskrifves til upmuntran för Starr-Operateurer.

Om Borax-Saltets härkomst.

Borax finnes på flere ställen i Ostindien, men förnämligast i Riket Thibet. Ifrån berg utrinner en tjock grönaktig vätska, hvilken ledes i gropar, som sedan de blifvit fulle, öfverskyles först med risqvistar och ytterst jord, hvarefter Crystaller anskjuta innom 3 a 4 månader, hvilka sedan uptagas och kallas *Tinkal*. Säljarne blanda dessa Crystaller med fett eller sur mjölk, at de ej må falla sönder til pulver.

Om giftigheten af Bittermandel.

Det är bekant at Aqva destillata foleorum Lauro-cerasi är giftig; och som Bittermandlar, när de stötas, gifva en luckt som nära liknar förenämde blad, har en Med. D. Dolz låtit af dem præparera et dylikt vatten och därmed gjordt försök. Denna klara vätska som har mjölksstrimor uti sig, är mycket skarp och flygtig. Små Foglar dogo af

en enda droppa innom några secunder; Caniner innom 5 minuter af 7 droppar; och når däraf ingöts i får på Caniner, hade det samma ohyggeliga vårkan; åfvenså genom Clistirer och insprutningar i Vagina på Caniner och Kattor.

(Physic. Aarbog, N. Bötcher, Köp. 1793.)

Utdrag af Prov. Medici i Linköping D. Lodins Embets-Relation för 1793.

I flera års tid har jag i min enskildta practique nyttjat et ringa kostsamt medel emot Veneriske sjukdomen, och funnit däraf så mycken förmån, at jag anser för en skyldighet nämna det för Kongl. Collegium Medicum. Medlet är en imitation af det Holländska, hvarom Herr Scheele skrifvit i Läkaren och Naturforskaren 7:de Bandet pag. 246.

Jag började först at tilreda dessa droppar efter Herr Scheeles anvisning; men Operation blef både kostsam och onyttig: kostsam i anseende til mängden af Saltsyra, som fordrades til Järnets upplösning, och onyttig i anseende til den myckenhet Sal martis, som ficks efter Solutionens evaporation, hvaraf hände, at, då dropparne stått tilredde i några dagar, Järnsaltet præcipiterade sig til sådan

qvan-

qvantité, at ganska litet kunde gagna af hela tilredningen. Detta gaf mig anledning at taga Tinctura Martis til menstruum för Qvicksilfvers-saltet. 12 gran Mercurius corrosivus albus lades til Tinct. martis en unce, som upplöstes ganska snålt. Denna Tinctur har jag sedan förrökt i Decocter af olika slag, för sjuklingar som varit ansedde för obotlige, och har jag haft den glådjen at se alla, som til pricka följt min föreskrift, inom 7 a 8 veckor hulpne. Kryddorne til Decocten har jag valdt efter behof, alt efter som Veneriska smittan varit mer eller mindre complicerad med andra utslags-sorter. Sållan, om ej Vintertiden, har jag låtit koka högre ån en kanna Decoct i sönder, som kall blifvit silad på 4 halfstops-bouteiller, och i hvarje bouteille låtit drypa 12 droppar för fullväxt Folk, samt vid hvarje ny kokning ökat en droppe af Tincturen på hvar bouteille, ånda til 15 a 16, sållan högre. En halfstops-bouteille har blifvit drucken på dagen: hälften om morgonen på fastande mage och andra hälften kl. 5 eller 6 om aftonen. Mat har ej fått njutas på 3 timar efter intagningen. Före curen har et eller annat laxativ blifvit nyttjat, men sållan bader. Om obstruction infallit under curen, har lavemens blifvit nyttjade af såpa och ljumt vatten, eller ock har pulvis Rhej Salin. 2 scr. a 1 dr. tagits då Patienten gått til sångs. Aldrig ånnu har jag sedt det-

ta medlet upvåcka salivation, och merendels incommoderar det så litet, at de sjuka gärna fortfara så länge nödigt prövas. Jag har äfven försökt Mercure och Järn i piller-form med god nytta. För en som tre gånger legat på Linköpings Lazarett för medfödd Venerisk smitta, proponerade jag piller af Mercurius Dulcis 2 dr., Tart. mart. 6 dr., Extractum Fumariæ 1½ unce och Gni Guaj. ½ unce, häraf gjordes 2 grans piller, hvaraf nyttjades 4 a 5 morgon och afton. Tvänne år äro förledna sedan denna cur nyttjades, och ännu mår Patienten väl. Men med alt detta har jag dock större förtroende för droppparne med Decoct. At dessa cur-methoder ej passa för Lungsigtige och dem som besvåras af exulcerationes och obstructiones viscerum, är öfverflödigt at anmärka, hälst ingen kunnig Läkare lärer göra sådane försök.

Nyheter.

Konungen i Spanien har för 150,000 Livr. köpt det stora Forsterske Mineral-Cabinettet, hvarom både sal. Ferber i sina Mineraliska Bref och Dr. Fabricius i sina Bref från London talar. Alla Mineraloger instämma däruti, at denna Samling innehåller de sällsyntaste stycken, och öfvergår sjelfva Kejserliga Cabinettet i Wien hvad Ungerske Stufferna

ferne angår. På Ryſka och Svenſka Stuffer år det minſt rikt. Och ſom Spanſka Hofvet dårjåmte inköpt flere ſmårre Samlingar i Paris, ſå blir Madritſke Cabinettet ſnart det betydligaſte i hela Europa. Defs nu varande Föreſtåndare år Hr. Ysqvierdo, en ſynnerligen ſnåll Mineralog.

Plumierſke Botaniſke Manuſcripterne, 8 ſtarka Folianter, ſom i många år varit onyttjade förvarade i Franſyſka Vetenſkaps-Academiens Bibliothek, komma nu ſnart at af Trycket utgifvas. Ritningarne allena utgöra et ganſka ſtort antal. Ehuru efter hans död et ganſka ſtort antal, dem han redan beſkrifvit och afritat, blifvit af andre ſåſom nya utgifne, ſå ſkola dock ånnu några hundrade aldeles nye och okånde nu komma i dagen. Plumiers Botaniſka beſkrifningar blifva bokſtafveligen bibehållne; vid de bekante tillåggas Linneiſke och andre Synonyma, och de ånnu obekante, ſom blifva i koppar ſtuckne, beſkrifvas efter Linnes method.

Collegium Medicum i Nürnberg har d. 27 Maji 1792 firat ſit 200-åriga Jubilæum med mycken ſtåt, och til ſin Inſtiftares, den Nürnbergſke Patricien Doct. Camerarii Minne hållit et Tal och utgifvit en Medaille, ſom har defs Bild i profil med omſkrift, Joach. F. Camerarius. *Patr. Nor. M. D. Coll. M. Conditor et Decan. Perp.* — På andra ſidan låſes i en krans: *Collegium Medi-*

cum Norimbergenſe Duo Sæcula Feliciter Perſtans. Die XXVII Maii CIↃIↃCCLXXXXII.

Kongl. Seraph. Lazarettet i Stockholm, har, jämte mycken utvärtes prydnad och invärtes ombyggnad, ſå at det nu beſtår af 18 ſtörre Salar och 6 mindre Rum, af hvilka nägre äro för båttre ſjuke, ſom hafva råd at betala för ſig, utom nödige Rum för Under-Chirurg, Controlleur Oeconom och betjäning, åfvenledes ſmåningom ökat Sjuk-fångarnes antal, ſå at i April 1794 66 ſtycken dageligen där njuta Läkare-vård; under hopp at tilökning årligen ſker af 4 Sångar, til deſs Sjuk-fångarnes antal åtminſtone går til 100.

Under-Chirurgus Hr. FREDRIC FRÖBERGER år vid ſlutet af November 1792, därifrån flyttad, och i deſs ſtälle år Hr HANS OLOF CASPERSON antagen.

Nora Bergslags Medicus H. GUST. FR. KELLMAN, år blefven död i Stockholm d. 16 Dec. 1792. Han var en vidt bereſt Svenſk Läkare; hade varit Under-Chirurgus på Kgl. Lazarettet, och under Americanſke Kriget ſom Skepps-Läkare beſökt Philadelphia med flere ſtällen i Weſt-Indien. Efter hemkomſten mäſtadels uppehållit ſig i Nerike. Känd för mycken drift, qvickhet och rådighet.

K. Lif-Medicus Dr. ANDERS HEDENBERG har nyligen fådt Kgl. Maj:ts Reſolution på fåre och ſtämma ſamt Lön i Kgl. Collegium Medicum. Han har hela 30 år gjordt tjänſt

vid

vid K. Hofvet och i synnerhet senare år hos H. K. Höghet Prins CARL.

Oculisten Joseph Rayneri (Se p. 45-52 incl. 162-164 incl.) har d. 5 Febr. 1793 af K. Maj:t i nåder århållit Professors namn och heder.

Stads-Physicus i Götheborg, Assessoren Doctor Joh. Mart. Gråberg, afled dårstådes den 14 April 1793, nåra 53 år gammal. Han hade studerat i Upsala och blifvit där Promoverad. Sedermera Stads-Physicus efter Assessoren D:r Mathias Schulzen, som ännu lefver, fast blind af amavrosis.

Förste Amiralitets-Medicus i Carlscrona D:r Arvid Faxe, dog dårstådes d. 10 Maji 1793, i 60:de året gammal. Han hade studerat vid Kgl. Academien i Lund, Promov. 1758. Varit flere gånger Exped. Medicus under Pomerske Kriget och senare Sjö-Expeditioner; var en arbetsam och nitisk Läkare; utgifvit flere Arbeten i sin Vetenskap, egenteligen i sammanhang med Sjö-sjukdomar. Var de senare åren mycket plågad af Stenpasion.

Stads-Physicus i Gefle Doct. And. Santheson år d. 20 April 1793 i nåder förund Assessors namn och heder, lika med Assessorer i Kgl. Collegium Medicum.

Professoren vid Theatr. Anat. i Stockholm D:r Lars Chr. Tingstadius, har den 4 Junii undfått nådigt afsked.

S. D.

S. D. år Profectoren och Andre Anat. Professorn D:r And. J. Hagström befordrad til hans eftertrådare, och til Professor Doct. Nils Almroth, Reg. Fältskär vid Lif-Gardet, med Extr. Ord. Professors Fullmagt.

Framl. Assessoren i K. Collegium Med. D:r. Z. Strandberg har jämte et Capital af 3000 R:daler til Upsala Academie, såsom fond til Stipendier, skänkt et lika Capital, af hvars Interesse en särskild Läkare i Stockholm skall lönas, hvilken ingen publik Syssla får beklåda, och hvars skyldighet är at besöka fattige sjuke af bättre Folk, pauvres honteux kallade, och til denna Syssla utnämt Med. Doctorn H. And. Magn. Wadsberg. Til Succession efter honom framdeles nämner K. Collegium Medicum.

Artis Obstetr. Adjuncten D:r Christoffer Carlander, år uti Julii månad 1793 kallad til Stads-Physicus i Götheborg, efter framledne Assessoren D:r Gråberg; och i hans ställe år Med. Doct. Jonas Gistrén utnämd til Adjunct.

Archiatern Christ. Henr. Hjärne, dog i Stockholm d. 27 Julii i dess 85:te ålders år. Han var Son af framl. Landshöfd., K. Arch. och Coll. Medici Præses Doct. Urban Hjärne. Hade i ungdomen blifvit antagen såsom Hof-Medicus af framl. H. M. Dr. Ulrica Eleonora; reft mycket i Liftand och annorstädes, mäst i Religions-ärender; blef aldrig promoverad; ut-

utgaf ett få kallat *Hus-Apothek* 1739, Dedic. til Dr. Ulrica Eleonora, som innehöll beskrifning huru några af honom præparerade, men icke upgifne Medicamenter, skulle nyttjas, hvilken Afhandling år sedermera omtryckt. Desse Medicamenter sålde han sjelf, men var egenteligast känd för et *Plåster*, som en tid mycket bruktes. Hade varit gift, och nu kort före döden nåra vid at å nyo stå Brudgumme. Var af Konungen benådad med en årlig Pension af 200 R:daler.

Med. Professoren vid K. Academien i Greifsvald och Directorn för Sundhets-Collegium i Pomern, Doctor Carl Fredric Rehfeldt, har den 18 Sept. 1792 århållit Archiaters namn, heder och vårdighet.

Med. Professoren vid Kgl. Academien i Lund, Doct. Joh. Henric Engelhardt, har den 25 Julii 1793 undfådt Förste Lif-Medici namn, heder och vårdighet.

Hertigl. Lif-Medicus Doct. A. Wedenberg, har fådt Kongl. Lif-Medici namn och heder.

Prov. Medicus i Halland, Doct. J. L. Westberg, har den 28 Julii fådt Professors namn och heder.

Prov. Medicus i Sundsvall, Doct. Peter Ulric Berg, afled dårstådes den 20 Sept. 1793 af Hectisk Feber. Född den 11 Aug. 1759. Studerat i Upsala och promotus 1785; sedermera Bruks-Medicus hos Bergs-Rådet

Ce-

CEDERBAUM, intil dess han 1786 tillträdde Provincial-Medici Syssan.

Den 7 Junii 1793 hölts i Upsala Domkyrka Promotion til Medicinæ Doctorer af Promotor, Anat. et Chirurgiæ Professoren D:r ADOLPH MURRAIJ, då följande pryddes med Doctors-Hatten: LARS MAGNUS HOLMER, Verml. — JOH. MAGNUS EKELUND, Upl., Prov. Med. och Chirurg vid Westerbottens Reg. — OLOF GALLÉN, Helsl. — PET. LUNDMARK, Nerk. — PET. AF BJERKÉN, Ångerm. — JON. NILS AHL, Helf. — NILS AVELLAN, Finne. — LARS SANTE PETTERSON, Smål. — JOH. SIGF. SCHEDVIN, Dalkarl. — JACOB ÅKERBLOM, Gotl. — ZACHR. COLLIANDER, Smål. — JOH. NORÆUS, Upl. — SAM. LILJEBLAD, Östg. — CARL FR. BLUMENBERG, Dalkarl. Doctor GALLÉN besvarade Doctors-Frågan: *an Studia Medicinæ atque Chirurgiæ in Patria sejungenda sint?* med nekande. — Doctor AVELLAN gjorde Tackságelse-Talet, och denne Act var så mycket mer lysande, som den skedde dagen efter sedan Theologiæ-Doctors Promotionen, i anledning af detta årets Jubileum, blifvit på samma ställe förrättad.

Stads-Chirurgus i Stockholm Hr. JOH. THEOPH. NATHORST, afled den 29 Oct. 1793, i 71:sta året gammal. Född i Schlesien hade han tilbragt sin måsta tid i Stockholm, och genom vidsträckt Läkare-vård samlat både Vänner och förmögenhet. Hans enda

Son

Son år Reg. Fältſkår vid Smålands Cavalleri, med Aſſeſſors Caractere.

Provincial-Medicus i Åbo Lån, Aſſeſſoren och Lazarets-Medicus dåruſtådes, Doctor Joh. Gabriel Bergman, afled i Åbo den 4 Nov. 1793, i deſs 61:ſta år, af en M-ſenteriſk Feber. Han var ſödd i Finnland; ägde mycket förtroende i ſin ort ſom Läkare, och ſaknas ſom en driftig och nyttig Medborgare.

Amir. Chirurgus i Carlscrona Aſſeſſoren Hr. J. W. Brandenburg, har den 23 Oct. 1793 fådt nådigt afſked.

S. D. år Fält- och Stads-Medicus i Carlscrona, Doctor Carl A. Faxe, befordrad til Amir. Medicus, och Chirurgus Hr. L. A. Palander til Amir. Chirurgus; han har förut varit Under-Chirurgus på Kgl. Lazarettet i Stockholm i flere år, och ſedan i Roſlagen Bruks-Chirurgus.

S. D. har K. M. nådigſt beviljat Tjänſtebyte emellan Prov. Medicus i Weſterås Doctor Birger Martin Hall, och Friſtads Medicus i Eſkilstuna D:r Per G. Tengmalm.

Efter D:r Hall, ſom begärt afſked, har K. Collegium Medicum d. 24 Nov. ſ. å. til Friſtads-Medicus i Eſkilstuna och P. M. Adjunct utnämt Doctor Olof Gallén.

Hr. Daniel Rolander dog i Lund den 9 Aug. 1793, några och 60 år gammal. Märkvärdig däraf, at han varit i framl. Arch. och

och Ridd. v. LINNES Hus, som Student, informator för hans Son, sedermera Professoren Hr. D:r CARL v. LINNÉ, och skickades mot slutet af 50-talet til Surinam i Botanikens ärender, hvarifrån han ej långt efter hemkom, men befans då olyckeligen vara rörd til sina sinnen; medförde bland annat en samling af Semina, dem han trodde vara äckta Pärlor; reste med dem til Dannemark i tanka at få sälja dem, men miste dem genom tjufvar; stadnade sluteligen i Lund, där han mot 30 år vistats, och fådt sit uppehälle dels genom Prof. o. R. LIDBÄCKS bittråde, dels af Studerande.

Med. Doct. Hr. PER WESTRING har af K. Vet. Academien blifvit upmuntrad at fortfara med sina inlämnade försök at af Svensk Mosse och Lafarter tilreda goda och beständiga Färgor, så väl på Silke som Ylle, genom en honom tildelt Guld-Medaille öfver K. Academiens instiftelse, som å ena sidan har K. FREDRICS Bild, och på den andra en gammal Man som planterar et Träd, med öfverskrift: Ditabit fructibus ævum.

Mot slutet af Nov. 1793 afreste härifrån Staden Oculisten Professor RAYNERI, efter rycktet til Ryssland.

Prov. Medicus i Stockholms Län Doct. CARL WERTMULLER, och Stads-Physicus i Sala D:r ANDERS HESSELIUS, hafva d. 30 Jan. 1794 fått K. M. nådiga tillstånd at byta Tjänster.

Sam-

Samma dag beviljade Kongl. Maj:t at et nytt Apothek får inråttas i Masthugget, en Förstad af Götheborg.

Med. Doct. Joh. Norâus år den 6 Februarii utnämd til Provincial-Medicus i Sundsvall och Vesternorrland.

Framlednej Grofshandlaren i Stockholm Nyström, har bland många andra Testamentariska författningar, åfven ihugkommit publike Barnbördshuset, så at redan dit åro af Curatorerne aflåmnade 4000 Riksdaler, dels Banco, dels Riksgälds-sedlar, hvilka efter hans önskan böra til fattige Barnaföderskors hjelp användas. Det år åfven hopp om ännu något mera, då Boet hinner slutteligen utredas.

Med. Doctoren Hr Joh. P. Westring år den 8 April 1794 af Kongl. Maj:t nådigst tillagd Lif-Medici Fullmagt.

Med. Lectorn vid Stregnås Gymnasium och Prov. Medicus i Lifgedinget, Doct. Magnus Gabr. Österman, dog den 14 April 1794, 63 år och 1½ månad gammal. Han hade en kort tid varit Fält-Medicus vid Arméen i Pommern 1758, sedermera merendels i Stregnås. Promoverad i Upsala 1760.

Prov. Medicus i Roslagen Doct. David Lundal, dog i Norrtelje den 2 Maji 1794, 31 år gammal, af en Maligne Feber; känd för et practiskt snille och arbetsamhet.

Til Directeur vid Kongl. Seraph. Ordens Lazarettet i Stockholm, utnämdes den 28 April Hans Excell. m. m. Grefve Nils Posse, efter Hans Excell, R. R. m. m. Grefve F. Axel v. Fersen, som efter en mattande sjukdom afled den 24 April 1794, något öfver 75 år gammal.

Prov. Med. i Helsingfors D:r Carl H. Wenman, är den 22 Maji i nåder transporterad til samma Syssla i Åbo.

Innehållet af XI:te Bandet:

D:r LUNDMANS Biographie - - pag. 1.
Läkare-händelser af HESSELIUS - - 7.
Sjuke på K. Lazarettet 1790 - - 10.
— — i Prov. Lazaretterne s. å. - 11.
Läkare-Nyheter - - - - 12.
D:r EDGRÉNS Embetsberättelse - - 14.
Rapport om en Boskaps-sjuka - - 19.
Et stenhårdnat Foster af PAJOLA - - 21.
Om Maskar i Tarmarne af SCHRANK - 23.
— Apothekare konstgrep, rec. - - 22.
Läkare-nyheter från America af RUSH - 25.
Om Luft-Theorien af HIGGINS - - 25.
Läkare-Nyheter - - - - 30.
Förlöste på Almänna Barnbörds-huset 1791 - - - - - 32.
Sjuke på K. Lazarettet 1791 - - 33.
K. Vet. Ac. N. Handl. 1791, 2:dra Qv. - 34.
- - - - - 3:dje Qv. - 36.
- - - - - 4:de Qv. - 38.
Väderlek och gångbara sjukdomar i Stockholm April — September 1791 - - - - - 40.
Födde och döde i Stockholm 1790 - 42.
Väderlek och gångbara sjukdomar i Stockholm Oct. — Dec. 1791 - 44.
K. Collegii Med. Prot. om Oculisten RAINERI - - - - - 45.
Förlöste på Barnbörds-huset Pro Patria 1791 - - - - 52.

Stark blodſpilning utan fara hos en hafvande, beſkr. - - - 53.
Lector D:r Brandelii Embetsberåttelſe - 55.
Sjuke i Prov. Lazareterne 1791 - - 60.
Om ſvår hörſel, rec. - - - 61.
Bot för fårſk Siphilis - - - 62.
Dito för Binnikemaſk - - - 62.
Prof på blyhaltigt Vin - - - 63.
James Pulver beſkr. - - - - 64.
Vinåttikas kraft mot Hydrophobie - 64.
K. Vet. Ac. N. Handl. 1:ſta Qv. 1792 - 64.
- - Dito 2:dra Qvart. - - 65.
Våderlek och gångbara ſjukdomar i Stockholm Jan. — Jun. 1792 - 67.
Låkare-Nyheter - - - - 69.
Bref från D:r Tengmalm i London - 71.
Medicinſke Diſputationer i Upſala 1791 76.
Prov. Medici D:r Lundmarks Embetsberåttelſe 1790 - - - - 82.
Camper, Schriften, recenſ. - - 87.
Om Interm. Feber, recenſ. - - 88.
Pharm. Londin n. m. rec. - - - 89.
Cullens Materia Medica, rec. - - 90.
Låkare-Bref, recenſ. - - - 91.
En dödande Barn-ſjukdom i Dublin, rec. 92.
Gesenii Materia Medica, recenſ. - 93.
Kråkmedels ſkada i Lungſot, rec. - 94.
Polſka Låkare-Nyheter - - - 95.
Om Angina Vlceroſa, rec. - - 96.
Mohrenheims Barnförloſnings-låra, rec. 99.
Garn, Låkare-händelſer, rec. - - 105.

Chir-

Chirurg. händelser af DESAULT, rec. - 107.
Om conceptionen, rec. - - - 109.
— Maligne Febrar, rec. - - 109.
— Siphilis af CIRILLO, rec. - - 110.
— Schrofler af KORTUM, rec. - - 112.
— Skjutna Sår, rec. - - - 113.
— Kråftans Operation - - - 114.
— Koppympnings företräde - - 115.
— Sårskilte Läkare-sätt, rec. - - 116.
— Landtmåns hälsa, rec. - - 117.
— Dito Dito - - rec. - - 119.
Berättelse om det mordiska skott, som ändade Kon. GUSTAF III lif - 120.
Födde och döde i Stockh. 1791 - 124.
Om Angustura-barken - - - 125.
Pr. Med. D:r SAUERS Emb. Ber. - 125.
Dito Hof-Medici LEVENS - - 134.
Om Kejser LEOPOLDS död, rec. - 141.
— HAHNEMANS Merc. Solub. rec. - 142.
— Gicht, rec. - - - - 143.
— Mjölkvasle-Cur, rec. - - - 144.
— Tungan, såsom tecken - - 146.
— Castration - - - - 147.
Almanach für Aertze &c. 1792, rec. 148.
Om Landt-Chirurgers upsostrande - 149.
— Veneriske smittan af HAHNEMAN, rec. 153.
— Apoplexie, rec. - - - 155.
— Lungsot, rec. - - - - 156.
— Lazaretter i Europa, rec. - - 157.
Ass. D:r WADSTRÖMS Emb. Ber. - 158.
Pr. Med. D:r STÅHLS Emb. Ber. - 164.

Withe, en Sjöresa til Söderhafvet, rec. 168.
Om Tungspats nytta i Låkare-vågen, rec. - - - - 185.
— Rotulæ brott, rec. - - - 186.
— Koppympning, rec. - - - 187.
— Spetälska af Hensler, rec. - - 187.
— Tart. Emetici beredning - - 189.
En ny Mineral-Kålla vid Ulricsdal upfunnen - - - - - 189.
Väderlek och gångbara sjukdomar i Stockholm 3:dje Qv. 1792 - 190.
Låkare-Nyheter 1792 - - - 192.
Bref om Sjukhusen i London, af D:r Tengmalm - - - - 193.
K. Vet. Acad. Nya Handl. 3:dje Qv. 1792, rec. - - - - 228.
Dito 4:de Qvartalet, rec. - - 230.
Dito 1:sta Qvart. 1793, rec. - - 233.
Dito 2:dra Qvart. 1793, rec. - - 236.
Afhandling om eldsläckande ämnen, af Ap. Nyström - - - 239.
Medic. och Chirurg. Händelser, af D:r Hesselius - - - - 249.
Sjuke på K. Lazarettet 1792 - - 252.
Dito i Province-Lazaretterne 1792 - 254.
Bref om den tilämnade Minnesvården öfver framl. Arch. Linné - - 255.
Dito om Jacobi Kyrkogård - - 259.
Förlöfte på publ. Barnbördshuset 1792 260.
Berättelse om den 1793 dårstådes gängse Puerperal-Feber - - - 261.

Bref

Bref til Gen. Dir. af ACREL från Laz. Chir. HOLBERG - - - 278.
K. Coll. Medici Protocoll om Oculiſten Prof. RAYNERI - - - 280.
Pris-frågor af K. Vet. Acad. med Svaren och Belöningarne - - 282.
Bref från Aſſeſſor SANTHESSON om en föregifven Groſſeſſe - - - 286.
Barnmorſkans berättelſe i ſamma ämne 289.
Bref til Gen. Dir. af ACREL från Aſſeſſor BLOM - - - - 291.
Väderlek och gångbara ſjukdomar i Stockholm från Oct. 1792 til ult. Martii 1793 - - - - 294.
Dito för April, Maji och Junii - 296.
Recenſion af Medicinſka Diſputationer vid Lunds Academie 1790 - 297.
Förſök til en Svenſk Flora af S. LILJEBLAD, rec. - - - - 311.
Vet. Handlingar I T. I häft. S. HEDIL, rec. - - - - - 312.
Dito 2:dra Häftet - - - - 314.
Caſus Medicus - - - - 315.
Utdrag af Prov. Medici Aſſ. APELBAUMS Embets-berättelſe - - 317.
Dito Aſſ. BIÖRNLUNDS - - - 320.
Dito Aſſ NÅZÉNS - - - - 325.
Nytt medel emot Brånn-ſkador rec. af D:r TENGMALM - - - 327.
Veneriſke ſjukes botande i Södermanland af J. HARTMAN - - 335.

Embets-berättelse af Prov. Med. Aff. WESTBERG - - - - - 340.
Födde och döde i Stockholm 1792 - 345.
Sjuke på K. Lazarettet 1793 - - - 349
Handlingar om Guldsmeden FLODBERGS dråp - - - - - - 351.
Studerande i Medicin vid Lunds Academi 1793 - - - - 365.
Förlöste på Barnf. hufet Pro Patria 1793 365.
Bref från P. M. D:r WICHMAN i Philipstad 366.
Tal om Djur-rikets bestånd, af JULIN, rec. - - - - 367.
Dito om Läkare-Konstens nyaste framsteg, af O. AF ACREL, rec. - 368.
K. Vet. Ac. Nya Handl. 3 Qv. 1793, rec. 370.
Borax-Saltets härkomst - - - 373.
Bitter-mandels giftighet - - - 373.
Utdrag af Pr. Med. D:r LODINS Emb. berättelse - - - - - 374.
Nyheter - - - - - 376.

BRITISH MUSEUM
20 JUN 29
NATURAL HISTORY.

Re-

Regiſter.

öfver

Elloſte Bandet.

A.

ACREL (O. AF) 123, 278, 291, 368.
ADLERMARK (C. G.) 372.
ALMROTH (NILS) beſ. 71, 380.
Amputation, 217.
Angina Ulceroſa, 96, 213.
Anguſtura-Bark, 74, 125.
Apothekare-bedrågerie, 24.
ny i Göteborg, 385.
Apotheken i Weſtergöthland, 59.

B.

Badſtugugång i Savolax, 180.
BANKS (JOSEPH) deſs Bibliothek, 72.
Barn (oågta) vårdſlöſas, 58.
Barn (ſpåde) deras dödlighets ordſak, 92.
Barnförloſnings-Hus, 32, 52, 226, 260, 365, 385.
Barna-mord, 322.
BERG (P. U.) död, 381.
BERGIUS (P. J.) död, 12.
BERGMAN (J. G.) död, 383.
Binnikemaſk, bot, 62.
Bitter-mandels giftighet, 373.
BJÖRNLUND (B.) 285.
Blodgång efter fall hos en hafvande, afloppp utan fara, 53.

BLOM (Aſſ.) 291.
BORN (von) Kejſ. Hof-Råd, död, 31.
Borſten, en Barn ſjukdom, 7.
Borax hårkomſt, 373.
Boſkaps-ſjukdom, 19.
BRANDENBURG (W.) bef. 31.
- - - - (J. W.) 383.
BRANDT (M. D.) 275.
Bränſkador, bot, 327.
Bränvins-ſupandes ſkadlighet, 56, 118, 137.
BÅCK (ABR.) 123.

C.

CARLANDER (CHR.) bef. 380.
CASPERSSON (H. O.) bef. 378.
Catharal-hoſta, 340.
Coll. Med. i Nürnberg 200-årige Jubil. 377.
Conceptions-ſyſtem, 101, 109.
Cortex Anguſturæ, 74.
Cuopio Låns belägenhet, m. m. 176.

D.

Diarrhœ, 214.
Doctors-Promotion vid Med. Fac. i Upſala 1793, 382.
Dårhus-inråttningar, 220.
Dödfödt Barn, 7.
Döfhet, bot, 61.

E.

Eldſläcknings-medel, 239.
ENGELHARDT (J. H.) 365, 381.
Engelſka Sjuk- och Dårhuſen, 193.

F.

Fallandeſot, 8.
Faran af Liks begrafning i Kyrkor, 259.
FAXE (ARV. och CARL) 285; ARV. dód, 379.
Febris puerperalis, 261.
FERSSEN (Gref AXEL von) dód, 385.
FLORMAN (ARVID) 365.
Flugor at dóda, 7.
FORSTERSKA Mineral-Cabinettet, 376.
Foſter ſtenhårdnat, 21.
Froſſa, botad, 8, 89, 214.
FRÓBKRGER (FR.) 54, 378.
Fångelſe-Febren, 109.

G.

GALLEN (OL.) 383.
Gall-Feber, 137, 138.
Gicht, 143.
GISTREEN (JON.) bef. 380.
Gonorrhœa chron. bot, 173.
GRÅBERG (J. M.) dód, 379.

H.

HAGSTRÓM (JOH. OTTO) dód, 69.
AND. 123, 359, 380.
HALL (B. M.) 383.
HALLMAN (JOH. G. JUN.) bef. 71, 123.
HARDTMAN (JOH.) 335.
HEDIN (SVEN) 123, 285, 312, 314.
HEDENBERG (A.) bef. 378.

HESSELIUS (A.) 384.
HJÄRNE (CHR. HIN.) död, 380.
HOLLBERG, Laz. Chir. 278.
HUNTER (JOHN) 73.
Hvitlöks-lukt i uphoſtning, 316.
HÅGERSTRAND, Chir. 287.
Hälſo-Brunn vid Cuopio, 164.
- - - Ulricsdal, 190.
Hydrocele, 216.
Hydrophobie, bot, 64.

I.

JAMES Pulver-beredning, 64.
JEFFGOTT (JOHN) bef. 32.
Iglars application, 9.
JULIN (JOH.) 367.

K.

KELLMAN (G. FR.) död, 378.
Koppor, 83, 84, 87, 116, 126, 187, 219, 220, 249.
Knäſkålens brott, 186.
Kråftſår, bot, 25, 85, 88, 91, 115.

L.

Lamhet, i almånhet, 214.
i anſigtet, 129.
i ſvalget, 129.
Landt-Läkares tildanande, 150.
Lazarettet i Philipſtad, 366.
i Stockholm, 10, 33, 252, 349, 378.

Lazaretter i Landsorterne, 11, 60.
Ledum, deſs kraft, 345.
Lefnads-ſättet i Cuopio Lån, 177.
LILLIEBLAD (SAM.) 312, 371.
LINDROTH (P. G.) bef. 30.
LINNEI Minne, 257.
LODIN, Prov. Med. 374.
LUNDAHL, (D.) dôd, 385.
LUNDMARK (JOH. D.) dôd, 71.
Lungſot, 94, 144, 156.

M.

Manna foliata, inhemſk, 228.
MARTINAU (JOH. CRYS.) dôd, 70.
Maſk-plâgor, almânne i Savolax, 183.
Maſk-medel, 25.
Metallers beſkaffenhet, 29.
Mineral-Cabinet efter FERBER, 31.
Minnespenning ôfver B. BERGIUS och P. J. BERGIUS, 14.
Mjôlk-fôrdelande medel, 94.
Moderpaſſion, 175.
Morbus, Niger, beſkr. 131.
MURRAY (A. J.) dôd, 31.
Måſsling, 140, 341.

N.

NATHORST (J. THEOPH.) dôd, 382.
Nerveuf. Febrar, 213.
NORÅUS (JOH.) bef. 385.
NYSTRÔM, Groſsh., deſs Teſtam., 385.

O.

Obſtructio alvi, bot, 250.
ODHELIUS (J. L.) 48, 49, 51, 123, 189, 280, 372.
Onanie, deſs följder och bot, 106.
Opii farlighet, 14.

P.

PALANDER (L. A.) bef. 383.
Paraplegia perfecta, 325.
Pharmac. Lond. critiſerad, 89, 90.
Pleuritis bilioſa, 125.
Plica Polonica, 95.
PLUMIERS Bot. Manuſcript, 377.
POSSE (Gref NILS) 385.

R.

RAINERI, Oculiſt, 45, 162, 280, 379, 384.
REHFELD (C. FR.) bef. 381.
Remitt. Feber, 341.
Rhevmatiſm, bot, 83, 212, 341.
RIBBEN (CARL) 123.
ROLANDER (DAN.) dôd, 383.
ROTH (JÖRAN) bef. 192.
RUNG (D.) bef. 123, 192.
Rôdſot, 136, 158.
Rôtfeber, 134, 213, 317.

S.

SALBERG (C. JUL.) dôd, 71.
SALOMON (ELIAS) 213.

SANTHESON, Aſſ., 286, 288, 319.
Savolax Pörten, 178.
Scrophler, 212.
SCHULZEN (MATTH.) 379.
SCHULZENHEIM (C. FR.) 123.
SCHUTZERCRANTZ (HERM.) 123.
SIEFVERT (J. V.) död, 31.
Sjukhus i England, 193.
Skarlakans-Feber, 173, 320.
Slag, deſs bot, 155.
Spetälſka, 188, 278.
Sdina bifi da, 87.
Starr-Operation, 217.
Stenſkårning, 216.
STOBÅUS (KILIAN) död, 69.
STRANDBERG (ZACH.) död, 70, 330.
STÅHL (A. J.) bef. 32.
Sublimats fricktioner, 111.
SWARTZ (OL.) bef. 13.
Syror at göra, 26.

T.

TENGMALM (P. G.) 327, 355, 357, 372, 383.
THEEL (DAN.) 123.
THENGBERG, Koppympare, 56.
THUNBERG (C. P.) 371.
Tinct. Martis c. hydr. 375.
TINGBERG, Proſt, 366.
TINGSTADIUS (LARS) 379.
Tumme afbiten och återväxt, 324.

V.

Veneriſk ſmitta utſprides genom Sill-fiſket, 57, genom Badſtugor, 181.
Veneriſk ſmittas bot, 62, 85, 111, 142, 153, 217, 319, 335, 342, 343, 374.

W.

WADSBERG (A. M.) bef. 380.
WADSTRÖM (J. A.) bef. 192.
Watten at göra, 26.
Wattenſot, 86, 105, 214.
WEDENBERG (A. F.) 53, 365, 381.
WERTMüLLER (C.) 384.
WESTBERG (J. L.) 381.
WESTRING (P.) 384, 385.
Wet. Acad. Pris-frågor i Läkare-vågen, 282.
WICHMAN (DAN.) bef. 192, 366.
Win-prof, 63, 174.

Z.

ZIERVOGEL (FRED.) död, 192.

Å.

Åttikas kraft emot brända får, 327.
- - - galna Hundars bett, 64.

Ö.

Ögon-plågor, 9.
Öron-värk, botad, 9.
ÖSTERMAN (M. G.) död, 385.

BRITISH MUSEUM
20 JUN 29